

مُخْتَصَر

صَحِيحُ إِبْرَاهِيمَ دَاوُدَ

المسمى بـ:

التجريد الكريم

دانراوی: ابی العباس زین الدین الزبیدی

به کوردی کردن و لیکۆینه وهی

نوری فارس همه خان

به گویره ته خریجی (د. مصطفی دیب البغا) ته خریج کراوه

محمود احمد محمد

پیدا چۆته وهو سه ره پهرشتی ته چاپدانی کردوه

دارالمعرفة

بیروت - لبنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

*****

📖 ناوی کتیب: مختصر صحیح البخاری المسمى بـ (التجريد الصريح).

📖 دانراوی: ابی العباس زین الدین الزییدی.

📖 ویرگیرائی: نوری فارس همه خان.

📖 تیراژ (۲۵۰۰) دووهزارو پینج سهد دانه.

📖 ژماره‌ی سپاردن: (۲۴۶۴ سالی ۲۰۰۹).

📖 سالی چاپ: ۲۰۱۰ ز ۱۴۳۱ ک

📖 کۆمپیوتته‌رو هه‌ته‌ چنن: (رویار حسین/کۆمپیوتته‌ری شانیا)

📖 له‌سه‌ر نه‌رکی کتیبخانه‌ی نارام له‌سلیمانی چاپ کراوه. مافی چاپکردنه‌وه‌ی بۆ

کتیبخانه‌ی ناویراوه.

مُخْتَصَر صَحِيح الْبُخَارِي

المُسَمَّى

بِالتَّجْرِيد الصَّرِيح

دانراوی: اَبی العباس زین الدین الزبیدی

به کوردی کردن و لیکۆئینهوهی

نوری فارس همه خان

به گویرهی ته خریجی (د. مصطفى ديب البغا) ته خریج کراوه

محمود أحمد محمد

پیییدا چۆتهوهو سه‌ره‌په‌رشتی له چا‌پ‌دان‌ی کردووه

1431 ك

2010 ز

به‌رگی دووه‌م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

باسی گه ورهیی نویژ له مزگهوتی مه ککه و مه دینه دا

۵۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى). (الحديث ۱۱۸۹)¹.

له نه بوهوره دیره وه (رمزی خوی ئی بئ) له پیغه مبه ره وه - درودی خوی لسم بئ - دمه رموی: (ته نیا بو نه م سئ مزگه وته سه فهر ده کری: بو مه سجیدولحه رام له مه ککه و، بو مزگه وتی پیغه مبه ره - درودی خوی لسم بئ - له مه دینه و، بو مه سجیدولنه قصا له شاری قودس له فه له ستین).

۵۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ، إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ). (الحديث ۱۱۹۰)²

نه بو هورهیره (رمزی خوی ئی بئ) له پیغه مبه ره وه - درودی خوی لسم بئ - دمه رموی: ته نیا مه سجیدول حه رامی ئی دهرجئ، یه ک نویژ له م مزگه وته ی مندا له هه زار نویژ له شوینانی تر دا خیرتره.

له تاجول نوصولا دمه رموی: بوخاری و موسلیم و تهرمه زی و نیبنو ماجه یش نه م فه رمووده یه یان گیراوه ته وه، نیبنو ماجه نه مه یشی ئی پتر کردوو: (وه یه ک نویژ له مه سجیدولحه رامدا خیرتره له سه ده هه زار نویژی شوینانی تر). (بروانه: تاج/ ۱/ ۳۵۰/ ز/ ۱۱۵).

(۱) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْحَجِّ. بَابُ: لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ. رَقْمُ: ۱۳۹۷.

(۲) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْحَجِّ. بَابُ: فَضْلُ الصَّلَاةِ بِمَسْجِدِي مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ. رَقْمُ: ۱۳۹۴

رافه و شیکردنه وه:

مامۆستای عهسقه لانی .. دهستی خودی ن بێ. له فهتحو لباری دا دهفه رموی؛
(مه بهست له مه سجد و لحه رام هه موو حهره می مه ککی یه، ته نانه ت
نوێژکردن له ناو هه موو خانوو هکان و به شه کانی تری خاکی حهره مدا،
له باره ی چهند باره وه بوونی پاداشته وه، دهق وهك نوێژکردن له ناو
مه سجد و لحه رامدا وایه .. وه سه فه رکردن بۆ سه ردانی گۆری پیروزی
پیغه مبه ر له مه دینه به رئه م نه هیه ناکه وێ، به لکوو شتیوا پیروژ
له و کرده وه فره باشانه یه که دمه بن به مایه ی شاد بوون به رمزای خودای
گه و ره وه مهن، و مه وایه ئه وه به بی کیشه و به ره ئیجماعی له سه ره ..)
وه گله یی له ئیبو ته میمه له م مه سنه له یه دا ده کا.

و مده یش فه رموی: (ئه مه به س له پاداشا وایه، به لام بۆ گیرانه وه و
بریتی که و تن و شتیوا، وانییه، چونکه که سی دوو نوێژی له سه ربی،
له یه کی له م دوو مزگه وته دا نوێژی بکا هه ربری تی یه کیکیان ده که وێ..
و مئه م چهند باره وه بوونی پاداشه جگه له ی جه ماعه ته، که نه ویش بیست
و حه وت پله ی پتره ..). (بر: فه تح شه رحی فه رمو وده ی ژماره: ۱۱۹۰، باسی
گه و ره یی مزگه وتی مه که وه مه دینه). له ژماره (۹) دا گو ترا: ئه بو هوره یه
له بو خاری دا (۴۸) فه رمو وده ی هه یه له موقه دمه ی فه تحو لباری دا
ده ئی: له بو خاری دا (۴۴۶) هه یه.

باسی مزگه وتی قوباء

۵۸۸ - (عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ لَا يَصَلِّي مِنَ الصُّحَى إِلَّا فِي
يَوْمَيْنِ يَوْمَ يَقْدَمُ بِمَكَّةَ فَإِنَّهُ كَانَ يَقْدُمُهَا ضَحَى فَيَطُوفُ بِالنِّبْتِ ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ
خَلْفَ الْمَقَامِ وَيَوْمَ يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءَ فَإِنَّهُ كَانَ يَأْتِيهِ كُلَّ سَبْتٍ فَإِذَا دَخَلَ

الْمَسْجِدَ كَرِهَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْهُ حَتَّى يُصَلِّيَ فِيهِ قَالَ وَكَانَ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَزُورُهُ رَاكِبًا وَمَاشِيًا (الحديث ۱۱۹۱) - أطرافه في: ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۷۳۲۶) ۳.

قَالَ: وَكَانَ يَقُولُ: (إِنَّمَا أَصْنَعُ كَمَا رَأَيْتُ أَصْحَابِي يَصْنَعُونَ وَلَا أَمْنَعُ أَحَدًا أَنْ يُصَلِّيَ فِي أَيِّ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ غَيْرَ أَنْ لَا تَتَحَرَّوْا طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا). (الحديث ۱۱۹۲):

عبدالوللای کوری عومەر، که ناسراوه به ئیبنوعومەر (رمزی خوی ن بن) دهستووری وابوو تهنهنا لهم دوو پۆژمدا، لهکاتی چیشتهنگاودا نوپژی سوننهتی دهکرد؛ ئهو پۆژمی که دپویشتنه ناوشاری مهککه، لهکاتی چیشتهنگاودا دهچوو ناوشار، جا لهپیشا دهچوو تهوافی بهیتی دهکرد، ئهوجا لهپشتی مهقامی ئیبراهیمهوه دوو پکات نوپژی سوننهتی دهکرد.

ههروا ئهو پۆژهیش که دهچوو بو سهردانی مزگهوتی قوباو دیسان لهکاتی چیشتهنگاودا نوپژی سوننهتی دهکرد، چونکو ئیبنوعومەر (رمزی خواپان ن بن) ههموو شهممهی دپویشت بو سهردانی مزگهوتی قوباو، جاکاتی دهچوو ناو مزگهوتهکهوه ههزی نه دهکرد لیی دهرچی، ههتا دوو پکات نوپژی سوننهتی تیدا نه کردایی، فهرمووی: ئیبنوعومەر (رمزی خوی ن بن) دهیفهرموو: (جاران پیغه مبه ریش درووی خوی لسمر بن. ههموو شهممهی به پی، یا به سواری و لاخ دهچوو بو سهردانی مزگهوتهکهی قوباو).

فهرمووی: ئیبنوعومەر (رمزی خوی ن بن) دمشی فهرموو: (ئهی نافع! ئه مهی من دهیکه م تهنیا ئه وهیه که له هاورپکانی خۆم دیوه کردوو یانهو

(۳) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْحَجِّ. بَابُ فَضْلِ مَسْجِدِ ثَبَاءٍ وَفَضْلِ الصَّلَاةِ فِيهِ وَزِيَارَتِهِ. رَقْم/ ۱۳۹۹. وَاَنْظُرْ مُسْلِمٌ: صَلَاةُ الْمَسَافِرِينَ وَقَصْرُهَا. رَقْم/ ۸۲۸.

بهس، و مریگهی نوپژکردنی سوننه تیش له کهس ناگرم، له ههر کاتیکی شهوودا، یا له ههر کاتیکی پوژدا، بو خوی نوپژی سوننهت بکا، بهلام بهمه رجی له کاتی خۆر کهوتن و خۆر ئاوابووندا نه بی).

پاڤه و شیکردنه وه:

عهسقه لانی (مستی خوی ن به) دهفه رموی: (.. نه وهی که دهفه رموی:.. له کاتی چیشته نگاودا ئیبنوعومەر نوپژی سووننه تی ده کرد، هه لده گری که مه بهست نوپژی سووننه تی ته واف بی، یامه بهست نوپژی سووننه تی ته واف و سووننه تی چیشته نگاوی پیکه وه، چونکه کردنی نه و نوپژه به تایبه تی له و کاته دا به لگهی نه وه یه که مه بهستی کردنی نوپژی چیشته نگاوی بی. (پر: فهتج، فهرمووده ی ژماره ۱۱۷۶).

باسی که وره یی نیوانی گۆری پیروزی پیغه مبهرو مینه بهر که ی

۵۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَابَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، وَمَنْبَرِي عَلَى حَوْضِي). (الحديث ۱۱۹۶ - أطرافه في: ۱۸۸۸، ۶۵۸۸، ۷۲۳۵).^۴

ئه بو هورمه ره (رمزی خوی ن به) له پیغه مبه ره وه درووی خوی له سه ره بی. دهفه رموی: (له نیوانی گۆر ده که م و مینه بهر که م دا، باخی که له باخه گانی به هه شت، بارانی ره حمه تی لی ده باریت، خۆشی له و که سه ی که له م شوینه پیروزه ی مزگه وته که ما به تایبه تی، خودا به رستی جوان ده کا، وه نه م مینه به ره ی ئیستا که ی شم، له سه ره هه وزی که وه سه رم، که وا له به هه شتا، وه ک خوی

(۴) أخرجه مسلم في الحج باب: ما بين القبر والمنبر روضة من رياض الجنة، رقم: ۱۲۹۱.

دادهنریته وه بۆم و، له بهههشتیشا وهك ئیستا لهسه‌ری دادهنیشم و،
پیشوازی لههاتووانی ئۆمه‌تم ده‌که‌م، که بۆ نۆشین له‌ناوی که‌وسهر دین بۆ
سه‌ری). (بر: تاج ۱/۱/۲۵۰).

پایانی: خاتمه

مامۆستای عه‌سقه‌لانی - عزاو ده‌حمه‌تی خودی ئی - له پایانی ئه‌م باسه‌دا ده‌فه‌رموی:

(باسه‌کانی نوپۆزی ته‌طه‌ووع و بابه‌ته‌کانی ته‌کی، سیی و چوار
فه‌رمووده‌ی به‌رزوه‌ بوو (مه‌رفووع)ی له‌خۆ گرتوه‌، ده‌یان بئ‌رشته
(معلق)ن و، ئه‌وانی تریان په‌یوه‌ستن، واته‌ مه‌ووصولن، له‌م سیی و چواره
بیست و دوویان دووبارهن، پالته‌که‌یان که‌دووباره‌ نه‌بن دوازدن.
موسلمیش ده‌حمه‌تی خودی ئی - گشتیانی گپ‌راوه‌ته‌وه‌، ته‌نیا ئه‌م سیانه‌ نه‌بی:

۱. فه‌رمووده‌ی ئیبنو عومه‌ر: (قُلْتُ لَابْنِ عُمَرَ أَتَصَلِّي الضُّحَى؟ قَالَ لَا..)
ژ/ ۱۱۷۵ ف.

۲. ۲- فه‌رمووده‌ی عبدالله المزنی: (صَلُّوا قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ..) ژ/ ۱۸۳ ف

۳. ۳- فه‌لامووده‌ی عقبه‌ی کوری عامر: (أَتَيْتُ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجَهَنِيَّ..)
ژ/ ۱۸۴.

۴. هه‌روا ده‌فه‌رموی: یازده‌ بیستراویشی واتیادا.

پاشه‌و شیکردنه‌وه:

له‌به‌رئه‌وه‌ی که‌خوینه‌ری ئازیز بزانی که‌سه‌رچاوه‌ی دیاریکردنی
ژماره‌ی فه‌رمووده‌کانی هه‌ر سه‌حابه‌یی له‌سه‌حیحی بوخاریدا کو‌ئیه‌
ده‌ئیم: وابه‌باش ده‌زانم که‌ موقه‌ددیمه‌ی فه‌تحو‌لباری بکه‌ین به‌سه‌رچاوه‌ی

ئەم بابەتە، چونكە بەئاسانى لەویدا ژمارەكە دەدۆزیتەووە بۆكەسى خۆی، تەنانت لێردا ئاماژە بۆ ئەو ناوانەیش دەكەین كە لەبەرگی یەكەمدا روشتوون، بەپشتی خوا لەمەودوا بەپێی موقەددیمەى فتح الباری و بەپێی عەینی ژمارەكان تۆماردەكەین جا دەلێین:

ئەم دوو هێمایە واتایان وایە:

(ع/۱/۲۲۸-۲۸) = عومدەتولقاری، بەرگی یەكەم، لاپەرە- ۲۸، ژمارەى فەرموودەى ئەوكەسە (۲۲۸) فەرموودەیه بەپێی عەینی).

(م - ۲۴۲ = موقەددیمەى فەتحولبارى، ژمارەى فەرموودەى ئەوكەسە بەپێی موقەددیمەى فەتحولبارى (۲۴۲) فەرموودەیه. وەهەرودها. واتە (ع = عەینی = عومدەتولقاری) (م = موقەددیمەى فەتحولبارى):

ژ ۳- عانیشە (ع/۱/۲۲۸-۲۸). (م-۲۴۲).

ژ ۴- جابیری كۆرى عەبدوڵلای ئەنصارى (ع/۱/۸۴-۶۵). (م-۹۰).

ژ ۵- ئیبنو عەبباس (ع/۱/۲۱۵-۷۰). (م - ۲۱۷).

ژ ۸- ابن عمر (ع/۱۱۶-۲۵۱). (م-۲۷۰).

ژ ۱۰- عەبدوڵلای كۆرى عەمر (ع/۱/۲۵-۱۳۱). (م-۲۶).

ژ ۱۱- ئەبو مووسای ئەشعەرى (ع/۱/۵۴-۱۳۵). (م-۵۷).

ژ ۱۳- ئەنەسى كۆرى مالیک (ع/۱/۲۵۱-۱۴۰). (م-۳۶۸).

ژ ۱۸- عوبادەى كۆرى صامیت (ع/۱/۸-۱۵۲). (م-۹).

ژ ۱۹- ئەبو سەعیدى خودرى (ع/۱/۶۲-۱۶۱). (م-۶۶).

ژ ۲۸/۳۰- ئەبوزەمرى غیفارى (ع/۱/۱۴-۲۰۵). (م-۱۴).

ژ ۲۹- ئەبوبەكرە (ع/۱/۳۷-۲۴۲). (م-۱۴).

- ژ ۳۰- نیبنو مه سعوود (ع/۱/۱۱۵-۸۵). (م-۸۵).
- ژ ۳۸- بهرائی کوپی عزیز (ع/۱/۲۴۲-۳۷). (م-۲۸).
- ژ ۴۳- طلحهی کوپی عوبهیدوئلا (ع/۱/۳۶۵-۴). (م-۴).
- ژ ۴۸- نوعمانی کوپی به شیر (ع/۱/۲۹۶-۰). (م-۶).
- ژ ۵۱- نه بو مه سعوود (ع/۱/۳۱۷-۱۰). (م-۱۱).
- ژ ۵۲- جهریری کوپی عهبدوئلا (ع/۱/۳۲۳-۱۰). (م-۱۰).
- ژ ۵۹- نه بو واقدیدى له ینى (ع/۲/۱۳۲-۱). (م-۱).
- ژ ۶۳- معاوییه (ع/۲/۸۴۹-۸). (م-۸).
- ژ ۶۸- مه حموودى کوپی ږمبیع (ع/۲/۷۱-۰). (م-۱).
- ژ ۷۵- نه سمائی کچی نه بوبه کر (ع/۲/۹۳-۸). (م-۱۶).
- ژ ۷۶- عوقبهی کوپی حاریث (ع/۲/۱۰۱-۳). (م-۳).
- ژ ۷۹- زمیدی کوپی خالد (ع/۲/۱۰۸-۵). (م-۵).
- ژ ۸۸- نه بو شوره یح (ع/۲/۱۳۹-۳). (م-۳).
- ژ ۹۰- سه له مهی کوپی نه کوه ع (ع/۲/۱۵۳-۲۱). (م-۲۰).
- ژ ۹۴/۱۱۵- نوم سه له مه (ع/۲/۱۷۳-۱۳). (م-۱۶).
- ژ ۱۳۷/۱۱۱- عهبدوئلاى کوپی زمیدی نه نصاری (ع/۲/۲۵۱-۸). (م-۹).
- ژ ۱۳۹/۱۱۳- ئوسامهی کوپی زمید (ع/۲/۲۵۸-۱۷). (م-۱۷).
- ژ ۱۴۴/۱۱۷- نه بو نه ییوی نه نصاری (ع/۲/۲۷۶-۸). (م-۷).
- ژ ۱۵۳/۱۲۱- نه بو قه تاده (ع/۲/۲۹۴-۱۳). (م-۱۳).
- ژ ۱۵۹/۱۲۶- عثمان بن عفان (ع/۲/۱۱۵-۹). (م-۹).

- ژ ۱۸۲/۱۳۷- مغیر بن شعبه (ع/۱/۲۲۴ + ع/۳/۶۲-۰). (م-۱۱).
- ژ ۱۸۷/۱۴۰- ئەبو جوحەیفە (بروانە: ژمارە ۲۴۰).
- ژ ۱۹۰/۱۴۱- سانیبی کەوپی یەزید (ع/۳/۷۷-۵). (م-۶).
- ژ ۲۰۲/۱۴۹- سەعدی کۆری ئەبو وەقاص (ع/۱/۱۹۲-۲۰). (م-۲۰).
- ژ ۲۰۴/۱۵۰- عەمری کۆری ئومەییە کۆری ضەمری (ع/۳/۱۰۰-۲۰). (م-۲).
- ژ ۲۰۹/۱۵۳- سووھیدی کۆری نوعمان (ع/۳/۱۰۶-۱). (م-۱).
- ژ ۲۱۰/۱۵۴- مەیموونە کچی حاریث (ع/۳/۱۰۷ + ۲/۱۷۹-۹). (م-۷).
- ژ ۲۲۳/۱۶۲- ئوم قەیس کچی میحصەن (ع/۳/۱۳۲-۲). (م-۲).
- ژ ۲۲۴/۱۶۳- حوزمیفە کۆری یەمان (ع/۲/۱۲-۲۰). (م-۲۲).
- ژ ۲۴۳/۱۷۴- سەھلی کۆری ئەل- ساعیدی (ع/۳/۱۸۳-۳۹). (م-۴۱).
- ژ ۲۵۴/۱۸۴- جوبەیری کۆری موطعیم (ع/۳/۲۰۰-۹). (م-۹).
- ژ ۲۸۰/۱۹۴- ئوممو ھانی کچی ئەبو طالیب (ع/۳/۲۳۳-۰). (م-۲).
- ژ ۳۱۳/۲۰۵- ئوممو عەطییە (ع/۳/۲۸۱-۰). (م-۵).
- ژ ۳۳۲/۲۱۴- سەموورە کۆری جوندوب (ع/۳/۳۱۶-۴). (م-۳).
- ژ ۳۳۷/۲۱۸- ئەبو جوحەیمی کۆری حاریثی صیممە ئەنصاری (ع/۴/۱۴-۲). (م-۲).
- ژ ۳۳۸/۲۱۹- عەبدوڕەحمانی کۆری ئەبزا (ع/۴/۱۷-۱). (م-۱).
- ژ ۳۴۴/۲۲۰- عیمرانی کۆری حوصەین (ع/۴/۲۶-۱۲). (م-۱۲).
- ژ ۳۷۵/۲۳۹- عوقبە کۆری عامیری جوحەینی (ع/۴/۸۹۷-۸). (م-۹).
- ژ ۳۷۶/۲۴۰- ئەبو جوحەیفە (ع/۲/۱۵۹ + ع/۴/۴۹۹-۴). (م-۷).
- ژ ۳۹۰/۲۴۸- عەبدوڵلای کۆری مالیکی کۆری بوجەینە (ع/۴/۱۲۲-۰). (م-۴).

- ژ ۴۵۳/۲۷۷- حهسانی کوپی ثابت (ع/۴-۲۱۷-۱). (م-۱).
- ژ ۴۵۷/۲۷۹- کهعبی کوپی مالیک (ع/۴-۲۲۸-۴). (م-۴).
- ژ ۴۷۵/۲۹۰- عهبدوئلای کوپی زمیدی نه نصاری (ع/۲-۲۵۱-۹). (م-۹).
- ژ ۵۴۱/۳۱۸- نهبو بهرزه (ع/۵-۲۷-۴). (م-۴).
- ژ ۵۵۳/۳۲۴- بورهیدهی کوپی حوصهیب (ع/۵-۳۹-۳). (م-۳).
- ژ ۵۵۹/۳۲۹- رافیعوی کوپی خهدیج (ع). (م-۴).
- ژ ۵۶۳/۳۳۱- عهبدوئلای کوپی موغهففهل (ع/۵-۵۵۹-۸). (م-۸).
- ژ ۶۰۲/۳۴۹- عهبدورهحمانی کوپی نهبو بهکری صهدیق (ع/۵-۹۹-۳). (م-۳).
- ژ ۶۱۸/۳۵۹- حهفصهوی کچی عومهوی کوپی خهطاب (ع/ /). (م-۵).
- ژ ۶۲۸/۳۶۲- مالیکی کوپی حووهریث (ع/۵-۱۴۲-). (م-۴).
- ژ ۷۳۱/۴۰۱- زمیدی کوپی ثابت (ع/۵-۲۶۵-). (م-۸).
- ژ ۷۴۶/۴۰۷- خهبابی کوپی نه رمتت (ع/۵-۵۳۰۴-۵). (م-۵) + (ژ/۶۱۶).
- ژ ۷۵۵/۴۱۰- جابیری کوپی سه مووره (ع/۶-۲۰۵-۲). (م-۲).
- ژ ۷۹۹/۴۳۴- ریفاعهوی کوپی رافیعوی نهل - زورمقی (ع/۶-۷۴-۲). (م-۳).
- ژ ۸۲۸/۴۴۴- نهبو حومهیدی نهل - ساعیدی (ع/۶-۱۰۳-۱). (م-۴).
- ژ ۸۳۴/۴۴۸- نهبو بهکری صهدیق (ع/۶-۱۸-۱). (م-۲۲).
- ژ ۸۳۸/۴۵۱- عیتبانی کوپی مالیک (ع/۶-۱۲۵-۱). (م-۱).
- ژ ۹۰۷/۴۷۹- نهبو عهبس عهبدورهحمانی کوپی جهبره (ع/۶-۲۰۵-۱). (م-۱).
- ژ ۹۲۳/۴۸۷- عهمری کوپی تهغلیب (ع/۶-۲۲۶-۲). (م-۲).
- ژ ۱۰۸۳/۵۴۷- حاریشهوی کوپی وههب (ع/۷-۱۲۱-). (م-۴).

- ژ - ۱۱۰۴/۵۵۴ - عامیری کوپی ربیعہ (ع/۷/۱۴۸-۴). (م -).
- ژ - ۱۱۲۴/۵۶۰ - جوندوبی کوپی عہدوئلا (ع/۷/۱۷۱). (م - ۸).
- ژ - ۱۲۰۰/۵۹۰ - زمیدی کوپی ئہرقہم (م-۶).
- ژ - ۱۲۰۷/۵۹۱ - موعہ یقیبی کوپی ئہبو فاطیمہ (م-۱).
- ژ - ۱۲۳۳/۵۹۷ - عہدوئرہ حمانی کوپی ئہزہر (م-۰).
- ژ - ۱۲۴۳/۶۰۱ - عوسمانی کوپی مہظمون (م-۰) + ئوم عہلای ئہنصاریہ (م/۱).
- ژ - ۱۲۶۹/۶۰۹ - عہدوئلای کوپی عہدوئلای کوپی سہلوول.
- ژ - ۱۲۷۶/۶۱۱ - خہبابی کوپی ئہرمت (م-۱۵) + موضعی کوپی عومہیر.
- ژ - ۱۲۸۱/۶۱۴ - ئوم حہبیبہ (م-۲).
- ژ - ۱۴۹۷/۷۲۰ - عہدوئلای کوپی ئہبو ئہوفا (م-۱۵). (ع/۹/۱۵۹۴).
- ژ - ۱۴۹۰/۷۱۶ - عومہری کوپی خہطاب (م-۶۰).
- ژ - ۱۶۵۸/۷۸۸ - ئوممہل فہضل، لوبابہی کچی حاریث (م-۲).
- ژ - ۱۶۹۴/۷۹۹ - میسودری کوپی مہخرہمہ (م-۸).
- ژ - ۱۶۹۵/۷۹۹ - مہروانی کوپی حہکہم (م-۲).
- ژ - ۱۸۱۵/۸۳۷ - کہعی کوپی عوجرہ (م-۲).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۷- باسه‌کانی کارکردن له‌ناو نویژدا

باسی نه‌وه‌ی که له‌ناو نویژدا نه‌یی لی ده‌کری

۵۹۰- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَى النَّبِيِّ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، فَيَرُدُّ عَلَيْنَا، فَلَمَّا رَجَعْنَا مِنْ عِنْدِ النَّجَاشِيِّ، سَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدِّ عَلَيْنَا، وَقَالَ: (إِنَّ فِي الصَّلَاةِ شُغْلًا) الْحَدِيث ۱۱۹۹ - طَرَفَاهُ فِي: ۱۲۱۶، ۳۸۷۵ °

عبدالوللای کوری مه‌سعوود، که‌ناسراوه به نیبنومه‌سعوود (رمزی خوی لی بی) ده‌فه‌رموی: (له‌پیشدا له‌ناو نویژدا سلاومان له‌پیغه‌مبهر - درودی خوی لسم‌بی: ده‌کرد، نه‌ویش سلاوه‌که‌ی وه‌لام ده‌داینه‌وه، تا نه‌وکاته‌ی که له‌لای نه‌جاشی پادشای حبه‌شه‌گه‌راینه‌وه، نیتز که له‌ناو نویژدا سلاومان لی ده‌کرد وه‌لامی سلاوه‌که‌مانی نه‌ئه‌دایه‌وه، جا عه‌رزیمان کرد: نه‌ی پیغه‌مبهری خودا! جاران که له‌ناو نویژدا سلاومان لی ده‌کردیت، و‌مرامی سلاوه‌که‌ت ده‌داینه‌وه، که‌چی نیستا وه‌لامی ناده‌یته‌وه، هو‌ی نه‌مه‌چییه؟ فه‌رموی - درودی خوی لسم‌بی: (به‌راستی نویژ خه‌ریک‌بوونی گه‌ره‌که، که‌واته: نویژ‌که‌ر له‌ناو نویژه‌که‌یدا ده‌بی هه‌ردلی لای نویژه‌که‌ی بیو به‌س). (تاج/۱/۲۲۰).

وَفِي رِوَايَةٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنْ كُنَّا لَنَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ، عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكَلِّمُ أَحَدُنَا صَاحِبَهُ بِحَاجَتِهِ، حَتَّى نَزَلَتْ: (حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ) الْآيَةِ فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ). (الْحَدِيث ۱۲۰۰ - طَرَفُهُ فِي: ۴۵۳۴):

(۵) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَمَوَاضِعِ الصَّلَاةِ، بَابُ: تَحْرِيمِ الْكَلَامِ فِي الصَّلَاةِ رَقْم: ۵۲۸،

له گێڕانه وهیهکا، له زهیدی کۆری ئه رقه مه وه (رمزی خوی ئی بی) ده فهرموی:
 ئیمه له پێشدا له ناو نوێژدا قسه مان له گهڵ په کتریدا ده کرد، ههتا ئه
 ئایه ته هاته خواره وه که ده فهرموی: ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ
 الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ البقرة ۲۳۸/۲

واته: به باشی ناگاداری هه موو نوێژه فهرزه کانتان بکهن، به تایبه تی
 نوێژی ناسراو به (الصلاة الوسطی) که نوێژی عه صره، وه له ناو نوێژدا به
 سه رکزی و ملکه چی راوهستن و، دم به زیکرو یادی خودا بن و له کاری
 دنیا یی و قسه ی ناسایی به دوور بن.

ئیت به پێی ئه م ئایه ته فهرمانمان پێکرا به بێدنگی و خاموشی له
 نوێژاو، قسه کردنی ناساییمان لی قه دهغه کرا (تاج/۱/۲۱۹-ش/د/ت/ن).

رافه و شیکردنه وه:

زهیدی کۆری ئه رقه می قه یسی ئه نصارییه خه زره جیه، مالی
 ئه رقه می باوکی، له سه رهتای ئیسلامه وه بوو بوو به خانه ی کۆبوونه وه ی
 نه ئینی موسو لمانه کان، له رۆژی غه زای ئو حوددا ویستی هاو به شی ئه و
 جه نگه بکا، به لام پێغه مبه ر (رمزی خوی ئی بی) رپگه ی نه دا له به ر ئه وه ی که
 به میردمنای دانای، په که م شه رگه که ئاماده ی بووه خه نده ق بووه،
 له خزمهت خه زره تدا خه فده غه زای کردووه، فهرمووده ی زۆری
 پێغه مبه ری گێراوته وه، به تایبه تی له ئیمامی عه لی یه وه، به لکو دادمه نریت
 به په کیك له خۆشه ویسته کانی عه لی.

ئهم زاتانه فه قی بوون، فهرموودیمان لێیه وه گێراوته وه: ئه بو
 طوفه یل و ئه بو عوسمانی ئه ل- نه دی و ئیبنو ئه بی له یلاو طاووس و
 کهسانی تریش.

له صه حیجی سوننه تدا داستانیکی هه یه سه بارمت به سوورمتی
(المنافقون). له گه ل ئیمامی عه لیدا (رمزی خوی ئی بێ) ئاماده ی پروداوی (صه فین)
بوو، سالی (٦٦) یان (٦٨) ک، له سه رده می (المختار) دا له (کووفه) مردوووه.
جاری گوئی ئی ده بی عه بدوللای کوری ئوبه ی هه ر شه له پیغه مبه رو
موسولمانان ده کاو ده لی: (ئه گهر گه پاینه وه بو مه دینه، ده سته ی من و
ده سته ی موحه ممه د، کاممان نازاترو تواناتر بوو، ده سته ی داماو له مه دینه
وه در ده نی!) جا ئه مه ده گێر پێته وه بو پیغه مبه ر درودی خوی له سه ر بێ
پیغه مبه ریش درودی خوی له سه ر بێ. له عه بدوللای ده پرسێ که شتی وای گوتوو ه؟
ئه ویش سویندی خوارد که شتی وای نه گوتوو ه، پیغه مبه ریش باومری پی
ده کاو باومر به قسه که ی زهید ناکا، تا له ئه نجامدا خودا نایه تی نارد ه
خواره وه راستی قسه ی زهیدی چه سپاندو قسه ی ئیبنوسه لوولی
به دروخسته وه (بروانه: تاج/ ٧ ل / ١٩٨ ف/ ١).

باسی تهخت کردنی چهووشتی و له جیگه ی کورنووش دا

٥٩١- عَنْ مُعَيْقِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
فِي الرَّجُلِ يُسَوِّي الثَّرَابَ، حَيْثُ يَسْجُدُ، قَالَ: (إِنْ كُنْتَ فَاعِلًا فَرَأِدَةً)
(الحديث ١٢٠٧) ٦.

موعه قیب (رمزی خوی ئی بێ) فه رمووی: له پیغه مبه ر درودی خوی له سه ر بێ.
پرسیارکرا: له ناو نوێژدا، ئه گهر که سی، له جیگه سوژده کهیدا، چهوو خۆل
رێک بخاو، به ده سته ی، خۆل و چهوی شوین کورنووشه که ی تهخت بکا،
دروسته یان نا؟ فه رمووی درودی خوی له سه ر بێ: (ئه گهر شتی واتکرد، یه کجار
بیکه و بهس) واته: به یه کجار ده ست پیاده یانان چه وه که رێک بخه.

(٦) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَمَوَاضِعِ الصَّلَاةِ، بَابُ: كَرَاهَةِ مَسْحِ الْحَصِيِّ وَتَسْوِيَةِ
التراب، رقم: ٥٤٦.

راڻه و شيڪردنه وه:

۱- وهك له شه رحه گاني فهرمووده كه وه دمرده كه وي، له م جوړه شويڼانه دا، جياوازي ژن و پياو نكيه، ناوهيڼاني پياو له م جوړه شويڼ و پرسيارانه دا، له بهر زورينه ييه، واته: تغلبيه، دنا هم بؤ پياوو هم بؤ ژن دروسته كه له ناو نويژدا، نارېكي كورنووشگاكي رېك بكا، نه گهر به هوي خوږ و زيخ و چه ووه بهرزو نرمي تيا دابوو.

۲- موعه قيبې كورې نه بو فاطمي دوسي، له موسولمانه هره پيشينه گانه، له مه كهكه موسولمان بووه، له ويوه كوچي دووه مي كردووه بؤ حبه شه، له وي مایه وه هه تا پيغه مبه ر - دروودي خوي له سر بي. كوچي فهرموو بؤ مه دينه ي نازدار، جا نه ویش له حبه شه وه ته شريفی برد بولای پيغه مبه ر - دروودي خوي له سر بي. ناماده ي په يمانی به يعه تو رېضوان بوو، هه روا هه موو مه شاهيدو مه لېبهنده گاني تري پاش نهو، چاوديري سر نه موسويله گه ي پيغه مبه ر بوو، فهرمووده ي كه م گيړاوه ته وه، له سهرده مي جينيشني نه بوبه كرو عومهردا - رمزي خواهان بي موعه قيب سهرگاري سر به يتولال بوو. نهو نه موسويله يه ي پيغه مبه ر - دروودي خوي له سر بي. كه كه وته لای نيمامي عوسمان و نيمامي عوسمان زور زور ته باروكي پيوه ده كرد، به ده ست نه مه وه بوو، كه كه وته ناوبيري نه ريسه وه، كه عوسمان نه مه ي له لا زور ناخوش و زحمه ت بوو، وهه ول و ته قه لايه كي بي ماندوو بوونيدا، بؤ دوزينه وه ي، به لام رشه را هات و نه دوزرايه وه، نيتر بهر بهر ده دوو بهر كه ي و ناكوكي و ناتهبايي سهری هه لدا، وهه تا نه مرؤكه يش بهر ده وامه. خوي گه وره په نامان بدا، له ناخرو نوخري جينيشيني پيشه وا عوسماندا مهرگ بوو به ميواني و فهرماني هه قې به جي هينا (رمزي خوي بي) نامين.

باسی: نه گهر و لاخه که ی له ناو نویژه که یدا خوئی راده پسان چی بکا؟

۵۹۲- عَنْ شُعْبَةَ - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى - قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَزْرَقُ بْنُ قَيْسٍ قَالَ: كُنَّا بِالْأَهْوَازِ نُقَاتِلُ الْحُرُورِيَّةَ، فَبَيْنَمَا أَنَا عَلَى جُرْفٍ نَهْرٍ، إِذَا رَجُلٌ يُصَلِّي، وَأَدَا لِحَاجَمَ دَائِبَتِهِ يَدَيْهِ، فَجَمَلَتِ الدَّائِيَّةُ ثَنَازِعُهُ، وَجَعَلَ يَتَّبِعُهَا، قَالَ شُعْبَةُ: هُوَ أَبُو بَرَزَةَ الْأَسْلَمِيُّ، فَجَمَلَ رَجُلٌ مِنَ الْخَوَارِجِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ افْعَلْ بِهَذَا الشَّيْخِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ الشَّيْخُ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ قَوْلَكُمْ، وَإِنِّي غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِتَّ غَزَوَاتٍ أَوْ ثَمَانٍ، وَشَهِدْتُ تَيْسِيرَهُ، وَإِنِّي إِنْ كُنْتُ أَنْ أُرَاجِعَ مَعَ دَائِبَتِي، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَدْعَهَا تَرْجِعُ إِلَى مَأْلَفِهَا، فَيَشُقُّ عَلَيَّ. (الحديث ۱۲۱۱ - طَرَفُهُ فِي: ۶۱۲۷):

شوعبه (رمزی خوئی ن بى): نه زرمقى كورى قه یس گپرايه وه بۆمان فهرمووى: له ولاتى نه هواز بووین، له گه ل خه واریچه كان دا دهجهنگاین، جارئ له سهر رووبارى كه نارئ بووم، لهو دهمه دا دیم كهوا پیاویك نویژ دهكاو، لغاوى ولاخه كه ی وابه دهستییه وه، ولاخه كه یشی ههر بۆلای خوئی رای دهكیشاو، پاكیش پاكیشی بوو له گه ئىدا، نهویش ناوبه ناو كه می خوئی بۆ شل دهكردو درویشته له گه ئى، شوعبه (رمزی خوئی ن بى) فهرمووى: (ئهه نوپژخوینه نه بو بهرزهی ئه سه له می بوو، كه هاوه ئى پیغه مبه ره).

كابرایه كى خه واریچیش دهستی كرد به قسه پیکردنى و گوتى: نویژ چۆن واده بى، دهی خودایه واواى ئى بکه ی !

جا كه پیره میرد له نویژه كه ی بۆوه فهرمووى: (گویم له قسه وه ره خنه كانت بوو، به لام من خۆم شەش غەزا، یا ههشت غەزام له گه ل پیغه مبه ره خۆیدا (رمزی خوئی ن بى) كردوووه، خۆم به چاوى خۆم دیومه كه تا چی راده بى كاری بۆمان ئاسان دهكرد، نهك گران، به تا بیه تی له حالى وادا).

نهوجا فهرمووی: (دهی من نهووم پی باشته که کهمه کهمه و لاخه کهم به کیشم بکاو له ناو نویژه کهدا کهمی له گه لیدا برپوم، هه تا نهووی که بهرهلای بکه م و بگه ریته وه بو ماله وه خووم تووشی سه خله تی بکه م).

٥٩٣ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَ سُورَةَ طَوِيلَةً، ثُمَّ رَكَعَ فَاطَالَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، ثُمَّ اسْتَفْتَحَ بِسُورَةِ أُخْرَى، ثُمَّ رَكَعَ حِينَ قَضَاهَا، وَسَجَدَ، ثُمَّ فَعَلَ ذَلِكَ فِي الثَّانِيَةِ ثُمَّ قَالَ: (إِنَّهُمَا آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَصَلُّوا، حَتَّى يُفْرَجَ عَنْكُمْ، لَقَدْ رَأَيْتُ فِي مَقَامِي هَذَا كُلَّ شَيْءٍ وَعِدْتُهُ، حَتَّى لَقَدْ رَأَيْتُنِي أُرِيدُ أَنْ أَخَذَ قِطْفًا مِنَ الْجَنَّةِ، حِينَ رَأَيْتُمُونِي جَعَلْتُ أَتَقَدَّمُ، وَلَقَدْ رَأَيْتُ جَهَنَّمَ يَخْطُمُ بَعْضُهَا بَعْضًا، حِينَ رَأَيْتُمُونِي تَأَخَّرْتُ، وَرَأَيْتُ فِيهَا عَمْرُو بْنُ لُحَى، وَهُوَ الَّذِي سَبَّ السَّوَابِ). (الحديث ١٢١٢) ٧:

عائیشه (همزی خوی ن بن) فهرمووی: به سه ری نی پیغه مبه ر درووی خوی له سه ر بی خور گیرا، پیغه مبه ر درووی خوی له سه ر بی هه ل سایه وه، دوو رکات نویژی خورگیرانی کرد له سه ر نه م شیوه یه: له پی شدا له دوا ی فاتیه، له پرکاتی یه که مده سووره تیکی دریژی خویند، نهوجا چوو بو چه مینه وه له چه مینه وه شدا زورمایه وه نزاو ویردی زوری له رکوعدا خویند، نهوجا سه ری بهرزه وه کردو ریگ راوه ستایه وه دهستی کرده وه به خویندنی سووره تیکی تر، جا که رکاته که ی ته واکرد چوو بو چه مینه وه نهوجا کورنووشی برد، نهوجا له رکاتی دووهمیشدا هه مان شتی کرده وه، له پاشدا وتاریکی داو تیادا فهرمووی:

(لەپراستیدا ئەم خۆرو مانگە دوو نیشانەى گەورەن، لەنیشانە گەورەکانى خودا، کە دەبن بەبەلگە لەسەر یەکیىتى و تەوانایى بۆسنوورى پەرورەدگار، ھەر وەك دەبن بەبەلگەو نیشانەى چاوترسىنەر بۆ بەندەکان، جا ئەگەر دیتان شتى وا ڕووىدا، ئەوا لەخودا بپارێنەو نوێژ بکەن، خێرو خیرات بکەن، ھەتا دەرووتان بۆ دەکریتەو و خۆرمەکان یان مانگەکە بەردەبێ، لەپراستیدا لەم مەقامەمدا، ھەموو ئەو بەلێنانەى کە پێم دراون ببنیم، ئەو کاتەى کە منتان بینى خەریکبوو بچمە پێشەو، ئەو و ابەھەشتیان پێ نیشاندام ووالیيان نزیک کردمەو، تەنانەت فرمە لێ خۆش کردو دەستم برد کە بۆلێ ترێ ی لێ بەینم ! ئەو کاتەیش کە دیتان وامن پاشەو پاش دیمە دواو، ئەو دۆزەخیان پێ نیشاندام، وا تاوى سەندبوو، بەشەکانى لەناو خۆيانا یەکیان دەخواردو یەکتریان دەپلێشانەو ! لەناویدا عەمرى کورى لوحەيیم بینى، بەناو ناگرەکەدا ریخۆلەى خۆى بەکێش دەکرد، چونکە ئەو یەکەم کەس بوو کە وشترە مەرەخەسى داھێنا).

رافە و شیکرنەو:

بەپێى شەرھەکان ئەم بەھرانە لەم فەرموودەيە و مردەرگین:

۱. کارى کەم لەناو نوێژا پوچى ناکاتەو.
۲. بەھەشت و دۆزەخ ھالێ حازر دروستکراون و ھەن، بگرە ھەندێ لە تاوانباران وان لەناو دۆزەخ دا سزا دەدرێن.
۳. لەپێش ھاتنى ئیسلامدا، ھەندێ کەس دەیانگوت: ئەگەر لەم نەخۆشیە چاک بومەو، یا لەم سەفەرە بەساغ و سەلامەتى گەرامەو، یا ئەو مرازەم ھاتەدى، ئەوا ئەو وشترە مەرەخەسى بێ، ئیتەر بەم

جوڑہ وشتره یان دهگوت (سائبه) که جه معه که ی (سوائب) ه، ئیتر نه و
وشتره بو خوی به پره لا ده بوو، نه باریان ئی دهنه، نه سواری یان پی
دهگرد، بو ناو و له و پریش مه ره خهس بوو، هیچیان ئی قه دهغه
نه ده کرد.

له ناو نویتزدا وه لامی سلاو نادریته وه

۵۹۴ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ لَهُ، فَأُتِلَقْتُ، ثُمَّ رَجَعْتُ وَقَدْ قَصَيْتُهَا، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ، فَوَقَعَ فِي قَلْبِي مَا اللَّهُ أَعْلَمُ بِهِ، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي: لَعَلَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَدَ عَلَيَّ أَسَى أَبْطَأْتُ عَلَيْهِ؟ ثُمَّ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ، فَوَقَعَ فِي قَلْبِي أَشَدُّ مِنَ الْمَرَّةِ الْأُولَى، ثُمَّ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيَّ، فَقَالَ: (إِنَّمَا مَنَعَنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ أَلَيَّ كُنْتُ أَصْلَى). وَكَانَ عَلَى رَاحِلَتِهِ، مُتَوَجِّهًا إِلَى غَيْرِ الْقِبْلَةِ (الْحَدِيثُ ۱۲۱۷): ^۸

جابیری کوپی عه بدوللا (روزی خوی ئی بی) فه رمووی: جاری پیغه مبهه - دروودی
خوی لسهه بی: ناردمی بو کاریکی خوی، منیش چووم کردم و هاتمه وه بو لای
پیغه مبهه رو سلاوم لی کرد، به دهستی ناوایه کی کرد، به لام به گوتن وه لامی
نه دامه وه، منیش له به رنه وهی له ناماژه که ی پیغه مبهه - دروودی خوی لسهه بی: حالی
نه بووم، نه وهی که ههه خوا خوی باشر ناگای لی یه تهی هات به دلما، جا
له دلی خوما گوتم: په نگه پیغه مبهه - دروودی خوی لسهه بی: له سهه نه وه لییم زویر
بووبی چونکه درهنگ هاتمه وه بو خزمه تی؟ دیسان سلاوم ئی کرده وه،
دیسانه وه سلاوی نه دامه وه، نه مجاره یان له جاری یه کهم زیاتر خهه

دایگرتەم و دڵم سەخڵەت بوو، لەجاری سییەما کەسلاوم لیکرد، وەلامی دامەووە فەرمووشی: (ئەووە مەشغوولی نوێژ بووم، بۆیە وەلامی سلاوەکەتم نەدایەووە).

جابیر فەرمووی: لەو کاتەدا بەرپۆه بوو، بەسواری و لاخەکە ی بوو، لەو کاتەدا رووشی لە رووگە (قیبلە) نەبوو.

نەیی کراوە لە دەست گرتن بە کەلەکەووە لەناو نوێژدا

۵۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ مُخْتَصِرًا (الحديث ۱۲۲۰ - طَرَفُهُ فِي ۱۲۱۹)^۱

ئەبو ھورەیرە (رەزای خۆی لێ بێ) فەرمووی: پێغەمبەر -درووی خۆی لەسەر بێ- نەهی کردووە لەو، کە مەروڤ، چ پیاوو، چ ژن، لەناو نوێژا، دەست بگرێ بە ھەردوو کەلەکەییەووە.

راڤە و شیکرنەوہ:

دەست گرتن بەکەلەکەووە ئەوہیە کە مەروڤ ھەردوو دەستی لەسەر ھەردوولا کەلەکە ی و نانیشکەکانی لەلا قەبرغە ی دووربختاوە، لەسەر شیوە ی نیوہ بازنەیی. ئەم کارمیش بۆیە ناباشە چونکە پەفتاری دەعیە زلەکانە، گەلێ جار ماتەمدارو خەمبارەکانیش وادەکەن. دەلێن: جوولەکەیش زۆر وادەکەن.

(۹) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب كراهة الاختصار في الصلاة، رقم:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۸. باسه کانی هه له ی ناو نویژ (أَبْوَابُ السَّهْوِ)

باسی نه وه: نه کهر نویژ خوین به هه له پینج رکاتی کرد

۵۹۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الظُّهْرَ خَمْسًا، فَقِيلَ لَهُ: أَزِيدَ فِي الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: (وَمَا ذَاكَ؟) ؟ قَالَ: صَلَّيْتُ خَمْسًا، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَ مَا سَلَّمَ (الْحَدِيثُ ۱۲۲۶) ۱:

عه بدو لای کوری مه سهوود (روزی خوی لی به) فه رمووی: پیغه مبهه ر درودی خوی
سهر بن ویزی نیومرۆی به جه ماعت بو یارانیکرد، له جیاتی چوارپکات پینج
رکاتی کرد، هه رزی کرا: نه ی پیغه مبهه ری خوا! خیربوو و پینج رکات
کرد، ئایا نویژی نیومرۆ رکاتیکی لی زیادکراوه؟ فه رمووی: (کوا شتی
وابوو) پرسیارکه ره که گوتی: تو ئیستا له باتی چوارپکات پینج رکات
کرد، نه و جا پیغه مبهه ر درودی خوی لسهه ر به. له پاش سلاودانه وه دوو کورنووشی
هه له ی برد، نویژکه ره کانی تریش له که ئیدا نه وه دوو کورنووشه یان برد.

نه کهر نویژ خوین قسه ی له که ئیدا کراو کویی له قسه کرت و به ده ست

ناماژه ی کرد: که نویژ ده که م، نویژه که ی بووچ نابیته وه!

۵۹۷- عَنْ كُرَيْبٍ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَالْمُسَوَّرَ بْنَ مَخْرَمَةَ وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَزْهَرَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَرْسَلُوهُ إِلَى عَائِشَةَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالُوا، إِقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِمَّا جَمِيعًا، وَسَلِّمْ عَلَيْهَا عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ صَلَاةِ الْعَصْرِ، وَقُلْ لَهَا: إِنَّا أَخْبَرْنَا أَنَّكَ تُصَلِّيْنَهُمَا، وَقَدْ بَلَّغْنَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(۱۰) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّلَاةِ، انْظُرْ (الْعَيْنِي ۳۱۵/۷، فَتْحُ ۱۳۰/۳- خاتمة، صحيح

مسلم بشرح النووي ج/ ۶ ص ۱۱۹ مبحث الأوقات التي نهى عن الصلاة فيها، دار إحياء

نَهَى عَنْهَا، وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَكُنْتُ أَضْرِبُ النَّاسَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنْهَا، فَقَالَ كُرَيْبٌ: فَدَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، فَبَلَّغْتُهَا مَا أُرْسَلُونِي، فَقَالَتْ: سَلْ أُمَّ سَلَمَةَ، فَخَرَجْتُ إِلَيْهِمْ، فَأَخْبَرْتُهُمْ بِقَوْلِهَا، فَرَدُّونِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ بِمِثْلِ مَا أُرْسَلُونِي بِهِ إِلَى عَائِشَةَ. فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْهَا، ثُمَّ رَأَيْتُهُ يُصَلِّيهِمَا حِينَ صَلَّى الْعَصْرَ، ثُمَّ دَخَلَ وَعِنْدِي نِسْوَةٌ مِنْ بَنِي حَرَامٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَأَرَسَلْتُ إِلَيْهِ الْجَارِيَةَ، فَقُلْتُ: قُومِي بِجَنِبِهِ، فَوَلَّى لَهُ: تَقُولُ لَكَ أُمُّ سَلَمَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، سَمِعْتُكَ تَنْهَى عَنْ هَاتَيْنِ، وَأَرَاكَ تُصَلِّيهِمَا؟ فَإِنْ أَشَارَ بِيَدِهِ فَاسْتَأْخِرِي عَنْهُ، فَفَعَلْتُ الْجَارِيَةَ، فَأَشَارَ بِيَدِهِ، فَاسْتَأْخَرْتُ عَنْهُ، فَلَمَّا أَنْصَرَفَ، قَالَ: (يَا بِنْتُ أَبِي أُمَيَّةَ، سَأَلْتُ عَنْ الرُّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ، وَإِنَّهُ أَتَانِي نَاسٌ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ، فَشَغَلُونِي عَنِ الرُّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ فَهُمَا هَاتَانِ). (الحدِيث ۱۲۳۳ - طَرَفُهُ فِي: ۴۳۷۰) ۱۱:

کورہیب (رمزی خوی ن بی) فہرمووی: ٹیبنو عہباس و میسودہری کوری
مہخرہمہو عہبدورہحمانی کوری ٹہزہر، ٹہم سی ہاورپیہی پیغہمبہر درودی
خوی لہسر بی: منیان نارد بولای عائشہی ہاوسہری پیغہمبہر درودی خوی لہسر بی:
فہرموویان بجو بؤ خزمہتی، سلاوی ہہموومانی عہرز بکہ، وہ لہبارہی
کردنی دوورکات نویزری سوونہت لہپاش فہرزی عہصرہوہ پرسیری لی بکہ،
عہرزی بکہ لہزمانی ٹیمہوہ، کہ ٹیمہ ہہوالمان پی دراوہ، کہ تو ٹہو
دوورکاتہ سوونہتہ دہکہی، ولحال ٹیمہ پیمان گہیشٹوتہوہ کہپیغہمبہر
درودی خوی لہسر بی: نہیی لہم نویزرہ کردوہ، سہرہرای ٹہمیش ٹیبنو عہباس (رمزی
خوی ن بی) فہرمووی: وھمن خوّم لہگہل نیمامی عومہردا، لہسہرکردنی ٹہم نویزرہ
لہپاش عہصر، لہخہلکم دہدا، جا کورہیب فہرمووی: جا چووم بؤمالی عائشہ
(رمزی خوی ن بی) پیہامہکہی ٹہوانم پی راگہیاندا، فہرمووی: لہ ٹوم سہلہمہی

هاوسەرى پېغەمبەر لەم بارەيەوہ بېرسە، ھەوائى تەواو لای ئەوہ، منیش جوومەوہ بۆ خزمەتى ئەوان و قسەكەى عائیشەم پېگوتن، جا لەسەرھەمان شێوہى كە ناردميان بۆلای عائیشە، ناردميشيان بۆ خزمەتى ئوم سەلەمە، ئوم سەلەمە (زمى خوى ئى بنى) فەرمووى: لەپېغەمبەر خۆيم دەبيست كەنەھى دەکرد لەم نوێژە، كەچى رۆژى ديتم كاتى لەکردنى نوێژى عەصر بۆوہ تەشرىفى ھات بۆ مائەوہ لەمائەوہ دووركات نوێژى لەپاشيەوہ كرد، لەو كاتەدا كۆمەلئى ئافرەتى ئەنصاريم لەلا بوون، كە لەخېلى بەنى حەرام بوون، لەبەرئەوہ خۆم لێيم نەپرسى، بەلكوو كارەكەرەكەم نارد بۆ خزمەتى و پېم گوت: لەتەنیشتيەوہ رابوہستەو عەرزى بكە: كە ئوم سەلەمە عەرزت دەكا: ئەى پېغەمبەرى خوا! من لەخۆتم بيستووہ كە نەيى دەكەى لەکردنى ئەم دوو ركاتە لەم كاتەدا، كەچى ئەوہتا خۆت دەيانكەى؟ بە كەنيزەكەم گوت: جا ئەگەر بەدەستى ئامازەى بۆ كردى كەكاتى ئەوہ نييە، بچۆرە دواوہ وازى ئى بھيئە، كەنيزەكەكەش ريك وایکردو ئەويش لەناو نوێژەكەدا، كە لە پەرسيارەكە حالى بوو بەدەستى ئامازەى كرد، ئيتەر كارەكەرەكە رويشتە دواوہو پېغەمبەرى بەجئى ھيشت، كاتى لە نوێژەكەى بۆوہ، فەرمووى: درووى خوى لەسەر بى: (ئەى كچى ئەبو ئومەييە! لەم دوو ركاتە نوێژە سوننەتە دەپرسيت، كە ئيستا لەپاش نوێژى عەسرەوہ من كردمن، ئەمە دوو ركاتە سوننەتەكەى دوا نوێژى نيومرؤ بوو ئيستا گيڤامنەوہ، چونكە لەكاتى خۆياندا نەم پەرژا كە بيانكەم، بەھۆى خەريكبوونم لەگەڤ وەفدەكەى ھۆزى عەبدول قەيسى دا كە ھاتبوون ئيسلام ببن و ببن بە نوينەرى ھۆزەكەيان).

رافە و شيكرنەوہ:

عەبدولرەحمانى كورپى ئەزھەر برازاي عبدالرحمنى كورپى عەووفە، لە صەحابە گەنجانە، لە سالى فەتھدا، رەسیدە بوو، لەگەڤ پېغەمبەردا ئامادەى غەزاي حونەين بوو.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۹- نامه‌ی تهرم: کتاب الجنائز

باسی نهو کهسه‌ی له سه‌ره مه‌رکدا دوا وشه‌ی ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ بی

(بروانه: تاج/۵۱۶/۱ ز/۱۹۱ تا - ۲۲۹ - باسی تهرم)

۵۹۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي فَأَخْبَرَنِي، أَوْ قَالَ: بَشَّرَنِي، أَنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ). قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ (وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ). (الحديث ۱۲۳۷- أطرافه في ۱۴۰۸، ۲۳۸۸، ۳۲۲۲، ۵۸۲۷، ۶۲۶۸، ۶۴۴۳، ۶۴۴۴، ۷۴۸۷) ۱۲

ئه‌بوذر (رمزی خو‌ی لی بن) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ر درو‌دی خو‌ی له‌سه‌ر بی- فه‌رمووی: (له‌ته‌رفی په‌روم‌ر دگار مه‌وه، له‌ خه‌ودا، جو‌برائیل ته‌شریفی هات بو‌لام، ئه‌م موژده خو‌شه‌ی داپیم: هه‌ر که‌سی له‌گه‌لی ئیسلامی من له‌سه‌ر نیمان و باومر به‌خودا بمری و هیچ هاوبه‌ش بو‌ خودا دانه‌نی، ده‌جیته به‌هه‌شت). ئه‌بوذر فه‌رمووی: عه‌رزی چه‌رتم کرد: باحیزی و دزیشی کردبی؟ فه‌رمووی درو‌دی خو‌ی له‌سه‌ر بی- : (باحیزی و دزیشی کردبی).

پاشه‌و شیک‌ردنه‌وه:

له‌ فه‌تحو‌ل‌باریدا ده‌فه‌رمووی: له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگدا، دمیانه‌وی، وشه‌ی پی‌روزی ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ بخه‌نه سه‌ر زمانی مام‌وستای فه‌رموودم‌زانی مه‌زن ئه‌بو زورعه‌و به‌م وشه‌ پی‌روژه ته‌لقینی بکه‌ن، جا له‌خزمه‌تیدا

(۱۲) اخرجہ مسلم فی الایمان، باب مات لا یشرک باللہ شیئاً دَخَلَ الْجَنَّةَ، رقم/ ۹۴.

بروانه: ریاض الصالحین، به‌رگی دووه‌م لاپه‌ره / ۳۲۷ ز/ ۱۴۴ تا ز/ ۱۶۱. -ومرگپر-

باسی فہرموودہ کہی موعاز دہکن کہ پیغہ مبہر دروودی خوی لہسمر ہن۔ دمفہ رموی:
(ہہرکہسی دواقسہی وشہی پیروزی ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ بی دہجیتہ
بہہشت) جا نہبو زورعہ بہ رشتہی خوی ہہتا سہر پیغہ مبہر دروودی خوی
نہم فہرموودہیہیان بو دمگیریتہومو لہگہل گوتنی ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾
دا، گیانی پاکی دہردہچی! فہرماہستی ماموستای عہسقہلانی تہواو۔

خودایہ! لہ سہرمہرگدا گوتنی ئەم وشہ پیروزہمان بہنسیب
بفہرمووی و خوٹ و فریشتہکانت تہلقینمان بکہن پی۔ نامین۔
۵۹۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: (مَنْ مَاتَ يَشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ). وَقُلْتُ أَنَا: مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ
بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ. (الحديث ۱۲۳۸ - طرفاء في ۴۴۹۷، ۶۶۸۳) ۱۳

عہبدوللای کوری مہسعوود رمزی خوابان ل ہن۔ فہرمووی: خوٹہویست دروودی
خوی لہسمر ہن۔ فہرموویہتی: (ہہرکہسی لہسہر نیمان و باومری ساغ بہ خودا
نہمری، بہلکو بہ موشریکی ہمری دہجیتہ ناو دوزخہومو ئەوجورہ
کہسہ دوزخین)۔

منیش بہپی موقتہزای ئەم فہرموودہیہی پیغہ مبہر دروودی خوی لہسمر ہن
دہلیم: (ہہرکہسی لہسہر نیمان و باومر بہخودا ہمری و ہیچ ہاوبہش
بو خودا بریار نہدا دہجیتہ بہہشت و ئەوہ بہہشتیہ)۔

فہرمان کراوہ بہشوین کہوتنی تہرمی مردوو

۶۰۰- عَنْ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بَسْبَعٍ وَكَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: أَمَرَنَا بِاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي،
وَتَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَرَدِّ السَّلَامِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَكَهَانَا عَنْ آيَةِ

الْفِضَّةُ، وَخَاتَمُ الدَّهَبِ، وَالْحَرِيرُ، وَالْدِّيَاجُ، وَالْقَسِيُّ وَالْإِسْتَبْرَقُ. (الحديث ١٢٣٩، أطرافه في: ٢٤٤٥، ٥١٧٥، ٥٦٣٥، ٥٦٥٠، ٥٨٣٨، ٥٨٤٩، ٥٨٦٣، ٦٢٢٢، ٦٦٥٤) ١٤:

به پای کوری عازیب (رمزی خوی لی بی) فہر رموی: پیغہ مبہر درودی خوی لہ سر بی:
فہرمانی پیگردین بہ حہوت شت، وجلہ وگیری لیگردین لہ حہوت شت،
فہرمانی پی گردین بہ شوینکھوتنی تہرم و بہسہردانی نہخوش و چوون
بو سہر دمعویت و یاریدہی ستہ مبارو بہ جیہینانی سویندو و ہلامدانہ و ہ
سلاوونزا بو پڑمیو. جلہ وگیری لی گردین لہ حہوتہ: لہ حاجہتی زیوو
نہنگوستیلہی زیرو لہ ناوریشم و لہ دیباج و لہ کالو مشکى و ہہوری و
بووشینی تیکیل لہ ناوریشم و شتی ترو لہ نیستہ برہق.

چوونہ ژوورہوہ بو لای مردوو لہ پاش کفن کردنی

٦٠١ - عَنْ أُمِّ الْعَلَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ بَايَعَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرْتَهُ أَنَّهُ اقْتَسَمَ الْمُهَاجِرُونَ قُرْعَةً فَطَارَ لَنَا عُثْمَانُ بْنُ مَطْعُونٍ فَأَنْزَلْنَاهُ فِي أَبِيَاتِنَا فَوَجَعَ وَجَعَهُ الَّذِي تُوفِّي فِيهِ فَلَمَّا تُوفِّيَ وَغُسِّلَ وَكُفِّنَ فِي أَثْوَابِهِ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ أَبَا السَّائِبِ فَشَهِدَاتِي عَلَيْكَ لَقَدْ أَكْرَمَكَ اللَّهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (وَمَا يُدْرِيكَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَكْرَمَهُ). فَقُلْتُ يَا بِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَنْ يُكْرِمُهُ اللَّهُ؟ فَقَالَ: (أَمَّا هُوَ فَقَدْ جَاءَهُ الْيَقِينُ وَاللَّهُ إِنِّي لَأَرْجُو لَهُ الْخَيْرَ وَاللَّهُ مَا أَذْرِي وَأَنَا رَسُولُ اللَّهِ، مَا يُفْعَلُ بِي). قَالَتْ فَوَاللَّهِ لَأُزَكِّي أَحَدًا بَعْدَهُ أَبَدًا.

(١٤) أخرجه مسلم في كتاب اللباس والزينة، باب: تحريم الذهب والحريير علي الرجل وإباحته للنساء (شرح النووي علي مسلم ج/١٤ ص٣١).
المرجم-

(الحديث ١٢٤٣ - أطرافه في: ٢٦٨٧، ٣٩٢٩، ٧٠٠٣، ٧٠٠٤، ٧٠١٨)°:

ئوم عەلاء (رمزای خوای ئی بێ) کە ژنیك بوو لە یاریدەدەمران (ئەنصار) وە
یەکیکیش بوو، لەو ئافرەتانیە کە پەیمانیان بە پیغەمبەر دابوو —
فەرمووی: کاتی کۆچکاران (موهاجیرین) کۆچیان کرد بۆ مەدینە، نەداراو
هەزار بوون، مال و سامانیان هەموو ئی بەجی ماوو، لەبەرئەو
موهاجیرەکان بە تیروپشک دابەش کران بەسەر ماله یاریدەدەمرەکاندا،
عوسمانی کۆری مەظموون بەرئیمە کەوت و ئیمەیش بردمانەو بۆ مائی
خۆمان و جیگەو ریگە شایانمان لە مالهو بۆ دابین کرد، بەلام خواستی
خوا وابوو نەخۆشکەوت و لەو نەخۆشییەدا مرد، جاکاتی مردو شوێردراو
لەجلەکانی خۆیدا کفن کرا، پیغەمبەر -دروودی خوای ئەسەر بێ- هاتە ژوورەو بۆ
سەرترەمەکە.

منیش گوتم: رەحمەتی خودات ئی بێ، ئەی ئەبوسائیب!

— ئەبوسائیب کەسناوی (کنیە)ی عوسمانی کۆری مەظموونە — من
شایەتیت بۆ ئەدەم کە خودا رێزداری کردووی.

پیغەمبەر -دروودی خوای ئەسەر بێ- فەرمووی: (چوو زانیت کە خوا ریزی ئی
گرتوو؟).

منیش گوتم: بە باوک و دایکەو بەقوربانت بێ، پێم بفرموو
ئەگەر خودا ریز لەم زاتە پاک و پیرۆزە نەگرێ، ئەی ریز لەکی دەگرێ؟
ئەویش فەرمووی: (هەرچی وەکوو عوسمانە وامردو روشت بەرێتی هەقی

خۆیهوه، به خودا من ئومید دهکهم که خیر بێته رێگهی، به لām بۆ کهسانی تر، نهنجامی کار نادیاره، تهنا ته خۆم که پیغه مبهری خواشم، سویندم به خودا نازانم چیم ئی دهکری و له قیامه تدا چیم به سهر دی (١).

ئوم عهلا (رمزی خوی ئی بێ) فهرمووی: که واته سویندم به خودا جاریکی تر، له سهر ئهم داستانی عوسمانه دا، له خۆمهوه، که سی به پاک و پیرۆزو به ههشتی دانه نییم، مه گهر خوداو پیغه مبهری خودا برپاری ئه وهیان دابی.

رافه و شیکردنه وه:

١- ئه وهی که پیغه مبهر - درودی خوی له سهر بێ - ده فهرمووی: (.. نازانم.. له قیامه تدا چیم به سهر دی) ئهمه پیشهاتنی ئایه ته که ی سوورتهی فهتح بووه که ده فهرمووی: ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾ - واته: ههتا خودا له گوناھی پیشین و پاشینت خوش ببی ئهی موحه ممه د! وه به پیی ئهم ئایه ته ی تره که ده فهرمووی: ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ، وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ﴾.

ئه وهی که گومانی تیدا نییه که پیغه مبهر - درودی خوی له سهر بێ - له م بارمیه وه فهرمووی: (من یه کهم که سم که ده چمه ناو به ههشت).

٢- له م فهرمووده یه دا ناوی دووان له هاوڕێیانی پیغه مبهر هاتوو، یه که میان عوسمانی کوری مه ظعوونه، له مه که که ئیسلام بوو، له پاش سیانزه پیاو، له کۆچی یه که ما خۆی و سانیبی کوری کۆچیان کرد بۆ حه به شه، یه که م کهس بوو له کۆچکاران (موهاجیرین) که له مه دینه مردوو، له گۆرستانی به قیع نێژراوه، پیغه مبهر - درودی خوی له سهر بێ - به مردووی ماچی کرد، وه بۆی دهگری، کاتی ئیبراهیمی کوری پیغه مبهر.

دروودی خوی لسمبر بن۔ دهمری، پیغهمبر دروودی خوی لسمبر بن۔ دهمرموی: (بچو بۆلای پيشینی باشی خۇمان عوسمانی کوری مهظعوون)۔

عوسمانی کوری مهظعوون برای شیرى پیغهمبر بووه، پیغهمبر دروودی خوی لسمبر بن۔ گۆرهگهی بهکیلی نیشانه کردبوو زۇرجار سهری دهدا لهگۆرهگهی، له سهردهمی نهزانیشتا عوسمان مهی و بادهی لهخوی حهرام کردبوو، لهسالی دووهمی کۆچیدا لهمهدينه مرد (رمزی خوی ن بن) بپروانه: (تاج/۱/ ۵۷۴ ف/۶ ز/۲۲۱)۔

دووهم هاوړپى نوم عهلايه لهو ژنانهيه كه پهيمانيانداوه بهپیغهمبر۔ دروودی خوی لسمبر بن۔ نه نصاریه، له خهويدا دهبینیت: (عوسمانی کوری مهظعوون جوگهيهك ناوی پروونی رهوانی ههیه، كه دهیگپریتهوه بۆ پیغهمبر دروودی خوی لسمبر بن۔ دهمرمویت: (ئهوه کردهوی باشیهتی، پاداشتی باشی ههر بهردهوامه بۆی)۔

نهخۆش دهبیت پیغهمبر دروودی خوی لسمبر بن۔ دهچیت بۆ سهردان و ههوال پرسینی، فهرموودهی له بوخاری و موسلیمدا ههیه۔

۶۰۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: لَمَّا قُتِلَ أَبِي، جَعَلْتُ أَكْشِفُ الثُّوبَ عَنْ وَجْهِهِ، أَبْكِي وَيَنْهَوْنِي عَنْهُ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنْهَانِي، فَجَعَلْتُ عَمَّتِي فَاطِمَةَ تَبْكِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (تَبْكِينَ أَوْ لَا تَبْكِينَ، مَا زَالَتْ الْمَلَائِكَةُ تَظْلُمُ بِأَجْنِحَتِهَا حَتَّى رَفَعْتُمُوهُ). (الحديث ۱۲۴۴- أطرافه في: ۱۲۹۳، ۲۸۱۶، ۴۰۸۰)۔

جابر (رمزی خوی ن بن) فهرمووی: (له پۆزی غهزای ئوحووددا باوكم شهیدکرا، كه لاشهكهيان هیئا بۆلای پیغهمبر دروودی خوی لسمبر بن۔ لووت و گویان کردبوو منیش چووم سهريم ههلهدایهوهو دهستم کرد بهگریان

بۆی! خزمان نه یانده هیشت بۆی بگریم، به لام پیغه مبه ر گهرچی ناگای لیم بوو قه دهغه ی لی نه کردم، تا فاتیمه ی کچی عمر، که خوشکی باو کم بوو، وه پووری من بوو هاتوو دهستی کرد به گریان بۆی، نه وسا پیغه مبه ر دروودی خوی لهسر بی. فهرمووی: (بۆی بگریت و بۆی نه گریت چوونیه که بۆ نهو، چونکه نهو به پایه ی شهید ی گه یشتوو، نهو فریشته به بالیان سیبهریان بۆی کردبوو، تا له خۆرمتاوه که بی پارێزن و تا لاشه ی تیک نه چیت، وه گیانی پاک و پیروزی بهرزوه بکه ن بۆ ئاسمان، نه مه حالیان بوو ههتا نهو کاته ی که لهسر تاته شوهر که هه ئتانگرت). (بروانه: تاج/۵/ ۸۲ ف/۱ + تاج /۵/ ۸۱- باسی/۵۰).

دروسته له سه ر شیوه یه کی رهوا مردنی مردوو رابگه یه نری

۶۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ وَكَبَّرَ أَرْبَعًا) (الحديث ۱۲۴۵ - اطرافه فی: ۱۳۱۸، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۳۳، ۳۸۸۰، ۳۸۸۱).^{۱۶}

نهو هوریره (رهزای خوی لی بی) فهرمووی: لهو رۆژهدا که نه جاشی تیا مرد، که ووشه ی نه جاشی نازناوی پادشایانی حه به شییه کانه، وهک چۆن رۆم به پادشای خۆیان ده ئین قه یسه رو ئیرانیان به پادشای خۆیان ده ئین کیسرا، حه به شیش به پادشای خۆیان ده ئین نه جاشی، وه پادشایه کی باش بوو، پیغه مبه ر دروودی خوی لهسر بی. په یامی مردنی نهو ی به یارانی راگه یاند، فهرمووی: نه صحه مه که بهنده یه کی باشی خودا بوو نه مرۆ مرد. جا

حه زرمهت - دروودی خوی لهسەر بێ- له گه‌ڵ هاوڕێیانیدا دمر چوو، ڕۆیشتن بۆ نوێژگا که، لهوێ له پشته خۆیهوه ڕیزی کردن و نوێژی نادیار (صلاة الغائب) ی به کۆمه‌ڵی لهسەر کرد، له نوێژه کهدا وه‌ک نوێژی مردووی ئاسایی چوار الله اکبری کرد. (تاج / ۲/ ۵۵۱/ ۱ + ۵۶۰/ ل ف - ۲).

۶۰۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَخَذَ الرَّأْيَةَ زَيْدٌ فَأَصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا جَعْفَرٌ فَأَصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ فَأَصِيبَ، وَإِنْ عَيَّنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَتَذَرِفَنَّ ثُمَّ أَخَذَهَا خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مِنْ غَيْرِ امْرَأَةٍ فَفُتِحَ لَهُ). (الحديث ۱۲۴۶ - اطرافه في: ۳۶۳، ۳۰۶۳، ۲۷۹۸، ۳۷۵۷، ۶۲۴۲): ۱۷

ئه‌نه‌س (رمزای خوی ئی بێ) فهرمووی: پێغه‌مبه‌ر - دروودی خوی لهسەر بێ- هه‌والی مه‌رگی زه‌یدو جه‌عفهرو عه‌بدولای کوری ڕه‌واحی ڕاگه‌یانده به‌موسوڵمانان، له‌غه‌زای مۆته‌دا له‌شام شه‌هیدکران پێش ئه‌وه‌ی هه‌والیان به‌شیوه‌یه‌کی ئاسایی بگاته مه‌دینه فهرمووی - دروودی خوی لهسەر بێ- (زه‌ید ئالاکی هه‌لگرت و پێکرا، ئه‌وجا جه‌عفهر هه‌لگرت و ئه‌ویش پێکرا، ئینجا عه‌بدولای کوری ڕه‌واح هه‌لگرت و ئه‌ویش پێکرا) له‌م کاته‌دا هۆن هۆن فرمێسک به‌چاوه‌کانی پێغه‌مبه‌ردا - دروودی خوی لهسەر بێ- ده‌هاته خوارێ. فهرمووی - دروودی خوی لهسەر بێ- (ئێتر ئالاکه خالیدی کوری وه‌لید - که شمشیریکه له شمشیره‌کانی خودا - هه‌لگرت و داینه‌نا هه‌تا خودای گه‌وره سه‌ری خستن، خالید خودسه‌ر له‌خۆوه ئالاکی هه‌لگرت و خۆی کرد به‌سه‌رکرده‌ی سوپاکه به‌ئێشه‌وه‌ی که‌سیک ئه‌و ئه‌رکه‌ی پێ بسپێریت). (تاج / ۵/ ۱/ ۱۴۳).

پاشه و شیکردنه وه:

ئهم بههرانه لهم باسه وهردهگیرین:

راگه یاندنی په یامی مردنی کهسی له سهر شیوه یه کی رهوا دروسته، له بابیه تی ئهو (نهی) ه نییه که شهرع نه هی لی کردوه، وهک ئیستا باوه له رادیوو ته له فزیوون و رپوژنامه دا مهرگی کهسیک بلا وده که نه وه، تا خه لک بچن بو بهر یکردنی تهرمه که هی و بو پرسه و سهره خو شی کردن له کهس و کاری.

نویتی مردوو له سهر مردووی نادیار دروسته

بو باسی فه زلی جه عفه رو زهید بپروانه (تاج ۱/۱۰۵/۵ + ۲ + ۳ + ۴ + ۵) و (تاج ۱۲۲/۵ - ۲۲ + ۱۲۳/۵ - ۲۳ + ۱۲۵/۵ - ۲۴)

پاداشتی منال مردن

۶۰۵ - عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَا مِنَ النَّاسِ مِنْ مُسْلِمٍ، يُتَوَقَّى لَهُ ثَلَاثٌ لَمْ يَلْغُوا الْجَنَّةَ، إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ). (الحديث ۱۲۴۸ - طرفه فی: ۱۳۸۱): ۱۸

پیشه واه نه نهس (رمزی خوی ل بن) فهرمووی: خوشه ویست درووی خوی له سهر هی:

فهرمووی: (ههر موسولمانیک سی منالی نابالقی بمرن، که ره سیده نه بووین، بیگومان که خودا له بهر خاتری ئهو مندالانه دهیاته بهههشت) (تاج ۱/۵۳۵/۲، تاکو تایي باسه کهه).

(۱۸) لم یوافقه مسلم علي تخريجه (فتحة ۳/۳۰۶/۱۳۹۴ - خاتمة) انظر رقم (۸۶)

وصحيح مسلم ۱۶/۱۸۰ - باب فضل من يموت له ولد فيختسبه. - المترجم

شۆردنی مردوو دهستنوێژگرتن بۆی به ناوو به مۆرد

۶۰۶- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تُؤْفِتُ ابْنَتُهُ، فَقَالَ: (اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا، أَوْ خَمْسًا، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتَ ذَلِكَ، بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَافُورًا أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ فَإِذَا فَرَعْتَنَ فَأَذِنِّي). فَلَمَّا فَرَعْنَا آذَنَاهُ، فَأَعْطَانَا حِقْوَهُ فَقَالَ: (أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ) تَعْنِي إِزَارَهُ. (الحديث ۱۲۵۳): ۱۹

ئوم عهتی (رمزی خوی ن بی) فهرمووی: خه ریکبووین ته رمی زهینه بی کچی پیغه بهرمان دهشۆرد، پیغه مبهه خوی - دروودی خوی له سهه بی- هاته ژوره وه بۆلامان، فهرمووی: (به ناوو مۆرد سیجار، یاپینج جار بیشۆن، یازیاتریش نه گهر زیاترتان به پیویست زانی، وه له دواترین دهستا کافووریشی تی بکهن، کاتیکیش لیبونه وه له شۆردنه کهی ناگادارم بکهن). جا که لیبونه وه پیمان گووت. جا پیغه مبهه - دروودی خوی له سهه بی- کراس (نیزار) کهی خوی هه لدا بۆمان و فهرمووی: (بیکهن به ژیر کراس بۆی). واته: له سهه گوشته وه بیکهنه بهری. (تاج ۵۴۶/۱ ز - ۲۰۳).

وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: أَنَّهُ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا دُنِ بِمِيَامِنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا). قَالَتْ: (وَمَشَطْنَاهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ). (الحديث ۱۲۵۴):

له گیرانه وهیه کی تر دا: ئوم عهتییه (رمزی خوی ن بی) فهرمووی: پیغه مبهه - دروودی خوی له سهه بی- بۆ شۆردنی ته رمی زهینه بی کچی فهرمووی پیمان: (له نه ندامه راسته کانی وه و له نه ندامه کانی دهستنوێژی وه دهست بکهن به شۆردنی). ئوم عهتییه فهرمووشی: قژه کهیشیمان شانه کردوو کردمان به سی په لک و به پشتیا شۆرمان کردوه.

به رگى سېى بو کفن باشه، باسى کفن

٦٠٧- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَفَّنَ فِي ثَلَاثَةِ أَلْوَابٍ يَمَانِيَةٍ بِيضٍ سَحُولِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ لَيْسَ فِيهِنَّ قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ (الحديث ١٢٦٤ - اطرافه فى: ١٢٧١، ١٢٧٢، ١٢٧٣، ١٣٨٧): ٢٠

عائشه (همزى خوى نى بن) فهرمووى: پيغه مېهر - درووى خوى لسمه بن- له سى لؤ جلى يه مهنى سېى خاوينى لؤ كه دا كفن كرا، نه كراس و نه ميژمريان تيانه بوو (تاج/٥/٥٤٥/٤)

٦٠٨- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ وَاقِفٌ بِعَرَفَةَ، إِذْ وَقَعَ عَنْ رَاحِلَتِهِ فَوَقَصَتْهُ. أَوْ قَالَ فَأَوْقَصَتْهُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ، وَلَا تُحَنِّطُوهُ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبَّيًّا). (الحديث ١٢٦٥ اطرافه فى: ١٢٦٦، ١٢٦٧، ١٢٦٨): ٢١

ثيبنو عه عباس (همزى خوى نى بن) فهرمووى: پياوى له حه جى مالاوايىدا، به به رگى ئي حرامه وه، له كيوى عه رفه، له خزمه تى پيغه مېهر دا بوو، له وشتره كهى كه و ته خواره وه نه ستوى شكاو مرد، ئيمهش له خزمه تى پيغه مېهر دا بوو، پيغه مېهر خوښى - درووى خوى لسمه بن- له ئي حرامدا بوو، فهرمووى - درووى خوى لسمه بن- : (به ناوو مؤرد بيشورن و له دوو لؤ جلا كفى بكنه به لام هه نوو و بوئى خوښى لى مه دن و سه ريشى دامه پوښن، چونكه روژى قيامه ت كه خودا زيندوى ده كاته وه به به رگى ئي حرامه وه زيندوى ده كاته وه وهك حاجيان له ببه يكه ده كات). (تاج ١/٥٤٩/١- ش/د/ت/ن).

(٢٠) أخرجه مسلم في الجنائز، باب كفن الميت، رقم: ٩٤١

(٢١) أخرجه مسلم في الحج، باب: ما يفعل بالمحرم إذا مات، رقم: ١٢٠٦

۶۰۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي لَمَّا تُوفِّيَ جَاءَ ابْنُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَعْطِنِي قَمِيصَكَ أَكْفَنُهُ فِيهِ وَصَلَّ عَلَيْهِ وَاسْتَغْفِرَ لَهُ، فَأَعْطَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَمِيصَهُ، فَقَالَ (أَذْنِي أَصْلِي عَلَيْهِ) فَأَذَنَهُ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْهِ جَذَبَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَلَيْسَ اللَّهُ نَهَاكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ؟ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَنَا بَيْنَ خَيْرَيْنِ، قَالَ: (اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْلاً تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ). فَصَلَّى عَلَيْهِ، فَتَزَلَّتْ: (وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تُقُمْ عَلَى قَبْرِهِ). (الحديث ۱۲۶۹ - اطرافه في: ۴۶۷۰، ۴۶۷۲، ۵۷۹۶: ۲۲)

نیلینو عومەر - رمزی خویان ن بئ - فەرمووی: (که عەبدولای کوری سەلوول - سەرۆکی ناپاکەکان - مرد، عەبدوللای کوری ئەم عەبدولایە، که یەکیک بوو لەهاورێ راست و باشەکانی پێغەمبەر - دروودی خوی لەسەر بئ - هات بو خزمەتی پێغەمبەر - دروودی خوی لەسەر بئ - عەرزی کرد: ئەو پێغەمبەری خودا! کراسیکی خۆتم بدمرێ، تا بیکەم بە کفن بو باوکم، ئەویش کراسیکی خۆییدا پێی، لە پاشا داواشی لیکرد که نوێزی مردووشی لەسەر بکاو بۆشی بپارێتەوه، پێغەمبەریش - دروودی خوی لەسەر بئ - بەئینی ئەوهی پێداو فەرمووی: (ناگادارم بکه نوێزی لەسەر دهم) جا که لەشۆرین و کفن کردنی بوونەوه، عەبدوللای پێغەمبەری ناگادارکردهوه، که تەشریفی بجێ نوێزی مردوو لەسەر تەرمەکهی باوکی بکا، پێغەمبەریش - دروودی خوی لەسەر بئ - هەلسا که نوێزی لەسەر بکا، عومەر - رمزی خویان ن بئ - هەلسا جەگە پێغەمبەری گرت و کیشایە دواوه و عەرزی کرد: قوربان ! ئەو پێغەمبەری خودا ! تو خودا ریگە

ئەمەى نەداویت، ئیتر نوپۇزى چى لەسەر دەكەى! ئەوھتا بەئاشكرا قورئان دەفەرموویت: ﴿اَسْتَغْفِرُ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ...﴾؟ پېغەمبەرىش -دروودى خوى لەسەر بى- فەرمووى: (ئەمەى تۆ دەيلىكى وايە، بەلام من هېشتا ئومېدم ماوهو بەتەواوى رېگەى ئەوہ نەگىراوہ، چونكە لەم ئايەتەدا، كە سەبارمت بەم بابەتەن، خودا منى كىردووه بەسەر پشك و خاتىر خۆى كىردووم و دەفەرموى: ﴿اَسْتَغْفِرُ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ اِنْ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ - تەوبە ۸۰/۹﴾ واتە: ئەى پېغەمبەرى! ئارمىزوى خۆتە داواى لىخۆش بوون بکە بۆيان يا مەكە، ئىمە رېگەى ئەوھت لىئاگرىن، بەلام ئەوہ بى سوودە، ئەگەر نەك جارو دووجار، تەنانەت حەفتا جارىش داواى لىخۆش بوونيان بۆ بکەى خودا لىيان خۆش نابى). ئەو جا پېغەمبەر -دروودى خوى لەسەر بى- فەرمووى: (دەى من لە حەفتا جار زياتر داواى لىخۆش بوونى بۆ دەكەم). عومەر -رەزى خويان ئى بى- فەرمووى ئاخىر ئەمە ناپاك و موناققە.

جا قەسەبەر فەرمووى: جاكاتى پېغەمبەر -دروودى خوى لەسەر بى- نوپۇزى لەسەر ئىبىنو سەلوول كىرد، خودا ئەم ئايەتەى تىرى ناردە خوارەوہ كەدەفەرموویت: ﴿وَلَا تَصَلُّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهٖ - تەوبە ۸۴/۹﴾. واتە: بە هېچ جۇزى نوپۇزمەكە لەسەر هېچ كامى لەوان، كاتى كە دەمرن، وە لەسەر گۆرەكەى رامەوہستە بۆ نزاكردن بۆى (بىروانە: تاج ۶/۲۰۷/۱۶-ش/ت).

رافەوشىكردنەوہ:

يەكەم- ئەم فەرموودەى بەلگەىەكى روون و ئاشكراىە بۆ

چەند بابەتییکی تازە بابەتی ھاوچەرخ، کە بەزەمقی و مەترەقی لەم سەردەمەیی ئێمەدا روودەدەن، بەتایبەتی لەو ناوچە و ولاتانەیی کە بەناوی نازادی و سەربەستییەووە رێگەیی ئیلحاد دراو، وەهەندی گرووپ و لایەن و کۆمەڵ و پارت پەیدا بوون، بەدەق لەبەرنامەیی نوسراوی خۆیاندا جار دەدەن: (ئێمە باوەرمان بەهیچ ئایینی نییە). وە زۆر کەسیش لە خەڵکی ولات، دەچنە سەر ئەم بیرو باوەرمانە، وەناوی خۆیان لەلیستی ئەوانا دەنوسن و ناسنامەیی ئەو گرووپانە وەردەگرن، کە ئەمانە لەپیش ئەم گۆرانکارییەدا سەر بەئایینی لەئایینەکان بوون. ئەمە لەلای. لەلایەکی تریشەووە زۆرینەیی کات هەتا کاتی مردن، ئەوێ پێی بلیی بۆنی ئایین لێیان نای، بگرە زۆرینەیی کات بەناشکراش دژی ئایین دەوێستن، وەکی تریش کاتی دەمرن، بەشیۆمیەکی گشتی، هەموو مەراسیم و پێویستییە ئایینیەکانیان بۆ دەکری، بە وێنە ئەگەر لە پێشدا بەئیسلا م ناسرابن ئەوا وەک موسوڵمانانی تر دەشۆرین و کفن دەکری و نوێژی مردوویان لەسەر دەکری و تەلقینیان دا ئەدری و پرسەیان بۆ دادەنری و سەرخۆشی لە کەس و کارییان دەکری و لە پرسەکیاندا فاتیحە و قورئان دەخوینری و پاداشەکیان دەنیرری بۆ گیانیان و نزای باشیان بۆ دەکری و داوا ی لێخۆشبوونی گوناھیان لە خدا بۆ دەکری !!.

دە بپیری شەری پیرۆز سەبارەت بەم مەراسیم و دەستوورە ئایینیانە کە بۆ ئەم زەندیق و بی پروا رەسمییانە دەکری چییە؟
لەو لāmدا دەلێین: بەپێی بنەما شەریعیەکان و فەرموودەیی زانا گەورەکان و فەرماشتی پەرەو ناو دارەکانی شەریعەت، دەبی لەم جۆرە بابەتانەدا، ئەم بنەما و رێسا سەرەکیانە بەووردی پەچاو بکری:

۱- هەرکەسێ ساغ بوویەووە کە بەشیۆمیەکی شەری لەئایین پاشگەز

بوو ته وه ئه وه له یاسانامه ی خودادا کۆمه ئی برپاری چه سپاوی ناسراو، له بارمه وه ههیه. ئیمه لیژدها مه به ستمان پروونکردنه وهی ئه و برپاره زانراوانه نییه، که له یاسانامه (شهریعت) دا سه بارهت به ملحدین و مورته ددی شهرعی ههیه.

۲- برپاردان له سه ر و مرگه پان له ئایین کاری موفتی و قازییه، ئیشی ره شه خه لک و عه وام نییه، وه ئه وانیش له کاتی وادا ده بی ئه و په ری دووربینی بکه ن و به کوپرا نه برپاری کافر بوونی که سی نه دهن که نیسه تی گوفتارو کرداری پاشگه ز بوونه وه یان ئی دهری وه ک ئه م که سانه ی که گووتمان.

۳- هه موو ئاده میزادی به زیندووپی و به مردووپی، به شی خۆی ریژی ههیه، وه هه موو ریژیکی پارێزراوه، مه گه ر ریژی که شهرع ئیسقاتی بکاو پووچی بکاته وه.

۴- وه ک له شهرحه کانی ئه م فه رمووده یه دا هاتوو، حیکمه تی ئه م ئاسانکارییه که پیغه مبه ر خۆی - دروودی خوی له سه ر بێ - بۆ سه روکی مونا فقه کانی ره وا دیوو ه ئه م چه ند مه به سه ته یه:

ا - ئومید نه برپاوه، ده گونجی کابرا ته وه به بکا، یا ته وه ی کردبی، خاتیمه مه جه ووله، ئیمان په نه انه، زۆر له مانه له سه ره مه رگ و نه خۆشینی مه رگا، پاش ئه وه ی که له جاهو ده سه تله ات و خۆشی دنیا نا ئومید ده بن، مل بۆ هه ق داده نه وینن و دین له کانگای دله وه قه بوول ده که ن، ئیمان هی نانی فرعه ون له کاتی نووقم بوونیدا راسترین به لگه یه بۆ ئه م بابته.

وه ک قورئان به ده ق ده فه رموی: ﴿... حَتَّىٰ إِذَا أَذْرَكَ الْفَرْقَ قَالَ آمَنْتُ أَلَهُ

لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنَتْ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. ﴿۹۰/۱۰﴾. واته: کاتئ فیرعهون له دهریا که دا غه رق بوو، ئیمانی هیئاو گوتی: (واباومرم هیئا بهو خواپیهی که نه وهی ئیسرائیل دهیپهرستن، وه من یه کیکم له موسولمانان).

ب - (استصلاحا للقلوب المؤلفه) ئیتر شته که سوودی ههیه بو مردوو که یا نییه تی نه وه زور کاریگهر نییه له کاره که دا. دهئین: بههوی ئهم هه لویستهی پیغه مبه ره وه له گه ل ئیبنوسه لولدا، نه و پوژه هه زار که س له هۆزه که ی ئیسلام ده بن.

ج - بو ریژلینان له عه بدوللای کوری، که موسولمانیکی زور زورباش بووه، وه ک له زیان نامه کهیدا که می له مه ودوا پروونی ده کهینه وه، زور له شوینکه وتوانی ئهم پارتیه ئیلحادییانه ساویلکه وه هه ژارو که وه ره شه خه لکن، له کاره که به باشی حالئ نه بوون، پارتیه زه ندیق هکانیش بو ته فردهانی جه ماومره دینداره که ته قیه به کار دهینن و زور به زه قی شالو نابهنه سه ر ئایین و په پره وانی. بگره زور که س له په پره وانی ره سمی ئهم پارتیه زه ندیق و بی ئایینانه نوێز ده که ن، پوژو ده گرن، جه ج ده که ن، هامو شو ی مزگه وت ده که ن، خیر ده که ن.

نموونه ی زور ههیه له سه ره نه وه که مرو فکای ره ش نییه که هه تا مردن له یه ک پیستا بمینیته وه. نه وه تا پوژانه ده بینین که سانی تاوانبارو فاسق و زه ندیق و بی دین ته وبه ده که ن و ده گه پینه وه بو باوه شی ئایین، کی ده لی ئه مانه هیش ته به رایان له و لایه نانه نه کردوو ه؟

ته کفیری شه خصی به تایبه تی - واته: له پاش مردن - جگه له وانیه که له قورئان و سوننه تدا ناو براون، کاریکی باش نییه، بگره دروست نییه،

له پاش ره چا و گردنی نه م خالانه، به دلتیاییه وه ده لئین:

ا - گردنی نه م جوړه شتانه، بو نه م جوړه که سانه، به م جوړه نیازانه ی که با سمان گردن، قهیدی نییه، بهر مهرته بهی عه فو ده که ون، وه بهر نه و شتانه ده که ون، که قورشان له باره یانه وه ده فو رمیت: ﴿یا ایها الذین امنوا لاتسألوا عن اشیاء ان تبدلکم تسؤکم﴾. وه پیغه مبه ریش خوروی خوی لسه ر بی: ده فو رموی: ﴿وَعَفَا عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً بِكُمْ لَا عَنْ نِسْيَانٍ فَلَا تَسْأَلُوا عَنْهَا...﴾.

وه کی تریش شته که گه یشتوته راده ی به لوا عاممه، له بهر نه وه چا و پو شتی گردن و خو گیل گردن لی کاریکی خراپ نییه. نه وه ند هه یه نه که ر که سی نا گاداری ته واوی هه بی به سهر حالی مردو وه که دا، که هه تا کاتی گیان دمر چوون، هه ر بهر ده وام بو وه له سهر پاشگه ز بو ونه وه له نیسلام، نه وه با شترو چاکتر نه وه یه، که وه که پاشگه زو مور ته دد مامه له ی له که لدا بکا، به لام له سنووری نه م فو رمو وده یه ی پیغه مبه ردا، که هانمان ده دا له سهر سر قایمی که به ده ق ده فو رموی: (استعینوا علی قضاء حوائجکم بالکتمان).

ب - وه که له م فو رمو وده پیر و زه وه دمر ده که وی، مردو و - که رچی له ژیانیدا خراپیش بی - به لام کاتی دمری، له لای که سوکاری شیرین ده بی، نه نگیه گانی ده شاریته وه، له بهر نه وه که سوکاری به پی توانا، هه ول دده ن مایه ی چا و پو شتی لی گردنی خودای بو دابین بکه ن، وه به هو ی سهر متای خورپه لی که و تنه وه و سامی مهر که وه، له مه دا تا راده یی عوزریان هه یه. سهرنج بفرموون: نه وم تا عه بدو لای کوری عه بدو لای کوری سه لوول، له ژیانی با و کیدا، زور توندو تیژ بو وه دمر هه فی، ته نانه ت داوای

له پیڅه مېهر - دروونى خوى لىسر - کرد که ریځه ی بدات خوى به دهستی خوى بدا
له گهر دنى باوکی، له سهر نهو هه لویسته ناشیرینانه ی که بهرام مېهر
به پیڅه مېهر هه یبوو، به لām پیڅه مېهر ریځه ی نهو دى نه دا، چونکه ناگای
لهو نایه تانه بوو که سهارمت به ئیبنوسه لولوی باوکی هاتبوون، له گهل
نهو دیشا، نهو دتا کاتى ئیبنوسه لولول دهمری، له بهر چاوی عه بدوللای
کورى شیرین دهمی، مهرگ خراپه کانی دده پوښی، شلوقى هه لویست
کاریکی واده کا، که ره حمى بوى بجوولئ، چونکه کاتى گله یی و تانهو
ته سهر نییه به لکو کاتى لیقه ومان و فریا که وتن و نرای باشه.

نهم دیدو بوچوونه نوییه بوو که وای له عه بدوللای کرد داوا له
پیڅه مېهر بکاو نهو شتانه بو باوکی بکا، که له فهرمووده که دا باس کراوون.

ج - پیڅه مېهرى خودا - دروونى خوى لىسر - به نهینى، ناوی موفاق و
ناپاکه کانی به حوزهیغه ی کورى یه مان فهرموو بوو، له بهر نهو دتا کاتى که سى
دهمرد، پیڅه و عومهر - دمرى خوايان لى - له لای خوییه وه سهرنجى حوزهیغه ی ددها،
نه گهر ناماده ی سهر تهرمی نهو مردووه ببوايه و نویژى له بهر بگردایه، نهوا
حه زهرمتى عومهریش دمیزانى که نهو موفاق نییه، له بهر نهو دتا ناماده ی
سهر تهرمه که ی دهمبوو، و نویژى له سهرى ده کرد، به لām نه گهر حوزهیغه
ناماده ی سهر تهرمه که ی نه بووايه، نهوا عومهریش ناماده ی نه دهمبوو، وه
له ووه نهو دى و مرده گرت خاوه ن نهو تهرمه لهو ناپاکانه یه، که پیڅه مېهر
ناوه کانیانى به نهینى به حوزهیغه ووتووه، دى نه مه به لگى نهو دیه که نه مه
جوړه بابه تانه هه تا له ژیر په رده وه بن باشه، و شهرع ناشکرا بیینه،
له بهر نهو دتا برپارى شهرع به پیى رواله ته، وه نه صل لهم جوړه کاتانه دا،
به رانه ته، چونکه نه صل به قای نه صل که نیمانه، وه به رانه ته له کوفر هه تا
به به لگى دامه زراو کوفرى کابرا ده چه سپى.

د - فەرمايىشتى راست و دروست ئەوھىيە: (كە موسولمان ھەتتا بۆى دەكرى لەدنياو لەقيامەتدا لەم جۆرە كەسانە دوور بى، لە دۇنيادا ھاوړپىتى يان نەكات و، لە گۆرستان گۆرپى لەگەل گۆرپاندا نەبى، چونكە نزيكى مرقۇفى خراب لە ھەردوو دۇنيادا مايەى سەراسىيە).

ه - لەبابەتى نيكاح و تەلاق و ميرات و شتى ترى وايشدا ھەمان حسابيان بۆ بكرى.

دووم: عەبدوﻟﻻى كورپى عەبدوﻟﻻى كورپى سەلوول (رەزاي خەوى ئ بىن)
يەككە لە ھاوړپى زۆر بەرپزەكانى پيغەمبەر - دروودى خەوى لەسەر بىن - خەزەرەجىيە،
ئەنصارىيە، لەپيشدا ناوى حوباب بوو، پيغەمبەر - دروودى خەوى لەسەر بىن - ناوھەكى
گۆرپى و ناوى نا عەبدوﻟﻻ نامادەى غەزاي بەدرو ئوحدو گشت
غەزاوتەكانى ترى پيغەمبەر بوو، لەخزمەت پيغەمبەر خۆيدا وھىەكى
بوو لەنووسەرانى سرووش، وە لەغەزاي تەبووكا عەبدوﻟﻻى باوكى، كە
ناودارە بە ئىبنوسەلوول، كە سەرۆكى ناپاكەكان بوو، ھەرەشەى
لەپيغەمبەر كردو گوتى: (من و موحەمەد كاتى گەراينەوھ بۆ شارى
مەدينە، گامان بەدەسەلات و تواناتر بوو، بەوى ترمانى چۆل دەكات،
مەدينە يا بۆ من دەبى يا بۆ ئەو) جا كاتىك قورئانى پىرۆز، پەردەى
لەسەر ئەم قسە ژھراوييەى ئىبن سەلوول ھەلماى، عەبدوﻟﻻى كورپى،
پشتى پيغەمبەرى گرت و لەدزى باوكى وەستاو بەپيغەمبەرى فەرموو:
(سویندم بە خودا ئەى پيغەمبەرى خودا ! داماوو ناتەوان ئەوھ، عەزىزو
دلیروتوانا توى!) ھەروھەا فەرمووى: (ئەى پيغەمبەرى خوا ! ئەگەر
پيگەم پى بەدەى بەدەستى خۆم دىكوژم) بەلام پيغەمبەر - دروودى خەوى لەسەر بىن -
پيگەى پى نەدا، پيغەمبەر - دروودى خەوى لەسەر بىن - زۆر لىى رازى بوو، وەگەل جابر
بەسەن و مەدحى ئەوى كردوو، لە شەپى ھەلگەراوھەكاندا (رددە) دا،

له کاتی جینشینى نه بوبکرى سدیقدا، له سالى دوانزهى کۆچیدا، له یه مامه شه هیدبوو، (رمزى خوى لى بى) (بپر: شه ريعه تى ئيسلام، مغنى موحناج، فيقهى ئاسان، باسى تهره).

سینه: نه م عه بدوللاى كورى سه لولوله باوكى ناوى ئوبه يى كورى مالیکه، سه لولول نه نكیه تى، دایكى باوكیه تى، ژنى بوو له هۆزى خوزاعه، ئیبنو سه لولول یه كىك بوو له سه روک هۆزه كانى هۆزى خه زره ج له مه دینه، هۆزى خه زره ج - له پيش كۆچى پيغه مبه ر بۆ مه دینه - برپاریان دابوو كه ئیبنو سه لولول بکه ن به پادشای خویان، به لام پيغه مبه رو موسولمانان ده ولته تى ئيسلامیيان له مه دینه دامه زراندا، نه م هه له ی له ده ست چوو له به ره ئه وه هه تا مرد، نه و كۆنه رقه ی له پيغه مبه ر بوو، مه شه وره به سه روکى ناپاکه كان، كه له زاراوه ی سوونه تدا ناوداره به سه روکى مونا فقه كان. ئیبنو سه لول له سالى نۆى كۆچیدا مردوو.

٦١٠- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَعْدَ مَا دُفِنَ فَأَخْرَجَهُ، فَتَفَتَّ فِيهِ مِنْ رِقِهِ، وَأَلْبَسَهُ قَمِيصَهُ (الحدیث - ١٢٧٠ - أطرافه فی: ٣٥٠، ٣٠٠٨، ٥٧٥٩): ٢٣

جابرى كورى عه بدولا (رمزى خوى لى بى) فه رمووى: پيغه مبه ر - درووى خوى له سه ر بى - چوو ه سه ر گۆره كه ی عه بدوللاى ئوبه يى، له پاش ناشتنى، فه رمانى كرد ده ريان هيئا له گۆره كه ی، به ئومىدى سوود بۆى تفى ده مى به قووى خۆيدا له جه سته يى و، كراسىكى خۆى بۆ موفه ركى له سه ر گۆشته وه كرده به رى.

٦١١- عَنْ خَبَّابٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: هَاجَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَنَلْتَمِسُ وَجْهَ اللَّهِ، فَوَقَعَ أَجْرُنَا عَلَى اللَّهِ، فَمِنَّا مَنْ مَاتَ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ أَجْرِهِ

شَيْئًا، مِنْهُمْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ، وَمِنَّا مَنْ أُيْنِعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ، فَهُوَ يَهْدِيهَا قَتْلَ يَوْمٍ
أَحَدٍ، فَلَمْ نَجِدْ مَا نُكْفِنُهُ إِلَّا بُرْدَةً، إِذَا غَطَّيْنَا بِهَا رَأْسَهُ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ، وَإِذَا
غَطَّيْنَا رِجْلَيْهِ خَرَجَ رَأْسُهُ، فَأَمَرَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَغْطِيَ رَأْسَهُ،
وَأَنْ نَجْعَلَ عَلَى رِجْلَيْهِ مِنَ الْبِاذْخِرِ (احديث ١٢٧٦ - اطرافه فى: ٣٨٩٧،
٣٩١٤، ٣٩١٣، ٤٠٤٧، ٤٠٨٢، ٦٤٣٢، ٦٤٤٨):

خەبیباب (رمزى خوى ئى بن) فەرمووی: کاتى لەخزمەت پىغەمبەردا دروودى خوى
لەسەر بى. کاتیک کۆچمان کرد، مەبەستمان بەس رمزای خوا بوو، نیت ئەجرو
پاداشى باشمان کەوتە سەر خودا، جا گەلى کەسمان لى مردو هیچى لە
ئەجرو پاداشتى خوى لە دونیادا نەخواردوو، گشتى برد بۆ قیامەتى،
یەكی لەم خودا پىداوانەى کە ئەمە حالىيان بوو، کە مردووە موصعبى
کۆرى عومەیر بوو، وەگەلیک کەسیشمان ماوون و لە خودای گەورە بەزیاد
بیت، باخەکەیان خەملىووە پەیتا پەیتا دەپرنن! موصعبى کۆرى عومەیر
(رمزى خوى ئى بن) کە لەغەزای ئو خوددا شەهید کرا، یەك لۆ بەرگی لەپاش
بەجىماوو کەبریتی بوو لەعەبایەك، ئەو عەبایایەیان بۆکرد بەگفن،
بەلام ئەویش ئەو مندا نەبوو کە هەموو لەشى داپۆشی، ئەگەر دەیاندا
بەسەر سەریدا قاچەکانى دەرەدەکوئن، ئەگەر دەیاندا بەسەر قاچەکانیدا
سەرى دەرەدەکوئ! لەبەرئەووە حەزەرت دروودى خوى لەسەر بى. فەرمووی: (سەرى
بەجلەکەى داپۆشن و پۆشە سوپناتک (گیای ئیژخر) یش بدن بەسەر
قاچەکانیدا). (تاج/٥/١٢٩/١).

رافەو شیکردنەو:

خەبیبابى کۆرى ئەمرەت (رمزى خوى ئى بن)، یەكیکە لە موسولمانە هەمرە
پیشینەکان، یەكەم کەس بوو کە ئیسلامبوونی خوى ئاشکرا کرد، لەپیناوى

نایینی خودادا تووشی نهشکه نهجهو نازاردانیکی زۆربوو، لهپیش ئیسلامدا ناسنگهر بوو شمشیری دروست دمکرد، له کۆچکاره پێشیننهگانه دمیفرموو: هاوبهش پهیداکارمکان ناگریکان کردموه بۆم و بهسهر نهو ناگردها رایان کیشام، قرچه قرح جهستهه دمسووتا، تا بههره بههره بهزه تواومکهی لهشم ناگرمهکی کوزاندموه! ههتا مرد چال وچۆلی نهو سووتانه بهپشتیهوه مابوو، لهکاتی بهستنی پهیمانی برایهتیدا پێغه مبههر دروودی خوی لهسهر بهی کردی بهبرای جوبهیری کوری عهتیک، خهباب نامادهی جهنگی بهردو ههموو شهرگاکانی تری پاش بهدر بوو لهخرمته پێغه مبهردا، له کوفه نیشتهجی بوو ههر لهویش مرد، لهسالی ۳۷ کۆچیدا، لهو دهمهدا که عهلی کوری نهبو تالیب دروودی خوی لهسهر بهی له شمری صفین گهراپهوه عهلی نوێژی لهسهرکرد، ۶۳ سال ژیاوه.

موصعهبی کوری عومهیر (رمزی خوی ئی بهی)، له موسوولمانه ههره پێشیننهگانه، جوانترین و شوخ و شهنگترین و تهپرپۆشترین لاو بوو له مهککهدا نهو کاته موسوولمان بوو که پێغه مبههر له مائی نهرقه مدها بهدزییهوه له گهڵ موسوولمانهکاندا کۆ دهبوونهوه، که دایک و باوکی پێیان زانی پێوهندیان کردو خهپسیان کرد، تا ههلی بۆ ههڵکهوت و ههڵهاتو کۆچی کرد بۆ حهبهشه، پاشان گهراپهوه بۆ مهککهو لهوێهه کۆچی کرد بۆ مهدينه، له پاش عهقه بهی دووهم پێغه مبههر دروودی خوی لهسهر بهی ناردی بۆ مهدينه، لهوێ فێری قورئانی دهکردن و شارمزی دهکردن له ناییندا، نهو یه کهم کهس بوو که له مهدينه لهپیش کۆچی پێغه مبهردا نوێژی ههینی کرد بۆ موسوولمانهکانی مهدينه، نامادهی جهنگی بهدر بوو، له جهنگی ئو خودادا ئالای ئیسلام بهو بوو، که لهم جهنگهدا شههید کرا، عهلی ئالاکهی هه لگرت، موصعب له ته مهنی چل سائییدا له شههری ئو خودادا به دهستی ئیبنو قمنهی له یسی شههید کرا (رمزی خوی ئی بهی).

کفن ناماده کردن بؤ کاتی مردن دروسته

٦١٢- عَنْ سَهْلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرُذَّةٍ مَنْسُوجَةٍ، فِيهَا حَاشِيَتُهَا، أَتَذَرُونَ مَا الْبُرْدَةُ؟ قَالُوا: الشَّمْلَةُ، قَالَ نَعَمْ، قَالَتْ نَسَجْتُهَا بِيَدَيَّ فَجِئْتُ لَأَكْسُوكَهَا فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا، فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَإِذَا زَارُهُ فَحَسَنَهَا فَلَانَ فَقَالَ اكْسُوبِهَا، مَا أَحْسَنَهَا، قَالَ الْقَوْمُ مَا أَحْسَنْتَ لَبَسَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا، ثُمَّ سَأَلْتُهُ، وَعَلِمْتَ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ، قَالَ: إِنِّي وَاللَّهِ، مَا سَأَلْتُهُ لِأَلْبَسَهَا، إِنَّمَا سَأَلْتُهُ لَتَكُونَ كَفَنِي قَالَ سَهْلٌ فَكَأَنَتْ كَفَنُهُ (الحديث ١٢٧٧- اطرافه في: ٢٠٩٣).

سهلی کوری سهعد (رمزی خوی لی بی) فهرمووی: ثافرهتی پارچه یه شالی هیئا بؤ پیغه مبه ر - درودی خوی لهسر بی- هیشتا ریشووه کانی همر پیوه مابوو، همر توپ بوو نه برابوو، نهو پارچه شاله بهشی بالاپوشیکی دهگرد، خو دوزان بالاپوش چییه؟ گوتیان: بهئی عابایه، که ههموو لهش داده پوشی - ژنه که گووتی: نهی رهوانه کراوی یهزدان! بهدل و بهداو، بهدهستی خوّم نه م پارچه شاله م چنیوه بؤ تو که بؤ خوّت له بهری بکهی، پیغه مبه ریش - درودی خوی لهسر بی- ئاتاجی به شاله که هه بوو وهریگرت، رۆژی نهو شاله ی کرد بوو بهئزارو له باتی دهرپی ئالاندبوی به لای خواروی خویه ووه تهریفی هات بؤ ناومان، جا پیاوی که ناوی فیسار بوو، دهستی دا له قوماشه که ی وگوئی: بهراستی جوان و چاکه، نهی پیغه مبه ری خودا! نه م شاله م بدهری تا له بهری بکه م، فهرمووی - درودی خوی لهسر بی- : (باشه) جچه نده هزی خودای لهسر بوو، پیغه مبه ر - درودی خوی لهسر بی- نه وهنده له ناو کۆره که دا مایه ووه پاشان گه رایه ووه بؤ ماله ووه، لهوی شاله که ی پیچایه ووه ناردی بؤی، خزمانیش پیان گووت: جوان نه بوو داوای نهو شالته لیگرد، نهو خوئی ئاتاجی پیی هه بوو، نهو مبه ووه له بهری کردبوو،

تۆ خۆت دىمزانىت كە ئەو - دروودى خىواي لەسەر بىي- داواكار نا ئومىد ناك، كەواتە نەدەبوو داواى بىكردايە. پياوھەكەش (كە ھەندى دەلێن: عەبدورەحمانى كورپى عەوف بوو، وە ھەندى دەلێن: سەعدى كورپى ئەبو وەھاس بوو، گوتى: بەخودا بۆ ئەو دەم داوا نەكردوو كە لەبەرى بىكەم وەك ئىوھ وادىزانن، بەلام بۆ ئەو داوايم كردوو، كە ھەلى بگرم بۆ ئەو رۆژەى دەمرم، تابىي بەكفنىم. سەھل (رەزى خوى ئى بىن) فەرمووى: ئاواتەكەى ھاتەدى، كە مرد ئەو شالە بوو بەكفنى، خۆزگەم بەخوى. (بىر/ تاج ۱۰۶/۴ ف/۶).

راقەو شىكردنەو:

لەكۆى فەرموودەكانى ئەم باسەو ئەوھى كە لەشەرى پىرۆزدا پىي دەگوتى (التَّبَرُّكُ بِأَنْتَارِ الصَّالِحِينَ) بەباشى رەنگ دەداتەو.

چوونى ژنان لەگەل تەرما بۆ گۆرستان

۶۱۳- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: نُهِينَا عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَلَمْ يُحْزَمْ عَلَيْنَا. (الحديث ۱۲۷۸):^{۲۴}

ئوممو عەتییە (رەزى خوى ئى بىن) فەرمووى: ئىمەى ژنان نەھیمان لىكراوھ لە شوینكەوتنى تەرم كە لەگەلیدا بچین بۆ گۆرستان، بەلام لەگەل ئەوھشدا یاساغ نەكراوھ لىمان كە لەگەل تەرمدا برۆین بۆ سەر قەبران و ئامادەى ناشتنى بىن (تاج ۷/۵۶۹/۱)

(۲۴) أخرجه مسلم في الجنائز باب: نهى النساء عن إتباع الجنائز (ج/۷ ص/۲ صحیح مسلم بشرح النووي).
-الترجم-

واته: چوونى ژنان له گهال تهرمى مردودا بو گوږستان و ناماده بوونى پږى و پهسمى ناشتنى تهرم، له لايهن ژنانه وه، ناباشه، و اتا: كه راهه تى ههيه، به لام حهرام نيهه.

ماته م دانانى ژن له سى رۆژ بو غه يري ميږدى

٦١٤- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، تُحِدُّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا). (الحديث ١٢٨١ - اطرافه في: ٥٣٣٥، ١٢٨٢، ١٢٨٠). ٢٠.

حومه يدي كورى ناخ (مزي خوى نى بى) فهرمووى: زهينبى كچى نوم سه له مه (مزي خوى نى بى) فهرمووى: كاتى نه بو سوفيان مرد كه باوكى نوم حه بيبه هاوسه رى پيغه مبه ر بوو، بهم بونه يه وه چوون بولاى، روانيم نوم حه بيبه داواى بونيكى گيراوه ي كرد، كه مى زمعه رانى تيدا بوو، جا هه ردوو ده ستى كرد به ناويداو نينجا ده سته كانى هينا به سه رى كه نيزه كه كه دا، هه تا ده ستى بونى كه مى پيوه بمينيت نينجا ده ستى سووى به هه ردولا روومه تى خويداو، بونى دا له خوى و تازيى شكاندو فهرمووى: بهو خودايه ي كه هه رخوى خودايه هيج كاريكم به بونى خوش نيهه، به لام بو نه وه به كاري ده ينيم چونكه له پيغه مبه رم ژنه وت - درووى خوى له سه ر بى - له سه ر دووانكه ده يفه رموو: (نهو ژنه ي باوه رى به خوداو، به رۆژى دوايى هه يه، دروست نيهه بوى: كه له سى رۆژ زياتر پرسه و ماته م بگيريت بو مردوو مه گه ر بو ميږدى، كه ده بيت بو نهو چوارمانگ و ده شهو تازى باربيت بوى). (تاج/ ١٧٢/ ٤).

رافھو شیکردنەوہ:

ئوم حەبیبەى ھاوسەرى پىڭەمبەر -دروودى خواى لەسمەر بى- ناوى ڕەملەى كچى ئەبوسوفيانى كورى سەخرە، خوشكى حەزرەتى موعاویەيە. لەپیش پىڭەمبەرايەتیدا بە حەقدە سال لەدايك بوو، لەموسولمانە پيشينه‌كانە، كۆچى كرد بۆ حەبەشە لەوئ بۆهۆزن كەوت، ئوم حەبیبە دەفەرموئیت پیاوئ لەخەومدا پئی فەرمووم: (ئەى داىكى موسولمانان!) لەم خەونە شلەژام، زۆرى پئی نەچوو، ھەر كە عیدەى شەرعیم تەواوبوو پاشای حەبەشە كەنیزەكێكى نارد بۆ لام و خوازبێنى كردم بۆ پىڭەمبەر و شووم پيكر، خالیدی كورى وەلیدم كرده وەكیلی خۆم، وەكیلی پىڭەمبەرىش جەعفەرى كورى ئەبوتالیب بوو، نەجاشى لەجیاتى پىڭەمبەر -دروودى خواى لەسمەر بى- چوارسەد لیرەى زىڤرى كرد بە مارەيیم، خالید وەریگرت و دواى دایەوہ بەخۆم.

لەباسى مارەيیدا، لەبەرگى سئی تاجول ئوصولدا، ئوم حەبیبە دەفەرموئ: ژنى عەبدوللای كورى جەحش بووم، لە وولاتى حەبەشە ئەمرى خودای كرد، جا نەجاشى شای حەبەشە مارەى بپیم لە پىڭەمبەر -دروودى خواى لەسمەر بى- وە نەجاشى خۆى چوارەزار درەم مارەيى لەباتى پىڭەمبەردا پیم، ئەوجا لەگەڵ شۆرە جبیلی كورى حەسەنەدا ناردەمى بۆ پىڭەمبەر -دروودى خواى لەسمەر بى- (تاج/٣-٢٨ + تاج/٥-١٥٨ ز/٣٩).

ئوم سەلەمە نزیكەى ھەشتاوسئ سال ژیاو، چونكە لە اصابەدا دەفەرموئ: بەحەقدە سال لە پيش پىڭەمبەرايەتیدا لەدايك بوو، وە لەمەدینە لەسائى پەنجاو چواری كۆچیدا مردوو. دەى ١٧+١٢+٥٤=٨٣ سال.

زۆركەس فەرموودەى لە ئوم حەبیبەوہ گىراوہتەو، دوو فەرموودەى لە بوخاریدا ھەيە. حەزرەتى عائیشە دەفەرموئ لەكاتى سەرەمەرگدا، ئوم

حه بيبه ناردی به دوامدا، فهرمووی: خۆت دمزانی من وتۆ ههوی یه کتری بووین، ههویش له و مزه ن ههوی پزگاری نابیت، کهواته به خه پیری خۆت کهردنم نازاد بکه، منیش کهردنیم نازاد کردو له خودا پارامه وه بۆی که له گوناھی خوش بیت، نهویش پیی فهرمووم: بهراستی دلت خوش کردم خوا دلت خوش بکات.

دینی و سهردانی گۆرو گۆرستان

٦١٥- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرِ، فَقَالَ (أَتَقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي). قَالَتْ: إِيَّاكَ عَنِّي فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبِّ بِمُصِيبَتِي، وَلَمْ تَعْرِفْهُ، فَقِيلَ لَهَا إِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَتْ بَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِينَ، فَقَالَتْ لَمْ أَعْرِفْكَ، فَقَالَ: (إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدَمَةِ الْأُولَى) (الحديث ١٢٨٣): ٢٦

پیشهوا نهنسی کوری مالیک (رمزی خوی ن بن) فهرمووی: ژنیک له سهه گۆری منالیک خوی دهگیا، پیغه مبهه - دروودی خوی له سهه بن - له لایه وه رهت بوو پئی فهرموو: (ئافرهت! له خودا بترسه و دان به خۆتا بگره و ئارام بگره، له بهر باری خودادا). ژنه کهیش نهیناسی که نه وه پیغه مبهه ره، گوتی پئی: به ولاره! تۆ ئاگات له دهردی من نییه، له پاشدا پییان ووت نه وه پیغه مبهه ره بوو، ژنه کهیش چوو بۆ مالی پیغه مبهه - دروودی خوی له سهه بن - پروانی که دهرگاوانی ئی نییه، گووتی: ئه ی پیغه مبهه ری خوا لیم مه گر که نه وه قسه زهق و په قهه له پرووی تۆدا، چونکه نه مناسیت، فهرمووی - دروودی خوی له سهه بن - : (ئه وه

صهبرو نارام و خۆراگرتنه‌ی که خودا پێی خوۆشه، دهشی له سه‌ره‌تای
خۆرپه‌ لێکه‌وتنه‌وه‌ بیّت). (تاج/۱/۵۳۲-۲ س /د/ت/ن)

گریان بۆ مردوو، په‌واو ناره‌وا‌ی

۶۱۶- عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أُرْسِلَتْ ابْنَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ: إِنَّ ابْنًا لِي قُضِيَ فَأَتِنَا، فَأُرْسِلَ يُقْرَأُ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: (إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَلَهُ مَا أَعْطَى، وَ كُلُّ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ). فَأُرْسِلَتْ إِلَيْهِ تُقْسِمُ عَلَيْهِ لِيَأْتِيَنَّهَا، فَقَامَ وَمَعَهُ: سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ، وَمَعَادُ بْنُ جَبَلٍ، وَأَبِيُّ بْنُ كَعْبٍ، وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، وَ رَجُلٌ، فَرَفَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّبِيَّ وَنَفْسُهُ تَتَقَفَعُ، قَالَ حَسْبُهُ اللَّهُ قَالَ: كَأَنَّهُا شَنْ، فَقَاضَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا هَذَا ؟ فَقَالَ: (هَذِهِ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءُ). (الحديث ۱۲۸۴ - اطرافه
في: ۷۳۷۷، ۶۶۵۵، ۶۶۰۲، ۵۶۵۵، ۷۴۴۸): ۲۷

ئوسامه‌ی کوری زه‌ید (ره‌زای خ‌وای ئی بن) فه‌رمووی: که‌چێکی پێغه‌مبه‌ر -دروودی خ‌وای
له‌سه‌ر بن که‌ ناوی زه‌ینه‌ب بوو، ناردی به‌شوین باوکیا: که‌وا کوره‌که‌م گیان
ده‌دا، ته‌ش‌ریف‌ت بێنه‌ بۆلامان، پێغه‌مبه‌ریش -دروودی خ‌وای له‌سه‌ر بن: به‌راپه‌ره‌که‌دا
سلاوی بۆناردو فه‌رمووی: پێی ب‌لێ: ئه‌وه‌ی خودا ده‌یدا به‌به‌نده‌ی خ‌وای
هه‌تا ماوه‌یه‌ک و له‌پاشا ده‌یباته‌وه‌ بۆ خه‌زێنه‌ی خ‌وای ه‌ی خ‌وێه‌تی، وه
هه‌مووش‌تی‌کیش له‌لای خودا ماوه‌یه‌کی دیاری‌کراوی هه‌یه‌و که‌ناکامی هات
ئیت‌ر پاش و پێشی نیه‌و ماوه‌ی به‌سه‌رده‌چی! که‌وا‌بوو پێی ب‌لێ: با‌صه‌برو
نارام ب‌گری، ساغ له‌به‌ر ره‌زای خودای گه‌وره‌، به‌لام دی‌سانه‌وه‌ که‌چه‌کی

ناردییه وه به شوینیداو سویندی لی خوارد که دهبی همر ته شریف بهینی بۆلای، پیغه مبه ریش - دروودی خوی لسمه بی- هه لسا له گه ل سه عدی کوپی عوبادهو موعادی کوپی جه بهل و ئوبهیی کوپی که عب و زهیدی کوپی پابیت و چهند پیاویکی تردا چوون بۆلای، که مناله که یان هینا بو پیغه مبه ر - دروودی خوی لسمه بی- گیانی دهداو هه ناسه ی سوار بووبوو، وه ک کوندهیی که بیژهنی به دهم گیانه لانه وه ده هات و ده چوو، جاهوون هوون فرمی سک به چاوه کانی پیغه مبه ردا - دروودی خوی لسمه بی- هاته خواره وه، سه عدیش (رمزی خوی لی بی) فهرمووی: ئه ی پیغه مبه ری خوا! ئه م گریانه چییه ؟ فهرمووی: ئه مه سۆز و پرهمه خودا ده یخاته دلی به نده کانی خۆیه وه، وه خودای گه وره له ناو به نده کانی خۆیدا ته نیا رحم به وانه ده کات، که به پرهم و مهیهرمان). (تاج/۱/ ۱/۵۸۸- ش/د/ن).

رافه و شیکردنه وه:

به نندو عیبرمت له م جوړه فهرمودانه دا ئه وه یه که موسو لمان له هه موو بۆنه و کاتی کا، پیغه مبه ر بکا به سه ر مه شق. ئیسلام چه زده کا که موسو لمان گه شبین بی، ره شبین نه بی، هه می شه له گه ل خه لکا روو خو ش و قسه شیرین و ره قاتار جوان و کراوه بی، چهنده ی له توانا دایه هه ول بدات که باریان سووک بکا. خه میان بره وینیی ته وه، ببی به مایه ی سه بوری و خه م و په ژاره یان، پاداشی باشی گه وره ی خو یان لای خوا یاد بخته وه، بو ئیمه له م سه رده مه ناسکه دا، که هه وری خه م وه ک تو یژالی ته م بالی کی شاهه به سه ر مینای دل و دروونی هه موو کوردیکی مه ردو موسو لمانی پاکدا، عه رزی خوشک و باریان ده که م، که نا ئومید نه بن، جله وی سه برو شه کی بایی و خو گری، له کاتی لیقه ومانی کاره سات و پرو داوی

دلته زیندا له دهست نه دهن، ته سلیم به خه م و خه فته و ره شبینی نه بن، بابزانن که کاری موسو لمان هه موو هه رخیره، هه رچی تووشی موسو لمان ده بی، ده بی به مایه ی ره حمه ت، ده بی نه وانه ی که نازیزیکیان له دهست ده چی، پیغه مبه ری نازیزو نازدار بکه ن به پی شه و او سه رمه شق بو خو یان، له راستیدا نه و هه موو نازیز مردن و ناخو شی و زه حمه ته ی که به سه ر پیغه مبه ردا - دروودی خو ی له سه ر بی- هاتوو، بو نه ویه که یه ک به یه ک رووداو هگانی ژیا نی پیغه مبه ر، بب ن به سه ر مه شق بو ئیمه، پیغه مبه ری خوا - دروودی خو ی له سه ر بی- له سکی دایکی دا باوکی ده مرئ، له هه تیوی دمرنا چی دایکی ده مرئ، هه روا با پیره ی - که دالده ی بووه - نه ویش ده مرئ، له شه ش منال، پینجیان له پی ش خویدا ده مرن، وه ک ئیمامی جه زمری له (ذات الشفاء) دا دمفه رمووی:

وَكُلُّهُمْ قَدْ مَاتَ فِي حَيَاتِهِ إِلَّا الْبَتُولَ قَالَى وَقَاتِهِ

واته:

منالی، یه ک یه ک، به ر له خو ی مردن به س فاتیمه ما، تا وه فات کردن حیکه مه تیکی تری نه م لایه نه ی ژیا نی پیغه مبه ر - دروودی خو ی له سه ر بی- نه وه یه: که که س نه ئی: نه م مناله مان شووم بوو، یایی ره ش بوو، یا نه مه سه ره خو ره یه، سه ری باوکی خوارد، یا گوته ی بی بایه خی تری له م بابه ته. پیغه مبه ر - دروودی خو ی له سه ر بی- دمفه رمووی: (لَا طَبْرَةَ وَخَيْرُهَا أَلْفَالُ): (نه نو قلانه ی خراب هه یه و، نه پی ره شی و به دقوومی هه یه، به لام با شترین نو قلانه نو خشه لی دانه). که واته دروسته بلئین: نه م منداله سه ری به رزه، یا نه م دوکانه پیو قدومی باشه! یا من چووم بو حه ج نو خشه ش بی له توش، چونکه نه مه یان زیا نی بو که س نییه، به لکوو ده بی به هو ی خو شه ویستی زیاتر. وه ک نه وه ی که حه لیمه ی سه عدیه به پیغه مبه ری برده وه، بو یان بوو

به هوی گوشاد بوونی رزق و رۆزی. له مامۆستا به پیرهکانی خۆم
بیستوو، له ولاتی خۆمانا، پیره زنی خواناسی وابوو کاتی سولتان
له نهسته مبول گۆراوه، نهو لیره ههستی پیکردوو، به وهدا که مانگا
شیر دمره کهی، به مرکهت که وتوو ته شیر ی!

۶۱۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: شَهِدْنَا بِنْتًا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ عَلَى الْقَبْرِ، قَالَ: فَرَأَيْتُ عَيْنَيْهِ تَدْمَعَانِ، قَالَ: فَقَالَ: (هَلْ مِنْكُمْ رَجُلٌ لَمْ يُقَارِفِ اللَّيْلَةَ) فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ أَنَا، قَالَ: (فَأَنْزِلْ) قَالَ: فَزَلَّ فِي قَبْرِهَا. (الحديث ۱۲۸۵- طرفه في ۱۳۴۲).^{۲۸}

ئه نه سهی کوری مالیک (رهزی خوی ل بن) فه رمووی: له گهل ته رمی کچی
پیغه مبهردا - درودی خوی لسهر بن - چووین بۆ سهرقه بران، فه رمووی: پیغه مبهرم
بینی له سهر لیواری گۆره که دانیشتبوو، ته ماشایم کرد ههردوو چاوی
پیغه مبهه هۆن هۆن فرمیسیان پیدا دیته خواره وه جا فه رمووی: (نایا
پیاویکتان واتیادا که ئهم شهو نهو ئیشهی نه کرد بیت!). نه بوته لحه
فه رمووی: (بهائی من) فه رمووی - درودی خوی لسهر بن: (دهتۆ دابهزه ناو گۆره که وه)
ئهویش دابهزییه ناو گۆره که وهو ته رمی مردوو کهی داگرته ناویه وه.

رافه و شیکردنه وه:

ئه م کچهی پیغه مبهه - درودی خوی لسهر بن - ناوی ئوم که لپوم بوو، سالی نووی
کۆچی مردوو، هاوسه ری ئیمامی عوسمان بووه.
ئه بو ته لحه ناوی زهیدی کوری سههلی ئه نصاری بوو، خه زه جیه،

لههه موو غهزه واته کانی پیځه مبهردا ناماده بووه، پیځه مبهرد دروودی خوی لسمه بښ: له وهسفی دلیږی نهودا دمفه رمووی: (تهنھا دهنګی نه بو تهلحه لهناو سوپای نیسلامدا له سهد پیاو باسټره). له رږژی شهړی حونه یندا بیست پیاوی له بیږ واکان کوشت و چهک و کهلوپه له کانیانی گشت به تالان گرت، له شهرو غهزاګاندا خوی دهکرد به سوپهرو په رده بو پیځه مبهرد دروودی خوی لسمه بښ وه دهیغه رموو: (تهی پیځه مبهردی خوا روحم دهکهم به قوربانی روحي تو). بروانه (تاج ۵/ ۱۷۹/۱)

۶۱۸- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذَّبُ بِبَعْضِ بُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ) (الحديث ۱۲۸۷ - طرفاه فی: ۱۲۹۰ - ۱۲۹۲).

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: فَلَمَّا مَاتَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فَقَالَتْ: رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ، وَاللَّهِ مَا حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ اللَّهَ يُعَذَّبُ الْمُؤْمِنَ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ، وَلَكِنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ اللَّهَ لَيَزِيدُ الْكَافِرَ عَذَابًا بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ) وَقَالَتْ: حَسْبُكُمْ الْقُرْآنُ: (وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى). (الحديث ۱۲۸۸ - طرفاه فی ۱۲۸۹ - ۳۹۷۸): ۲۹

کاتی پيشهوا عومهرد (رمزی خوی لی بښ) پیکرا، صوهه یب (رمزی خوی لی بښ) هاواری لی هه نسا دهیگوت: نای برارو! عومهردیش فهرمووی: نهوه چون واده لییت، نه دیی نازانی که پیځه مبهرد دروودی خوی لسمه بښ: ریځه ی شتی وای نه داوه، نه وهتا دمفه رمووی: (مردو سزا ددری به هو ی هندی لهو گریان هوه که کهس و کاره که ی له سهری ده گرین).

ئیبونوعه باس (رمزی خوی ن بـ) فهرمووی: کاتی عومەر (رمزی خوی ن بـ) بهو
 پیکرانه مردن قسه که ی عومهر م گیرایه وه بۆ عائیشه: که گوايه مردو سزا
 دهری له سهر نهو گریانیه که که سوکاره که ی بۆی دمهکن، عائیشه (رمزی خوی
 ن بـ) فهرمووی: رهمه تی خوا له عومهر، عومهر پیاوی درۆ نه بوو، بهلام
 یا باش له یادی نه ماوه، یا به هه له دا چوووه، چونکه به خودا پیغه مبهه
 دروودی خوی لسهه بـ. سهرومال و حال و ههست و نهست به قوربانی گهردی
 سهه گۆپی پیرۆزی بـ. وههای نهفه رموو، نهیفه رموو که موسولمان
 بههوی گریانیه که سوکاری له سهه ری ئیش و ئازار دهری، بهلام فهرمووی
 دروودی خوی لسهه بـ: (کافرو بیپروا که که سوکاری بۆی دمهگرن، خودا بههوی
 نهوه وه نهوهندهی تر ئیش و ئازاری گرانتر دهکا). عائیشه فهرمووی:
 دهقی نایه تی قورنانتان بهسه بۆ شایه تی راستی و دروستی نهه قسه ی من،
 که دهفه رموی: ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ / الْاِنْعَام ۱۶۴ / واته: هیچ
 که سی با گونا هباریش بـ، بارو گونا ه ی که سیکی تر، جگه له خوی
 هه ئناگری﴾. (بر: تاج / ۱ / ۵۲۷ / ۳ + ز - ۱۹۶، ز ۱۹۷، ۱۹۸) + (فقهی ئاسان
 بهرگی ۱ / لاپه ره ۲۷۵).

۶۱۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَتْ: إِذَا مَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى يَهُودِيَةٍ يَبْكِي عَلَيْهَا أَهْلُهَا،
 فَقَالَ: (إِنَّهُمْ لَيَبْكُونَ عَلَيْهَا، وَإِنَّهَا لَتُعَذَّبُ فِي قَبْرِهَا). (الحديث ۱۲۸۹ - طرفاه
 فی: ۱۲۸۸، ۳۹۷۸): ۳۰

عائیشه (رمزی خوی ن بـ) فهرمووی: نه بو عه بدولر ه حمان خوا لیخوش بییت
 پیاوی درۆ نییه که وه دهفه رمووی، بهلام یا باش له یادی نه ماوه، یا
 بهه له دا چوووه، چونکه شته که خوی ئاوا بوو، جاری پیغه مبهه دروودی خوی

لە سەر بێ ئە لای گۆری ژنه جووله کهیه کهوه پەت بوو، که چی که سوکاره کهی
لە سەری دەگریان، فەرمووی: (ئەوان لە سەری دەگرین، که چی ئەویش لە
گۆره کهیدا سزا دەدری) (تاج/۱/۵۲۸-ش/د/ت/ن).

۶۲۰- عَنْ الْمُغِيرَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (إِنَّ كَذِبًا عَلَى لَيْسَ كَكَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ، مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ) وَسَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (مَنْ نَبَحَ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ بِمَا نَبَحَ عَلَيْهِ) (الحديث ۱۲۹۱): ۳۱

موغیره (رمزی خوی ئی بێ) فەرمووی: بە گوێی خۆم لە زاری پیرۆزی
پێغه مبهری ئازیزو نازدارم بیست دەیفه رموو: (درۆ بە دەم منهوه وهك
درۆ بە دەم کهسی ترهوه نییه هه رکهسی به ئارهزوو به دەم منهوه درۆ
هه لبه ستی باجی فتگی خوی له ناو ئاگری دۆزه خا خوش بکات).
وهه هه روهها لییم ژنهووت دهیفه رموو (هه رمر دووی شین و زاری له سەر
بکری به هووی ئەو شین و زارییه وه سزا دەدری). (تاج ۱/۵۲۶ + ژماره ۸۹/
و ۹۰ که له پێشه وه رابوون.

۶۲۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَطَمَ الْخُدُودَ وَشَقَّ الْجُيُوبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ) (الحديث ۱۲۹۴- اطرافه في: ۱۲۹۸، ۱۲۹۷، ۳۵۱۹): ۳۲

عهبدو للاً (رمزی خوی ئی بێ) فەرمووی: پێغه مبهر دروودی خوی له سەر بێ. فەرمووی:
(ئەوهی رپوومهت برنیته وهه یه خه دابدری و بانگه وازی سه ردهمی نه زانی
پیش هاتنی ئیسلام هه ل بدات له ئیمه نییه) (تاج/۱/۵۲۴-ش/ت/ن).

(۳۱) اخرجہ مسلم شرطه الأول في المقدمة، باب: تغليظ الكذب علي رسول الله رقم: ۴
و شرطه الثاني في الجناز، باب الميت يعذب ببكاء اهله عليه رقم: ۹۳۳
(۳۲) اخرجہ في الأيمان، باب: تحريم ضرب الخدود، رقم: ۱۰۳

راقه و شیکردنه وه:

عەبدوڵڵا کە هاورپی پیڤه مبه ربوون چەند کە سیکن: عەبدوڵڵای کورپی عەبباس و عەبدوڵڵای کورپی مەسعود و چەندین عەبدوڵڵا ناوی ترن کە لە ئیصابه و ئیستیعباب و چەندین پەراوی تری لە بابەتی ئەمانە ناویان تۆمار کراوه لە ناو هاورپیانی پیڤه مبه ردا دروودی خوی لە سەر بی. چاپاش ئەمە دەئین: هەركاتی فەرموودهیی له (عەبدوڵڵا) وه گیرایه وه، لە سەر ئەم شیوهیهی ئیتره، کە هەرنای خۆی براوه، ناوی باوکی نه براوه، ئەوه مەبهست عەبدوڵڵای کورپی مەسعوده، کە ناسراوه به ئیبنو مەسعود.

مەبهست له وه کە دمه رموئ (له ئیمه نییه) دمرکردنی نییه له بازنه ی ئیسلام، به لکوو مەبهست هه ره شهیه، دهنه موسوئمان به کردنی هیچ تاوانی - بیجگه له هاوبهش پهیدا کردن بو خوداو باومر نه کردن به پیڤه مبه ر - کافر نابێ.

باسی راسپیتری و بهزهیی هاتنه وه به مردوودا

۶۲۲- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُنِي عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ وَجَعٍ اشْتَدَّ بِي، فَقُلْتُ إِنَِّّي قَدْ بَلَغَ بِي مِنَ الْوَجَعِ وَأَنَا ذُو مَالٍ، وَلَا يَرِثُنِي إِلَّا ابْنَةٌ، أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلْثِي مَالِي؟ قَالَ: (لَا) فَقُلْتُ: بِالشُّطْرِ؟ فَقَالَ: (لَا). ثُمَّ قَالَ: (الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَبِيرٌ أَوْ كَثِيرٌ، إِنَّكَ أَنْ تَذَرَّ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أُجِرْتَ بِهَا حَتَّى مَا تَجْعَلَ فِي فِي أَمْرَاتِكَ). فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْلَفَ بَعْدَ أَصْحَابِي؟ قَالَ: (إِنَّكَ لَنْ تُخْلَفَ فَتَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا إِلَّا أَرْدَدْتَ بِهِ دَرَجَةً وَرِفْعَةً ثُمَّ لَعَلَّكَ أَنْ تُخْلَفَ حَتَّى يَتَفَعَّ بِكَ أَقْوَامٌ وَيَضُرَّ بِكَ

آخِرُونَ، اللَّهُمَّ أَمْضِ لِأَصْحَابِي هِجْرَتَهُمْ وَلَا تَرُدَّهُمْ عَلَى أَعْقَابِهِمْ لَكِنَّ الْبَائِسُ
سَعْدُ بْنُ خَوْلَةَ (الحديث ۱۲۹۵): ۳۳

سہ عدی کو ری نہ بو وقاص (رمزی خوی لے بن) فہرمووی: سالی حہ جی
مالئاوایی، کہناسراوہ بہ سالی حہ جہ تلوہ دواع (حجہ الوداع)، لہمہ ککہ
نہ خوشکہ و تم، کہ شہنگ بووم، خہریکبووم بمرم، پیغہ مہر - درووی خوی لہسر بی-
ہات بو سہردان و ہہوال پرسیم۔ عہرزیم کرد: ئەی پیغہ مہری خوا!
دہمبینی کہ نہ خوشی چی لی کردووم، مائیکی زوریشم ہہیہ، تاقہ
کچیکیشم ہہیہ کہ کہ لہ پوورو میراتم لی بگری، جادہ مہوی دووبہش لہسی
بہشی مالہ کہم بکہم بہ خیرو وہسیت و راسپیڑی، لہ پاش مردنم بووم
بکری بہ خیر، تو فہرمانت جییہ، شتیوا دروستہ یان نا؟

فہرمووی: (نہوہ دروست نیہ) گوتم دہ نیوہی؟ فہرمووی: (ئہویش
نابی). گوتم: دہ سی یہ کیکی؟ فہرمووی - درووی خوی لہسر بی- سییہک دہبی،
بہلام سییہکیش ہہر زورہ، کہ متر بی باشترہ، چونکہ تو لہ پاش مردنی
خوت، کہ لہ پوور گرہکانت بہدو لہ مہندی و تیروتہ سہلی بہ جی بہیلت،
کہ لی لہوہ باشترہ کہ بہ ہہزاری بہ جیان بہیلتی، لہپ لہم ولہو پان
بکہنہوہو جاویان لہ دہستی خہلک بی!

ئہوہیش بزانیہ ہہرجی خہرج بکہی لہبہر پھزای خودای گہورہ، ئہوہا
پاداشتی باشی لہسہر و مردہ گریٹ، تہنانہت ئہو پاروہ نانہیش کہ
دہیدہیت بہ زنی خوت، یا ئہو مہصر مہفی کہ دہیکہی بو خیزانی خوت،
کہ ژیاوریان لہسہر توہیہ، ئہم جوہر مہسرمہیش، بہمہرجی بہ نیازی
پاک بی، ئہویش ہہر خیریکی گہورمہیہ).

عمرزیم کرد: قوربان! ئەی پیڤه مبهری خودا! دوترسم له هاورپیکانم به جی بمینم و لهم نه خویشیه دا له مهککه بمرم و نه گهرپمه وه له گهل نیوهدا بۆ رهوگهی کۆچ و داری هیجرتم؟! وه ئەوهیش بۆ کۆچه کهم زیانی هه بی؟! فهرمووی: (بابه جیش بمینی، گرنگ ئەوهیه تۆ به نیازی پاکی خۆت دهگهی ههر کاری بکهی، له ههر کوئ بی، به مەر جی مه به ستت رهزای خودا بی پی، ئەوه پایه و پلهت پی بهر زتر ده بیته وه، ئومید ده کهم که جارێ نه مری و بمینی و ته مه نت در یژ بی و خوا بتکا به مایه ی خیر و خویشی بۆ گهل موسولمانان و بی به هۆی زیان و شکستی بۆ هۆزی کافران، ئەی خودایه! کۆچ و هیجرمتی هاورپیکانم گیرا بکه و پاشگه زیان مه که ره وه ئاخر شهریان مه که، به لام داخه کهم هه زاره سه عدی کوری خه وله له مه کهم مرد، بۆیه پیڤه مبهر دروودی خوی له سر بی. به زمی پیا دا هاته وه و دلی پی سووتا). (تاج/ ۲۷/ ۳- ۱/ ش/ د/ ن) + (ریاض/ ۱/ ۱۳- ۶/ کوردی)

رافه و شیکردنه وه:

سه عدی کوری ئەبو وه قاص له پاش ئەم نزایه ی پیڤه مبهر بۆی، چل سالی تر ژیا، خوا بیت و فه ری خسته ته مه نی.

شین و شه پۆرو روومه ت و قژ رینه وه و دانیشن به عه مباری

۶۲۳- عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: وَجَعَ أَبُو مُوسَى وَجَعًا شَدِيدًا، فَعُشِيَ عَلَيْهِ وَرَأْسُهُ فِي حَجَرٍ امْرَأَةٍ مِنْ أَهْلِهِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهَا شَيْئًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَنَا بَرِيءٌ مِمَّنْ بَرِيَ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيَ مِنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَّةِ. (الحديث ۱۲۹۶): ۳۴

ئەبو بوردەى كۆرى ئەبو موسا (رمزى خوى نى بن) فەرمووى: جارى باوكم نەخۆش كەوت، لە كەشەنگىي خۆى بوورايەوه، لەوكاتەدا سەرى لەسەر كۆشى ژنى بوو لەكەسوکارەكەى، ژنەكە دەستى كرد بەگريان و هات و هاوار، ئەبو موسا نەيتوانى لەو كاتەدا وەلامى ئەو ژنە بداتەوه، بەلام كاتى ھۆشى ھاتەوه فەرمووى: من بىزارى خۆم دەردەبېرم و بەرىم لەو كەسەى كە پىغەمبەر -دروودى خوى لەسەر بن- لىيى بىزارەو بەرىيە لىيى فەرمووى: پىغەمبەر -دروودى خوى لەسەر بن- بىزارو بەرىيە لەو ژنەى كە شين و شەپۆر دەكاو، سەرى خۆى دەتاشى و يەخەى خۆى دادەدېرئ لەكاتى رپوودانى كارەساتا). (تاج/١/ ٥٢٤ ٢/ش/د/ن).

٦٢٤- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَتَلَ ابْنَ حَارِثَةَ وَجَعْفَرَ وَابْنَ رَوَاحَةَ، جَلَسَ يُعْرِفُ فِيهِ الْحُزْنَ، وَأَنَا أُنْظَرُ مِنْ صَائِرِ الْأَبَابِ، شَقَّ الْأَبَابِ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ إِنَّ نِسَاءَ جَعْفَرَ وَذَكَرَ بُكَاءَهُنَّ فَأَمَرَهُ أَنْ يَنْهَاهُنَّ، فَذَهَبَ، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ، لَمْ يُطِغْنَهُ، فَقَالَ: (اِنَّهِنَّ) فَأَتَاهُ الثَّالِثَةَ، قَالَ وَاللَّهِ لَقَدْ غَلَبْتَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَرَعَمَتْ أَلَّهُ قَالَ: (فَاخْتُ فِي أَفْرَاهِهِنَّ الْتَرَابَ). (الحديث ١٢٩٩- طرفاه في: ١٣٠٥، ٤٢٦٣٩): ٣٥

عائيشە (رمزى خوى نى بن) فەرمووى: پىغەمبەر -دروودى خوى لەسەر بن- كاتىك ھەوالى شەھیدبوونى ئەم سى سەرکردمىەى بو ھات، كە لە شەرى مۆتەدا كۆژرابوون، كە عەبدووللاى كۆرى رەواحەو جەعفەر و زەمىدى كۆرى حارىئە بوون پىغەمبەر -دروودى خوى لەسەر بن- لە مزگەوت بەغەمبارى دانىشت و خەموخەفەت و پەستى لەرپووى دياربوو، من لەدرزى دەرگاگەو تەماشام دەکرد، پياوئ ھاتە خزمەتى عەرزی كرد: ئەى پىغەمبەرى خودا! ژنانى

جہ عفر شین و شہ پور دہکن !؟ نہویش فہرمانی پیٰ کرد کہ نہہیان لی بکات، نہویش رویش، بہ لام سوودی نہبوو، ژنہکان بہ گویان نہکرد، دیسان پیاوہکہ ہاتہوہو پیٰ گووتہوہ، نہویش فہرموویہوہ: (نہہیان لی بکہن).

جا بو جاری سییہم پیاوہکہ ہاتہوہ بو خرمہتی پیغہمبہرو عہرزی کرد بہخودا نہی پیغہمبہری خودا! چاریان ناکہین! عایشہ (ہرمزی خوی لی بن) فہرمووی: حہزرمت - درودی خوی لہسر ہی۔ پیٰ فہرموو: (دہی قوربدہن بہدہمیاند). (ہر: ژمارہ/۶۰۴).

راقہ و شیکردنہوہ:

نہم فہرموودہیہ وہک شیخی عہینی دہفہرمووی: بہلگہی دہستوری دانیشتن بو تازی واتیادا، لہگیرانہوہی ئیمامی نہبوداودا دہلیت: پیغہمبہر - درودی خوی لہسر ہی۔ لہ مزگہوت دانیشنت. کہواتہ: نہمہی کہ ئیستا موسولمانان لہ مزگہوت دادہنیشن بو پرسہی مردووی خویان لہم فہرموودہیہ وہرگیراؤہ.

۶۲۵- عَنْ أَنَسَ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اشْتَكَى ابْنُ لَآبِي طَلْحَةَ قَالَ فَمَاتَ وَأَبُو طَلْحَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَمَاتَ وَأَبُو طَلْحَةَ خَارِجٌ، فَلَمَّا رَأَتْ امْرَأَتُهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ هَيَّاتَ شَيْئًا وَنَحْتَهُ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ فَلَمَّا جَاءَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ: كَيْفَ الْغُلَامُ؟ قَالَتْ قَدْ هَدَأَتْ نَفْسُهُ، وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ اسْتَرَاخَ وَظَنَّ أَبُو طَلْحَةَ أَنَّهَا صَادِقَةٌ. قَالَ: فَبَاتَ، فَلَمَّا أَصْبَحَ اغْتَسَلَ، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ أَعْلَمَتْهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ، فَصَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَخْبَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا كَانَ مِنْهُمَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُبَارِكَ

لَكُمْ فِي لَيْلَتِكُمْ).

قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: (فَرَأَيْتُ لَهُمَا تِسْعَةَ أَوْلَادٍ كُلُّهُمْ قَدْ قَرَأَ الْقُرْآنَ).
(الحديث ١٣٠١ - طرفه في: ٥٤٧٠): ٣٦

پیشہوا ئہنسی کوری مالیک (رمزی خوی ن بی) فہرمووی: کورپکی منالی
ئہبوتہلحہ نہخوش بوو، کہ ئہبوتہلحہ لہمال دمرچوو کورہکہ کہدایک
برای من بوو مرد، کہ ئہبوتہلحہ دیتہوہ بہدایکی دلئیت: کورہکہم چؤنہ
؟ نوم سولہیمیش، کہ ہم دایکی من و ہم دایکی منالہ مردووہکہ بوو،
پی دہفہرموئیت: لہ گشت کاتیک خامؤشرہ زؤر بیڈہنگہ، تہرمی منالہ
مردووہکہیش لہ فوزبنیکی مالہکہدا دادہنئیت، ئینجا شیو دادہنئیت بو
ئہبوتہلحہو شیو دہکا، شہویش خوی نہختیک بؤی دہرازیئیتہووہ لہگہلی
دروست دہبئیت، کہرؤز دہبئیتہووہ ئہبوتہلحہ خوی دہشؤرئیت و کاتیک
دہیہوئیت لہمال دمرچئیت، ژنہکہ پی ووت: منالہکہ مردووہ، دہی
بیسپئر بہخاک و برؤن بینئرژن ! جا ئہو بہیانئیہ ئہبوتہلحہ نوئیزی
بہیانی لہگہل پیغہمبہردا دہکات و، سہرگوزہشتہی خوی و ژنہکہی و
منالہکہیانی عہرز دہکات دہفہرمئیت (دروودی خوی لہسہر بی: (نایا ئہم شہو دروست
بوون پیکہوہ ؟) دلئیت: بہلی، دہفہرموئیت: (خودا ! لئتان پیرؤز بکات).

دوایی نوم سولہیم کورپکی بوو، ئہبوتہلحہ باوہپیارم بوو، پی
فہرمووم: براکەت ہہلبرمو ببہ بؤ خزمہتی پیغہمبہر (دروودی خوی لہسہر بی
وہچہند دہنکی خورماشی لہگہلہدا نارد، حہزرت (دروودی خوی لہسہر بی:
فہرمووی: (ہیچت ہیناوہ لہگہلی ؟) گوتم: بہلی، چہند قلی خورمام
ہیناوہ، جا خورماکہی و مرگرت و جووی و دوایی لہدہمی خوی دہری

هیناو خورما جو وراوه که ی نایه ناوده می مناله که و مه لاشووی پی ههنوو،
وه ناوی نا عه بدوللا).

ئیبنو عویه یینه دهیغه رموو: پیاویکی نه نصاری دهیگوت: به چاوی
خۆم نو منالی ئەم عه بدوللایه م دیوه، ومههر نۆیان قورئان خوین بوون.
(ریاض/٤٤/٦١/١).

٦٢٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَبِي سَيِّفٍ الْقَيْنِ، وَكَانَ ظَنَرًا لِإِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخَذَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْرَاهِيمَ فَقَبَّلَهُ وَشَمَّهُ، ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَيْهِ بَعْدَ
ذَلِكَ، وَإِبْرَاهِيمُ يَجُودُ بِنَفْسِهِ، فَجَعَلَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
تَذَرِفَانِ، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَلَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟
فَقَالَ: (يَا ابْنَ عَوْفٍ إِنَّهَا رَحْمَةٌ) ثُمَّ أَتْبَعَهَا بِأُخْرَى، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
(إِنَّ الْعَيْنَ تَذْمَعُ وَالْقَلْبَ يَحْزَنُ، وَلَا تَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمَ
لَمَحْزُونُونَ). (الحديث ١٣٠٣) ٣٧

ئهنه سی کوپی مالیک (رمزی خوی ئ بن) فه رموو: له خزمهت پیغه مه مبهردا
- درودی خوی له سمر بن جووین بو مالی نه بوسه یفی ئاسنگهر، که میردی دایه نه که ی
ئیراهیمی کوپی پیغه مبهربوو - درودی خوی له سمر بن: باوکی شیرئ ئیراهیم بوو،
پیغه مبههر - درودی خوی له سمر بن: ئیراهیمی هه لگرت و گرتیه باوهش و تیترتیر
ماچی کردو بوئی کرد، له پاشان روژی تر چوینه وه بو مالیان، ئەم
جاره یان که جووین ئیراهیم گیانی دهدا، جاجاوه گانی پیغه مبههر - درودی خوی
له سمر بن: هۆن هۆن فرمی سکیان پێدا دههاته خواره وه، له بهر بهرۆشی بو

حالی ئیبراهیم، جا عہدولرحمانی کوری عہوف پئی ووت: ئہوہ تۆیش
دہگریٹ؟ ئہی پیغہمبہری خودا! فہرمووی - دروودی خوی لسمہر بی- : ئہی کوری
عہوف! ریگہی رحم ناگیری، ئہمہ نیشانہی رحم و میہربانییہ ئینجا
فرمیسیکی تری بہشویئا ریژاو فہرمووی - دروودی خوی لسمہر بی- : (چاو پردہبی
لہئہسرین و دل کھیل دہبی لہخہم و بہزارہ بہلام بہزمان ئہوہی رمزای
خودای پھرومردگارمانی لہسہر نہبی نایلیین). (لہراستیدا ئہی ئیبراهیم!
ئیہمہ لہدووری تو خہمگین و خہمبارین و بہ گوچی بیوہختت
پہرؤشین). (پر: تاج ۱/۵۲۸/۱)+(ریاض ۱/۳ تا دواہی).

۶۲۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: اشْتَكَيْ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ
شَكْوَى لَهُ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ،
وَسَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ
فَوَجَدَهُ فِي غَاشِيَةِ أَهْلِهِ، فَقَالَ: (قَدْ قَضَى)، قَالُوا: لَا يَارَسُولَ اللَّهِ، فَبَكَى النَّبِيُّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ بُكَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَكَوْا
فَقَالَ: (أَلَا تَسْمَعُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ
يُعَذِّبُ بِهَذَا وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ، أَوْ يَرْحَمُ، وَإِنَّ أَلَمَ الْمَيِّتِ يُعَذِّبُ بِكُأَةِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ).
(الحديث ۱۳۰۴) ۳۸

ئیبینو عومہر رمزای خواہان ئی بی- فہرمووی: جاری سہعدی کوری عوبادہ،
نہخۆش بوو، پیغہمبہر - دروودی خوی لسمہر بی- رپۆیشت بو سہرلیدانی،
عہدولرحمانی کوری عہوف و سہعدی کوری ئہبو ومقاص و عہدوللای
کوری مہسعوودیشی لہگہل بوون، کہ پیغہمبہر - دروودی خوی لسمہر بی- رپۆیشتہ
ژوورہوہ بو لای، روانی بووراوتہوہو پهل و پۆی شکاوہو کہسوکارمکہی

دهورمیان داوه، جا فهرمووی دروودی خوی لسمبر بی: (ثایا ماوه، یا مردووه ؟) گوتیان: نهی پیڅه مبهری خودا ! هیشتا ماوه، ئیتر پیڅه مبهر دروودی خوی لسمبر بی. دهستی کرد به گریان، کاتی خه لکه کهیش دییان واپیڅه مبهر دروودی خوی لسمبر بی. دهگری نهوانیش گریان، جا فهرمووی دروودی خوی لسمبر بی: (گویتان لی بی: خودا له سهر فرمی سکی چاوو له سهر خهم و په زاره دی دل ئازارو سزاتان نادا، به لام به هوئی نه م زمانه وه سزاتان ددها: نه گهر شیوهن و ناسوپاسی پی بکهن، یا په حمتان پی دهکا، نه گهر له کاتی سهختی و هورت و کوستدا قسه ی باشیی پی بکهن، وهک نه وه بلای: انالله وانا الیه راجعون - ۱۵۶/۲). (بر/تاج/۱/۵۲۹/۲).

۶۲۸ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: (أَخَذَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ الْبَيْعَةِ أَنْ لَا نُتُوحَ، فَمَا وَفَّتْ مِنَّا امْرَأَةٌ غَيْرَ خَمْسِ نِسْوَةٍ، أُمِّ سَلِيمٍ، وَأُمِّ الْعَلَاءِ، وَابْنَةُ أَبِي سَبْرَةَ امْرَأَةَ مُعَاذٍ، وَامْرَأَتَانِ أَوْ ابْنَةُ أَبِي سَبْرَةَ، وَامْرَأَةُ مُعَاذٍ وَامْرَأَةٌ أُخْرَى) (الحديث ۱۳۰۶ - طرفاه فی: ۴۸۹۲، ۷۲۱۵) ۳۹.

نوم عهتییه (رمزی خوی لی بی) فهرمووی: نهو کاته ی که ئیمه ی ژنان په یمانمان به ست له گهل پیڅه مبهردا، له سهر پابه ندبوون به ده ستوورده کانی ئیسلام، چه زرهت دروودی خوی لسمبر بی. به تایبه تی په یمانی نه وه دی لیسه ندین: که شیوهن و زاری نه کهین، به لام پینج ئافرمتان نه بی که سمان نه مان برده سهر، نهوانیش نه م ژنانه بوون: نوم سوله یم و نوم عه لاوو کچه که ی نه بو سه بره ی ژنی موعازو دووژنی تربوون، یا، کچه که ی نه بو سه بره و ژنه که ی موعازو ژنیکی تر بوون).

ههستان له بهر تهرم و شتی تری وهها

٦٢٩- عَنْ غَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ جِنَازَةً فَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَاشِيًا مَعَهَا فَلْيَقُمْ، حَتَّى يُخَلِّفَهَا أَوْ يُخَلِّفَهُ، أَوْ تُوَضَّعَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُخَلِّفَهُ). (الحديث ١٣٠٨) ٤٠:

عامیری کوری ره بیعه (رمزی خوی لی بی) فهرمووی پیغه مبهه - دروودی خوی له سهر بی-
فهرمووی: (کاتی تهرمیکتان بینی له بهری هه لسن، جائه گهر له گه لی نه چوو دامه نیشنه وه هه تا تهرمه که تیده بهری، یا نه گهر تینه بهری هه تا دانه نری) بر وانه: تاج / ١ ز / ٢٢٠ ل - (٥٧١).

٦٣٠- عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبَرِيِّ عَنْ أَبِيهِ: قَالَ: (كُنَّا فِي جَنَازَةٍ، فَأَخَذَ أَبُو هُرَيْرَةَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَ مَرْوَانَ فَجَلَسَا، قَبْلَ أَنْ تُوَضَّعَ، فَجَاءَ أَبُو سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَأَخَذَ يَدَ مَرْوَانَ، فَقَالَ: قُمْ، فَوَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمَ هَذَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهَانَا عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ، صَدَقَ) (الحديث ١٣٠٩ - طرفه في: ١٣١٠) ٤١:

سه عیدی مهقبووری (رمزی خوی لی بی) فهرمووی: باوکم ناوی کیسان بوو،
فهرمووی: جاری تهرمیکیان بهری دهکرد، بهرله وه تهرمه که له سه رشانی
پیاوان دابگیری و له سهر زهوی دابنری، نه بو هورمهیره (رمزی خوی لی بی) دهستی
مهروانی گرت و فهرمووی: (هه لسه دامه نیشه، دهسا بهخودا ئه مهی که
له گه لیت دانیشتوو هه ویش وه کو من دهزانی که پیغه مبهه - دروودی خوی له سهر بی-
نه هی لی کردوین له شتی وا که بهرله وه تهرمه که دابنری له سهر زهوی
ئیمه دابنشین، نه بو هورمهیره ش فهرمووی: راست دهکا).

(٤٠) أخرجه مسلم في الجنائز، باب: التشديد في النياحة، رقم: ٩٣٦

(٤١) الحديث من أفراد البخاري (عيني ٦٨/١٠٩/٨).

٦٣١- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: (مَرَّ بِنَا جَنَازَةٌ فَقَامَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَمْنَا لَهُ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا جَنَازَةٌ يَهُودِيٍّ؟ قَالَ: (إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا). (الحديث ١٣١١) ٤٢:

جابرى كورى عهبدوللا (رمزى خوى لى بن) فهرمووى: تهرمى لهلامانهوه رپمت بوو، پيځهمبهر -دروودى خوى لهسهر بن- لهبهرى ههلسا، ئيمهش لهگهليا، لهبهرى ههلساين، ئينجا گوتمان: ئهى پيځهمبهرى خودا! خو ئهوه تهرمى جوولهكه بوو؟ فهرمووى -دروودى خوى لهسهر بن-: (مردن به سامه! لهبهرنهوه كه تهرمتان بينى لهبهرى ههلسن). (تاج/١/٥٧٢ + ٢/٥٧١/١ + ٣/٥٧٢/١).

راقه وشيكردنهوه:

ئهم فهرموودهيهو چهند فهرموودهيهكى دروستى ترى لهم بابته بهلگهيهكى روشنن لهسهر رپيز گرتنى تهرمى مردوو، چ تهرمى جوولهكهبن، چ مهسيحى، چ بيپرواى تر. كهواته بهشداريكردى نوينهري دهولهتيكى موسولمان له رپى و رهمى بهرپيكردى تهرمى كهساياهتييهكى ناموسولمانان كاريكى دروستهوه بهلگهى سينگ فراوانى نوممهتى ئيسلامه، به مهرجى كه ئهوه نوينهره بهشدارى نهكا له كاريكى دژى ئيسلامدا، وهك ئهوان لهكاتى بهخاك سپاردندا رهمزى صهليب لهسهر سينگى خوڤيان بكيشن، ئهوه نابى شتى وابكا، بهلام سلاو ليكردن و گول دانان و شتىوا لهسهر گورهكهى ئهوه شتى تره، ئهوه ريزيكي مهدهنييه، ريزى دينى نييه، ئهوه پهيوهندى بهكاروبارى جيهانهوه پتره وه لهو بابتهيه كه پيځهمبهر -دروودى خوى لهسهر بن- له بارهيهوه دمهفرموئ: (انتم اعلم بأمر دنياكم - واته: خوټان له كاروبارى جيهانى پهتى خوټان، كه پهيوهندى بهلايهنى

ثاينيه وه نهبي، باشر دمزان (١). پروانه: تاج/٤/٣٣٠ ز (١٠٣).

٦٣٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا وُضِعَتِ الْجِنَازَةُ، وَأَحْتَمَلَهَا الرَّجَالُ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ، فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ قَدْ مُونِي، وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةٍ، قَالَتْ يَا وَيْلَهَا أَيْنَ يَذْهَبُونَ بِهَا، يَسْمَعُ صَوْتَهَا كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الْإِنْسَانَ، وَلَوْ سَمِعَهُ صَعِقَ). (الحديث ١٣١٤- طرفاه في: ١٣١٦، ١٣٨٠) ٣.

نه بو سهعيد (رمزي خوي ن بي) له خوشهويسته وه -درووي خوي لسمير بي- دمفه رموي: (كاتي تهرمي مردوو داده نري له ناو دارتهرما، وه پياوان هه لي ده گرن و ده نيئه سهرشانيان هه تا بي بهن بو سهر گورستان له و كاته دا مردوو هكه نه گهر مروفيكي باش بي ده لي: زووكه ن زوو بم بهن ! وه لي نه گهر مردوو هكه مروفيكي باش نه بي ده لي: هه ي هاوار ! خو م رو ! بو كويم ده بهن ؟ چه زرم ت -درووي خوي لسمير بي- فهر موي: (له م كاته دا هه مووشتي ده نكي ده بيستي، ناده ميزاد نه بي، خو نه گهر ناده ميزاد گو ي له م هاتوهاواره بي له ترسانا ده توفي و زنده مقي ده جي) (تاج/ ١ / ٨٠٦٩).

٦٣٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (أَسْرِعُوا بِالْجِنَازَةِ، فَإِنْ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تَقْدُمُونَهَا، وَإِنْ يَكُ سَوَى ذَلِكَ، فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ). (الحديث ١٣١٥) ٤٤.

نه بو هورهيره (رمزي خوي ن بي) له خوشهويسته وه -درووي خوي لسمير بي- دمفه رموي: (ده ست وبرد له بهر پيكر دني تهرمي مردوودا بكه ن و زوو به زوو بي بهن بو گورستان و له ري خيرا برو ن، چونكه حال له م دوو خاله به دمر نييه: نه گهر خوي مروفيكي باش بي نه وا ئيوه ئه ي بهن به سهر خير و خوشيدا،

(٤٣) لم يوافقهم مسلم علي تخريجه (فتح / ٣٠٦/٢ - خاتمة كتاب الجنائز). - المترجم

(٤٤) اخرجه مسلم في الجنائز، باب: الإسراع في الجنابة رقم: ٩٤٤.

خو ئه گهر خوئى مروؤفيكى باش نه بئى، ئهوا ئه وه شه پريكه و زوو به زوو له كوئى خوئانى ده كه نه وه (تاج/١/٥٦٨-٥ ش/د/ت/ن+ز - ٢٨ ب/١).
 ٦٣٤- عَنْ نَافِعٍ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ: (حُدِّثَ ابْنُ عُمَرَ: أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: مَنْ تَبَعَ جَنَازَةَ فَلَهُ قِيرَاطٌ، فَقَالَ أَكْثَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ عَلَيْنَا (١٣٢٣)، فَصَدَّقَتْ يَغْنِي عَائِشَةُ أَبَا هُرَيْرَةَ وَقَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهُ. فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا لَقَدْ فَرَطْنَا فِي قَرَارِيطَ كَثِيرَةٍ (الحديث ١٣٢٤) ٤٥.

نافيع (همزى خوئى ئى بهى) فه رمووى: (عهرزى ئيبينو عومهريان كرد: كه نه بوهوره پيره دمفه رموئى: پيغه مبهه دروودى خوئى لعهه بهى: دمفه رموئى: (ههركه سئى شوين ته رمئى بكهوئى (قيراتيكي بو ههيه) نهوئيش فه رمووى: (نه بوهوره پيره پئى ئى هه ئبرى!).

جا كاتيئك ئه مه كه يشته وه به عائيشه (همزى خوئى ئى بهى) فه رمووى: (نه بوهوره پيره راست دمفه رموئى، منيش ئه مه له پيغه مبهه بيستوه) جاكاتئى ئيبينو عومهه فه رمايشته كهئى عائيشهئى ژنهوت، فه رمووى: (قيرات كه ليكي زورمان له كيس خوئمان داوه). (پروانه: تاج/١/٥٥٧-١ ز - ٢١٠).

ئهو شوئنانهئى كه نوئيزيان تيا باش نيهه

٦٣٥- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ: (لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَلْيَائِهِمْ مَسْجِدًا) قَالَتْ: وَلَوْلَا ذَلِكَ لَأَبْرَزُوا قَبْرَهُ، غَيْرَ أَنِّي أَخَشَى أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا. (الحديث ١٣٣٠) ٤٦.

(٤٥) أخرجه مسلم في عدة مواضع (عيني/ ١٢٧/٨). - المترجم -

(٤٦) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: النهي عن بناء المساجد غلي القبور، رقم: ٥٢٩.

عائیشہ (رمزی خوی ئی بن) کاتی فریشتہی مہرگ هات بو خزمہتی حہزرمّت دروودی خوی لسمہر بن۔ لہکاتی سہرمہرگدا، حہزرمّت دروودی خوی لسمہر بن پارچہیہکی گول گول، دابوو بہسہر پرووی خویدا، ناوبہناو کہ پارچہکہ خہفہو تہنگہنہفہسی دہکرد، پرووی خوئی لادہدا ولہم کاتی سہرمہرگدا فہرمووی: (لہعنہت و نہفرینی خودا لہ جوولہکہو گاوری، کہگوری پیغہمبہرہکانی خویان کردووہ بہمزگہوت). پیغہمبہر دروودی خوی لسمہر بن۔ بہمہ ہہرہشہی لہم کردارہ ناہسہندہیان دہکرد نہبادا موسولمانہکانیش چاو لہوان بکہن و گوری پیغہمبہر دروودی خوی لسمہر بن۔ بکہن بہ مزگہوت و نویژو پہرستشی تیدابکہن و بہرہبہرہ لہپاش پوژگاریکی دوورو دریژ گورہکہ خویشی بہرستن۔ عائیشہ (رمزی خوی ئی بن) فہرمووی: دہی نہگہر لہبہر نہم مہترسییہ نہبواہہ گورہکہی پیغہمبہریان دروودی خوی لسمہر بن۔ دمرئہخست خانوویان بہسہرہوہ نہدہکرد، گہرجی من ہہرمہترسی نہوہم ہہیہ کہ گورہکہی بکریّت بہ مزگہوت) سوپاس بوخوا کہہہتا نیستا گورہکہی نہوہپری ریژی نایینی ئی دہگیری، بہلام نہوہی عائیشہ مہترسی ئی کردووہ، لہسایہی خواوہ رووی نہداوہ. (بروانہ: تاج ۱/۳۶۶+۱/۲+۳).

نویژ خوین لہ کوئی تہرمہوہ دہوہستی

۶۳۶- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: (صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نَفْسِهَا فَقَامَ عَلَيْهَا وَسْطُهَا). (الحديث ۱۳۳۱) ۴۷:

سه موورهی کوری جوندوب (رمزی خوی ن بی) فهرمووی: له پشته پیغه مبهروه دروودی خوی لهسر بی. نویژی مردووم بهکومه لی (بهجه ماعهت) لهسر تهرمی ژنیک کرد، له زهستانیدا مردبوو، پیغه مبهر دروودی خوی لهسر بی. له نویزه کهدا له ناوهراستی تهرمه کهدا وهستا بوو (تاج/ ۱/ ۵۵۸/ ۲ - ش/ د/ ت/ ن).

۶۳۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ، فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، فَقَالَ: لِيَعْلَمُوا أَنَّهَا سُنَّةٌ. (الحديث ۱۳۳۵) ^{۴۸}:

تهلحهی کوری عهبدوللا (رمزی خوی ن بی) ده لیت: لهسر تهرمی له پشته نیبو عهباسه وه نویژی مردووم بهجه ماعهت (بهکومه لی) کرد، له پاش نه للاو نه کبهری نویژ دابهستن سوورتهی فاتیحای خویند، که دیباچه و سه رهتای قورئانی پیروژه، له پاشا که لی بووه وه فهرمووی: (بویه وام کرد تاموسولمانان بزنان که خویندنی فاتیحا له نویژی مردوودا یاساو رهمفتارو ریبازی پیغه مبهر خویهتی) (تاج/ ۱/ ۵۵۲/ ۴ - ب/ د/ ت/ ن).

مردوو له ناو گۆردا شت ده بیستی و گفتوگو دهکا

۶۳۸- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (الْعَبْدُ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى وَذَهَبَ أَصْحَابُهُ، حَتَّى إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ أَنَاهُ مَلَكَانٌ فَأَقْعَدَاهُ فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، فَيَقَالُ: انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ أَبَدَ لَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (فَيَرَاهُمَا

(۴۸) لم يوافقته مسلم علي تخريجه (فتح / ۲ ص ۳۰۶ حديث رقم: ۱۳۹۴، خاتمة كتاب

جَمِيعًا، وَأَمَّا الْكَافِرُ، أَوْ الْمُنَافِقُ، فَيَقُولُ: لَا أَذَرِي، كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ،
فَيَقَالُ: لَا ذَرَيْتَ، وَلَا تَلَيْتَ، ثُمَّ يُضْرَبُ بِمِطْرَقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً بَيْنَ أُذُنَيْهِ،
فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ). (الحديث ١٣٣٨ - طرف
في: ١٣٧٤) ٤٩:

ئەنەسە کۆری مالیک (رهزای خوای لی بن) فەرمووی: خۆشەویست دروودی خوای لەسەر بێ
فەرمووی: (کاتێ بەنده دايدەنێن لەناو گۆرمەکیداو ھاوڕێکانی بەرو
دواو دەگەڕێنەو، هێشتا گوێی لەچرپەى کەوشەکانیانە، دوو فریشتە
(کە ناویان نەکیرو مونکیرە) دەگەنەسەری و دايدەنیشین و پێی دەلێن:
باومرپت چییە دەربارەى ئەم پیاو؟ واتە: باومرپت چییە دەربارەى
موحەمەد دروودی خوای لەسەر بێ. فەرمووی: (جائەوێ موسوڵمان بێ دەلێ:
ئاکادارم کە ئەم پیاو کە ناوی موحەمەدی کۆری عەبدوڵلایە، بەندەو
پێغەمبەری خودایە، ئەوجا پێی دەگوترێ: ئا ئەو جێگەى تۆ بوو لە
ئاکری دۆزەخا، سەیری کە، خودا بۆی گۆرپتەو بەو شوێنە خۆشە لە
بەهەشتا، جائەویش هەردوو جێگەکە بەچاوی خۆی دەبینێ) حەزەرت .
دروودی خوای لەسەر بێ. فەرمووی: (بەلام بێروا) یافەرمووی: (بەلام ناپاک =
مونافیق = دوو ڕوو، کەهەمان پرسیاری ئی دەکەن دەلێ: ئاکام لەهێج
نییە، ئەومندە هەیه سەیری دەمی خەلکم کردووە، ئەوان چیان گوتوو
منیش ئەووم گوتوو! ئەوجا دەلێن دەک هەرنەزانیت ! نیت یەک گورزی
ئاسنینی ئی دەدەن، دەدەن لەنیوانی هەردوو گوێی، ئەوسا یەک قیزە دەکا
هەرچی لەدەوروبەرەتە دەیبیستێ، مەرؤف و جنۆکە نەبێ، ئەم دوو
رەگەزە نایبیستن !). (تاج/١/٥٨١ - ش/د/ت/ن).

نہم فرمودہ دیہ لہ گہل نہر موودہ کی دوائ، بہ لکھیہ کی رؤشنہ لہ سہر نہم بابہ تانہ

- سزای گۆز پر استہ و ہہیہ.
  - پرسیری نہ کیرو مونکیر ہہقہ.
  - مردوو لہ ناو گۆردا دہ بیستی، قسہ دکا، دادہ نیشی دہ بینی، قیزہ و ہاتوو ہاوار دکا، چاوو گوئی و زمان و ئہندامی تری ہہیہ، جہستہ ی ہہیہ، شتی بہ باشی لہ بیر دہ مینی، فریشتہ دہ بینی، شایہ توومانی سوودی ہہیہ بوی، پیلینانی لہ سہر تاوانی خوی لہ سہری دکہوئی !
  - گیانلہ بہرانی تر خوا پہ نامان بدات. نامین - بیجگہ لہ ئادہ میزادو جنوگہ - دہنگی مردوو دہ بیستن.
  - بہہشت و دۆزخ نیستا ہہن و دروستکراون.
  - دوعای خیر و شہر لہ پاش مردنیش کاریگہرییان ہہیہ.
  - ناشتن لہ شوینی پیرۆزو شوینی چاکدا پہسہندہ.
- ۶۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: (أُرْسِلَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَلَمَّا جَاءَهُ صَكُّهُ، فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ، فَقَالَ: أُرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَأُيْرِدَ الْمَوْتَ، فَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ عَيْنَهُ، وَقَالَ: ارْجِعْ فَقُلْ لَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَنْ ثَوْرٍ، فَلَهُ بِكُلِّ مَا غَطَّتْ بِهِ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةٌ. قَالَ: أَيُّ رَبِّ تَمَّ مَاذَا؟ قَالَ: تَمَّ الْمَوْتُ. قَالَ: فَالآنَ، فَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَةً بِحَجَرٍ). قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (فَلَوْ كُنْتُ تَمَّ لَأُرِيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَيْبِ الْأَخْمَرِ). (الحديث ۱۳۳۹ - طرف في: ۳۰۴۷) °.

ئەبو ھوریرە - دروودی خوی لەسەر بێ - فەرمووی کە پیغەمبەر - دروودی خوی لەسەر بێ - فەرمووی: (فریشتە ی گیان کێشان بە فەرمانی خودا دەچی بۆ لای پیغەمبەر موسا - دروودی خوی لەسەر بێ - کاتی دەگاتە خزمەتی، موسا مستەکۆڵە یەکی ئی دەدا، چاویکی قەلپووج دەکا، جا فریشتە کە دەگەرێتەووە بۆ لای خودا دەفەرموی: تۆ منت ناردوووە بۆ لای بەندەیی کە نایەوی بمری! جا خودا چاوی چاک دەکاتەووە، دەفەرموی: بچۆرەووە بۆ لای و پێی بلی: دەستت دابنی لەسەر پشتی جوانە گایی، چەند موو بوو بەژێر دەستتەووە لەباتی ھەر مووی، لەو مووانە سائی تریش بژی، موسا فەرمووی: ئەو پەرورەدگارم! لەپاش ئەووە چی؟ فەرمووی: لەپاش ئەووەش ھەر مردنە، موسا فەرمووی: کەواتە با ئیستا بی، بەلام داوی لە خودای گەورە کرد کەوا نزیک بکاتەووە لەخاک پیرۆزەووە کە بە قەد یەک بەردە ھاویژی بمینی بۆی! جا خوشەوپیست - دروودی خوی لەسەر بێ - فەرمووی: ئەگەر ئیستا من لەوئ بووما یە گۆرمکەیم نیشان دەدان، کەوا لە تەنیشت رێگە کەووە لە بن تەپۆلکە لە سوورە کەدایە، بەردە ھاویژیکی دەمینی بۆ بەیتول مەقدیس) (تاج/۴/۳۸۱ - ش):

بەلگە یە لەسەر ناشتنی تەرم لە شوینی پیرۆزدا، ھەروا لە تەنیشت گۆری پیاوچا کەنەووە.

ئەم جۆرە فەرموودە یە جۆرە غەیبیەتیکی وا تیدا، باش وایە بەبی عیلم قەسە ی ئی نەکرێ.

نوێژ لەسەر تەرمی شەھید

۶۴۰ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أَحَدٍ، فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ، ثُمَّ يَقُولُ: (أَيُّهُمُ

أَكْثَرُ أَخَذًا لِلْقُرْآنِ)، فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ، وَقَالَ: (أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هَؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)، وَأَمَرَ بِدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ وَلَمْ يُعَسَّلُوا، وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِمْ. (الحديث ١٣٤٣ - اطرافه في ١٣٤٥، ١٣٤٦، ١٣٤٧، ١٣٤٨، ١٣٥٣، ٤٠٧٩) :٥١

جَابِرِي كُورِي عَهْدِ لَوْلَا (رمزي خوي لى بن) فِهْرَمُومُو: بِيغَهْمِبِهْر دروودى خوي لى سمر
بى شه هيدده گانى شهري نوحودى، دوو پياو، دوو پياو، دهخسته ناو يهك لو
جله وه له باتى كفن، نهوجا دهيفه رموو: (كاميان لهم دووانه، زياتر
قورنانى له بهر بووه، نهوه ديانى له نه لحه دهكه دا دهخسته لاي قيبله وه !).

وه فِهْرَمُومُو (رمزي خوي لى بن) (له رُوژى قيامه تا من خُوْم ناگادارى نه مانه
دهكه م و ده بم به شايهت بويان و شايهت يان بو ددهم كه گيانى شيرينى
خويان، له پيناوى خودادا بهخت كردوو، له پاشدا فه رمانى فه رموو كه
هر به خوئين و خوره كهى خويانه وه ناشتيانن، نه شوردران و نه نويژيان
له سمر كرا) (تاج/١/٥٤٧ - ب/د/ت/ن).

٦٤١ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
خَرَجَ يَوْمًا فَصَلَّى عَلَى أَهْلِ أُحُدٍ صَلَاتَهُ عَلَى الْمَيِّتِ، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَنْبَرِ،
فَقَالَ: (إِنِّي فَرَطٌ لَكُمْ، وَأَنَا شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ، وَإِنِّي وَاللَّهِ لَأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الْآنَ
وَإِنِّي أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِ الْأَرْضِ أَوْ مَفَاتِيحَ الْأَرْضِ وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَخَافُ
عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا بَعْدِي، وَلَكِنْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنَافَسُوا فِيهَا). (الحديث
١٣٤٤ - اطرافه في: ٣٥٩٦، ٤٠٤٢، ٤٠٨٥، ٦٤٢٦، ٦٥٩٠) :٥٢

(٥١) لم يوافقته مسلم علي تخريجه (فتح / ٣ / ٣٠٦ ح / ١٣٩٤ خاتمة) - المترجم

(٥٢) أخرجه مسلم في فضائل النبي صلى الله عليه وسلم ، باب: حوض نبينا صلى الله
عليه وسلم وصفته (ج/ ١٥ ص ٥٧/ طبقة ٢. شرح صحيح مسلم للنووي). - المترجم

عوقبەى كورپى عامر (رمزى خوى ئى بى) دھفەر موئى: پۇژى پىغەمبەر درودى
 خوى لەسەر بى. لەپاش ھەشت سال لە شەھىد بوونى شەھىدانى ئوھود، لەمال
 دەرچوو، پۇشت نوژى مردووى لەسەر شەھىدانى غەزى ئوھود کرد،
 لەپاشا كەگەرپاھەو بۇ مەدینە درودى خوى لەسەر بى. پۇشتە سەر دوانگەكەو، وەك
 خواخافىزى لەزىندوو و مردوو و بكا، فەر مووى: (خۆم بەرايى و
 پىشەرەوتانم لەپىش گەلى ئىسلامى خۆمەو دەرپۆم، تائەوان دىن ھەوزى
 كەوسەريان بۇ نامادە دەكەم، خۆم چاودىرم بەسەرتانەو لەھەردوو
 جىھاندا كەردەموكانى ئۆمە پى نشان دەدرى و لە قىامەتدا شاھەتیتان بۇ
 دەدەم، سوپىندم بەخودا مە ئىستاكە لەم دەمەدا ھەوزى كەوسەر - كە
 ھەوزى تايبەتى خۆمەو ژوانگەى خۆم و ئۆمەتمەو پىشوازی ئۆمەتمى لە
 بەھەشتا لەسەر دەكەم - ئا ئىستا و لەبەرچاوم و، بەچاوى سەر تەماشای
 ئەو ھەوزە دەكەم، بىگومان كەلەكانى گەنجىنەكانى زەوى ھەموو
 خەلاتكراون بە مەن، يا فەر مووى: كەلەكانى زەوى دراون بە مەن، كەواتە:
 زوو يادەنگ گەلى ئىسلام دەست دەگرن بەسەر ئەو ولاتانەدا، بەخودا
 تازە مەن مەترسىم لەو نەماو كە ئۆمە خوا نەخواخستە، لەپاش مەرگى
 مەن بچنەو سەر بىتەرستى و فرەخودايى و شتى واو دەست بکەنەو بە
 بىتەرستى، بەپشتى خودا شتى واتازە لەتیکراى ئۆمەتم رووناداتەو، تاك
 و تەرايش ئەو گرنگەى نىيە، بەلام ترسى ئەو مە لىتان ھەيە، كەئىوھش
 وەك نەتەوھەكانى تری پىش خۇتان، كە لەسەر پىروپىتى دنیا، لەناو خۇتان
 بچن بەگژ يەكاو تىك بەربن و لەناوبچن وەك چۆن ئەوان لەسەر شتىوا
 لەناوچوون). (تاج ۴/ ۳۶۸ + تاج ۱۰/ ۱/ ۵۶).

داواى نيمان هيٺان له منال دهكړى

٦٤٢- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ عُمَرَ انْطَلَقَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَهْطٍ قَبْلَ ابْنِ صَيَّادٍ، حَتَّى وَجَدُوهُ يَلْعَبُ مَعَ الصَّبْيَانِ، عِنْدَ أُطَمٍ بَنِي مَعَالَةَ، وَقَدْ قَارَبَ ابْنُ صَيَّادٍ الْحُلْمَ، فَلَمْ يَشْعُرْ حَتَّى ضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ، ثُمَّ قَالَ لِابْنِ صَيَّادٍ: (تَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ)، فَظَنَرَ إِلَيْهِ ابْنُ صَيَّادٍ، فَقَالَ: (أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ الْأُمِّيِّينَ)، فَقَالَ: ابْنُ صَيَّادٍ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَتَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ)، فَرَفَضَهُ، وَقَالَ (آمَنْتُ بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ)، فَقَالَ لَهُ: (مَاذَا تَرَى ؟) قَالَ ابْنُ صَيَّادٍ: يَأْتِينِي صَادِقٌ وَكَاذِبٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (خُلِّطَ عَلَيْكَ الْأَمْرُ). ثُمَّ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنِّي قَدْ خَبَأْتُ لَكَ خَبِيئًا). فَقَالَ ابْنُ صَيَّادٍ: هُوَ الدُّخُّ، فَقَالَ: (اخْسَأْ، فَلَنْ تَعْدُوَ قَدْرَكَ)، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: دَغْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَضْرِبْ عُنُقَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنْ يَكُنْهُ فَلَنْ تُسَلِّطَ عَلَيْهِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْهُ فَلَا خَيْرَ لَكَ فِي قَتْلِهِ). (الحديث ١٣٥٤ - اطرافه في: ٣٠٥٥، ٦١٧٣، ٦٦١٨).

وَقَالَ سَالِمٌ سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، يَقُولُ: انْطَلَقَ بَعْدَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَنُ كَعْبٍ، إِلَى التَّخْلِ الَّتِي فِيهَا ابْنُ صَيَّادٍ، وَهُوَ يَخْتَلُ أَنْ يَسْمَعَ مِنْ ابْنِ صَيَّادٍ شَيْئًا، قَبْلَ أَنْ يَرَاهُ ابْنُ صَيَّادٍ، فَرَأَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُضْطَجِعٌ، يَعْنِي فِي قَطِيفَةٍ، لَهُ فِيهَا رَمْزَةٌ أَوْ زَمْرَةٌ، فَرَأَتْ أُمُّ ابْنِ صَيَّادٍ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَتَّقِي بِجُدُوعِ التَّخْلِ، فَقَالَتْ لِابْنِ صَيَّادٍ: يَا صَافٍ وَهُوَ اسْمُ ابْنِ صَيَّادٍ، هَذَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَارَ ابْنُ صَيَّادٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَوْ تَرَكْتُهُ بَيْنَ). (الحديث ١٣٥٥ - اطرافه في: ٢٦٣٨، ٣، ٣٣، ٦١٧٤، ٣٠٥٦، ٥٣).

عەبدوللای کوری عومەر - رمزی خویان ئی بین - فەرمووی: عومەری کوری خەتتاب (رمزی خوی ئی بین) لەگەڵ دەستەیی لەیارانی پیڤەمبەردا - دروودی خوی لەسەر بی: لەخزمەتی حەزەرەتدا دەرچوون - دروودی خوی لەسەر بی: بۆ سووسەکردنی باسی ئیبنوصەپاد، کە دەیدۆزنەو، دەروانن لەناو دەستەیی منالای یاری دەکات لەلای قەلاکەیی بەنی مەغالە لەمەدینە، ئەوکاتە ئیبنو صەپاد نزیکەی ڕەسییدە بوون بوو، ئیبنوصەپاد بەخۆی نازانی هەتا پیڤەمبەر - دروودی خوی لەسەر بی: لەپشتەو دەستی دەمالی بە پشتیدا، لەپاشا فەرمووی: (ئایا شایەتی دەدەیی کە من پیڤەمبەری خودام؟) جا ئیبنوصەپاد تەماشای پیڤەمبەری کردو گوتی: شایەتی دەدەم کەتۆ پیڤەمبەری عەرەبە نەخویندەوارە بۆ سەوادەکانی، ئەنجا گوتی: ئەی تۆ شایەتی دەدەیی کە من پیڤەمبەری خودام؟ پیڤەمبەریش - دروودی خوی لەسەر بی: شتی وای نەسەلاندو فەرمووی: (باوەرم بەخوداو پیڤەمبەرانی خودا هەیە) ئەنجا پیڤەمبەر - دروودی خوی لەسەر بی: پێی فەرموو: (لەهەوالە نەینییەکان، لە دەنگوباسی غەیب چی ئی دەزانی؟) گوتی: راستیشم بۆ دئی و درۆیشم بۆ دئی.

پیڤەمبەر - دروودی خوی لەسەر بی: فەرمووی: (سەریان ئی شیواندووی) لەپاشا پیڤەمبەر - دروودی خوی لەسەر بی: فەرمووی پێی: (من شتیکم بۆ گرتوویتە ناو دڵم، ئایا دەتوانی کە هەلێ بەینیی و بزانی چی وا لەدڵما) گوتی: ئەو دەووخە! پیڤەمبەر - دروودی خوی لەسەر بی: پێی فەرموو: (چغەت ئی بۆ! رادەت ناکەوئ لە پلەوپایەیی خۆت - کە پلەیی کوڵەنانی و کاهینییه - سەرکەویت و پەیی بەغەیبی خودایی ببەیی و بجیتە پایەیی پیڤەمبەران).

عومەری کوری خەتتاب (رمزی خوی ئی بین) فەرمووی: (ئەی پیڤەمبەری خودا لێم گەرئ با لەگەردنی بدم، پیڤەمبەر - دروودی خوی لەسەر بی: فەرمووی: (ئەگەر ئەو بۆ - واتە: ئەگەر ئیبنو صەپاد جەجالب بۆ - تۆ دەرەقەتی نایەیی،

خُوْ ئه گهر نه ویش نه بی خیر له کوشتنیدا نییه بو تو. (تاج/ ۱۰- ۲۴۸- ز - ۹۶ - ش د ت).

عه بدوللای کورێ عومهر (رمزی خوابان لێ بێ- فهرمووی: له پاشدا جاریکی تریش پیغه مبههر - دروودی خوی لسههر بێ- خۆی و ئوبهیی کورێ کهعب چوون بوناو ئه و باخه خورمایهی که ئیبنوصه ییاد لهوئ بوو، پیغه مبههر - دروودی خوی لسههر بێ- خۆی ده دایه پهنا بنکی داره خورماکان و له پال قه دی داره خورماکانه وه، به ماته مات به ئه سپای ده چوو به پیشه وه، به لکو پیش نه وهی که له ئیبنوصه ییاد ئاشکرا ببی، به دزه شتیکی لێ ببیستی، ئیبنو صه ییاد له سههر رایه خێ پال که وتبوو، له ناو پارچه یی قه یفه دا بوو، له بهر خۆیه وه له ناو قه دیفه که دا ورته ورتی بوو، دایکی ئیبنوصه ییاد له و کاته دا پیغه مبههری بینی، که وا خۆی ده داته پهنا قه دی داره خورماکان، له بهر نه وه کوره که ی ئاگادار ده کاته وه و بانگی دهکا: صافی! نه وه مو حوممه ده. ئیبنوصه ییاد راده په رێ، پیغه مبههر - دروودی خوی لسههر بێ- فهرمووی: (نه گهر دایکی لێی بگه رایی خۆی ئاشکرا ده کرد).

۶۴۳- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: (كَانَ غُلَامٌ يَهُودِيٌّ، يَخْدُمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرِضَ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُوذُهُ، فَقَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَقَالَ لَهُ: (أَسْلِمَ) فَتَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عِنْدَهُ، فَقَالَ لَهُ: أَطْعَمَ أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَسْلَمَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَلْقَدَهُ مِنَ النَّارِ). (الحديث ۱۳۵۶ - طرفه في: ۵۶۵۷) ٥٤

ئه نهس (رمزی خوی لێ بێ) فهرمووی: جاران له مه دینه کورێکی جووله که هه بوو، خزمه تی پیغه مبههری ده کرد، کوره که نه خوش کهوت، پیغه مبههر

دروودی خوی له سمر بن: چوو بۆ سەردانی، له سەرىنيهوه دانىشت و پيى فهرموو: (موسولمان ببه) كورەگەيش باوكى له لايهوه بوو سەيرىكى باوكى كرد، باوكيشى پيى گوت: به گويى ئەبو القاسم بکه، جا ئەویش موسولمان بوو، پيغەمبەريش -دروودی خوی له سمر بن- كه ته شريفى هەلساو رويشت فهرموى: (سوپاس بۆ خودا كه له ناگرى دۆزەخ رزگارى كرد). (تاج/۴/۱۸۵).

٤٤٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَا تُنْتَجُ الْبَهِيمَةُ بِهَيْمَةٍ جَمْعَاءَ، هَلْ تُحِسُّونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ). ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: (فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ). (الحديث ١٣٥٩ - اطرافه في: ١٣٥٨، ١٣٨٥، ٤٧٧٥، ٦٥٩٩) °°

ئەبو ھورەیرە (زمای خوی ئ بن) دھەرموی: (له پيغەمبەرى خۆشەويستەوه -دروودی خوی له سمر بن- (هەموو مندائى کاتى لەدايک دەبى، بەسروشت، بەخودا کرد نامادەيه بۆ قەبولى ئاييىنى پاك، ئەگەر وازى ئى بهيئىرى بەردەوام دەبى لەسەر خوداناسى، بەلام لەوھودوا باوك و دايكى و نەريت و دەستووور و باوى ناو كۆمەل دەيگۆرن و لەپى دەرى دەكەن، جاھەيه دەيکەن بە جوولەكە، ھەيه دەيکەن بەگاور، ھەيه دەيکەن بە ئاگرپەرست، ھەيه دەيکەن بەجۆرى تر، بەئى ھەموومندائى، ھەروەك چۆن بەچكەى ئازەل و مالات لە سەرەتاو، بەتەواوى و بەبى كەم و كورى لەدايک دەبن: ئەوھتائى نابيىن كە بەچكەيى لەو بەچكانە، لەكاتى لەدايکبووندا، لووتى بربابى، يا گوپى قرتابى، ياكەمى و كورتى و ناتەواويەكى ھەبى، بەلام

پاش له دايك بوون، لييان كولّ دهكرئ، يان لووت و گوئ و دهست و قاجيان، هي هه نديكيان دهقرتئ (1) ئينجا نهبو هورهيره (رمزي خوي ئي بي) فهرمووي: نهگهر چه زيش دهكهن بو پشتيواني ئهم باسه ئهم نايه ته بخويننه وه: ﴿فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ - ۳۰/۲۰﴾

واته: نهو رهوشت و سروشته پاكه خودا كرده بگرن، كه خوداي گهوره له سه رمتاوه، بهني ئاده ميزادي له سه ر دروست كردوو، نه وه ئاييني راستي دروستي دهستكردي خودا خوڤيه تي، بوڤه هه رگيزو هه رگيز گوريني بو نيهه). (تاج/۱/۳۸- س/د/ت).

داواي باوهر هينان له بي بروا له كاتي سه ره مه ركا

۶۴۵- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ: لَمَّا حَضَرَتْ أَبَا طَالِبٍ الْوَفَاةُ، جَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَ عِنْدَهُ أَبَا جَهْلَ بْنَ هِشَامٍ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِي طَالِبٍ: (يَا عَمُّ! قُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، كَلِمَةً أَشْهَدُ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللَّهِ) فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ: (يَا أَبَا طَالِبٍ، أَتُرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْزِضُهَا عَلَيْهِ، وَيَعُودَانِ بِتِلْكَ الْمَقَالَةِ، حَتَّى قَالَ أَبُو طَالِبٍ آخِرَ مَا كَلَّمَهُمْ هُوَ عَلَى مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَأَبَى أَنْ يَقُولَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (أَمَّا وَاللَّهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ مَا لَمْ أَتُكِّمْ أَنَّهُ عَنْكَ)، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ: (مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ) الْآيَةِ. (الحديث ۱۳۶۰- اطرافه في: ۳۸۸۴، ۴۶۷۵، ۴۷۷۲، ۶۶۸۱) ۵۶:

(۵۶) أخرجه مسلم في وفاة أبي طالب، انظر شرح صحيح مسلم للنووي ج ۱ / ص ۲۱۳،

سه عیدی کوری موسویب (رمزی خوی ئی بئ) فهرمووی: باوکم (رمزی خوی ئی بئ)

فهرمووی: کاتی نیشانهی مردن له ئه بوتالیب دیاریداو هاته سه مردن، پیغه مبهه - دروودی خوی له سهه بئ. چوو بۆلای، له و کاته دا ئه بوجه هل و عه بدوللای کوری نه بو ئومه ییه ی کوری موغیره ی له لا بوون، پیغه مبهه - دروودی خوی له سهه بئ. فهرمووی: (ئه ی مامه بلی: لا اله الا الله، دمی که م به به لگه ی باو مرو شایه تیت بو دده م له لای خودا له سه ره ئه وه که تو ئه م ووشه پرۆزه یه ت قه بوول کردوه). به لام ئه بوجه هل و عه بدوللای کوری ئومه ییه - که له و کاته دا له وئ بوون - چوونه بن کلێشه ی و پێیان گوت: ئه ی ئه بوتالیب! دمه وئ له ئایینی عه بدولوته لیب و باووباپیری خۆت لابه دیت و حاشای ئی بکه یه ت؟ ئیتر ئه مانه که ئی قسه یان له م باریه وه له که ئدا کردو دلیان سارد مر کرده وه، هه موو جارئ که پیغه مبهه - دروودی خوی له سهه بئ. دمیدا به گوێیدا که شایه تمان به یئنی، ئه وانیش وه ک شملی شه ر به ر په رچییان ده دایه وه و دووباره دمیان گوته وه: ئای حاشا ده که ی له میلله ت و ئایینی باو و باپیری خۆت، هه تا کو و دواقسه ی ئه وه بوو گوتی پێیان: که ئه وه له سه ر ئایینی عه بدولوته لیبی باوکی تی، وه قاییل نه بوو که بلی: لا اله الا الله. ئیتر پیغه مبهه - دروودی خوی له سهه بئ. فهرمووی: (ئه دیی به خودا هه ربۆت ده پارێمه وه و داوی لیخۆش بوونت له خودا بو ده که م، به ممرجی خودا ئه وه م ئی قه دهغه نه کات جا خودای که وره و مه زن ئه م ئایه ته ی ناره خواره وه، که ده فهرموئ: ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾. (۱۱۳) سورة التوبة ﴿﴾. (تاج/ ۶ ل- ۲۱۲ ش).

رافه و شیکردنه وه:

۱. ئه بو تالیب که مامه ی هه قی پیغه مبهه ره، واته: برای دایک و

باوکیه تی، ناوی عه بدوله نافی کوری عه بدول موته لیبه، باوکی نیمامی عه لیبه.

۲. ئەبو جەهل بە کافری کوژراوه لە غەزای بە دردا (بڕ/تاج/ ۸/ ل ۲۰۸).

ناوی عەمری کوری هاشمی کوری موغیرە ی مەخزوومیە، کەمێ خێل بوو، مابون بوو واتە: بەدناو بوو، مەشهورە بە فیرە هونی ئەم ئوممەتی ئیسلامە، کاتێ پێغەمبەر درودی خۆی لەسەر بێ هەوالتی کوشتنی بیست، خۆی چوو بۆ سەر لاشە کە ی تابزانی راستە کوژراوه، کە بینی تۆپاوه، راوهستا لەسەری و فەرمووی: (سوپاس بۆ خودا کە بەهۆی کوشتنی ئەم ستەمکارەو ئیسلام و موسوڵمانانی سەر بە زرکرد) سێ جار وای فەرموو. ئەبو جەهل زۆر ئازاری پێغەمبەر و موسوڵمانانی دەدا (بڕوانە: بەرگی یەكەم لەم کتێبە پڕۆزە فەرموودە ی ژمارە ۱۷۲). ئەم مەلەوونە یەكەم کەس بوو، کە لەسەردەمی ئیسلامدا سەری ببری، کاتێ پێغەمبەر بە کوژراوی چوووە سەر لاشە کە ی فەرمووی: (ئە ی دوژمنی خودا! سوپاس بۆ ئەو خودایە ی کە ریسوای کردی، ئەمە فیرە هونی ئەم ئوممەتە بوو، سەرۆکی پێشەوایانی بێ پر واکانە) ئەوجا کورنوشیکی سوپاسی بۆ خودا برد، لاشە کە ی توو پر درایە بێرە کە ی بە درهوه.

۱. عەبدوللای کوری ئەبو ئومەییە، گەرچی لە پێشدا زۆر ئازاری موسوڵمانانی داوه، دوژمنایە تی یەکی سەختی بەرەبەر بە پێغەمبەر درودی خۆی لەسەر بێ ئەنجامداوه، بەلام لە پێش ئازادکردنی شاری مەكکەدا ئیسلام بووه، وه ئیسلامیکی جوانی ئی دەرچوو، پورزای پێغەمبەر درودی خۆی لەسەر بێ دایکی ناوی عاتیکە ی کچی عەبدولوتە لیبه، برای باوکی حەزەررەتی ئومموسە لەمە ی هاوسەری پێغەمبەر درودی خۆی لەسەر بێ لە خزمەت پێغەمبەردا ئامادە ی فەتوحی مەكکە و غەزای حونەین و غەزای تائیف

بووه، له غهزای تائیف تیرئ بهری دهکهوئ، بهو تیره شههید دهبی. (بر: تاج/ ٣ ل/ ١٣٩ ف/ ٦).

٢. سهعیدی کوږی موسه‌ییه‌بی کوږی هه‌زن. سهعید تابیعیه، باوکی و باپیره‌ی سه‌حابی بوون، له‌مه‌ککه‌وه کوچیان کرد بو مه‌دینه، موسه‌ییه‌ب بازگان بوو، له‌و کوومه‌له‌یه، که له‌ژیر دره‌خته‌که‌ی شه‌جهره‌توول ریضواندا په‌یمانی به‌ست له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا، هه‌وت فه‌رمووده‌ی گیراته‌وه، سیانیان له‌بوخاری پیرۆزدا هه‌یه. هه‌زن پوژی ئازادبوونی مه‌ککه‌ نیسلام بوو، یه‌کیک بوو له‌ پیاوماقولا‌نی قورمیش، ناماده‌ی شه‌ری یه‌مامه‌ بوو، له‌کاتی جینشینی نه‌بویه‌گردا له‌ پوژه‌که‌ی شه‌ری یه‌مامه‌دا شه‌هیدکرا، رمزاو په‌حمه‌تی خوداو به‌ره‌که‌تی خودا له‌خوی و له‌ موسه‌ییه‌بی کوږی و سه‌عیدی کوږه‌زای. سه‌عید تابیعیه، یه‌کیکه‌ له‌رجالی سه‌حیحه‌ین یه‌کیکه‌ له‌ مه‌لا گه‌وره‌کانی مه‌دینه، که ناوداران به‌ (فقه‌اء المدینه) له‌نزیکه‌ی چل هاوړپیی پیغه‌مبه‌ره‌وه فه‌رمووده‌ی گیراوه‌ته‌وه، داده‌نرئ به‌ سه‌روم‌ری تابیعین، له‌سائی سییه‌می جینشینی عومه‌ری کوږی خه‌تتا‌بدا له‌ دایک بووه، له‌ سائی نه‌وه‌دو چواری کوچیدا له‌سه‌رده‌می جینشینی وه‌لیدی کوږی عه‌بدوله‌لیک دا، فه‌رمانی هه‌قی به‌جیه‌ئاوه‌و مردووه، رمزاو په‌حمه‌تی خوا له‌م کوږو باوک و باپیره‌ بی. (بروانه: تاج / ٥ ل - ٣٣١ + تاج/ ١٠ - ١٦١ ف - ١ + عمده‌ القاری و/ ٨ ص ١٨٠ العمده / ٢٢ ص ٢٠٧ + ئیصابه‌و ئیستیعباب، له‌ ناوی (حزن و مسیّب) دا.

٣. نه‌م فه‌رمووده‌یه:

أ- داده‌نرئ به‌مورسه‌لی سه‌حابی، چونکه‌ له‌کاتی نه‌م پرووداوه‌دا، که نه‌م گه‌توگوژیه‌ له‌نیوانی پیغه‌مبه‌رو نه‌بوتالیب و نه‌واندا پرویداوه، نه‌ موسویب و نه‌ هه‌زنی باوکی موسوئمان نه‌بوون و، موسه‌یبیش پروونی

نہ کردوہ تہ وہ کہ نہم فہرموودہ یہی لہ کی بیستو وہ، بہ لام مورسلی
صہ حابی برپاری مہرفووعی ہہیہ، چونکہ صہ حابہ ہہموویان عدولن.
ب۔ نہم فہرموودہ یہ کہ بوخاری و موسلیم گیراویانہ تہ وہ، دادہ نری
بہیہ کی لہ فہرموودہ نہفرا دہکانی صہ حیحہین چونکہ نہم فہرموودہ یہ
کہ موسہیب دہیگیریتہ وہ، موسہیب یہک راوی ہہیہ، کہ سہ عیدی
کورپہ تی، بہ لایہ نی کہ مہ وہ بوئہ وہی رمفعی جہ ہالہ، لہ راوی ببی دہبی
دو و راوی ببی، بہ لام چونکہ صہ حابہ ہہموویان دادپہ رومرن تاقہ یہک
راویشی ہہبی بہ سہ.

باسی خویندہ وہی ناموزگاری لہ سہر گور

دانیشتن لہ دہوری ناموزگار

۶۴۶ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا فِي جَنَازَةٍ فِي بَقِيعِ الْغَرْقَدِ، فَأَتَانَا
النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَعَدَ وَقَعَدْنَا حَوْلَهُ، وَمَعَهُ مِخْصَرَةٌ، فَنَكَّسَ، فَجَعَلَ
يَنْكُتُ بِمِخْصَرَتِهِ ثُمَّ قَالَ: (مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ، مَا مِنْ نَفْسٍ مَنفُوسَةٍ، إِلَّا كُتِبَ
مَكَائِلُهَا مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَإِلَّا قَدْ كُتِبَ: شَقِيَّةٌ، أَوْ سَعِيدَةٌ) فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ، أَفَلَا تُتَكَلَّمُ عَلَى كِتَابِنَا وَكَدِّعِ الْعَمَلِ، فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ فَسَيَصِيرُ
إِلَى عَمَلِ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ
الشَّقَاوَةِ؟ قَالَ: (أَمَّا أَهْلُ السَّعَادَةِ فَيُيسِّرُونَ لِعَمَلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا أَهْلُ الشَّقَاوَةِ
فَيُيسِّرُونَ لِعَمَلِ الشَّقَاوَةِ). ثُمَّ قَرَأَ: (فَأَمَّا مَنْ أُعْطِيَ وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ...)
الآيَةِ. (الحديث ۱۳۶۲ - اطرافہ فی: ۴۹۴۵، ۴۹۴۶، ۴۹۴۷، ۴۹۴۸، ۴۹۴۹، ۶۲۱۷، ۶۶۰۵، ۷۵۵۲) ۵۷:

(۵۷) أخرجه مسلم في القدر، باب: كيفية خلق آدمي في بطن أمه وكتابه ررقه..

پیشہوا علی (رمزی خوبی لی بی) فہرمووی: لہ گہل تہرمیک بووین،
 لہ گۆرستانی بے قیول غرقہد، پیغہمبہر دروودی خوبی لہسہر بی: تہشہریفی ہات
 بۆلامان، پیغہمبہر دروودی خوبی لہسہر بی: تہشریفی دانیشٹ، ئیمہیش لہدہوری
 دانیشٹین، حہزمت دار دەستیکی بے دەستہوہ بوو، سہری دانہواندو مات
 بوو، خوۆش خوۆش داردہستہکەوی دەخشاند لہ عہرزہکە، وەک کەسێ
 پەرۆشی شتی بۆو بیر بکاتہوہ، ئەوجا فہرمووی: (یەک بے یەکتان، یەک
 بے یەکی دروست کراوان، لہ سہرہتاوہ، لہ ئەزەلدا جیگہی ہەم لہ بے ہەشت
 و ہەم لہ دۆزەخدا نووسراوہ، ہەررا نووسراوہ کە بے دبەختہ یا
 بے ختہورہ). پیاویکیش لہ یاران فہرمووی: ئەوی پیغہمبہری خودا ! جا
 کەوا یہ بۆ بہو نووسراوہمان پشت نەبەستین و پشتی لی نەدەینہوہو ئیتر
 واز لہ کارو کردہوہی چاکہ بھینین، ئیمہ چی بکەین و چی نەکەین، بۆ
 سوودہ، چونکە جیگہمان لہ بے ہەشتا، لہ دۆزەخدا لہ پیشدا، لہ ئەزەلہوہ
 دیاریکراوہ. فہرمووی دروودی خوبی لہسہر بی: ئیوہ لہ کاری چاکہ سارد مەبنہوہو
 کارو کردہوہی خۆتان بکەن، قەدەر سہریکی خوداییہ، چارہ نووس رازیکی
 خوداییہ، ہوۆش و ئەقڵی ئیوہ دمرکی حکمەت و دانایی ئەو نھینییہ
 ناکات، ہەرکەسێ لہ ئەزەلدا، لہ زانستی خودادا بۆ کوۆ دروست کرابی،
 ریگہی ئەوئ دگرئ، جا لہ سەر ئەم بنیاتہ بےختیار ریگہی چاکہ دگرئ
 و بے دکار ریگہی خرابہ، بہم پییہ کاری باش نیشانہی بے ہەشت و خراب
 نیشانہی دۆزەخہ).

ئینجا پیغہمبہر دروودی خوبی لہسہر بی: لہ بۆ پشتییوانی ئەم مەسەلہیہ، ئەم
 ئایہتہی خویندہوہ کە دەفہرموئ: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ
 ... ۹۲-۵-۷﴾.

واتہ: جا ہەرکەسێ مالی خوۆی لہ ریگہی خودادا بداو، زەکات و

سہر فیترو بہشی بہ شدارانے لے بداو، لہ خودا بترسی و کو لہ گوناہ و تاوان بکاتہوہ، پہلاماری سہرو نامووس و مالی خہلکی نہدا، وہ لہ ہمان کاتدا پئی وابی کہ چاکہ چاکہیہو خراپہ خراپہیہ، ئہوہ ئیمہش کہ خودای بہہقی ئیوہین ئہو کہسہ دہخہینہ سہر ریگہی چاکہو، نامادہی دہکہین بؤ گہیشتن بہپلہی باش کہ شادبوونہ بہ دیداری خودای مہزن و چوونہ ناو بہہہشتی بہرینہ ۱). (بر: تاج/۷ ل/۲۵۳ ف/۱).

باسی خو کوشتن

۶۴۷- عَنْ ثَابِتِ بْنِ الصَّحَّاکِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَنْ حَلَفَ بِمَلَّةٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ، كَاذِبًا مُتَعَمِّدًا فَهُوَ كَمَا قَالَ، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ عَذَّبَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ). (الحديث ۱۳۶۳ - اطرافہ فی: ۴۱۷۱، ۴۸۴۳، ۶۰۴۷، ۶۱۰۵، ۶۶۵۲)^{۵۸}

ثابتی کوری ضحاک (رمزی خوی لے بن) لہ پیغہ مبہرہوہ - درودی خوی لہ سہر بن - دہفرموی: ہہر کہسی سویند بخوا بہ میللہتی غہیری ئیسلام، وہک ئہوہ بہ قہستی دل بلی: ئہگہر ناپاکی لہگہلی خوّم بکہم جوولہکہ ہم، وہ لہپاشا دروزن دہرچی و ناپاکی لہگہلی خوی بکا، ئہوہ وہک خوی دہلی وایہ، بہو قسہیہی کافر دہبی، وہ کہسی بہ شتی خوی بکوژی لہناو ناگری دوزہ خیشا، دیسانہوہ بہو شتہیہ سزا دہدریتہوہ، لہعنہت و نہفرمت کردنیش لہ موسولمان بہ قہد کوشتنہکہی گوناہو، موسولمان چی لہعنہتی لے بکہیت و چی بیکوژی چوون یہکہ، وہ ئہو کہسہی بہموسولمان بلی: ئہی بی بروا ! ئہی کافر ! ئہوہ وہک بیکوژی وایہ (تاج/۲ ل/۲۲۵ ف/۳ - ش/د/ت/ن).

رافه و شیکردنه وه:

ثابیتی کوږی ضحاک نه نصاریه، له کومه لای اصحاب الشجره یه، که پیاښان دهوتریت: تاقمه ی به یعه تولپیزوان، به لام نه وکاته منال بووه، ناماده ی غه زای به درو صولجی حوده یبیه و غه زای خه نده ق وحه مرائول نه سه د بووه. له اصابه دا دمه رموی: له سالی سکی بیعه تدا له دایک بووه، واقیدی دمه رموی: له سیی کوجییدا له دایک بووه و له چل و پینج دا مردووه.

۶۴۸- عن جندب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (كَانَ بِرَجُلٍ جَرَّاحٌ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَقَالَ اللَّهُ بَدَرْنِي عَبْدِي بِنَفْسِهِ حَرَمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ). (الحديث ۱۳۶۴ - طرفه في: ۳۴۶۳) ۵۹:

جوندوب (روزی خوی لی بن) له پیغه مبهروه وه - جروودی خوی لسمه بن - دمه رموی (له نه ته وه کانی پیش نیوه کابرای دمی، زامار دمی، جا ئارامی لی هه لده گری و چه قوی دینی و دهستی خوی پی له ت له ت دهکا، ئیر خوی نه که ی ناگیر سیته وه، تاده رمی، خوی گه وره یس دمه رموی: (نهم به نده یه دهست پیشکهری لی کردم و په له ی له مردنی خوی کردو ئارامی نه گرت له ژیرباری خودادا، وامنیش له سر نه وه به هه شتم له و حه رام کرد). (تاج ۳۹/۹ فت۱):

رافه و شیکردنه وه:

جندوبی کوږی عه بدوللای کوږی سوفیانی بوجه لی، له کوفه داده نیشت، له پاشا له به صره، ناودار بوو به جوندبی خیر، له پاش فیتنه که ی

ثیبنو زووبهیر مردووہ، (رمزی خوی لی بی) •

۶۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (الَّذِي يَخْنُقُ نَفْسَهُ يَخْنُقُهَا فِي النَّارِ، وَالَّذِي يَطْعُنُهَا يَطْعُنُهَا فِي النَّارِ). (الحديث ۱۳۶۵ - طرفه في: ۵۷۷۸) ۶۰

نہبو ہوریرہ (رمزی خوی لی بی) فہرمووی: پیغہمبہر دروودی خوی لسمہر بی۔
فہرمووی: (ہرکہسی لہم جیہانہدا بہ ہەرشتی، یا بہ ہەر جوئی خوی بکوژی لہ قیامہ تیشدا دیسانہوہ بہو شتہ سزا دہدری، بہوینہ کہسی بہ خنکان خوی بکوژی لہ ناو ناگری دوزخیشا سزاکی نہوہیہ کہ خوی دہ خنکینی ہہروا نہگہر بہچہکی خوی بکوژی)۔

باسی بہ چاکہ ناو ہینانی مردوو

۶۵۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: (مَرُّوا بِجَنَازَةٍ، فَأَتَتْهَا عَلَيْهَا خَيْرًا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (وَجَبَتْ)، ثُمَّ مَرُّوا بِأُخْرَى فَأَتَتْهَا عَلَيْهَا شَرًّا، فَقَالَ: (وَجَبَتْ)، فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَا وَجَبَتْ؟ قَالَ (هَذَا أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا فَوَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَهَذَا أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا فَوَجَبَتْ لَهُ النَّارُ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ). (الحديث ۱۳۶۷ - طرفه في: ۲۶۴۲) ۶۱:

نہنہس کوری مالیک (رمزی خوی لی بی) فہرمووی: پیغہمبہرو دروودی خوی لسمہر بی۔
کۆمہلئ لہ ہاورپیانی دانیشتبون، تہرمئ لہ لایانہوہ تیپہری، خہلکہکہ

(۶۰) من أفراد البخاري من هذا الوجه، و أخرجه في الطب من طريق الأعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة.. ومن ذلك الوجه أخرجه مسلم: (عيني / ۸ / ۱۹۲) - المترجم
(۶۱) أخرجه مسلم في الجنائز، باب: فيمن يثنى عليه خيراً أو شراً.. من الموتى، رقم: ۹۴۹.

وہسفی باشی نہویان کرد، پیغہمبہری خودایش - درودی خوی لہسمر ہی۔ و سہرومال
و مندال ہست و نہست بہ قوربانی گہردی سہرگوری پیروزی ہی -
فہرمووی: (پیویست بوو) جا تہرمیکی تریش لہلایانہوہ تیپہری،
خہلکہکہ بہ خراپہ ناویان ہیئا، پیغہمبہریش - درودی خوی لہسمر ہی۔ فہرمووی:
(پیویست بوو). عومہری گوری خہتتابیش (رمزی خوی لی ہی) فہرمووی: نہی
پیغہمبہری خودا ! باوک و دایکم بہقوربانت بن، چی پیویست بوو،
مہبہستت چییہ لہوہ کہ دہفہرمووی پیویست بوو؟ فہرمووی:
(نہوگہسہی گہئیوہ وہسفی باشیی نہوبکہن بہہہشت پیویست دہبی بوئی،
وہ نہو گہسہی نیوہ وہسفی خراپی نہو بکہن، دوزخ پیویست دہبی بوئی،
ئیوہ شایہتانی خودان لہسہر زہوی، نہوہی شایہتی باشی بو بدن،
بہہہشت بو خوی دابین دہکا، نہوہی شایہتی خراپی لی بدن، دوزخ
مسوگہر دہکا بو خوی). (تاج/۱/۵۶۴ + ریاض/۳/ل ۷۷۲ ز ۱۶۲/ف/۱).

۶۵۱ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ) فَقُلْنَا: وَثَلَاثَةٌ؟ قَالَ: (وَكَلَاثَةٌ). فَقُلْنَا: وَاثْنَانِ؟ قَالَ: (وَاثْنَانِ) ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ. (الحديث ۱۳۶۸ - طرف في: ۲۶۴۳) ۶۲:

نہبولنہسودد (رمزی خوی لی ہی) فہرمووی: چووم بو مہدینہ، پہتایی
داکہوتبوو، زوو زوو خہلک دہمردن، لہخزمہتی عومہردا دانیشتم، تہرمی
لہویوہ رہتبوو، خہلکہکہ وہسفی چاکہیان دہکرد، عومہریش (رمزی خوی لی ہی)
فہرمووی: (مسوگہر بوو) لہپاشا تہرمیکی تریش تیپہر بوو، خہلکہکہ
وہسفی خاودن تہرمہکہیان بہ باشہ دہکرد، عومہریش (رمزی خوی لی ہی)

فهرموویه وه: (مسؤگهر بوو) له پاشا تهرمیکی سییه م ږت بوو، خه لکه که باسی خاوه نه که یان به خراپه ده کرد، وهك ئه وه ده یانگوت: به راستی بیاویکی به د بوو، عومهریش گوتییه وه: (مسؤگهر بوو).

ئهبولئه سوه د ده فهرموئ: منیش سهرم له م فهرمایشته ی عومهر سورما، چوئن سه بارهت به که سی مه دحی بکه ن هه رده لئ: (مسؤگهر بوو) هه روا سه بارهت به که سیکیش زه می بکه ن هه ر ده لئ (مسؤگهر بوو) له بهر ئه وه لییم روونکرده وه گوتم: ئه ی فهرمان ږه وای موسولمانان! چی مسؤگهر بوو، وه ئه م فهرمایشته واتای چیه ؟ فهرمووی: (ئو گوته یه ده لئیم که پیغه مبه ر خوئ درووی خوئ لسه ر بن- له ویننه ی ئه م شوینه دا ده ی فهرموو، که ئه م گوته پیروزیه تی: (هه ر موسولمانئ چوار که س شایه تی خیری بو بدن، خودای گه وره ده یاته به هه شته وه). ئیمه ش که له خزمه تیدا بووین، عه رزمان کرد، ئه ی نه گهر که سی سی که س شایه تی بو بدن چونه ؟ فهرمووی: (سی که سیش شایه تی بو بدن هه روایه). گوتمان ئه ی دووان ؟ فهرمووی: (دوانیش هه روا). به لام بو یه ك شایه ت لیمان نه پرسی. (تاج/۱/۵۶۴ + ریاض/۳/ل ۷۷۵/ز ۱۶۳/ف ۲).

سزای ناوگور

۶۵۲- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا أُقْعِدَ الْمُؤْمِنُ فِي قَبْرِهِ، أُتِيَ، ثُمَّ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ: (يُبَيِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ). (الحديث ۱۳۶۹ - طرفه في: ۴۶۹۹) ۶۳:

بہراو (رمزای خوائی ن بی) گوتی پیغہمبہر - دروودی خوائی لسمہر بی - فہرمووی: (موسولمان کاتئ دہینیزن، دوو فریشتہ - کہ ناویان نہکیرو مونکیرہ - بؤ تافیکردنہوہ دینہسہری و دایدہنیشینن و لیئی دہپرسن: خوات کییہ؟ پیغہمبہرت کییہ، لہسہر چی ئاینیکی؟ خودای گہورمیش توفیقی دہدات و دہلئ: اشہد ان لا الہ الا اللہ وان محمد رسول اللہ).

شایہتی دووہم کہ ہر خودا خودایہو خودای بہہہفی تر نییہو محمد پیغہمبہری خودایہ، خودای من ئەللائیہو پیغہمبہرم موحمہمہدہ، جا مہبہست لہم نایہتہ پیروژہ ئەم پرسیارو وەلامہی ناوگۆرہ، کہ لہقورئان دا دہفہرموئ: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ ۝۱۴-۲۷﴾.

واتہ: خودای گہورہ بہہوئی ئەم وتارہ دامہزر اوہ جوانہوہ، کہ ووشہی (لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ) یہ موسولمان رزگار دہکاو دایدہمہزریئی لہ دنیاو قیامہتدا. (تاج/۱/ ۵۸۰ ف/۱) برپوانہ: فہرموودہی ژمارہ/۶۳۸ کہ لہپیئشہوہ رابوردن لہم پہراوہ پیروژہدا.

۶۵۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ قَالَ: اطَّلَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَهْلِ الْقَلْبِ، فَقَالَ: (وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا)، فَقِيلَ لَهُ: تَذَعُّوْا أَمْوَانًا؟ فَقَالَ: (مَا أَنتُمْ بِأَسْمَعَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لَا يُجِيبُونَ). (الحديث ۱۳۷۰ طرفاہ فی: ۳۹۸۰، ۴۰۲۶) ۶۴

ئیبنوعومہر - رمزای خوائان ن بی - فہرمووی: حہزرمٹ - دروودی خوائی لسمہر بی - لہپاش سی پوژ، چووہ سہرئہو بیرہی کہلاشہی ئەبو جہہل و ئومہییہی کوری خہلہف و کۆمہلیکی تری لہکوژراوانی روژی بہدری تییدا بوو، لہسہر

لیواری بیرمه که وهستا، دهستی کرد به بانگکردنی کافره کوژراوهکانی ناو
بیرمه که وهکه یهکه، به ناوی خویان و باوکیانه وه بانگی دهکردن و
دهیغهرموو: ئه ی ئه بوجه هلی کوپی هشام ! ئه ی ئومه ییه ی کوپی خه له ف
! ئه ی فیساری کوپی فیسار ! ئه ی ئه وه وه ئه ی ئه وه ! ئایا په شیمانیتان
حاصل کردو، ئیستا خۆزگه ده خوازن که ئه م په نده تان به خۆتان نه دایه وه،
له دنیا دا موسولمان ببونایه وه، له فرمانی خوداو پیغه مبه ری خودا
دمرنه چوونایه وه، ئه م رۆژه ره شه تان به سه ر خۆتان نه هی نایه، ده ی بزانی
ئه وه ئیغه له سایه ی خوداو به ئاواتی خۆمان گه یشتین و، ئه وه مژده و
به ئینه ی که خودای خۆمان واده ی پیماندا وه، هاته دی و به چاوی خۆمان
دیمان، دیاره ئیوه وش به تۆله ی سه ختی کاری به دی خۆتان گه یشتوون و
نه وه ره شه و ئیش و نازاره ی که خودا واده ی ئه وه ی پیدا بوون، به چاوی
خۆتان بینیتان ! ئیمامی عومه ر (رمزی خوی ئه ی) فه رمووی: (قوربان ! قسه ی
چی له گه ل مردووان ده که ی ؟ فه رمووی: (سویند به وه که سه که گیانی
موحه ممه دی به ده سته، ئه وانیش وه ک ئیوه ئاوا گوئیان له قسه کانه،
به لام ناتوانن وه لام بده نه وه). (تاج ۸/ ۲۰۰/ ۶)

۶۵۴ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِذَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِلَهُمَّ لِيَعْلَمُونَ الْآنَ أَنَّ مَا كُنْتُ أَقُولُ لَهُمْ حَقٌّ). وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: (إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى). (الحدیث ۱۳۷۱ طرفاه فی: ۳۹۷۹، ۳۹۸۱)

عائیشه ی هاوسه ری چه زره ت دروودی خوی له سه ر به - ده فه رمووی: ئه وه ی که
پیغه مبه ر دروودی خوی له سه ر به - له م باره یه وه فه رموویه تی، که گوایه قسه ی
له گه ل لاشه کانی ناو بیرمه که ی به دردا کردوه، ئه مه یه که من ده یلیم، نه ک
ئه وه یه که ئیبنو عومه رو ئه وه خه لکه ی تر ده یلین پیغه مبه ر دروودی خوی له سه ر
به ته نیا ئاوی فه رموو بوو: (له راستیدا ئه مانه ئیستا بۆیان دمرکه وتوووه

زۆرباش دہزانن کہ ئەو قسانەى من بۆيانم دەکرد، سەبارەت بەراست و دروستى ئايىنى پىرۆزى ئىسلام، ھەموويان ھەق بوون)، عائىشە فەرمووى: (ئەو ھەتتا خوداى گەورە بەدەقى ئايەتى قورئان، بەپىغەمبەر دەفەرموئ: ﴿إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَى﴾ واتە: بىگومان دەنگى تۆ ناگات بەمردووان و تۆ ناتوانى گوتەى خۆت بەمردووان بىيىستى ﴿﴾ واتە: كەواتە چۆن ئەو خەلگە دەلّين: پىغەمبەر قسەى لەگەڵ بىپراو كۆزراوەكانى بىرەكەى بەدردا كەردوو؟).

راقەو شىكردنەو:

لێرەدا بەپىي شەرەحە گەورەكانى صەحىحى بوخارى و صەحىحى موسلىم، ئەم چەند خالە روون دەكەينەو:

۱- پرسىارو وەلامى ناوگۆر ھەق و راستە، لەپاش ناشتن دوو فرىشتە دىن بۆلاى، خودا رۆحى دەكاتەو بەبەردا و ئەو پرسىارو وەلامانە روودەدەن كە لە فەرموودەى ژمارە (۶۵۲۰) دا رابووردن.

۲- جەماومرى زاناكان فەرموودەكەى ئىبنوعومەر پەسەند دەكەن و رايەكەى عائىشە بەرپەرچ دەدەنەو ئايەتەكە ئاوا تەئويل دەكەن: (ئەگەر قسەو گوتەى تۆش بىيىستن سوودى نابى بۆيان).

۳- راي جەماومر وایە: كە لەكاتى پرسىارو وەلامى ناو گۆردا، گيان دەكریتهو بەبەر لەشى مردوو دەكەدا، نەك وەك ھەندى دەلّين: پرسىار ئاراستەى گيانى دەكرى و بەس.

۴- قسەى دروست لەم جۆرە باسانەدا، كە بابەتێكى غەيبى پەتین، ئەو ھەو ھەو بەدەقى فەرموودە دەیفەرموئ، لەبەرئەو گوى بەبۆچوونى

ئەقلى پرووت نادى. عەسقىلانى- پەخمەتى خوداى لەسەربى- لەفەتحو
بارىدا بەدەق دەفەرموى: (هەلەى ئەمانە لەمەووە هاتوووە كە قىاسى غايىب
لە شاھىد دەكەن و كاروبارى پاش مردن بەپۆمەرى پيش مردن دەپيۆن)
بەروانە: فەرموودەى ژمارە: ۶۳۸ كە لەپيشەووە رابووورد. هەروا بەروان:
رياض الصالحين/ ۲/ ل ۱۳۹/ ۴/ ۵۸۴.

۶۵۵- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطِيبًا، فَذَكَرَ فِتْنَةَ الْقَبْرِ الَّتِي يَفْتِنُ فِيهَا الْمَرْءَ فَلَمَّا ذَكَرَ ذَلِكَ ضَجَّ الْمُسْلِمُونَ ضَجَّةً. (الحديث ۱۳۷۳):

ئەسمای كچی ئەبوبەكر (رمزى خۆى ئى بن) فەرمووى: پۆزى پيغەمبەر -جروودى خۆى
لەسەر بن- هەلەسايەووە، وتاريكى پر سۆزو كاريگەرى فەرموو، بەدووورو دريژى
باسى ئەو ئەزموونەو تافىكردنەووە سامناكەى فەرموو، كە لەپاش مردن لە
گۆردا بو مەرووف ئەنجام دەدرى، جا ئەوەندە بەسامناكى باسى كرد،
موسولمانان زۆر شەمزان و لە تاوان هاواريان ئى هەلەسا).

پەناكرتن بەخودا لە سزای گۆر

۶۵۶- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَقَدْ وَجِبَتْ الشَّمْسُ، فَسَمِعَ صَوْتًا، فَقَالَ: (يَهُودُ تُعَذَّبُ فِي قُبُورِهَا). (الحديث: ۱۳۷۵) ۶۵:

ئەبو ئەيووبى ئەنصارى (رمزى خۆى ئى بن) دەفەرموى: جارى پيغەمبەر -جروودى
خۆى لەسەر بن- لەپاش خۆرناوا بوون تەشريفى دەرچوو بو دەرەووە مەدينە
جادهنگيكي سامناكى بيست، لەبارمەووە فەرمووى: (ئەووە جوولەكەن

له گۆره کانیانا سزاو نازار دهدرین).

٦٥٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو وَيَقُولُ: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ). (الحديث ١٣٧٧) ٦٦:

ئەبوهورەدیرە (رعزای خوئی لی بی) فەرمووی: بەردەوام پێغەمبەر -دروودی خوئی لەسەر بی- ئەم نزایە دەکرد: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ: خودایە! پەنا دەگرم بەتۆ لەسزای گۆڕو، لەسزای ناگری دۆزەخ و، لەفیتنەو ئازاوەی ژیان و مردن و، لەفیتنەو ئازاوەی جەجائە کوێرەیی هەلاتباز). (تاج ٥٨٤/١- ش-ن).

مردوو له گۆرا، به یانیان و نیواران جیگهی خۆی پیشان دهدری

٦٥٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ، عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ، إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، فَيَقَالُ: (هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ). (الحديث ١٣٧٩- طرفاه في: ٣٢٤، ٦٥١٥) ٦٧:

عەبدووللای کوری عومەر -رعزای خۆیان لی بی- فەرمووی: پێغەمبەر -دروودی خوئی لەسەر بی- فەرمووی: (ئێوە کاتی دەمرن، گشت پوژی بە یانیان و نیواران هەر کەسەتان جیگەیی خۆی پیشان دهدری، جا ئەگەر بەهەشتی بی ئەوا

(٦٦) أخرجه مسلم في المساجد ومواضع الصلاة، باب: نا يستعاد منه الصلاة، رقم: ٥٨٨

(٦٧) أخرجه مسلم في الجنة وصفة نعيمها وأهلها، باب: عرض المقعد الميت..

جیگه‌ی خوی له بهه‌شتا ده‌بینی، وه نه‌گهر دۆزه‌خی بی، نه‌وا جیگه‌ی خوی له دۆزه‌خا ده‌بینی، وه‌پیی ده‌لین: نه‌مه جیگه‌ته، له رۆژی قیامه‌تا، که خودا زیندووت ده‌کاته‌وه دییته ئیره‌و نه‌مه مالی هه‌تا هه‌تاییه‌ته). (تاج/۵۸۳/۱-ش-تن).

منالی بێ‌بروایان، که به‌مندالی ده‌مرن جیگه‌یان کوێه؟

۶۵۹- عَنْ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا تُوفِّيَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّ لَهُ مُرْضِعًا فِي الْجَنَّةِ). (الحديث ۱۳۸۲ - طرفاه في: ۳۲۵۵، ۶۱۹۵) ۶۸:

به‌راء (ره‌زی خوی ن بی) فه‌رمووی: کاتی ئیبراهیمی کوری پیغه‌مبه‌ر حروودی خوی له‌سه‌ر بی- مرد. پیغه‌مبه‌ر حروودی خوی له‌سه‌ر بی- فه‌رمووی: (له به‌هه‌شتا دایه‌نیکی بۆ دانراوه، شیر دمه‌داتی، تا له‌ته‌مه‌نی مه‌مک خواردنێ تیده‌په‌ری). (بر: تاج/۲۵۷/۵-ف/۱).

ئه‌وه‌ی که له‌باره‌ی مندالی ناموسولمانه‌کانه‌وه

له‌ناییندا روون کراوه‌ته‌وه

۶۶۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَوْلَادِ الْمُشْرِكِينَ، فَقَالَ: (اللَّهُ إِذْ خَلَقَهُمْ، أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ). (الحديث ۱۳۸۳- اطرافه في: ۱۳۸۴، ۶۵۹۷، ۶۵۹۸، ۶۶۰۰) ۶۹.

ئیبینو عه‌باس (ره‌زی خوی ن بی) فه‌رمووی: له‌باره‌ی مندالی ناموسولمان و

(۶۸) من أفراد البخاري لم يوافقه مسلم علي تخريجه (العيني/۲۱۱/۸/ح/۱۳۶). -الترجم-

(۶۹) أخرجه مسلم في القدر، باب: معني كل مولود يولد علي الفطرة، رقم: ۲۶۶۰.

هاوبهش پهيدا که ره کانه وه، له پيغه مېهر - درویدی خوږی له سهر - پرسیار کړا: نایا مندالی نه مانه که به مندالی دهمرن، بهههشتین یا دۆزه خین ؟ فه رمووی: (خودا خوږی باش دهمزانی نه وه مندالانه نه گهر گه وره ببوونایه و ته کلیفیان له سهر بوايه کار و کرده میان چی دېوو، به لام مادهم له پيش ره سیدمبوندا مردوون نه وه نه رک و ته کلیفیان له سهر نییه، که واته له بهر نه وه بهههشتین). (تاج/ ١٠/ ٣٥ ف/ ٣).

٦٦١- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى صَلَاةً، أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: (مَنْ رَأَى مِنْكُمْ اللَّيْلَةَ رُؤْيَا)، قَالَ: فَإِنْ رَأَى أَحَدًا قَصَّهَا، فَيَقُولُ: (مَا شَاءَ اللَّهُ)، فَسَأَلْنَا يَوْمًا، فَقَالَ: هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ رُؤْيَا، قُلْنَا: لَا، قَالَ: (لَكِنِّي رَأَيْتُ اللَّيْلَةَ رَجُلَيْنِ أَتْيَانِي فَأَخَذَا بِيَدِي فَأَخْرَجَانِي إِلَى الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ فَإِذَا رَجُلٌ جَالِسٌ، وَرَجُلٌ قَائِمٌ، بِيَدِهِ كَلْبٌ مِنْ حَدِيدٍ)، قَالَ: بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ مُوسَى إِنَّهُ يَذْخُلُ ذَلِكَ الْكَلْبُ فِي شِدْقِهِ حَتَّى يَبْلُغَ قَفَاهُ، ثُمَّ يَفْعَلُ بِشِدْقِهِ الْآخَرَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَيَلْتَنِمُ شِدْقُهُ هَذَا فَيَعُودُ فَيَصْنَعُ مِثْلَهُ، قُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالَ: انْطَلِقْ، فَانْطَلَقْنَا، حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ مُضْطَجِعٍ عَلَى قَفَاهُ وَرَجُلٌ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِهِ بِفِهْرٍ أَوْ صَخْرَةٍ فَيَشْدُخُ بِهِ رَأْسَهُ فَإِذَا ضَرَبَهُ تَدَهَّدَ الْحَجَرُ فَانْطَلَقَ إِلَيْهِ لِيَأْخُذَهُ فَلَا يَرْجِعُ إِلَى هَذَا حَتَّى يَلْتَنِمَ رَأْسَهُ وَعَادَ رَأْسُهُ كَمَا هُوَ فَعَادَ إِلَيْهِ فَضَرَبَهُ قُلْتُ مَنْ هَذَا قَالَ انْطَلِقْ فَانْطَلَقْنَا، إِلَى ثَقَبٍ مِثْلِ الثَّنَوْرِ أَعْلَاهُ ضِيقٌ وَأَسْفَلُهُ وَاسِعٌ يَتَوَقَّدُ تَحْتَهُ نَارًا، فَإِذَا اقْتَرَبَ ارْتَفَعُوا، حَتَّى كَادَ أَنْ يَخْرُجُوا، فَإِذَا خَمَدَتْ رَجَعُوا فِيهَا، وَفِيهَا رِجَالٌ وَنِسَاءٌ غُرَاءَ، فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا، قَالَ: انْطَلِقْ، فَانْطَلَقْنَا، حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى نَهْرٍ مِنْ دَمٍ، فِيهِ رَجُلٌ قَائِمٌ وَعَلَى سَطِّ النَّهْرِ - قَالَ يَزِيدُ وَوَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ عَنْ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ - وَعَلَى سَطِّ النَّهْرِ، رَجُلٌ بَيْنَ يَدَيْهِ حِجَارَةٌ، فَأَقْبَلَ الرَّجُلُ الَّذِي فِي النَّهْرِ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ رَمَى الرَّجُلُ بِحَجَرٍ فِي فِيهِ، فَرَدَّهُ حَيْثُ كَانَ، فَجَعَلَ كُلَّمَا جَاءَ لِيَخْرُجَ رَمَى فِي

فِيهِ بِحَجَرٍ، فَيَرْجِعُ كَمَا كَانَ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالَ: الطَّلِقُ، فَأَطْلَقْنَا، حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى رَوْضَةٍ خَضِرَاءَ، فِيهَا شَجَرَةٌ عَظِيمَةٌ، وَفِي أَصْلِهَا شَيْخٌ وَصِيَّانٌ، وَإِذَا رَجُلٌ قَرِيبٌ مِنَ الشَّجَرَةِ بَيْنَ يَدَيْهِ نَارٌ يُوقِدُهَا، فَصَعِدَا بِي فِي الشَّجَرَةِ وَأَدْخَلَانِي دَارًا لَمْ أَر قط أَحْسَنَ مِنْهَا، فِيهَا رِجَالٌ شُيُوخٌ وَشَبَابٌ وَنِسَاءٌ وَصِيَّانٌ، ثُمَّ أَخْرَجَانِي مِنْهَا فَصَعِدَا بِي الشَّجَرَةَ فَأَدْخَلَانِي دَارًا هِيَ أَحْسَنُ وَأَفْضَلُ فِيهَا شُيُوخٌ وَشَبَابٌ قُلْتُ طَوَّقْتُمَانِي اللَّيْلَةَ فَأَخْبِرَانِي عَمَّا رَأَيْتُ قَالَ: نَعَمْ، أَمَّا الَّذِي رَأَيْتَهُ يُشَقُّ شِدْقُهُ، فَكَذَّابٌ، يُحَدِّثُ بِالْكَذِبَةِ فَتَحْمَلُ عَنْهُ حَتَّى تَبْلُغَ الْآفَاقَ فَيُصْنَعُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَالَّذِي رَأَيْتَهُ يُشْدَخُ رَأْسُهُ، فَرَجُلٌ عَلَّمَهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ، فَسَامَ عَنْهُ بِاللَّيْلِ، وَلَمْ يَعْمَلْ فِيهِ بِالنَّهَارِ، يُفْعَلُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَالَّذِي رَأَيْتَهُ فِي الثَّقَبِ، فَهُمْ الزُّنَاةُ، وَالَّذِي رَأَيْتَهُ فِي النَّهْرِ، أَكَلُوا الرِّبَا، وَالشَّيْخُ فِي أَصْلِ الشَّجَرَةِ، إِبْرَاهِيمُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - وَالصَّبِيَّانُ حَوْلَهُ فَأَوْلَادُ النَّاسِ، وَالَّذِي يُوقِدُ النَّارَ، مَالِكُ خَازِنِ النَّارِ، وَالْدَّارُ الْأُولَى، الَّتِي دَخَلْتَ، دَارُ عَامَةِ الْمُؤْمِنِينَ، وَأَمَّا هَذِهِ الدَّارُ، فَدَارُ الشُّهَدَاءِ، وَأَنَا جِبْرِيلُ، وَهَذَا مِيكَائِيلُ، فَارْفَعِ رَأْسَكَ، فَرَفَعْتُ رَأْسِي، فَإِذَا فَوْقِي مِثْلُ السَّحَابِ، قَالَ: ذَاكَ مَنَزِلُكَ، قُلْتُ: (دَعَانِي أَدْخُلْ مَنَزِلِي)، قَالَ: (إِنَّهُ بَقِيَ لَكَ عُمْرٌ، لَمْ تَسْتَكْمِلْهُ، فَلَوْ اسْتَكْمَلْتَ، أَتَيْتَ مَنَزِلَكَ). (الحديث ١٣٨٦) ٧٠:

سہ موورہی کوپری جوندوب (رمزی خوی لی من) فہر مووی: گہ لی جار، پیغہ مہرہ درودی خوی لہ سرہ بی۔ کہ نویزی بہ یانی بو دہ کردین، رووی تیدہ کردین و دہیفہ رموو: (کہستان نہم شہو خہ وونی نہ دیوہ؟) نیتر نہ گہر کہ سنی خہ وونیکی بدیبایہ دہیگیرایہ وہ بووی و پیغہ مہریش درودی خوی لہ سرہ بی۔

(۷۰) قال العسقلاني: (.. لم يوافقه مسلم علي تخريجه.. ولكن عند مسلم طرف يسير من اوله: خاتمة / فتح / ۲۰۶).
- المترجم -

نه و نه ندهی خودا مهیلی له سهر بوايه، لیکی دمدایه وه و خه و په رزینی دهکرد، جا پوژی پرسى لیمان و فهرمووی: (کهستان خه ونی دیوه؟) عه رزمان کرد: نه خهیر، فهرمووی: (بهلام من نه م شه و له خه و مدا، دوو پیاو هاتنه لام و دستیان گرتم و بردمیان بو خاکی پیروز، بو ولاتی شام، لهوئ، که ته ماشام کرد: وا کابرای دانیشتوو و پیاو یکیش قولاپیکی ناسینی به دهسته و مهو به پیوه و هستاوه، خوش خوش قولاپه که دهخاته لالغاوهی کابراکه تا له پشت سه ریوه و درده چی، نه و جا نه و لالغاوه که ی تریشی ناوا لی دهکرد، جا هه تا نه م لای والی دهکرد، نه و لاکه ی تری چاک دمبووه و دنوسایه وه به یه کدا، نه ویش دیسانه وه و هک جاری پیشووی لی دهکرده وه ! نیتز هه به م دهستووره، گووتم: نه مه چییه؟ دوو فریشته که فهرموویان: جارئ برؤ، پویشتن تاجووینه لای کابرایه کی تر، له سهر گازمره ی پشت راکشابوو، پیاو یکیش خرپکی پیبوو یا تاویریکی پی بوو له سهر سه ری کابراکه راوه ستا بوو دیمالی به ته پئی سه ری دا، جا که به رده که ی دهکیشا به سه ری کابراکه دا، به رده که هه لده به زیه وه و خلور دمبووه، پیاوه که ییش دهچوو دمیته نیاه وه، تا دههاته وه سه ری کابرا و هک خوئ ساریژ دمبووه، جا نه ویش دیسانه وه دهکیشایه وه به سه ری دا، نیتز هه روه ها نه مه کاری بوو، گووتم: نه مه چییه؟.

گوئیان: جارئ برؤ !

جا پویشتن هه تا گه یشتینه لای شتی و هکوو ته ندوور و ابوو، له سه ره وه ته سک و له بنه وه پان و ده لپ بوو، ته ماشام کرد، پیاوو ژنی پرووتی زووری تیادا بوو ناگر له ژیریدا دهسووتاو بلیسه ی ناگره که نیله نیلی دههات، جا که تاوی دهسه ند ناوه که دهکولاو قولپه ی دهکردو چه پوکانی دهکردو زه لامه کانی ناوی و هک دهنکی دانووله ی سه ر ناگر، له کاتی کولاندا،

به دهم قولته قولته وه بهرز دهبوونه وه خهريك بوون هه ئبچن ! به لام
كلبهی ناگره كه گورج كپ ده بووه، ئیتر ئه وانیش ده كه وتنه وه بنه كهی !
ئیت ههروه ها ئه مه حالیان بوو، گوتم: ئه مه چییه؟ فهرموویان: جارئ
برؤ، پویشتن هه تا گه یشتینه سه ر پووباریکی خوین، کابرایئ له ناویدا
به پیوه پاره ستابوو، پیاویکیش له سه ر لیواری چۆمه كه بوو، به ردیکی
زۆری له بهر ده ستدا بوو، گشت جارئ کاتئ کابرای ناو چۆمه ده هات كه
ده ربچئ، كه ده گه یشته لای ئه و به ردیکی ده كیشا به ناو ده میداو، ته سی پئ
ده كرده وه بؤ شوینی پیشووی، ئیت هه موو جارئ تلئکی ده مائئ به دم و
قه پۆزیاو، کابرا ده گه راپیه وه بؤ شوینی خوی، گوتم: ئه ی ئه مه چییه؟
فهرموویان جارئ برؤ، جا پویشتن، تا گه یشتینه لای باخیکی سه وز،
دره ختیکی گه وره ی تیایدا بوو، پیره میردئکی نوورانئ له بنیدا دانیشتبوو،
كۆمه ئه مندا ئئ زۆر زۆری له ده و ربوون، پیاویکی تریش - له نريك
دره خته كه وه، ناگریکی له بهر ده دم دابوو، هه ر ناگره كهی خۆش ده كرد،
ئینجا دوو فره یشته كه به و شیخه ئه دا سه ریانخستم و بردمیان ه ناو
خانوو یه كه وه، قه ت خانووی واباشم نه دیوه، پربوو له پیاوی پیرو له لاوو
له ژن و له منال، ئینجا له وئ هی نامیان ه دمه وه و دیسان به شیخه ئه كه دا
سه ریانخستم و بردمیان ه ناو خانوو یه کی تره وه له وئ تر جوانترو باشتر
بوو، پری بوو له پیرو لاو.

ئینجا گوتم: ئه م شه و منتان سوورانه وه، ده پیم بلئین ئه مه ی من دیم
چی بوو؟ فهرموویان: به ئئ باشه، ئه وه ی كه دیت: لالغاومیان هه ئده ردی،
ئه وه ئه و درۆزنه یه كه درۆیئ هه ئده به ستئ و له ده می ئه وه وه به هه ر
چوار لادا بلا و ده بیته وه، ئینجا ئه وه هه تا پۆزی قیامه ت هه روا ی ئئ ده كری،
ئه وه یش كه بینیت سه ریان ده شكاند، ئه وه ئه و جوړه كه سه یه كه خودا

فیری قورئانی کردووهو له سایه‌ی خوداوه فیری قورئان بووه، که چی به شهو ده‌خه‌وی و ده‌وری ناکاته‌وه، به رۆژیش ره‌فتاری پی ناکا، تا رۆژی قیامت هه‌روای لی دم‌کری و نه‌وه حالیه‌تی، نه‌وانه‌یش که له‌ناو کونه‌که‌دا دیتن، نه‌وانه داوین پیسه‌کانن، نه‌وه‌یشی که له‌ناو چه‌مه خویناوه‌که‌دا دیت، نه‌وه سوو خۆر بوو، پیره‌می‌رده‌که‌ی بن دره‌خته‌که‌یش ئیره‌هیم بوو، دروودی خوای لی بی، مندا‌له‌کانی ده‌وریشی منالی خه‌لکان بوون، که له‌پیش ره‌سیده بوونیاندا مردوون، نه‌وه پیاوه‌یش که له‌نزیکی دره‌خته‌که‌وه ناگه‌که‌ی خۆش ده‌کرد، مالیکی وه‌ردیانی دۆزه‌خ بوو، خانووی په‌که‌میش که‌چوو‌پته ناوی خانه‌ی سه‌رتاپای موسولمانان بوو، نه‌م خانووه‌یش مالی شه‌هیدانه ! منیش جوبرائیل و نه‌مه‌یش که‌وا له‌گه‌لمایه میکانیله، جا سه‌ره‌ه‌لپه‌، که سه‌رمم هه‌لپه‌ی له ژوور سه‌رمه‌وه شتی‌کم دی، وه‌ک په‌له هه‌ور وابوو، فه‌رموویان: نه‌وه‌یش هه‌وارو باره‌گای تۆیه، گوتم: ده‌لیم گه‌رپن بابچه‌ ناو جی‌گه‌ی دوا‌رۆزی خۆم، فه‌رموویان: هیشتا ته‌مه‌نت ماویه‌تی، که‌ی ته‌مه‌نت له جیهاندا ته‌واو بوو دی‌پته ناو مالی خۆت). (تاج/۸/۱۰ - ف/۱).

مردنی کوتوپری

۶۶۲ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّ أُمَّي أَقْتَلْتُ نَفْسَهَا، وَأَطْنُهَا لَوْ تَكَلَّمْتُ تَصَدَّقْتُ، فَهَلْ لَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟) قَالَ: (نَعَمْ). (الحدیث ۱۳۸۸ - طرفه فی: ۲۷۶۰) ۷۱:

عائیشه (ره‌زی خوای لی بی) فه‌رمووی: سه‌عیدی کوری عوبیده (ره‌زی خوای لی بی)

عهرزی پیڼغه مبهري کرد درودی خوی لسم بر بن. فهرمووی: نهی پیڼغه مبهري خودا !
 دايكم له ناکاو مرد، فريانه کهوت که راسپیری و وهسيهت بکا، تاخیری بو
 بکهين، ودها دهمانم نه گهر مه وداي قسه کردنی ببوايه خيریکی برپار ددها
 بو خوی، که له پاش مردنی بوی بکری، جا نایا خیری دهگا نه گهر من
 نیستا له جیاتی خوی خیری بو بکهه؟ فهرمووی: (بهائی خیری دهگا).
 (تاج/١/ل/٥٩٤ ف/١+ ف/٢ + تاج/١/ل/٩٥ ف/١، ٢، ٣ + تاج/٢/ل/٣٧٨ ف/٣
 ز/١٨٣).

باسی گۆری پیڼغه مبهرو نه بویه کرو عومهر

٦٦٣- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيَتَعَدَّرُ فِي مَرَضِهِ: (أَيَّنَ أَنَا الْيَوْمَ أَيْنَ أَنَا غَدًا) اسْتِطَاءَ لِيَوْمِ عَائِشَةَ،
 فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي قَبَضَهُ اللَّهُ بَيْنَ سَخْرِي وَكَخْرِي، وَذُفِنَ فِي بَيْتِي. (الحديث
 ١٣٨٩) ٧٢:

عائيشه (همزی خوی ن بن) فهرمووی: پیڼغه مبهرو درودی خوی لسم بر بن. له نه خویشی
 سهره مهرگیدا، ههر پوژدی به سهره، له مائی یهکی له ژنه کانی دهبوو،
 نه لهای نوره پوژی من بوو، دهیفه رموو: نه مړو من له کویم، سبهینی له لای
 کیم له هاوسه ره کانم، دوو سبهی له لای کامیانم؟ بویه وای دمه فهرموو
 چونکه هزی له مائی من بوو، که سهرهی پوژی من هات، نیت له لای من
 گلی خوارده ووهو مالهو مائی نه کرد، بهیینی نوره پوژی ژنه کانی، که
 له شهرعی پیروژا پیی دهگوتری: (قهسم) نیت لهو ماوهیه دا خوم خزمه تم

دەکرد، ھەتا گیانی سپاردو شادبوو بە دیداری پەر و مردگاری، ئاوا لە رۆژی سەرە ی خۆمدا لە باو و شەمدا پشتی پیرۆزی دابوو بە سینگ و بەرۆک مەو ە کە خودای مەزن گیانی کێشاو رۆحی موبارەکی و مرگرت). (تاج/ ۵/ ۱۵۶ ف/ ۷ + تاج/ ۴ ل/ ۲۹۷ باسی تەمەنی پێغەمبەر و ماوەی پەیا مە کە ی).

رافە و شیکردنەو ە:

۱- پێغەمبەری خودا دروودی خوی لە سەر بێ. زۆر ریزو نازی حەزرەتی عایشە ی دەگرت، لەبەر ئەم دوو ھۆیە:

پە کە م/ عایشە ژنیکی ژیر و زرنگ و ھۆشیار و ھۆش مە ندو خانە دان و زانا و دانا بوو، یە کێ بوو لە بلی مە تە کانی مێژوو، زۆر زۆر پێغەمبەری خۆش دەویست و پێغەمبەری ش ئەوی زۆر خۆش دەویست.

دوو م/ وە ک لە چە ند فەر مو و دە یە ک ی ساغ و دروستە وە دەر دە کە و ی، عایشە ریز و فە زلی تایبە تی ھە بوو لە لای خودا، وە بە سروس پێغەمبەر دروودی خوی لە سەر بێ. ئاگادار کراو ە: کە عایشە لە ھە ردو و جیھاندا ژنی دە بێ، جا لەبەر ئەم دوو ھۆیە عایشە لە لای پێغەمبەر نازدار بوو، بە لām لە کاتی داستان ی بوختیانە گە و رە کە دا، کە کرا بۆ عایشە، حە زرە تی عایشە نە خۆش کە و ت، ئاگای لە م کە ی ن و بە ی ن و ھە لاتە نە بوو، کە بو ی کرا بوو، لەبەر ئە وە وە ک لە وە و پێش نازی عایشە ی نە دە گرت، تاخودای گە و رە پا کائە ی بۆ عایشە کرد، بە نار دنی (۱۰) دە ئایە تی قورئان، ئی تر پێغەمبەر دروودی خوی لە سەر بێ. ھی چی لە دلā نە ما و گە راپیە وە سە رحال ی ئاسایی لە وە و بە ری، تە نانە ت لە سە ر مە رگیشدا مە بە ستی بوو کە شو ی نە واری ئە و رو و دا وە سارد و سەر لە دلی عایشە دا ب سرتە وە، بۆ یە لە و ما وە ناسکە دا لە مائی عایشە مایە وە تا گیانی پاکی سپارد، وە لە ھە مان کاتدا موسو لمانانیش

تیبگه یه نئی ریژی هاوسه ری خوځیان بزنان و خاوه نی ریژو فه زلی فه رامو ش
نه که ن ۱

به نده بۆ روونکر دنه وهی ئەم دوو هه لویسته ی پیغه مبه ر گوتوومه :

بولبول ناز ده کا له گول ده تۆی بۆیه به نه سری ده سنوێژ ده شوپی

واته :

حه زره تی پیغه مبه ری خو شه ویست و نازدار دروودی خوی لسه ر بن له کاتی بوختانه گه وره که دا که کرا بۆ عائیشه، که عائیشه نه خو شکه وت، له و نه خو شینه دا، هه زره ت وه ک جاران نازی نه ده گرت، به لام له کاتی سه ره مه رگا، بۆ سپنه وهی ئەو یادگار ه ناخو شه، هه زره ت له باومشی عائیشه دا گیانی سپارد، دیاره له و ده مه دا، عائیشه فرمی سکی زۆری بۆ هه زره ت ریژاوه، مه به ست ئەوه یه : چۆن بولبول له شه ودا، که تاریکی دادی، خوی له گول ده دزی ته وه، به لام به یانی زووده چی خوی هه لده سوئ له بۆن و به رامه و شه ونمی گول، وه ک داوای چاوپۆشی ئی بکا ئاوا، پیغه مبه ریش دروودی خوی لسه ر بن له به ره به یانی ژیا نی ناو به هه شتا ده سنوێژی به فرمی سکی عائیشه گرتوه و ئەو گه رده کۆنه ی له دل سپروه ته وه.

۲- وه ک چراوگی بۆ کاری گه ری و شوینه واری ئەو ناکوکییه ی که له ناو یارانا روویدا وه له ناو دلایا، ئاماژه ده که ی ن بۆ راستیه ک عائیشه (زمزی خوی ئی) له فه رمووده که ی پیش ئەم فه رمووده یه دا، بۆیه ناوی سه عدی کو ری عوباده نابا، به لکو دمفه رموی: (پیاوی له پیغه مبه ری پرسی ... دایکم له نا کاو مر د.. تاد)، چونکه سه عد له رووداوی ئیفکدا له سه ر عائیشه ی نه کردۆ ته وه، به لکو وه دزی سه عدی کو ری مو عاز وه ستا که ویستی تو له له سه روکی هه لاتبا زه کان بسی نی، هه روه ک له گه ل هه زره تی عه لیشدا

له بهر هه مان هو تا مردن نیوانیان ساز نه بوو !

۶۶۴- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنِّي لَا أَعْلَمُ أَحَدًا أَحَقَّ بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ هَؤُلَاءِ الْفُقَرَاءِ الَّذِينَ تُؤَفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَنْهُمْ رَاضٍ، فَمَنْ اسْتَخْلَفُوا بَعْدِي فَهُوَ الْخَلِيفَةُ، فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا، فَسَمِيَ: عُثْمَانُ وَعَلِيٌّ، وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ، وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. (الحديث ۱۳۹۲ - اطرافه في: ۳۰۵۲، ۳۱۶۲، ۳۷۰۰، ۴۸۸۸، ۷۲۰۷) ۷۳:

عومهري كورى خه تاب (رمزي خوي ن بن) كاتى نه بولونلوهى فارسى زامارى كرد، له پيش شه هيدبوونى دا، وهسي تي بو موسولمانان كرد، به شى له راسپيرييه كهى نه مه بوو، فهرمووى: (به پي ناگادارى من، كه سى تر وهك ئه م چهند كه سه يه، شايه نى نه وه نيه كه بى به جينشيني پيغه مبه ر له پاش مردنى من، چونكه ئه م زاتانه ي كه من ناويان دينم، پيغه مبه ر درووى خوي لمه ر بن هه تا وفاتى كرد هه رلييان رازى بوو، جا ئه مانه هه ركه سيكيان هه لبزاردو كرديان به جينشين ئيتز گوپرايه لى بن و فهرمانبه رى بكهن، وه ناوى ئه م شه ش كه سه ي هينا: عوسمان و عه لى و طه لحه و زوبه رو عه بدولرهمانى كورى عه وف و سه عدى كورى نه بو ومقاص (رمزي خوي ن بن).

۶۶۵- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَا تَسْبُوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا). (الحديث ۱۳۹۳ - الحديث ۱۳۹۳ - طرفه في: ۶۵۱۶) ۷۴:

عائیشہ (رضی الخوی لہ) فہرمووی: پیغہمبہر - دروودی خوی لہمہر ہی۔ فہرمووی:

(جنیو بہ مردووان مہدن، چونکہ ئہوان رووبہروو بوونہتہوہ لہگہل کردہوی لہوہپیچی خویان، کہ لہجہانا کردوویانہ، ج چاک، ج خراپ، وہ بہپیئی ئہو کردہوہ پیشینہیان پاداشی خویان و مردہگرن). (تاج/۱/۲۵۵۰).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ماموستای عہسقلانی - رحمتی خودی لہ ہی۔ لہ پایانی (نامہی تہرمدا)، بۆمان پروون دہکاتہوہ: کہ نامہی تہرم دوو سہدو دہ فہرموودہی بہرزہوہکراوی واتیا، پہنجاو شہشیان بکُرشتہو موتاہمعاتن، ئہوانی تریان پہیوہستی تہواون، واتہ: مہوصوولن، سہدو نو فہرموودہیان دووبارہن، سا یا لہ نامہیہ خوئی دا، یا لہ بابہتہکانی پیشیدا، سہدو یہکیان پالفتہی ئہم نامہیہن و دووبارہنین، پیشہوا موسلیمیش ہہموو فہرموودہ پالفتہکانی گیراوتہوہ، بیجگہ لہم بیست و چوارہیان:

۱. فہرموودہکہی عائیشہ: (أَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى فَرَسِهِ) رقم ۱۲۴۱، ۱۲۴۲ فتح. لہ تہجریدہکہدا نییہ.

۲. فہرموودہکہی ئوم عہلا سہبارت بہداستانی مہرگی عوسمانی کوری مہظمون، ژمارہ: ۱۲۴۳ ف، ۶۰۱ ت.

۳. ئہنہس (أَخَذَ الرَّأْيَةَ زَيْدٌ فَأَصِيبَ) ز/۱۲۴۶ ف/۶۰۴ ت.

۴. فہرموودہکہی ئہنہس (مَا مِنَ النَّاسِ مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَفَّى لَهُ ثَلَاثَةٌ) ز/۱۲۴۸ ف/۶۰۵ ت.

۵. فہرموودہکہی عہدولرہحمانی کوری عہوف (قُبِلَ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ) ز/۱۲۷۵ ف، لہ تہجریدہکہدا نہہاتوہ.

۶. فہرموودہکھی سہہلی کورپی سہعد: (إِنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ بِرَدَّةٍ مِّنْ سُوجَةٍ) ژ/۱۲۷۷ ف/۶۱۲ ت.
۷. فہرموودہکھی نہنہس: (شَهِدْنَا بِنْتًا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ژ/۱۲۸۵ ف/۶۱۷ ت.
۸. فہرموودہکھی نہبو سہعید: (إِذَا وُضِعَتِ الْجَنَازَةُ وَاحْتَمَلَهَا الرَّجَالُ) ژ/۱۳۱۴ ف/۶۳۲ ت.
۹. فہرموودہکھی نیبنو عہبباس سہبارت بہخویندنی سوورہتی فاتحہا لہنوئیژی مردودا. ژ/۱۳۳۵ ف/۶۳۷ ت.
۱۰. فہرموودہکھی جابیر: (زَمَلُوهُمْ بِدِمَائِهِمْ...) ژ/۱۳۴۳ ف، لہتہجریدہکہدا لہم جیگہیہدا نییہ.
۱۱. فہرموودہکھی صفیہی کچی شہیبہ، سہبارت بہ تہحریمی مہککہ ژ/۱۳۴۹ ف، لہ تہجریدہکہدا لہم جیگہیہدا نییہ.
۱۲. فہرموودہکھی جابیر. داستانی شہید بوونی باوکی و ناشتنی. ژ/۱۳۵۱ ف. لہ تہجریدہکہدا لہم جیگہیہدا نییہ.
۱۳. فہرموودہکھی نہنہس: چیرۆکی کورہ جوولہککہ. ژ/۱۳۵۶ ف/۶۴۳ ت.
۱۴. فہرموودہکھی نیبنوعہبباس: (كُنْتُ أَنَا وَأُمِّي مِنَ الْمُسْتَضْعَفِينَ) ژ/۱۵۵۷، لہ تہجریدہکہدا نییہ.
۱۵. فہرموودہکھی نہبو ہورمیرہ: (سہبارت بہتاوانی نہو کسہ کسہ بہشتی خوئی بخنکینئی) ژ/۱۳۶۵، ۶۴۹ ت (بروانہ تہخریجی ژمارہ/۶۴۹ + فتح الباری، بہرگی/۲ لاپہرہ/۲۶۸).
۱۶. فہرموودہکھی عومہر: (أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ) ژ/۱۳۶۸ ف/۶۵۱ ت.
۱۷. فہرموودہکھی نہبو ہورمیرہ، لہ بارہی پہناگرتن بہخودا لہ ناگری

دۆزهخ و سزای گۆږ. ژ/۱۳۷۷ ف/۶۵۷ ت.

۱۸. فەرموودهکەى بەراو. کاتى ئیبراهیم مرد ژ/۱۳۸۲ ف/۶۵۹ ت.

۱۹. فەرموودهکەى سەمووره. خەونە درێژەکەى پێغەمبەر - دروودی خوی لەسەر بێ -

ژ/۱۳۶۸ ف/۶۶۱ ت (بروانە ژمارە: ۶۶۱).

۲۰. فەرموودهکەى عانیشه: (تَوُفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ

الْاُثْنَيْنِ). ژ/۱۳۸۷ له ته جریدهکەدا نییه.

۲۱. عانیشه راده سپێری کە لە گەڵ ئەوانا نەنیژری. ژ/۱۳۹۱ ف، له

ته جریدهکەدا نییه.

۲۲. فەرموودهکەى عومەر. راسپێرییهکەى عومەر. ژ/۱۳۹۲ ف/۶۶۴ ت.

۲۳. فەرموودهکەى عانیشه: (لَا تَسْبُوا الْأَمْوَالَ). ژ/۱۳۹۳ ف/۶۶۵ ت.

۲۴. فەرموودهکەى ئیبنوعەبباس. سەبارەت بە گوتەکەى ئەبولهەب

ژ/۱۳۹۴ له ته جریدهکەدا نییه.

هەروا عەسقەلانی - ڕەحمەتی خۆدی ئی - فەرمووی: لەم نامەیه‌دا چل و هەشت

بیستراو (آثر) ی واتیادا، کە هەیانە دەچیتەوه سەر هاوڕێیانی پێغەمبەر

دروودی خوی لەسەر بێ، - هەشیانە دەچیتەوه سەر زانایانی دوا ئەوان، شەشیان

پەيوهست (موصول)ن، ئەوانی تریان بێ رشتەن (واته: معلق)ن.

شێخی عەسقەلانی - ڕەحمەتی خۆدی ئی - له پایانی (باسەکانی کارکردن لەناو

نوێژدا) دەفەرموێ:

لەم باسەدا سیو دوو فەرمووده‌ی بەرزوه بووی واتیا، شەشیان بێ

رشتەن، واته: موعەللەقن، ئەوانی تریان هەموو پەيوهستن، واته: موصولن،

بیست و شەشیان دووبارەن، ئەوانی تریان کە شەشن پالفتە‌ی باسەکەن،

پێشەوا موسلیم - ڕەحمەتی خۆدی ئی - گشتیانی گیراوه‌تەوه ئەمەیان نەبێ:

۱. فەرموودەگەى ئەبو بەرزە سەبارت بەجىرۇكى بەلەسە بوونى
ولآخەگەى ژ/۱۲۱۱ ف.

۲. تەعلیقەگەى عبدالله ى كۆرى عەمر سەبارت بە فووكردنى پېغەمبەر
لەناو كړنووشى ناو نوپژى خۆر گيراندا، وا لەپېش ژمارە/۱۲۱۳ و،
خۆى ژمارەى بۆ دانەنراو.

۳. فەرموودەگەى ئەبو ھورەيرە لە بابەت خويندنى سوورمت لەناو
نوپژى شيواندا.

۴. ھەروا شېخى عەسقلان دمفەرموئ: ئەم باسە شەش بيسراویشى واتيا.
بيستراو - واتە: اثر = ئەسەر.

ھەروا مامۇستاي عەسقلانى پەحمەتى خودای ئى بىن لەكۆتايى (باسەكانى
ھەلەى ناو نوپژدا) دمفەرموئ:

لەم باسەدا نۆزدە فەرموودەى بەرزەوھەراوى واتيا، دووانيان لەم
نۆزدەمىە بى رشتە (معلق)ن بۆيە بە نۆزدە فەرموودە دادەنرېن، چونكە
فەرموودەگەى كورەيب (ژمارە/۵۹۷ ت/۱۲۳۳ ف) بە چوار فەرموودە
دادەنرئ، ئاوا:

۱- كورەيب لە عەبدولرەحمانى كۆرى ئەزھەرەو.

۲- كورەيب لە ئىبنو عەبباسەو.

۳- كورەيب لە عەبدولرەحمانى كۆرى ئەزھەرەو.

۴- كورەيب لە ميسورەى كۆرى مەخرەمەو.

موسليم پەزاو پەحمەتى خودای ئى بىن گشتيانى گېراوئەتەو.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۳۰. نامه‌ی زهکات (کتاب الزکاة)

باسی پیوستی زهکات

۶۶۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَعَثَ مُعَاذًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى الْيَمَنِ، فَقَالَ: (ادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ، فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فَقَرَائِهِمْ). (الحديث ۱۳۹۵ - اطرافه في: ۱۴۵۸، ۱۴۹۶، ۲۴۴۸، ۴۳۴۷، ۷۳۷۱، ۷۳۷۲) ۷۰.

نابینو عه‌باس (رمزی خوی ن بئ) فهرمووی: کاتی پیغه‌مبه‌ر هرودی خوی له‌سهر بئ، موغازی کوپی جه‌به‌لی نارد بو یه‌مه‌ن و کردی به سهرکارو ماموستایان، له‌سهر نهم شیومیه فهرمانی پیکردو پیی فهرموو: (ئها تو ده‌جیت بوناو گه‌لیک، که نه‌هلی کیتاب و خاوه‌نی نامه‌ن، کاتی ده‌جیته ناویان له‌پیشدا داویان لی بکه شایه‌تی بده‌ن: که ههر خودا خودایه‌و خودای تر نییه‌و موحه‌مه‌دی کوپی عه‌بدو‌للا پیغه‌مبه‌ری خودایه، نه‌و‌جا نه‌گهر بو نه‌مه به گوئیان کردی ئها پیشیان بلئ: که خودا -له ههموو شه‌وو ر‌وژیکدا- پینج نویژی له‌سهریان داناوه جا نه‌گهر بو نه‌مه‌یش به‌گوئیان کردی، ئها پیشیان بلئ: که خودا زه‌کاتی له‌سهریان داناوه، که له ده‌وله‌مه‌نده‌کانیان وهرده‌گیرئ و دهریته‌وه به هه‌زاره‌کانیان، جا نه‌گهر بو نه‌مه‌یش به گوئیان کردی، ئها نه‌که‌یت بجیت، نایابی سامان و ماله‌کانیان هه‌لب‌زیری

و له باتی زمکات و مری بگری. وه خوشت له نالھو نزای سته مبار بپاریزه، چونکه ناهو نزوله ی سته مبار تیریکی کوشنده یه و له گهل له کهوان دمرچوو برستی سته مکار ده بری و هیچ شتی بهری ناگری تاخوی ده گه یه نیته باره گای په رومردگار (!). (بر: ریاض الصالحین به کوردی بهرگی یه کهم چاپی دووم لاپهړه/ ۱۹۵ ف/ ۲۰۸/ ۶ ز/ ۲۶).

۶۶۷- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ)، قَالَ: مَا لَهُ مَا لَهُ، وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَرَبَّ مَا لَهُ تَعْبُدُ اللَّهُ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتَقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصِلُ الرَّحِمَ). (الحدیث ۱۳۹۶ - طرفاه فی: ۵۹۸۲، ۵۹۸۳) ۷۶:

ئهبو ئه یوبی ئه نصاری (رمزی خوی لی بن) فهرمووی: پیغه مبهه - دروودی خوی له سمر بن- و سهرومال و منال و دایک و باوک و ههست و نهست گشتی به قوربانی گهردی بهرپی دینی کهرانی گوړی پیروزی بی - به سواری و شتری بوو، پیاوئ هات جلّه وی و لآخه کهی گرت و رایوهستان و عهرزی کرد: ئهی پیغه مبهه ری خودا! کاریکم پی بفرموو ئه گهر ئه نجامی بدهم بمباته به ههشت، بازئ له یارانیش - رمزی خوابان لی بن- فهرموویان: چی چی! پیغه مبهه ریش - دروودی خوی له سمر بن- فهرمووی: (خودا بپهرسته و هیچ هاوبه شی بو دانه نی و نویژ بکهو زمکات بدهو په یوهندی به خرم و خویشه وه بکهو بویان باش بهو به پیی حال پییان لی مه بره و یارمه تیان بده، ئینجا پیی فهرموو: ده ئینجا بهری و لآخه که بهرده بابروا له ریگهی خویشه وه). (تاج/ ۱۳/ ۹ ف/ ۱/ ۴).

۶۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ فَقَالَ: (دُلِّي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ، قَالَ: تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، وَتُؤَدِّي الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا، فَلَمَّا وُلِّي، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا). (الحديث ١٣٩٧) ٧٧:

نهبو هورهيره (رمزي خوي لن بين) فهرمووی: پیاوئ هاته خزمه تی پیغه مبه ر درودی خوی لسمه بین: گوتی: قوربان ! کاریکم پی نشان بده، نه گهر بیکه م بیم به به هه شتی ؟ فهرمووی: (بهس خودا بپه رسته و بهنده می و په رستشی بو بکه و، هیچ هاوبه شی بو برپار مده و، نویژه فهرزده کان بکه و، زه کاتی فهرزی سهرت بده و، پوزوی مانگی رده مه زان بگره). پیاوه کهیش گوتی: به و که سه که گیانی منی به دهسته، له مانه زیاتر ناکه م، جا که رویشت پیغه مبه ر درودی خوی لسمه بین: فهرمووی: (ههر که سی حه زده کا که له م جیهانه دا به جاوی خوی پیاویکی به هه شتی ببینی باته ماشای نه م پیاوه بکا). (تاج/ ٢ ل- ٥٥ ف- ٢ ش/ ن)

٦٦٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا تُوفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكَفَرَ مَنْ كَفَرَ مِنَ الْعَرَبِ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: (كَيْفَ تُقَاتِلُ النَّاسَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَهَا فَقَدْ عَصَمَ مِنِّي، مَالَهُ، وَنَفْسَهُ، إِلَّا بِحَقِّهِ وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ)، (الحديث ١٣٩٩ - اطرافه في: ١٤٥٧، ٦٩٢٤، ٧٢٨٢) فَقَالَ: (وَاللَّهِ لَأُقَاتِلَنَّ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلَاةِ، وَالزَّكَاةِ، فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ، وَاللَّهِ لَوْ مَنَعُونِي عَنَّا كَانُوا يُؤَدُّونَهَا إِلَيَّ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَا لَتُهُمْ عَلَى مَنْعِهَا، قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
فَوَاللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ قَدْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَعَرَفْتُ أَنَّهُ
الْحَقُّ). (الحديث ١٤٠٠ - اطرافه في: ١٤٥٦، ٦٩٢٥، ٧٢٨٥) ٧٨:

ئەبۇ ھوریرە (رەزای خەوای ئی) فەرمووی: کاتێ پێغەمبەر -خەروودی خەوای لەسەر بێ-
کۆچی دوا بێ کرد، وە لەپاش ئەو ئەبوبەکر کرا بە جێنشین (واتە: بە
خەلیفە) و ئەو عەرمانە ی کە لە ئایین هەلگەرانە وە پەیدا بوون، وە
ئەبوبەکر ویستی بچێ بە گزیانا، بەم بۆنە یەو عومەری کۆری خەتاب (رەزای
خەوای ئی) پێی فەرموو: تۆ چۆن جەنگ دەکە ی لە گەل ئەم خەلگە داو،
بەلگە ت چییە لەم بار مە یەو؟ ئە ی چی دەکە ی لەو کە پێغەمبەر -خەروودی خەوای
لەسەر بێ- دە فەرمو ی: فەرمانم پێکرا وە کە شەر لە گەل ئەو خەلگە دا بەکەم، تا
شایە تمان دێن و بە زمان دەلێن: (لا اله الا الله: هەر خودا خودایە و بەس)
ئێ تر ئەو کەسە ی کە ئەمە بلێ، ئەوا سەر و مائی خۆ ی لە من قە دەغە دەکاو،
خوین و نامووس و سەر و سامانی لە من حەرەم دەبێ، مە گەر لەسەر
مافیکی رەوا، کە لەسەری بێ بە پێکی شەرعی خوا، وە ئێ تر حیساب و
لێ پرسی نە وە ی لەسەر نیازی دێ، لەو دنیا دا لەسەر خودایە؟ جا بۆم رەوون
بە کەرە وە: ئایا ئەم هەلۆ یستە ی تۆ لە گەل ئەم فەرموودە یە ی پێغەمبەر دا
چۆن یە ک دە گرنە وە؟

ئەبوبەکریش -بۆ وەلامی ئەم رەخنە یە ی عومەر- فەرمووی: (ئەمە ی
تۆ دە یلێی راستە، بەلام مەسە لە کە گەل ئەم رەوالە تکارییە قوول ترە، بەخودا
زۆر باش دەچم بە گز ئەوانە دا کە فەرقی نوێ ژو زەکات دەکەن و دەلێن:
نوێ ژ فەر زەو دەیکە ی و، زەکات فەر ز نییە و نای دە ی ن، چونکە زەکات مافی

ماله، مافیکه خوا له سامانا پیووستی کردووه، نهوهی ئینکاری بکا، نیکاری له نهصلی له ئوصلی ئایین دهکا، جا له بهر نهوه دهچم به گزیدا، سویندم به خودا نه گهر له لایه نهوه فهرقی من و پیغه مبهه بکهه لیان قه بوو ناکهه، که واته نه گهر له مه و بهر گیسکه زه کاتیکیان دابی به پیغه مبهه رو نیستا به بر و بیانووی بی سهرو بهر، نه یدهن به من، که جینشینی پیغه مبهه رم و فه رمانه روای گشتی موسولمانانم، له سهه نه دانی نهو گیسکه یه دهچم به گزیانا. عومه دهیغه ره موو: به خودا دیار بوو که کردنی نهو جهنگه شتی بوو له خوداوو خوئی نابوو یه ناو دلی نه بو به کره وه، وه منیش بو م درکه وت که فه رمایشته که ی نه بو به کر راست بوو (تاج/۲/۱۲ ف/۴ - ش/د/ت/ن).

تاوانی زهکات نه دهه

۶۷۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (تَأْتِي الْإِبِلُ عَلَى صَاحِبِهَا، عَلَى خَيْرِ مَا كَانَتْ، إِذَا هُوَ لَمْ يُعْطِ فِيهَا حَقَّهَا، تَطَوُّهُ بِأَخْفَافِهَا، وَتَأْتِي الْغَنَمُ عَلَى صَاحِبِهَا عَلَى خَيْرِ مَا كَانَتْ، إِذَا لَمْ يُعْطِ فِيهَا حَقَّهَا، تَطَوُّهُ بِأَظْلَافِهَا، وَتَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا، وَقَالَ وَمِنْ حَقِّهَا أَنْ تُحْلَبَ عَلَى الْمَاءِ). قَالَ: (وَلَا يَأْتِي أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِشَاةٍ يَحْمِلُهَا عَلَى رَقَبَتِهِ لَهَا يُعَارَ، فَيَقُولُ يَا مُحَمَّدُ، فَأَقُولُ: (لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا، قَدْ بَلَغْتُ، وَلَا يَأْتِي بِبَعِيرٍ يَحْمِلُهُ عَلَى رَقَبَتِهِ، لَهُ رُغَاءٌ، فَيَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ، فَأَقُولُ: (لَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا قَدْ بَلَغْتُ). (الحدیث ۲ ۱۴۰ - اطرافه فی: ۲۳۷۸، ۳۰۷۳، ۹۶۵۸) ۷۹:

ئهم فه رمووده یه دوو فه رمووده یه، یه که میان له بهرگی سیی ریاض

الصالحیندا، زنجیر ۲۱۶/۵ ل-۹۰۰ف۹. تەرجه مه کوردییه که ی ناوایه:

ئەبو ھوریرە (رەزى خوى ئى بنى) ھەرمووی: پێغەمبەر درود دەفەر موئ: (ئەو کە سە ی خاوەنى زېرپوزیو بئ و زە کاتى ئ دەر نە کا، لە رۆژى قیامە تا، ئەو زېر و زیو سەور دە کرێتە وە، لە ناو ناگرى دۆزە خا، تادە مبی بە یە ک پارچە ناگرى سەور، ئە و جا تە نیشتى و ناوچە وانى و پشتى و ھە موو لە شى تری پئی داخ دە کرئ، ھە موو جارئ کە سارد دە بیتە وە، سەر لە نوئ سەور سەورى دە کە نە وە بۆ و دیسان وای ئ دە کە نە وە، ئیتر لە و رۆژە دا کە پەنجە ھە زار سائ درێژە، ئە و کابرایە ئە مە حالیە تی، ھە تا دادگایى بە ندە کان لە ناو خۆ یانا لە دادگای خە وادا تە و او دە بی، ئە و جا رێ گە ی خۆ ی نیشان دە درئ، سا یا بۆ بە ھە شت، یا بۆ دۆزە خ.

گوترا: ئە ی پێغەمبەرى خودا ! ئە ی و شتر؟

ھەرمووی: (وہ ئە وە ی خاوەنى و شتر بئ و، مافى مافدارانى ئ نە دا، کە یە کئ لە و مافانە ی کە لە و شتر دا ھە ن ئە وە یە: ئە و رۆژە ی کە و شترە کە دە برئ بۆ سەر ئاو و ئاودە درئ و دە دۆ شری، لە و شیرە ی ئە و رۆژە ی شدا مافى ھە زارانى واتیادا، وە ک خە رمانلۆغە ی خە رمان، ئە و خاوە ن و شترە ی کە مافى مافدارانى ئ نە دا، لە رۆژى قیامە تدا، لە دە شتیکی کرکای کرکا، لە سەر دە م رایدە خە ن بۆ ئە و و شترانە، وە تا بلیت زل و فیلە تە ن و قە بە ن و یە ک پارێ نە شیان کە م نییە، ئیتر ئە وانی ش بە پا دە شی لئ و بە دە م دە یگە زن و قە بی ئ دە گرن، گشت جارئ کە دوا یی یە کە یان بە سە ریدا تی دە پە رئ، دیسانە وە بە رایە کە یان دە گێر نە وە بۆ سە رى ئیتر ئە مە حالیە تی لە و رۆژە دا، کە پەنجە ھە زار سائ درێژە ھە تا مە حکە مە و دادپرسی ناو بە ندە کان تە و او دە بی، ئە و جا رێ گە ی خۆ ی نیشان دە درئ، سا یا بۆ بە ھە شت یا بۆ دۆزە خ.

گوترا: ئەى پىغەمبەرى خودا! ئەى رەشەولاخ و مەرو بزن؟

فەرمووى: (وہ ئەوہى خواوہنى رەشەولاخ و مەرو بزن بىئو، مافى ھەزارانىان ئى نەداو زەكاتى شەرىعیان ئى دەرئەکا، لە پۇزى ژینەوہدا، لە قیامەتدا، لەدەشتىكى کرکای کرکا، لەسەردەم بۆیان رادەخرى، ئەو ئازەلە لەو کاتەدا، نە تاقە یەکیکیان کەمە، نە شاخبار دراویکیان واتیادا، نە کۆلى، نە شاخ شکاوى، بەئکوو ھەموو زرت و زیت و بزو ئامادەن بۆ شەپە شوق و قۆچ وەشانەن، ئیتەر بە شاخ دەیدەنە بەر شوق و بە سم گیرەى دەکەن، گشت جارى کە دواییەکەیان بەسەریدا تى دەپەرى، دیسانەوہ بەرایەکەیان دەگیرنەوہ بۆ سەرى، ئیتەر ئەمە حالیەتى لەو رۆژەدا کە پەنجا ھەزار سال درێژە، ھەتا مەحکەمەى ناوہندە بەندەکان تەواو دەبى، ئەوجا رینگەى خۆى پى نیشان دەدرى: جا یا بۆ دۆزەخ، یا بۆ بەھەشت.

گوترا: ئەى پىغەمبەرى خودا! ئەوا بپریار (حوکم) ى زیرو زیوو وشترو رەشەولاخ و بزن و مەرمان زانى ئەى بپریارى ولاخى بەرزە چییەو چۆنە؟

فەرمووى: (ولاخى بەرزە سى جۆرە: بۆ ھەندى پیاو مایەى پاداش و خیرە، مایەى تاوان و شەپە بۆ ئەو پیاوہى کە رایدەگرى بۆ ریاو چاوەو خۆنوانەن و شانازی کردن و ھەروا بۆ دوژمنایەتى و دزایەتى گەلى ئیسلام و لە دزی موسولمانان!

بەردەو تارەییەکی داپۆشەریشە بۆ ئەو پیاوہى کە لەرینگەى خودادا رایدەگرى و بۆ پروسوورى ھەردوو جیھان، کارو کەسابەتى پپۆہ دەکاو، ئەو مافەى کە خودا لەسەر ئەو ولاخەى داناوہ، کە بریتىە لە خەباتگىران لەسەر پىشتى فەرامۆش نەکا، لەکاتى خۆیدا ئاوو ئالىکی دەدا، وچانى دەدا، ناپرەتینى، مایەى پاداشى باش و خیرى گەورەیشە بۆ ئەو پیاوہى کە

راپیده گری بۇ غەزا كردن و تېكۆشان لەبەر ڕەزای خودا، بۇ بەرژە وەندى گەلى ئىسلام، لە مېرگىكدا، يا لە مېرغوزارىكا دەيبەستىتەو، ئىتر ئەو و لاخە ھەرچى بخوات لەو مېرگ و مېرغوزارەو، چەندە لەو لەو مەرە بلەومرئ، بە ژمارەى ئەو چاکەو خىرو خىرات بۇ خاوەنەكەى دەنووسرئ، تەنانەت ئەگەر مەر بەندەكەى بېسىنئ، يان پەت و گوريسەكەى بېچرپىنئ، وە سەرئ دووسەر غار بكاو، باى بالى خۆى بداو، يارى بكاو، تەنانەت ئەگەر بەبئ سوارەكەيشى تەراتىن بكا، ھەتا لەكاتى وايشدا، خودا بە ژمارەى شوپن سم و بە ژمارەى تەرس و مېزەكەى چاکەو خىرى بۇ دەنووسرئ.

گريمان خاوەنەكەى بەسەر ئاويكا بردى، نيازى ئەو ھەيشى نەبئ كە ئاوى بدا، بەلام و لاخەكە لە خۆيەو دەمى نايە ئاوەكەو و لىي خواردەو، ئەو بە قەد ژمارەى ئەو ئاوەى كە دەيخواتەو چاکەى بۇ دەنووسرئ!

گوترا: قوربان ! ئەى گويدريژ ؟

فەرمووى: (لەبارەى گويدريژەو ھىچ سرووشىكم بەتايبەتى بۇ نەھاتووە، تەنیا ئەم ئايەتە دانسقەو كەم ھاوتايە نەبئ، كە تىكرا گشت جۆرە خەيرئ، كەم و زۆر دەگريتەو، كە دەفەر مووى: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (۷-۸) - زلزلة - ۸/۹۹ واتە: ھەر كەسى بەقەى سەنگى تۆسقالئ چاکەى كردبئ پاداشتەكەى و مردەگرئ، ھەروا ھەركەسى بەقەى سەنگى تۆسقالئ خراپەى كردبئ، پاداشتەكەى و مردەگرئ..)، (رياض الصالحين، كوردى/۳/۹۰۰ ف/۹ ش).

فەرموودەى دوو ھەمیان لە بەرگى سىي تاجول ئوصول دا، و مرگەراوہ كوردیيەكەى، لە لاپەرە/۲۹۶ ز/۱۰۹ ف/۲ - دا ئاوايە:

ئەبو ھورەيرە (رمزى خوى ئىسىم) فەرمووى: پىغەمبەر دروودى خوى لىسىم بى.

ھەئساپە ھە، وتارىكى فەرموو بۆمان، باسى ناخونەك و دەستپىسى لەمالى تالانى كرد، ۋە ئەۋەدى بە تاوانىكى گەئى گەۋرە دانا، ۋە فەرمووى: (نامەۋى) لە پۇزى قىامەتدا بەيەككىتەن بگەم سەپى ماينى، بەلووشكە لووشك، بە قەلەندۇشكانىيە ۋە بى، كە لە جىھانا بەناھەق بەدەستى ھىنابى، بىت بۆ لام و بلى: ئەى پىغەمبەر خۇدا دەخىلتەم لىم قەۋماۋە، بەدەستى ئەسپەۋە پەرىشانەم، ھەم شەكەت و ماندووم و ھەم ئابرووم چوۋە، دەى فرىامكەۋە، منىش پى دەلىم كە من دەسەلاتى ھىچەم نىيە بۆت كە بىكەم، من لە كاتى خۇيدا پىتەم راگەيانددوۋىت، نامەۋى لە پۇزى قىامەتدا بگەم بەيەككىتەن مەرى، يا بىزنى، بە بارمبارو قارە قارو باعە باع، بەسەر نەرى شانىيە ۋە بى، بى و بلى: ئەى پىغەمبەر خۇدا! فرىامكەۋە منىش پى دەلىم: من دەسەلاتى ھىچەم نىيە كە بۆتى بگەم، من لەكاتى خۇيدا پىم راگەيانددوۋى !

نامەۋى لە پۇزى قىامەتدا بەيەككىتەن كەسى (بە ھاتوۋھاۋار قىزە قىز) بە قەلەندۇشكانىيە ۋە بى، بىت بۆ لام و بلى: ئەى پىغەمبەر خۇدا ! فرىامكەۋە، منىش پى دەلىم، من دەسەلاتى ھىچەم نىيە كە بىكەم بۆتەن لەكاتى خۇيدا پىتەم راگەيانددوۋە، نامەۋى لەپۇزى قىامەتدا بگەم بە يەككىتەن نكالوۋ جەل و بەرگ (بەخششى) بە قەلەندۇشكانىيە ۋە بىت، بى بۆ لام و بلى: ئەى پىغەمبەر خۇدا ! فرىامكەۋە، منىش پى دەلىم: من دەسەلاتى ھىچەم نىيە كە بىكەم بۆتە، من لە كاتى خۇيدا پىتەم راگەيانددوۋە، نامەۋى لە پۇزى قىامەتدا بگەم بەيەككىتەن مەردە مال و زىرو زىۋى دزىتى و گزىتى و فرىتى، بەقەلەندۇشكانىيە ۋە بىت، بىت بۆلام و بلى: ئەى پىغەمبەر خۇدا ! فرىامكەۋە، منىش پى دەلىم: من دەسەلاتى ھىچەم

نییه که بیکه م بۆت، من له دنیا دا، سه بارمت بهم کاروباره، پیتم
راگه یاندوو. له گێرانه و میه کدا: ئه ی خه لکینه ئه ی موسو لمانینه! هه ر
که سیکتان کران به سه رکارو کار به دهستی ئیمه ن له سه ر کار ی، له کاروباری
موسو لومانان، وه به قه د دهر زییه ک، یا زیاتر، له وکاره ی له ئیمه شار ده وه
قولی دا بۆ خو ی و به دزییه وه هه شاری دا، ئه وه داده نری به گزیتی و
ده ستپسی (غول). وه له رۆژی قیامه تدا دهینی به سه ر شانیه وه
به به رچاوی ئه وه هه مکه عه شاماته وه دهیه نی بۆ مهیدانن بۆ پای هه ق و
حساب و لیپرسنه وه! ئه وا به هۆیه وه باش باش ته ریق و ریسوا و شه رمه زار
ده بی، وه ک خودای گه وره مه زنن له م ئایه ته دا، سه باره تی به م باب ته
ده فه رموی: ﴿وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ - ئایه تی ئالی عیمران/ ۱۶۱/۳-
﴿واته: هه ر که سی ده ستپسی و نا پاکی و دزی و گزری له مالی ده سکه وتی
جهنگی ئایینی بکا و به نا هه ق لی قول بدا بۆ خو ی، ئه وه له رۆژی
هه لسانه ودا که رۆژی قیامه ته، دهینی به سه ر شانیه وه دهیه نی بۆ
مهیدانی لیپرسنه وه به هۆیه وه باش ریسوا و شه رمه زار ده بی. خوا په نامان
بدا. نامین. (تاج/ ۳/ ۲۹۶ ف/ ۲ ز/ ۱۰۹ باسی به رتیل و دیاری بۆ کار به ده ست
نا په وایه: تَحْرِمُ الرِّشْوَةَ وَالْهَدْيَةَ عَلَى الْحَاكِمِ).

۶۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: (مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ، مُثِّلَ لَهُ مَالُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ،
لَهُ زَبَبَتَانِ يُطَوِّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُ بِلَهْزِمَتَيْهِ، يَغْنِي بِشِدْقَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا
مَالِكٌ، أَنَا كَنْزُكَ، ثُمَّ تَلَا: (وَلَا يَخْسِبَنَّ الَّذِينَ يَنْخَلُونَ.. الْآيَةَ). (الحديث ۱۴۰۳
اطرافه فی: ۴۵۶۵، ۴۶۵۹، ۶۹۵۷) ^{۸۰}:

(۸۰) اخ رجة مسلم بالمعني: (ج/ ۷ ص ۶۹ عن ابي هريرة، و ص ۷۲ عن جابر، صحيح
مسلم بشرح النووي - مبحث اثم مانع الزكاة).
الترجم

ئەبو ھوریرە (رەزى خوى ئى بنى) فەرمووى كە خوشەويست دروودى خوى لىسەر بنى:
 فەرمووى: (ھەر كەسنى خۇدا مالى پى بدات و زەكاتەكەى نەدا، لەپۇزى
 قىامەتدا دەبى بەنپىرە ھەفيانىكى سەرگەپى زەھراوى، دوو كەئبەى
 دەرپەپىوى لە دەم داىە، جا وەك كەئەمە لە مى گادا، ئاوا ئەلقە دەخوات
 بە مليا، دەنووسى بەھەردوو لالغاومىدا، سەرى لەم لالغاومى و كلكى لەو
 لالغاومەكەى ترى گىر دەكاو، بە تەوھسەوہ بۆ زىادە سزا، پىى دەلى: من
 مالەكەى خۆتەم، من گەنچەكەى خۆتەم!)

ئىنجا ھەزرىت دروودى خوى لىسەر بنى: بۆ پىشتىوانى ئەم فەرموودەىە ئەم
 ئايەتە پىرۇزەى خویندوہ: ﴿لَا يَخْسِبُنَّ الَّذِينَ يُخْلَوْنَ...﴾

واتە: ئەوانەى كە رۇدى و چروكى دەكەن، لە بەختكردنى ئەو مال و
 دارايىيەدا، كە لە سايەى خوداوہ پىيان دراوہ، باوانەزانن كە ئەو رۇدى و
 رەزىلىيە بۆ ئەوان چاكە، بەلكو ئەوہ زۆر بەدو خراپە بۆ دواپۇزىان، ئەو
 بەشە مالە لەكوئ سامانەكانيان، كەھەقى خاومەن ھەقەنەو، ئەوان لەبەر
 رۇدى نايدەن پىيان، لەپۇزى رەستاخىزدا، دەكرى بەتەوقى ئاسنن و
 دەكرىتە مليان! (تاج/۲-۱۱-۳- ش/ت/ن).

ئەو مالەى زەكاتەكەى بدرى بەر ئەو (كەنە ناكەوى كە

ھەرەشەى سەخت لەخاوەنەكەى كراوہ

۶۷۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ: (لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسٍ أَوَاقٍ صَدَقَةٌ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسٍ دَوْدٌ
 صَدَقَةٌ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسٍ أَوْسُقٍ صَدَقَةٌ) (الحديث ۱۴۰۵ - اطرافه في:
 ۱۴۴۷، ۱۴۵۹، ۱۴۸۴) ^{۸۱}:

ئەبو سەئیدى خودرى (رەزى خۇاى ئى بن) فەرمووى: پېغەمبەر -جروودى خۇاى لەسەر بن- فەرمووى: (زىو لە پېنج ئۆقىيە كەمتر بى زەكاتى ئى ناكەوى، پېنج ئۆقىيە دەكاتە دوو سەد درەھەم، ژمارەى وشتر لەپېنج وشتر كەمتر بى زەكاتى ئى ناكەوى، دانەوئە لە پېنج ويسق كەمتر بى، زەكاتى ئى ناكەوى). (تاج/۲/۱۵ ف/۴ + ل/۲۵ ف/۱).

رافە و شىكردنەو:

۱. پېنج وەسق دەكاتە سەد صاع، بەپيوانەى كوردەوارى دەكاتە نزيكەى چل و پېنج تەنەكە.
۲. درەمى شەش دانقە، دە درەم حەوت مسقالە، كەواتە: دوو سەد درەم دەكاتە: سەدو چل مسقال.

خیر کردن له كەسابەتى پاك

۶۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَنْ تَصَدَّقَ بِعَدْلِ ثَمَرَةٍ، مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ، وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ، وَإِنَّ اللَّهَ يَتَقَبَّلُهَا بِمِيزَانِهِ، ثُمَّ يُرَبِّهَا لِصَاحِبِهِ، كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ فَلَوْهٗ، حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ) (الحديث ۱۴۱۰ - طرفه في: ۷۴۳۰):

ئەبو ھورەيرە (رەزى خۇاى ئى بن) لە پېغەمبەرەو -جروودى خۇاى لەسەر بن- دەفەر موى: (ئەوھى خیرى بکا، لە كەسابەتى حەلال چونكە ھەرچى حەلال نەبى خودا وەرى ناگرى، ئەوھى خیرى بکا لە حەلال، خوداى مېھربان بەدەستى راستى خۆى وەرى دەگرى، وەك چۆن يەكى لە ئىوھ جووانووى ماينى، يا پارینە وشترى، بۆ خۆى پەرودەگا، خودايش ئەو خیرە ئاوا پەرودە دەگا، تا تەواو گەورە دەبى، وەبەقەد كیویكى ئى دى). (تاج/۲/۶ ف/۴).

تا زوو خیر بکری درهنگه

۶۷۴- عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (تَصَدَّقُوا، فَإِنَّهُ يَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ يَمْشِي الرَّجُلُ بِصَدَقَتِهِ فَلَا يَجِدُ مَنْ يَقْبَلُهَا، يَقُولُ الرَّجُلُ لَوْ جِئْتُ بِهَا بِالْأَمْسِ، لَقَبِلْتُهَا، فَأَمَّا الْيَوْمَ فَلَا حَاجَةَ لِي بِهَا). (الحديث: ۱۴۱۱ طرفاه في: ۱۴۲۴، ۷۱۲۰) ^{۸۲}:

حاریثہ ی کوری وھب (رمزی خوی لی ہین) فہرمووی: بہگوی خؤم لہزاری
پیرؤزی خؤشہویستم بیست - درودی خوی لہسر ہین۔ دھیفہرموو: (تازوو خیربکہن
درہنگہ ہاکا کہوتنہ پؤزگاریکی واوہ کہستان دہست ناکہوئی، کہخیرتان لی
ومرگری، ہاکا وای لیہات پیاو بہمالی خیرموہ بہسہر خہلکا بسوریتہوہ،
بہلکوو ئہو کہسہی کہخیرہکہی دہداتئی پیئی دہلئی: ئہگہر دوینئی
بہاتیتایہ لیتم ومردہگرت، بہلام ئیستا کارم پیئی نییہ، لہبہرئہوہ ومری
ناگرم! لہئہنجامدا کہسی دہست ناکہوئی کہخیرہکہی لی ومرگری)۔
(تاج/۱۰ ل/۷۳ ف/۴ - ش)۔

۶۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ، حَتَّى يَكْثَرَ فِيكُمْ الْمَالُ فَيَفِضَ، حَتَّى يُهَمَّ رَبُّ الْمَالِ مَنْ يَقْبَلُ صَدَقَتَهُ، وَحَتَّى يَعْزِضَهُ، فَيَقُولَ الَّذِي يَعْزِضُهُ عَلَيْهِ: لَا أَرَبَ لِي) (الحديث ۱۴۱۲) ^{۸۳}:

ئہبو ہورہیرہ (رمزی خوی لی ہین) لہ خؤشہویستہوہ - درودی خوی لہسر ہین۔ دھفہرموی:
(قیامت ہہئناسی، تا مال لہنیوانتانا وا زؤردمبی، دمبی بہلیشاو، تہنانہت
خاومن سامان دمکویتہ مشووری ئہوہوہ دمبی کہسیکی وای دہست بکہوئی،

(۸۲) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الرِّكَاعَةِ أَيْضًا: (صحيح مسلم بشرح النووي/۹۹/۷)۔ المترجم۔

(۸۳) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الرِّكَاعَةِ، بِأَبٍ: الترغيب في الصدقة قبل ان رقم: ۱۵۷۔

کہ خیرو زمکاتی لی ورمیگری! ہوتا نہ گاتہ نہ وہ خاومن سامان خیرو زمکات دمبا بؤ مہردووم، بہ لام نہ وہی کہ بؤی دمبا لکی ورمناگری و پیی دہلی: کارم پیی نییہ۔

۶۷۶- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَهُ رَجُلَانِ، أَحَدُهُمَا يَشْكُو الْعِيْلَةَ، وَالْآخَرُ يَشْكُو قَطْعَ السَّبِيلِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَمَّا قَطْعُ السَّبِيلِ، فَإِنَّهُ لَيَأْتِي عَلَيْكَ إِلَّا قَلِيلٌ حَتَّى تَخْرُجَ الْعِيرُ إِلَى مَكَّةَ بِغَيْرِ خَفِيرٍ، وَأَمَّا الْعِيْلَةُ، فَإِنَّ السَّاعَةَ لَا تَقُومُ حَتَّى يَطُوفَ أَحَدُكُمْ بِصَدَقَتِهِ لِيَجِدَ مَنْ يَقْبَلُهَا مِنْهُ ثُمَّ لَيَقْفَنَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ حِجَابٌ، وَلَا تَرْجُمَانِ يُتْرَجَمُ لَهُ، ثُمَّ لَيَقُولَنَّ لَهُ: (أَلَمْ أَوْتِكَ مَالًا فَلَيَقُولَنَّ: بَلَى، ثُمَّ لَيَقُولَنَّ: أَلَمْ أُرْسِلْ إِلَيْكَ رَسُولًا؟ فَلَيَقُولَنَّ بَلَى، فَيَنْظُرُ عَنْ يَمِينِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ، ثُمَّ يَنْظُرُ عَنْ شِمَالِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ، فَلَيَتَقَيَّنَنَّ أَحَدُكُمْ النَّارَ، وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ). (الحديث ۱۴۱۳- اطرافہ فی: ۱۴۱۷، ۳۵۹۵، ۶۰۲۳، ۶۵۳۹، ۶۵۴۰، ۶۵۶۳، ۷۴۴۳، ۷۵۱۲) ۸۴:

عہدی کوپی حاتم (رمزی خوی لی بی) فہرمووی: لہ خرمہتی حہ زرمندا بووم۔ دروودی خوی لسمہر بی: لہو کاتہدا دوو پیاو ہاتن بؤ خرمہتی، یہ کیکیان سکاالی لہدہستی ہہ زاری کرد، نہوی تریان سکاالی لہدہستی ریگری و جہردہی کرد۔ پیغہ مہریش - دروودی خوی لسمہر بی: فہرمووی: (نہی عہدی! نایا شاری حیرت دیوہ؟ گوتم: نہ مدیوہ، بہ لام ناوو نیشانیم بیستووہ، فہرمووی: (نہ گہر مہرگ مؤلہنت بدات و تہ مہنت دریژی، بہ جاوی خوٹ نافرمتی کہ زاوہنشین دہبینی لہ حیرموہ دی، تہ وافی کہ عہدہ دہکا، بہ بی نہ وہی

که سیکی له گه لدا بئ، وه لهو ماوه یه دا له خودا نه بئ له که سی تر ناترسی، چونکه ئاوا پښه و بان ئه مین و بئ ترس ده بئ و جهرده و پښه نامینن، منیش له دلئ خو مدها گوتم: نهی ده شئ نه و جهردانهی هو زی طه ی چیان به سه ربئ و بو کوئ بچن، نه وانهی که ئیستا نه م ولاته یان کردووه به ناگر. هه زرمه ت فهرمووشی: (نه گهر ته مه نت به به ریوه هه بئ گه نجینه کانی کیسرا فه تچ ده کریڼو، نه و گشته گهنج و سامان و گه وه ره ده که ونه دهستی مسولمانان و مسولمانان به تالان ده یان بهن بو خو یان!).

عه زیم کرد: مه به ستت کیسرای کورئ هورموزه که ئیستا شای ئیرانه ؟ فهرمووی: به ئئ، مه به ستم نه وه، هه روا نه گهر ته مه نت در یژ بئ به چاوی خو ت پیاو ده بینئ به چنگئ زیږه وه، یا به پر چنگئ زیوه وه ده سووړ پته وه، به لام له بهر زوړی پاره و پوول و لی شاوی مال، که سی ده ست ناکه وئ که نه و چنگه زیږو زیوه ی لئ و مر گری، سو یندم به زاتی خودا، ئیوه یه که به یه کتان له روژی قیامه تدا که ده گه نه وه به خرمه تی خودای خو تان، هه ر که سه تان به ته نها خو ی ده چی ته به رده ستی خودا، خودا به خودی خو ی به بئ په رده و به بئ ته رجومان و زمانزان قسه تان له گه ل ده کا، ده فهرموئ به به نده له و گفتو گو یه دا: ئایا له دنیا دا پیغه مبه رم نه نارد بو سه رت، هه تا فهرمانی منت پئ را گه یه نئ؟ به نده ده ئئ: با، به ئئ، ده فهرموئ: مال و منالهم دابوو پیت یا نا؟ خیر و بیړیکی زوړم رزان دبوو به سه رتا یا نا؟ به نده ده ئئ: به ئئ و ابو، ئیتر نه و به نده یه که سه یری لای راستی خو ی ده کا دوزه خ ده بینئ و، که ته ماشای لای چه پی خو ی ده کا دیسان هه ر دوزه خ ده بینئ، جا که حال وایه خو تان به اریژن له ناگری دوزه خ، نه گهر چی به له تی ده نکه خورمایه کیش بئ، نه وه یشی که نییه تی به خیر و خیرات خو ی له ناگر قوتار بکا، باب به قسه ی باش و زمانی

شیرین خوئی رزگار بکا). عهدی فہرمووی: من خوّم به چاوی خوّم دیتم کہ زنی کہ ژاومنشین لە حیرەوہ دەهات و تەوافی کہ عەبەہی دەکرد و ترسی کہەسی تری نہ بوو، ترسی خودای گەورە نہ بێ، وە من خویشم یەکیک بووم لەو لەشکرەہی کہ گەنجینەکانی کیسرامان بە تالانی گرت، ئیوەدیش ئەگەر تەمەنتان درێژ بێ ئەوی کہ پێغەمبەر - دروودی خوای لەسەر بێ - فہرمووی بە چاوی خوّتان دەبینن). (تاج/ ۴/ ۳۶۲ ف/ ۱) ئەم تەرجەمەہیە دەقی ئەو پێوایەتەہی بوخاریی کہوا لە (کتاب المناقب) باب علامات النبوة فی الاسلام (بروانہ: عمدة القاریء/ ۱۶ ص/ ۱۳۴ ژمارەہی فہرموودە/ ۱۰۰). ھەر و ھا بێروانہ: ریاض الصالحین/ کوردی بەرگی یەکەم ژمارە/ ۲۳-۱۳۹).

۶۷۷- عن أبي موسى رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ، يَطُوفُ الرَّجُلُ فِيهِ بِالصَّدَقَةِ مِنَ الذَّهَبِ، ثُمَّ لَا يَجِدُ أَحَدًا يَأْخُذُهَا مِنْهُ، وَيُرَى الرَّجُلُ الْوَاحِدُ يَتَّبِعُهُ أَرْبَعُونَ أَمْرًا يُلْذَنُ بِهِ، مِنْ قِلَّةِ الرِّجَالِ وَكَثْرَةِ النِّسَاءِ) (الحديث ۱۴۱۴) ^{۸۵}:

ئەبو موسای ئەشعەرێ (زمزی خوای ئێ بێ) فہرمووی: خو شەو یست - دروودی خوای لەسەر بێ - فہرمووی: (مەردوم دەکەونە پوژگارێکی واو، پیاو بە زێڕی خێرەوہ مائەو مال و شارەو شار دەسوورپێتەوہ تابیکا بە خێر، یا بیدا بە زەکات، بە لام ھەژاری دەست ناکەوێ کەلێی وەرگرت، لەبەر زۆری مال کەس نایەوێ، و دەدەبێرێ چل ژن شوینی تاقە پیاوێ دەکەون و پەنای بۆ دەبەن، تا سەرەو کارییان بکاو، کەس دەسدرێژیان لێنەکا، ئەمەیش لەبەر کەمی پیاو و زۆری ژن، بەھوێ زۆری ئازاوەو زۆری کوشتنەوہ). (ریاض/ ۴/ ل/ ۱۳۲۲ + تاج/ ۲/ ۵۹ ز/ ۲۳ ف/ ۲).

خیر که میشی هه زۆره

۶۷۸- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَرَنَا بِالصَّدَقَةِ، أَنْطَلَقَ أَحَدُنَا إِلَى السُّوقِ، فَتَحَامَلَ، فَيُصِيبُ الْمُدَّ، وَإِنَّ لَبَعْضَهُمُ الْيَوْمَ لَمِائَةَ أَلْفٍ. (الحديث ۱۴۱۶) ۸۶:

ئهو مهسعوودی ئه نصاری (رمزی خوی ن بـ) فهرمووی: جاران کاتی پیغه مبهه دروودی خوی لهسهه بـ. که فهرمانی پیمان دهکرد بهکردنی خیر و سه دهقه، هه مانبوو دهچوو بو بازارو کۆل کیشی دهکردو مشتێ دانهو یله پهییدا دهکردو دمی کرد به خیر، نهوسا لهکاتی پیغه مبهه رداو به سههرینی ئهو زاته، حالی ئیمه وابوو، بهلام نیسته خهک دارابوون، ههندی له برادهرمان سهه ههزار درهم و دیناریان ههیه).

۶۷۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَتْ أَمْرَأَةً مَعَهَا ابْتَنَانِ لَهَا تَسْأَلُ، فَلَمْ تَجِدْ عِنْدِي شَيْئًا غَيْرَ ثَمَرَةٍ، فَأَعْطَيْتُهَا إِيَّاهَا، فَقَسَمْتُهَا بَيْنَ ابْنَتَيْهَا، وَلَمْ تَأْكُلْ مِنْهَا، ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ، فَدَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: (مَنْ ابْتَلَى مِنْ هَذِهِ الْبَنَاتِ شَيْئًا كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ). (الحديث ۱۴۱۸ - طَرَفُهُ فِي: ۵۹۹۵) ۸۷:

عائیشه (رمزی خوی ن بـ) فهرمووی: ژنی دووکچی خویی پیبوو، هاتهلام بو سوال، منیش تاقه دهنگی خورمام ههبوو دام پیی، نهویش لهتی کرد بو ههردوو کچه کهی و خوی لی نهخوارد، نینجا ههلساو رویشت، که پیغه مبهه دروودی خوی لهسهه بـ. هاتهوه ئهمه بو گیرایهوه، فهرمووی: (کهسێ

(۸۶) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ: (صحيح مسلم بشرح النووي ج/ ۷ ص ۱۰۵، باب الحمل بأجره). - المترجم.

(۸۷) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الْبَرِّ وَالصَّلَةِ.. فضل الاحسان إلي البنات، رقم ۲۶۲۹.

دووچارى دهستى كچ بېئ و خودا بيهوئ بههوى كچه وه تاقي بكاته وه،
وهباش بئ بؤيان، ئيتړ كچه كان يهك بن يا پتر، خودا له پوژى قيامه تدا
بههوى نهو كچانه وه پزگارى دهكا له ناگرى دوزه خ). (رياض/۱/۲۳۴ ز/۳۳
ژماره/۱۰/۲۶۹ + تاج/۹/۱۱ ف/۴ ز/۲).

كام خيره زور خيره

۶۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَعْظَمُ أَجْراً؟ قَالَ: (أَنْ تَصَدَّقَ
وَأَنْتَ مَحِيحٌ صَحِيحٌ، تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَأْمُلُ الْغِنَى، وَلَا تُمَهِّلُ حَتَّى إِذَا بَلَغْتَ
الْحُلُقُومَ قُلْتَ: لِفُلَانٍ كَذَا، وَلِفُلَانٍ كَذَا، وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ). (الحديث ۱۴۱۹-
طرفه فى: ۲۷۴۸) ^{۸۸}.

ئهبوهورهيره (رمزى خوى ن بئ) فهرمووى: پياوئ هاته خزمه تى
خوشه ويست - درووى خوى لسمه بئ - عهرزى كرد: نهى په وانه كراوى خودا! كام
خيرو به خشينه پاداشتى گه وره تره؟ فهرمووى: (نهو خيره ي كه دهيكه ي
له شت ساخ بئ و دلت به مالدارى خوش بئ و، مه ترسى هه ژار كه وتنت
هه بئ و هيواى دهوئمه ندبوونت هه بئ، نه وهك كه مته رخه مى بكه ي تا
نه وده مه ي كه گيان دهگاته سه رليو، وه مردن يه خهت دهگرئ، جانه و حه له
به په له پرووزه بلئى، نه وه بؤ نه مو نه مه بؤ نه مو، تازه چ سوودا گريمان
نه گهر سووديشى هه بئ كه مه له چاو خير كردنى حالى له ش ساخيدا،
چونكه نهو شته له دهستى دمرچووه و ده بئ به مالى يه كيكي تر!).
(تاج/۲/۵۷ ف/۱ ش/ن).

۶۸۱- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ بَعْضَ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْنَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّنَا أَسْرَعُ بِكَ لِحَقِّاقٍ؟ قَالَ: (أَطْوَلُكُمْ يَدًا). فَأَخَذُوا قَصَبَةً يَنْزِعُونَهَا، فَكَانَتْ سَوْدَةً أَطْوَلَهُنَّ يَدًا، فَعَلِمْنَا بَعْدُ: أَلَمَّا كَانَتْ طَوْلَ يَدِهَا الصَّدَقَةَ، وَكَانَتْ أَسْرَعَنَا لِحَقِّاقٍ بِهِ، وَكَانَتْ تُحِبُّ الصَّدَقَةَ. (الحديث ۱۴۲۰) ۸۹:

عائشه (رضی خوی لی عن) فہرمووی: ہندی لہاوسہرہکانی پیغہمبہر - درودی
خوی لہسر - عہرزی پیغہمبہریان کرد: لہپاش مردنی تو کاممان زووتر
دہمرین و لہو دنیا بہخزمہتت دہگہینہوہ؟ پیغہمبہر - درودی خوی لہسر -
فہرمووی: (نہوہتان کہ دہستی دریژترہ زووتر دہگاتہوہ بہ من) جا
ژنہکانی پیغہمبہر - درودی خوی لہسر - تہلی قامیشیان ہینا باسکی خویان پی
پیوا، تابزان دہستی کامیان دریژترہ، بہلام لہدواییدا دہرکہوت مہبہستی
حہزرت لہدہستی دریژ، خیرہومہندی و بہخندہیی بوو، چونکہ سہودہ
لہ ہہموویان باسکی دریژتر بوو، (بہلام زمینہب لہپیش ہہموویانا
نہمری خودای کرد، دیاربوو کہدہست دریژیہکہی زمینہب بریتی بوو لہ
خیرہومہندی و خیرخوایی، چونکہ ہہمیشہ بہدہستی خوی نیشی
دہکردو کوئی دہکردہوو دہیکرد بہخیرو چاکہ). (تاج/۵/۱۶۰/ف/۱-م/ب).

پافہو شیکردنہوہ:

شیکہرہوہکانی نہم فہرموودہیہ زورقسہیان لہم فہرموودہیہ کردوہو،
لہبارہی توفیق و سازان لہنیوان خاتوو سہودہو خاتوو زمینہبہوہ. گرنگ
نہوہیہ کہجوڑی خیری نایابی پیدمزانری.

خیر به دهوله مه ندو دزو داوین پیس

۶۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (قَالَ رَجُلٌ: لَأُصَدِّقَنَّ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ، فَوَضَعَهَا فِي يَدِ سَارِقٍ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تُصَدِّقَ عَلَى سَارِقٍ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، لَأُصَدِّقَنَّ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِي زَانِيَةٍ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تُصَدِّقَ اللَّيْلَةَ عَلَى زَانِيَةٍ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى زَانِيَةٍ؟ لَأُصَدِّقَنَّ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ، فَوَضَعَهَا فِي يَدِي غَنِيٍّ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تُصَدِّقَ عَلَى غَنِيٍّ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، عَلَى سَارِقٍ، وَعَلَى زَانِيَةٍ، وَعَلَى غَنِيٍّ، فَأَتَى: فَقِيلَ لَهُ: أَمَّا صَدَقَتُكَ عَلَى سَارِقٍ فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعِيفَ عَنْ سَرِقَتِهِ، وَأَمَّا الزَّانِيَةُ فَلَعَلَّهَا أَنْ تَسْتَعِيفَ عَنْ زَنَاهَا، وَأَمَّا الْغَنِيُّ أَنْ فَلَعَلَّهُ يَغْتَبِرَ، فَيَنْفِقُ مِمَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ). (الحديث ۱۴۲۱) ۹:

نه بو هورمیره (رمزی خوی لی بی) فهرمووی: خو شه ویست دروودی خوی له سر بی- له سر و مال و منال و ههست و نهست گشتی به قوربانی نهو گهرده بی، که له پیی دینیکه رانی گوژی پیروزی دهنیشی فهرمووی: پیاوی ده بی له نه وهوی ئیسرائیل، ده لی: به خودا ده بی نه مشهو خیری بکه م، شهو خیره که ی ده باو دهنیته ناودهستی دزیکه وه، بو به یانی خه لک ده لین: زور سهیره نیم شهو خیر به دزی کراوه ! خیره که ره که ده لی: خودایه ! سو پاس بو تو له سه ره نه م خیره به م دزه (چونکه نه مه ویست و خواستی تو ی له سه ربووه، خواستی تویش پره له زانستی به رزو، بی دانای نییه) ده بی خیری تر بکه م، خیره که ی ده باو، دهنیته ناودهستی ژنیکی داوین

(۹۰) اخذته مسلم في الركاة، باب: ثبوت آخر المتصدق وإن وقعت صدقته في يد غير

پیسەو، بۆ بهیانی دیسان خەلک دەلێن: سەیرە! ئیمشەو خێر بە ژنیکی داوین پیس کراوە، پیاوێکە دەلێ: خودایە! سوپاس بۆ تۆ لەسەر ئەم خێرهەش بەم ژنە داوین پیسە، دەبی خێری تر بکەم، خێرهەکی دەباو دەینیته ناو دەستی دەولەمەندیکەو، دیسان بۆ بهیانی خەلکە دەلێن: ئای چەند سەیرە خێر بە پیاویکی دەولەمەند کراوە!

پیاوێکەش دەلێ: خودایە! سوپاس بۆ تۆ لەسەر خێردان بە پیاوی دزو بە ژنی خراپەکارو بە پیاوی دەولەمەند، خێرکەرەکی شەو لەخەودا خەوی دی، لەخەوا پێیان گوت: هەرسێ خێرهەکانت گیرابوون، سا بەلکو ئەو دزە بەهۆی خێرهەکی تۆوە واز لەدزی کردن بهێنێ، بەشکو ئەو ژنە سەلیتەیه (واتە: سۆزانییه) بەهۆی ئەو خێرهی تۆوە دەست لەو ئێشە خراپە هەلبگرێ، بەشکو دەولەمەندەکیەش پەندوعیرمەت و مەبگرێ و شەرم لەخۆی بکا، لەو مال و سامانەکی کە خودا پێی داوە دەست بکا بە بەخشش و خێرکردن). (تاج/۱۰/۷۵-۷۶ ش).

خێر بە خزمی خۆت و بە کۆر و کچی خۆت

۶۸۳- عَنْ مَعْنِ بْنِ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -أَنَا وَأَبِي وَجَدِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَخَطَبَ عَلِيٌّ فَأُكِّحَنِ وَخَاصَمْتُ إِلَيْهِ: كَانَ أَبِي يَزِيدُ أَخْرَجَ دَنَانِيرَ يَتَصَدَّقُ بِهَا، فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَجِئْتُ فَأَخَذْتُهَا، فَأَتَيْتُهُ بِهَا، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا يَبَاكَ أَرَدْتُ، فَخَاصَمْتُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: (لَكَ مَا نَوَيْتَ يَا يَزِيدُ وَلَكَ مَا أَخَذْتَ يَا مَعْنُ). (الحديث ۱۴۲۲) ۹۱:

مەعنى كۆرى يەزىدى كۆرى ئەخەنسە سى السّلمى (رەزى خۇى ئى بىن)، فەرمووى: (من پەيۋەندىيەكى پتەوم لەگەل پىغەمبەردا ھەبوو - دروودى خۇى لىسەر بى- چونكە خۇم و باوكم و باپىرم بەيەت و پەيمانمان بەپىغەمبەر داو، وەپىغەمبەر خۇى - دروودى خۇى لىسەر بى- داخوایى ژنى بۆكردم و ھەرخۇشى لىى مارەبىرم، سكالایشم لەخزمەتدا كىدووه: جارى يەزىدى باوكم چەند دىنارى لەلای پىاوى، لەمزگەوت دادەنى كە بۆى بكا بەخىر. منىش چووم پارەكەم برد بۆخۇم و ھىنام بۆلای باوكم. باوكم فەرمووى: بەخودا شتى وانابى، من مەبەستم تۆ نەبووه، جامنىش بۆ دادخوایى و سكالاكردن، باوكم برد بۆلای ھەزرىت - دروودى خۇى لىسەر بى- خۇشەوىست پاش ئەوھى كە لەھالەكە ھالى بوو، فەرمووى: (تۆ بەنەيازى خۇت گەشتوویت ئەى يەزىد! وەتۆیش ئەوھى كەبردووتە ھى خۇتە ئەى مەعن! چونكە ئەو پارەيە دانراوھ كە بدرى بەكەسى ئاتاجى پىى ھەبى، تۆیش ئەو مەرجەت واتىادا). (تاج/۱/ ۶۹/۱ ف/۱).

باقەو شىكردنەو:

وہك لەدەقى فەرموودەكەوھ دەرەكەوئ: مەعن خۇى و يەزىدى باوكى و ئەخەنسە باپىرى، ھەرسىكىان ھاورپى پىغەمبەر بوون، دروودى خودا لە پىغەمبەر و پەزى خودا لەوان بى.

يەزىد دەفەرموئ: كاتى مسوئمان بووم، ھەموو كەس و كارەكەم لەگەلما مسوئمان بوون، تەنیا ژنى نەبى، بەم بۆنەيەوھ خودا ئەم ئايەتە پىرۆزى ناردە خواروھ بۆ پىغەمبەر: ﴿وَلَا تُمَسِّكُوا بِعَصَمِ الْكُوفِرِ﴾. سورة المتحنة- ۱۰.

خوشه‌ویست درودی خوی لیسر بن: دمه‌رموی: (خودای گه‌وره به‌ئینی پیم داوه، که حه‌فتا هزار کس له‌ئوممه‌تم به‌بی لیپرسینه‌وه بباته به‌هه‌شت) یه‌زیدی کوری نه‌خنه‌سیش دمه‌رموی: (سویندم به‌خودا نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا ! نه‌م نه‌ته‌وه‌ی نیسلامه‌ی که به‌پر موی تو دمکه‌ن، نه‌مونده زورو گه‌ورمو بی‌شومار دمبن، نه‌م نه‌ندازمیه له‌چاو نه‌واندا وه‌ک می‌شی مۆر وایه له‌چاو هه‌موو جو‌رمکانی تری می‌شدا).

خیر کردن مهرج نییه مروّف به‌دهستی خوی بیکا

۶۸۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا أُنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا، غَيْرَ مُفْسِدَةٍ، كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أُنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا، غَيْرَ مُفْسِدَةٍ، كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أُنْفَقَتِ، وَلِزَوْجِهَا أَجْرُهُ بِمَا كَسَبَ، وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذَلِكَ، لَا يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرَ بَعْضٍ شَيْئًا). (الحديث ۱۴۲۵ - أطرافه فی: ۱۴۳۷، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۲۰۶۵) ۹۲:

عائیشه (همزای خوی بی) له‌پیغه‌مبه‌روه درودی خوی لیسر بن: دمه‌رموی: (کاتی ژن به‌بی ده‌ست بلاوی- له‌خو‌راکی ماله‌وه‌ی به‌خشی، نه‌وه پاداشتی باشی بو هه‌یه له‌سه‌ر نه‌و به‌خشینه، چونکه نه‌و هو‌ی نه‌وه‌یه، هه‌روه‌ها می‌رده‌کشی پاداشتی باشی بو هه‌یه، چونکه نه‌و په‌یدای کردووه، کلیلدارو کلیل به‌ده‌ستیش هه‌روه‌ها، که‌سی‌شان له‌پاداشتی که‌سیان که‌م ناکه‌نه‌وه، واته: نابن به‌موزاحیمی یه‌کتری). (تاج/۶/۲- ف/۴- ش/د/ت/ن).

رافه و شیکردنه وه:

مه به ست نه وه یه: (نه گهر دوو کهس یا چه ند که سی هاو به شی بکه ن له نه جامدانی کاریکی خیردا، نه وه هه ریه کی له وان به قه د جوړی هاو به شی و نه رک و ماندو و بوونی خو، له جیب به جی بوونی نه و کاری چاکه یه دا، خیر و پاداشتی ده گا، و مزوړی و که می پاداشی هه ریه کی له وان، په یوه ندیی به نه ندازه ی رپوئی خو یه وه هه یه له نه جامدانی نه و کاره خیردا، که واته مهرج نییه که هه موو هاو به شکه ر مکان وه ک یه ک خیریان بگات، بو وینه: دروسته ژن که له مالی میړدی، خیرئ بکا، ده چاکه ی بو هه بی، یا که متر یا زیاتر، وه میړد سه د چاکه ی بو بنووسری، یا زیاتر یا که متر).

خیرده بی له سه ر تیږی بی

۶۸۵- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (الْيَدُ الْغُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ، وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ عَنْ ظَهْرِ غِنَى، وَمَنْ يَسْتَغْفِرْ يُعْفُ اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ). (الحديث - ۱۴۲۷) ۹۳.

حه کیمي کوړی حیزام (رمزای خوای ن بی) له خو شه ویسته وه - دروودی خوای له سه ر بی دمفه رموی: (دهستی سه ره وه، که دهستی خیر که ره، له دهستی ژیره وه باشتره، که دهستی خیر و مرگره، له خیزان و خز می خو شته وه ده ست بکه به خیر کردن، باشترین خیریش نه و جوړه خیره یه که له سه ر تیږی بی، و مه ر که سیکی ش خو ی به دوور بگری له روو زمردی سوال و سوال کردن، خودا له هه ردو و جیهاندا روو سوورو سه ر به رزی ده کا، وه هه ر که سیکی ش

چاوی تیږبې و خوی بېنیز بگرئ و چاوی له دهستی نه م و نه و نه بې، خودا دمو له مهن دو بې نیازی دهکا). (تاج/۲۸ هـ/۱ + ل/۵۱ هـ/۵ + ل/۵۴ هـ/۱).

پاڅه و شیکردنه وه:

بؤ نه وهی سا به لکو خودای گه وره، به دهسته لاتی بېسنووری خوی، به ږحه مته تی بې پایانی خوی، ږهفتاره شیرین و جوانه کانی جاران له ناو مسولمانانا زیندوو بکاته وه، به رمبه ره شه وکته و سامو شکوی مسولمانان له سهرجه می جیهانا، وهک سهرده می زیږنیا، دهست پېبکاته وه، وابؤ نه م مه بهسته، به پستی خودا، ژیاننامه ی پر له شانازی و سهر به رزی و جوامیږی حه کیمی کوږی حیزام دمنووسین، به پاستی هیج شتی وهک داستان و باسی ژیاننامه ی پیاوچاکان ږوادر نابه ستیته وه به نایین و به په ږهوی کردنی نایینه وه. حه کیمی کوږی حیزام (رمزی خوی ن بهی) ږرازای حه زره تی دایکه خه دیجه ی هاوسه ری پېغه مبه ر بووه - ږروودی خوی له سهر بهی - ، ږرمزای خودا له خه دیجه و ږرازاکه ی بې، په کئ بووه له به گزاده کانی قوږه یش، ږیفاده له دهستی نه و دابوو، ابن الاثیر (رمزی خوی ن بهی) دهغه رموی: (ږیفاده جوړه پیتاک کوکړدنه و مبه ک بووه، قوږه یش له ناو خو یاندا، هه رکه سی به پېی توانای خوی، ږږئ به خششی ددها، هه تا سامانیکی زوړیان کو ده کړدوه، جا له و ماله خواردنه مهنی و میوژو خو شواویان ده کږی، وه له ږوژانی حه جدا دمرخواردی خه لک و حاجیانیا ن ددها...).

حه کیم خوی د مېغه رموو: (سیازده سال له پېش سالی فیلدا، له دایک بووم، له بیرم دی، که عه بدولوت ته لیبی باپیږه ی پېغه مبه ر، دهیویست، بؤ جېبه جئ کردنی نه زره که ی، عه بدوللای کوږی، واته: باوکی پېغه مبه ر، سهر ږږئ و بیکا به قوږبانی، حه کیم له ناو زووری که عبه دا له دایک بووه،

له جاهیلیه تا شهست سال ژیاوه، له ئیسلامیشا شهست سال ژیاوه، شهست کۆیله ی له سهرده می نادانی پېش ئیسلامدا نازادکردووه، له سهرده می ئیسلام دا حه جی کرد، سه د و شتری دیاری بهیتی پې بوو، کاتی له چیا ی عمره فیه، له پوژی عمره فیه دا پاره ستا، سه دکۆیله ی هینا بوو، له وئ له گه ئیا پاره ستا بوون، له گه ئیا حه جیان ده کرد، هه ر سه دیان یه کی سه روته وقی زیویان له گه رندا بوو، به نه خش لیان نوو سرا بوو؛ نه مانه نازادکراوی خودان، له بهر پرمزای خودا حه کیمی کوری حیزام نازادی کردوون، هه زار سه ر په زیشی کرد به هه دیی بهیت.

حیزامی باوکی له هه رای (فجار) دا کوژرا، خو ش ئاماده ی نه م هه رایه بووه، له پېش بیعته تدا دۆستی پېغه مبه ر بوو، له دوا ی بیعته تیش هه ر پېغه مبه ری خو شی ده ویست، به لام درمنگ ئیسلام بوو، یه کئ بوو له (مسلمه) ی فه تج، له پوژی نازادکردنی مه ککه دا، بو پزنان له حه کیم، پېغه مبه ر درودی خوی له سه ر به فه رمووی: (هه رکه سی پروه ته مائی حه کیمی کوری حیزامه وه، له سه رو مائی خو ی دلتیاب). حه کیم پیاویکی ژیری پزرداری له خوا ترسی ده وئه مه ند بوو، زور به خشنده و خیرکه ر بوو، سه دو بیست سال ژیاوه، سالی په نجاو چوار، له سه رده می جینشینیی مو عاوییه دا، له مه دینه، له مائی خو ی دا زایه بوو (رهزی خوی ن به).

۶۸۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ، وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ، وَذَكَرَ الصَّدَقَةَ وَالْتَعَفُّفَ وَالْمَسْئَلَةَ: (الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، فَالْيَدُ الْعُلْيَا هِيَ الْمُنْفِقَةُ، وَالسُّفْلَى هِيَ السَّائِلَةُ). (الحدیث ۱۴۲۹) ۹۴:

عه بدو ئلای کوری عومه ر (رهزی خوی ن به) فه رمووی: پېغه مبه ر درودی خوی له سه ر

ب۔ لہ سہر دوانگہ، باسی خیر کردن و خوپاراستن لہ دہرووزہ و گہدایی
فہرموو، لہم لایہ نہوہ فہرمووی: (دہستی سہرہوہ لہ دہستی ژیرہوہ
باشترہ، دہستی سہرہوہ نہو دہستہیہ گہشت دہبہ خشی، دہستی
ژیرہوہ میس نہو دہستہیہ کہ گہدایی دہکا)۔

رافہ و شیکردنہوہ:

نہم بہ ہرانہ لہ فہرموو دہکانی نہم باسہ و مردہ گیرین:

۱. چاکہ کردن لہ گہل خیزان و باشبوون و بویان و مہ سرفہ کردن بویان
بہ نیازی پەرستش بہ شیکہ لہ خیر کردن، خیر بہ باوک و دایک و برا
دہشی۔

۲. وازہینان لہ ہہندی کاری ناشایستہ و پشت بہستن بہ خودا، کہ ہہقی
نہوہی بؤ بکاتہوہ، و ہک تۆ واز لہ سوال کردن بہیننی، بہنومیدی نہوہی
کہ خودا دہروویہ کی باشترت لی بکاتہوہ، بؤ دابینکردنی بزوی و
گوزہرانی خۆت و مال و منال، لہ کاتی وادا خودا دی بہ ہانای بہندہی
خۆیہوہو بہ لیننی نہوہی دہدات۔

باسی ہاندان لہ سہر خیر کردن

۶۸۷- عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ إِذَا جَاءَهُ السَّائِلُ، أَوْ طُلِبَتْ إِلَيْهِ حَاجَةٌ، قَالَ: (أَشْفَعُوا تُؤْجَرُوا، وَيَقْضِي
اللَّهُ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَاءَ). (الحديث ۱۴۳۲- أطرافہ
فی: ۶۰۲۷، ۶۰۲۸، ۷۴۷۶) ۹۵:

نهبو مووسا (رمزی خوی ن بر) فهرمووی: جاران که خوشه ویست دروودی خوی لهسر بر-
نیازمه ندی دهاته خزمه تی بو کاریکی خوی، رووی ده کرده دانیشتوانی
خزمه تی و دهیغه رموو: (تکای باش بکه ن بو داماو و نیازمه ندان، هه تا
کری و مزو پاداشتی باشی لهسر و مر بگرن، هه چیش نیازی خودای
گه و رهی لهسر بی، دپته دی، وه خودای گه و ره لهسر زمانی پیغه مبه ری
خوی به یانی دهکا) (بر: ریاض ل/ ۲۸، تاج/ ۹ ل/ ۸۷ ص/ ۵۴ ج/ ۵).

۶۸۸- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ: قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَا تُورِكِي قُيُوكِي عَلَيْكَ). وَفِي رِوَايَةٍ: (لَا تُخْصِي قُيُوكِي اللَّهُ
عَلَيْكَ). وَفِي رِوَايَةٍ: (لَا تُوعِي قُيُوكِي اللَّهُ عَلَيْكَ، إِرْضُحِي مَا أَسْطَغَتْ) (الحديث:
۱۴۳۴) ۹۶:

نهمای کچی نه بوبه گری صه دیق (رمزی خوی ن بر) فهرمووی: پیغه مبه ر-
دروودی خوی لهسر بر- پیی فهرمووم: (نهی نهماو! خیر بکه و ببه خسه ره وه،
دهست مه گمره وه، تا ده توانی مال له ریگهی خودادا، بهخت بکه و،
مه یکه ره کیسه و توورمه که و پریاسکه وه، دمرگا که ی به ده دمبین مه به سته و،
پاره و پوولی زور، به بی سوودیکی ره و که له که مه که، نه گینا خودایش
له توی ده گریته وه!) (ریاض/ ۲/ ۱۱۴ فهرمووده ی ژماره/ ۱۶/ ۵۵۹ + تاج/ ۱۰/ ۷۷
ف/ ۱۰ ص/ ۲۲۰ ج/ ۵).

۶۸۹- عَنْ حَيْكَمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ
أَشْيَاءَ، كُنْتُ أَتَحَنُّ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، مِنْ صَدَقَةٍ، أَوْ عَتَاقَةٍ، وَصَلَةِ رَحِمٍ، فَهَلْ
فِيهَا مِنْ أَجْرٍ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَسَلَّمْتَ عَلَى مَا سَلَفَ مِنْ
خَيْرٍ) (الحديث ۱۴۳۶- أطرافه فی: ۲۲۲۰، ۲۵۳۸، ۵۹۹۲) ۹۷:

(۹۶) أخرجه مسلم في الزكاة (عيني/ ۸/ ۲۰۰) = ج/ ۷ ص ۱۸ - المترجم).

(۹۷) أخرجه مسلم في الإيمان، باب: بيان حكم عمل الكافر.. رقم: ۱۲۳ - ج/ ۲/ ۱۴۰.

حه کیمی کوری حیزام (رمزی خوای آن بین) فهرمووی: (ئهی پیغه مبهری خودا !
 نایا نهو چاكانه‌ی كه له مه وپیش، له سهرده‌می نه‌زانی پیش هاتنی ئیسلام
 دا کردوومن، به‌نیازی نزیكبوونه‌وه له خودا، وهك خیرکردن و كۆیله نازاد
 كردن و به‌سهرکردنه‌وه‌ی خزم و خویش، نایا پاداشیان هه‌یه، و به‌گه‌رده‌وه‌ی
 چاكه ژمی‌ره ده‌كرین بۆم؟ پیغه مبه‌ر - دروودی خوای لسه‌ر بین - فهرمووی: (له‌سهر
 بناغه و پیشینه‌یه‌کی باش مسوئلمان بوویت).

پاشه و شیکردنه‌وه:

ئهم فهرمووده‌یه به‌لگه‌یه‌کی ڕوونه له‌سهر نه‌وه: كه‌گه‌رده‌وه‌ی باشی
 كاتی بئ باوه‌ری، له‌پاش ئیسلام بوون، سوودی هه‌یه بۆ خاوه‌نه‌كه‌ی،
 هه‌روهك گه‌رده‌وه‌ی باشی پیش ره‌سیده بوون، سوودی هه‌یه بۆ خاوه‌نی له
 پاش بائق بوون.

خیرکردنی کلیل به‌ده‌ست له‌و ماله‌ی وا له‌ژیر ده‌ستیدا

٦٩٠- عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ: (الْخَازِنُ الْمُسْلِمُ الْأَمِينُ، الَّذِي يُنْفِقُ - وَرَبَّمَا قَالَ: يُعْطِي - مَا أُمِرَ بِهِ، كَامِلًا
 مُؤَفَّرًا، طَيِّبٌ بِهِ نَفْسُهُ، فَيَذْفَعُهُ إِلَى الَّذِي أُمِرَ لَهُ بِهِ، أَحَدُ الْمُتَصَدِّقِينَ). (الحديث
 ١٤٣٨ - طَرَفَاهُ فِي: ٢٢٦٠، ٣٣١٩) ٩٨:

له نه‌بو مووساوه (رمزی خوای آن بین) خوشه‌ویست - دروودی خوای لسه‌ر بین - فهرمووی:
 (کلیل به‌ده‌ستی مسوئمانی ده‌ستپاک، کاتی نه‌و فهرمانه‌ی كه خاوه‌ن مال

پیی کردوو، سه بارمت به کردن و جیبه جی کردنی خیری، نه گهر به ته و او ی و به تیرو ته سه لی، وهك پیی گوتراوه، نه و فه رمانه نه نجام بدا و پیدا به و که سه ی که پیی گوتراوه، وه پی خوشحال بی به نه نجامدانی، نه وه خیر که ره کان دهن به دوو، که نه و یه کیکیانه). (بروانه: ژماره: ٦٨٤).

٦٩١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ، إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ، فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا: اللَّهُمَّ أَغْطِ مَنْفِقًا خَلْفًا، وَيَقُولُ الْآخَرُ: اللَّهُمَّ أَغْطِ مُنْسِكًا تَلْفًا). (الحديث: ١٤٤٢) ٩٩:

نه بوهوره پره (رمزی خوی ن بی) له خوشه ویسته وه، دمه رموی (درووی خوی لسه بی: هه موو روژی که به نده کان روژیان لیده بیته وه، دوو فریشته دینه خواره وه، یه کیکیان دمه رموی: خودایه! نه وه ی به خشنده یه، توش پیی ببه خشه و توله ی به زیاده وه بو بکه ره وه، نه وه تریشیان دمه رموی: خودایه! نه وه چرووک و گرو خیرنه که ره، توش له وه بگره وه و نایه و مایه ی بفه و تینه). (بر: ریاض/٢٩٥/٧/١/ ل/ ٢٤٧).

٦٩٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ اللَّهَ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُنْفِقِ، كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ، عَلَيْهِمَا جُبَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ، مِنْ تَلْبِيهِمَا إِلَى تَرَائِيهِمَا، فَأَمَّا الْمُنْفِقُ: فَلَا يُنْفِقُ إِلَّا سَبْعَتِ، أَوْ وَفَرَتْ عَلَى جِلْدِهِ، حَتَّى تُخْفِيَ بَنَانَهُ، وَتَعْفُوا أَثَرَهُ، وَأَمَّا الْبَخِيلُ: فَلَا بُرِيدَ أَنْ يُنْفِقَ شَيْئًا إِلَّا لَزِقَتْ كُلُّ حَلَقَةٍ مَكَانَهَا، فَهُوَ يُوسِعُهَا وَلَا تَتَّسِعُ). (الحديث ١٤٤٣) - أطرافه في: ١٤٤٤، ٢٩١٧، ٥٢٩٩، ٥٧٩٧) ١٠٠:

نه بوهوره پره (رمزی خوی ن بی) فه رموی: ژنه وتم له خوشه ویست (درووی خوی

(٩٩) أخرجه مسلم في الزكاة، باب: في المنفق والممسك، رقم: ١٠١٠.

(١٠٠) أخرجه مسلم في الزكاة، باب: مثل المنفق والبخيل، رقم ١٠٢١.

لسمربی: دهیښه رموو: (پیاوی ږمزیل و پیاوی به خشنده (سهخی) مانه ندی دوو پیاو وان، که په کی سهر و زریه ی ئاسنینی ته سکیان له سهر دابی، له مهمکیانه وه بی تاددانه ی سنگیان، جاجار له گهل جارا، که به خشنده که شتی دبه خشی، زریه که ی کشی دی و گوشادو گه وره دمبی، تاوای لی دی له بهر پیی ده خشی (و وهک چون جلی شوړ شوین پیی خاوه نه که ی له کاتی رویشتن دا، کوپر ده کاته وه، خپرو خیرات و به خشنده پیش ناوا گونه و تاوانی خاوه نه که ی داده پوښی)!

به لام پیاوی ږمزیل و چرووک هه رگاتی ویستی خپری بکا، یا شتی ببه خشی، نه لقه ی زریه که ی دپته وه په ک و زیاتر قولفه کانی ته سک دهنه وه، هه تا به ره به ره، هه ردوو دهستی شه ته که دهرین به بهر بینیه وه). فهرمووی: له پیغه مبهرم بیست دهیښه رموو: (جا ږمزیله که هه هه ول و ته فله لا دمدات، که که شی بینی به لام ناتوانی!).. (تاج - ش + ریاض/۱۱۵/۲ ز/۱۷/۵۶۰ ز/۶۰).

۶۹۲- (مکرر) - عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ). فَقَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: (يَعْمَلْ بِيَدِهِ، فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ). قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: (يُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ). قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: (فَلْيَعْمَلْ بِالْمَعْرُوفِ وَلْيُمْسِكْ عَنِ الشَّرِّ، فَإِنَّهَا لَهُ صَدَقَةٌ). (الحديث ۱۴۴۵ - طرفه فی: ۶۰۲۲) ۱۱:

نهبومووسا (ږمزی خوی ن بی) فهرمووی: پیغه مبهرم - درودی خوی لسمربی: فهرمووی: (هه موو مسولمانی له سهریه تی که خپری بکا) عه رزیان کرد: نه ی پیغه مبهری خودانه ی نه گهر مسولمانی نه یبوو چون؟ فهرمووی: (قوئی لیته لمانی و نیس بکا، هه خوی به خپو بکا، هه خپریش له دهسکه وتی

کارهکەى بکا). گوتیان: ئەى ئەگەر ئەمەى بۆ نەکرا چۆن؟ فەرمووی: (یاریدەى لێقەوماویکی داماو بدە) گوتیان: ئەى ئەگەر ئەمەشى بۆ نەلوا جى بکا؟ فەرمووی: (بارەفتارى جوان بى و کارى باش بى و پێگەى باش بەخەلك بلى و واز لەخراپە بێنى، ئەمەيش دەبى بەگەورەترین خێرو خیرات بۆى). (ریاض/۱/۱۳۳ / ژ/۱۴۱ / ز/۱۳).

۶۹۳- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ: بُعِثَ إِلَى نُسَيْبَةَ الْأَنْصَارِيَّةِ بِشَاةٍ، فَأَرْسَلَتْ إِلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنْهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (عِنْدَكُمْ شَيْءٌ، فَقُلْتُ: لَا، إِلَّا مَا أَرْسَلْتُ بِهِ نُسَيْبَةَ مِنْ تِلْكَ الشَّاةِ، فَقَالَ: هَاتِ، فَقَدْ بَلَغَتْ مَحَلَّهَا). (الحديث ۱۴۴۶ - طرفاه فى: ۱۴۹۴، ۲۵۷۹) ۱۰۲:

ئوم عەتى (رمزى خۆى نى بى) فەرمووی: من کەناوم نوسەیبەى ئەنصارىیەو، ناودارم بە داىكى عەتى، پێغەمبەر -دروودى خۆى لەسەر بى- مەریكى زەکاتى بۆ ناردم، کاتى سەرىم برى، بەدیاری بەشى عائیشەى هاوسەرى پێغەمبەرم لى نارد، پێغەمبەر -دروودى خۆى لەسەر بى- بەعائیشە دەفەرموى: (ئایا شتیکتان لەلا هەیه کەقاوەلتى بى بکەین؟). عائیشە دەفەرموى: (هێچم لەلا نییە، تەنیا دیارییەکەى ئوم عەتى نەبى، کە لەو مەره زەکاتە بۆى ناردووم، کە تۆ پیت دابوو، ئایا تۆ لەو دەخۆی؟) پێغەمبەریش -دروودى خۆى لەسەر بى- فەرمووی: (بەهێنە ئەو کە یووتە جیگەى خۆى، گە یووتە ئەو جیگەى کە پى حەلل دەبى، چونکە هەتا زەکات بى بەمن حەرامە، ئیستا بوو بەمالى ئوم عەتى و لەزەکاتى دەرچوو، بەلکوو دادەنرێ بەدیاری، دیاریش بۆ من حەلآله). (پروانه: تاج/۲/۴۶ - ف/۱+۲+۳+۴+۵+۶).

(۱۰۲) أخرجا مسلم في الزكاة، باب: إباحة الهدية للنبي صلى الله عليه وسلم ..

زەكاتى ناژەل

٦٩٤- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَتَبَ لَهُ النَّبِيُّ أَمَرَ اللَّهُ رَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بِنْتُ مَخَاضٍ وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ، وَعِنْدَهُ بِنْتُ لَبُونٍ، فَأَلَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ، وَيُعْطِيهِ الْمُتَدِقُ عَشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَاتَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ بِنْتُ مَخَاضٍ عَلَى وَجْهِهَا، وَعِنْدَهُ ابْنُ لَبُونٍ، فَإِنَّهُ يُقْبَلُ مِنْهُ، وَلَيْسَ مَعَهُ شَيْءٌ). (الحديث ١٤٤٨) طرفاه فى: ١٤٥٠، ١٤٥١، ١٤٥٣، ١٤٥٤، ١٤٥٥، ٢٤٨٧، ٣١٠٦، ٥٨٧٨، ٦٩٥٥) ١٠٣:

پيشهوا نه نهس (رمزي خوي نى بن) فهرمووى: (.. نهو زهكات هه زهزى كه خوداى گه و ره داي ناوه له سه ر نه ته وهى ئيسلام، نه بوبه كر بوى نووسيمه وه: (وه هه ركه سى زهكات هه دى كه ده گويره كه وشترىكى مئى يه ك ساله، به لام نه وهى نه بوو، به لكو گويره كه وشترىكى مئى دوو سالهى هه بوو، نهوا نه وهى لى و مرده گيرى، به لام زهكات سينه كه بيست دره م يا دوو مهر يادوو بزى سهر باقى دمدا ته وه به زه كادر، وه نه گهر كه سيكيش زهكاتى وشتره كانى ده يكرده كويره كه وشترىكى مئى يه ك ساله، به لام گويره كه وشترى واى نه بوو، به پئى مهر جى خوى، كه به كه لكى زهكات بى، به لكوو پارينه وشترىكى ني رهى دوو سالهى هه بوو، نهوا نه وهى ليو مرده گيرى، سه ر به سه ر به بى سهر باقى). (تاج ٢٠/٢ ف ١ - ب/د/ن).

راڤه و شيكر د نه وه:

نهم فهرمووده يه نهم ناسك كارى يانهى وا تيا (بى: ژماره ٤٨/ب ١):

(له فەرمووده رشته چوارینه کانی بوخارییه، رشته که ی ئاواپه: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي ثُمَامَةُ أَنَّ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ.. واته: بوخاری ده فەرمووی: موحه مەمەدی کوپی عەبدوللّا قسە ی بۆ کردین، فەرمووی: باوکم قسە ی بۆ کردووم، فەرمووی: ئومامە قسە ی بۆ کردووم، که ئەنەس قسە ی بۆی کردووه، که ئەبوبەکر ئەو زەکاتە ی.. تاد. رشته که ی لە هەموو قوئاغەکانیدا بەتەحەدیسە، لە شوینی یە کە ما تەحەدیسە کە بەبێژی کۆیە، لە سنی شوینکە ی تر دا بەبێژە ی تاکە، پیاوانی رشته کە هەموویان بەصرەیین، کوپ لەباوکێه وه دهگیرپێتە وه، که موحه مەمەده لە عەبدوللّا وه، کوپەزا لە باپیری وه، که ئومامە یه لە ئەنەس وه، چونکە ئەنەس باپیری ئومامە یه، برازا لە مامە یه وه، که عەبدوللّای کوپی موئەننای کوپی ئەنەس، لە مامە یه وه دهگیرپێتە وه که ئومامە ی کوپی عەبدوللّای کوپی ئەنەس، زنجیرە ی رشته کە هەموویان نەوه ی ئەنەسن، عەبدوللّای کوپی موئەننا لەئەفرا د (تاکە گان) ی بوخاری یه، واته: پێشەوا موسلیم احتجاجی پێنه کردووه، واته: لەپیاوانی صەحیحی موسلیم نییه (بر: فەرمووده ی ژماره / ٦٦ بەرگی یە کەم). بوخاری (رمزی خۆی ن بێ) لە دە شوینا لەصەحیحی بوخاریدا ئەم فەرمووده یه ی گیراوه تە وه، لەهەندئ شوینا پارچە پارچە ی کردووه، لەهەندئ شوینا بە دوورو درێژی گیراویە تە وه، هەندئ گیرانە وه ی ئەم فەرمووده یه، بۆ دنیایی تەواو، مۆری ئەموستیلە که ی پێغەمبەری وا پێوه. ئەم بەهرانه لەم فەرمووده یه و مرده گیرین:

دروسته فەرمووده بنووسری، دروستە باشتر بدرئ بە زەکات، حەنە فیهە گان ئەم فەرمووده یه دەکەن بەبەلگە بۆ: (دانی بەها لە زەکاتا دروستە، هەروا لە کەفارەت و لە سەر فترە و لە عۆشورو لە خەراج و لە نەزرا).

(بلا رقم) - وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَتَبَ لَهُ النَّبِيُّ
فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (وَلَا يُجْمَعُ بَيْنَ مَتَرِقٍ، وَلَا يَفْرَقُ بَيْنَ
مُجْتَمِعٍ، خَشْيَةَ الصَّدَقَةِ). (الحديث ۱۴۵۰):

ديسان له نه نه سه وه (رمزای خوی ن بی) دهفه رموی: (نه وه زهکاته فه رزه ی
که پیغه مبه ر - درودی خوی لسه ر بی - به فه رمانی خودای گه وره داینا وه له سه ر
مسولمانان، نه بو به گری سه دیق (رمزای خوی ن بی) نووسی بو وم کردمی به
سه رکاری سه ر زهکاتو ناردمی بو به حرهین، تا به پیی نه وه زهکاتنامه یه
زهکاته که یان کو بکه موه، له وه زهکاتنامه یه دا نه مه ی تیا نوو سرابوو: (نه
مائی جیا کو ده کری ته وه، نه مائی کو جیا ده کری ته وه له ترسی زهکات).
(تاج/۲/۲۰ ف/۴).

پاشه و شیکردنه وه:

وهك برپاره نازهلې ورده تا نه گاته چل سه ر مه پ، یا چل سه ر بزن،
زهکاتی لی ناکه وئ، که بوو به چل سه ر یه ک سه ری لی ده که وئ، جا بو
تیگه یشتنی ته و او له م فه رمووده یه نه م نموونه یه ده ی تینه وه:

سئ که س، یه کی سه رو چل سه ر مه پریان هه بی، سی سه ر زهکاتیان
ده که وئ، هه ری ه که ی مه پئ، به لام بچن به حیل ه شهرع، مه پره کان بکه ن به
یه کا، نه وه کاته یه ک سه ریان ده که وئ، گوا یه هاو به شنو مائی هاو به شیش
نازهلې ورده هه تا نه گاته سه دو بیستو یه ک، هه ری ه ک سه ریان لی ده که وئ.
نه مه نموونه ی فیلی شهرعی کو کړدنه وه، نموونه ی فیلی شهرعی
جیا کړدنه وهش وهك: دوو هاو به ش دوو سه دو دوو مه پریان هه بی، له کاتی
وا دا، سئ مه پ زهکاتیان ده که وئ نه وه ان بچن له کاتی زهکات له یه ک

جیاببنه وه نهو کاته له باتی سی سهر دوو سهریان ده که وئ.
 وَفِي أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَتَبَ لَهُ الَّتِي فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (وَمَا كَانَ مِنْ خَلِيطَيْنِ، فَإِلَهُمَا يَتَرَجَعَانِ بَيْنَهُمَا بِالسُّوِّيَّةِ) (الحديث: ١٤٥١):

له گێرانه وهیه کا: نه نهس (زمزی خوی لی بی) فه رمووی: (نهو زه کاته ی که پیغه مبه ر - درووی خوی له سهر بی - دایناوه، نه بوبه کر نووسی بۆم که: (نه مائی جیا کۆده کریته وهو نه مائی کۆ جیا ده کریته وهو له ترسیی زه کات، وه هاوبه شانیش له ناو خویانا، به ریک و پیک کی که م و زیادی ده گێر نه وه بۆ یه کتری، هه رکه سی به قه د به شی خوی له سه رمایه که دا زه کات ده دا) (تاج/ ٢٠/ ٢ - فز/ ٤).

پاڤه و شیکردنه وه:

بۆ نموونه: دوو هاوبه ش چل سهر مه ریان هه یه، مه ری زه کاتی لی ده که وئ، گریمان سیی سهریان هی یه کیکیانه و، ده سه ری هی نه وئ تریان، مه ره زه کاته که دابه ش ده کرئ به سه ر چواردا، سی چاره کی به ر نه و هاوبه شه یان ده که وئ که سیی سه ری هه یه، چواریه کیشی به ر نه وئ تریان ده که وئ که ده سه ری هه یه.

٦٩٥ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ أَعْرَابِيًّا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمَجْرَةِ، فَقَالَ: (وَيْحَكَ إِنَّ شَأْنَهَا شَدِيدٌ، فَهَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ تُؤْذِي صَدَقَتَهَا؟). قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: (فَاعْمَلْ مِنْ وَرَاءِ الْبَحَارِ، فَإِنَّ اللَّهَ لَنْ يَتْرِكَ مِنْ غَمْلِكَ شَيْئًا). (الحديث: ١٤٥٢ - أطرافه في: ٢٦٣٣، ٣٩٢٣، ٦١٦٥):

ئەبوسەئیدی خودری (رەزەیی خەوی ئی بەن) فەرمووی: عارەبێکی دەشتەکی دەیویست کۆچ بکا بۆ مەدینە بۆلای پیغەمبەر ڤروودی خەوی لەسەر بێ. جا سەبارەت بەم بابەتە لە حەزرەتی پرسی، خۆشەویست ڤروودی خەوی لەسەر بێ. پێی فەرموو: هاوار لە خۆت! ئەو بایە گەلی سەخت و دژوارەو ئەرکی گرانە، بەهەموو کەسێ راناگیرێ، واز لەم لایەنە بێنە، بەلام ئایا و شەرت هەیە، کە زەکاتیان لێ بدە؟ گوتی: بەئێ هەمە. فەرمووی: (دە لە هەرکۆی کاری باش دەکە ی بیکە، خودا دەکا کە لەو پەر دەرپاوه دەیکە، لە هەرلا دەیکە ی جیاوازی نییە، کاری خێر هەر کاری خێرە، خودا بۆتی دەنووسی و هیچی لێ کەم ناکاتەوه). (تاج/٢/ ١٤ف-٢ش/د/ن).

٦٩٦- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ فَرِيضَةَ الصَّدَقَةِ، الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ رَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ مِنَ الْإِبِلِ صَدَقَةُ الْجَدْعَةِ، وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ جَدْعَةٌ، وَعِنْدَهُ حِقَّةٌ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْحِقَّةُ، وَيَجْعَلُ مَعَهَا شَاتَيْنِ إِنْ اسْتَيْسَرَ لَهُ، أَوْ عِشْرِينَ دِرْهَمًا، وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ صَدَقَةُ الْحِقَّةِ، وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ الْحِقَّةُ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْجَدْعَةُ، وَيُعْطِيهِ الْمَصْدِقُ عِشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَاتَيْنِ. وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ صَدَقَةُ الْحِقَّةِ وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ إِلَّا بَنْتُ لَبُونٍ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ بَنْتُ لَبُونٍ، وَيُعْطِي شَاتَيْنِ أَوْ عِشْرِينَ دِرْهَمًا، وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بَنْتُ لَبُونٍ، وَعِنْدَهُ حِقَّةٌ فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْحِقَّةُ، وَيُعْطِيهِ الْمَصْدِقُ عِشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَاتَيْنِ، وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بَنْتُ لَبُونٍ وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ، وَعِنْدَهُ بَنْتُ مَخَاضٍ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ بَنْتُ مَخَاضٍ، وَيُعْطِي مَعَهَا عِشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَاتَيْنِ) (الحديث ١٤٥٣) ١٠٠:

پێشەوا ئەنەس (رەزەیی خەوی ئی بەن) فەرمووی: ئەو زەکاتە فەرزی کە خودا

دایناوه له سهر مسوئلمانانی ئوممهتی پیغه مبهه درویدی خوی له سهر بی. نه بوبه کر
(رزمی خوی ن بی) بوی نووسیمه وه له سهر ئهم شیومهیه: (ههرکه سی زهکاتی
وشرهکانی دهیکرده وشرتیکی میچکهی چوار ساله، بهلام ئهم جوړه
وشرهی نه بوو، بهلکوو نیونه وشرتیکی میی سی ساله ی هه بوو، نهوا
وشرتیکی میی سی ساله ی لیومرده گیرئ له گهل دوو مهردا، یا له گهل دوو
بزنذا، نه گهر مهرو بزنی هه بوو، یا له گهل بیست درهم زیوی پرووت دا.
وههرکه سی زهکاته که ی دهیکرده نیونه وشرتیکی میی سی ساله، بهلام
ئهوه ی نه بوو، بهلکو وشرتیکی میی چوار ساله ی هه بوو، نهوا ئهوه ی
لیومرده گیرئ، بهلام زهکات سینکه، یا بیست درهم، یا دوو مهرو، یا دوو
بزن سهرباقی دمداته وه به خاوهن وشرهکان، وه ههرکه سی زهکاته که ی
دهیکرده نیونه وشرتیکی سی ساله، بهلام ئهمه ی نه بوو، بهلکو پارینه
وشرتیکی میی دوو ساله ی هه بوو، نهوا ئهوه ی لیومرده گیرئ، له گهل دوو
مهرو یا دوو بزن، یا بیست درهم سهرباقی ددا، وههرکه سی زهکاته که ی
دهیکرده پارینه وشرتیکی میی دوو سالانه، بهلام ئهمه ی نه بوو، بهلکو
نیونه وشرتیکی سی ساله ی هه بوو، نهوا ئهوه ی لیومرده گیرئ، بهلام زهکات
سینکه بیست درهم، یا دوو سهر مهرو یادوو سهر بزن سهرباقی دمداته وه
پئی وههرکه سی زهکاته که ی دهیکرده پارینه وشرتیکی میی دوو ساله بهلام
ئهمه ی نه بوو بهلکو گویره که وشرتیکی میی یهك ساله ی هه بوو، نهوا
ئهوه ی لیومرده گیرئ له گهل بیست درهم یا دوو مهرو، یا دوو بزن
سهرباقیدا، وه هر که سی زهکاته که ی دهیکرده گویره که وشرتیکی میی
دوو ساله ی هه بوو نهوا ئهوه ی لیومرده گیرئ، بهلام زهکات سینکه بیست
درهم یادوو مهرو، یا دوو بزن سهرباقی دمداته وه، نه گهر که سیکیش
گویره که وشرتیکی میی یهك ساله ی ریکوپییکی نه بوو، بهلام پارینه

وَشَرِيكِي نِيرَهِي دُوو سَالَهِي هَهَبُوو نَهَوَا نَهَوَهِي لِيَوْمَرْدَهَكِرِي سَهَرَبَهَسَهَر
بَهَبِي سَهَرَبَاقِي). (تاج/٢/٢١ ف/١-ب/د/ن).

٦٩٧- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ هَذَا
الْكِتَابَ، لَمَّا وَجَّهَهُ إِلَى الْبَحْرَيْنِ:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَذِهِ فَرِيضَةُ الصَّدَقَةِ، الَّتِي فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى
الْمُسْلِمِينَ وَالَّتِي أَمَرَ اللَّهُ بِهَا رَسُولُهُ، فَمَنْ سُئِلَهَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى وَجْهِهَا
فَلْيُعْطِهَا، وَمَنْ سُئِلَ فَوْقَهَا فَلَا يُعْطِ:

(فِي أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ مِنَ الْإِبِلِ فَمَا دُونَهَا، مِنَ الْغَنَمِ، مِنْ كُلِّ خَمْسٍ شَاةٌ، فَإِذَا
بَلَغَتْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ إِلَى خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ فَفِيهَا بَنْتُ مَخَاضٍ أُثْنَى، فَإِذَا بَلَغَتْ
سِتًّا وَثَلَاثِينَ إِلَى خَمْسٍ وَأَرْبَعِينَ فَفِيهَا بَنْتُ لَبُونٍ أُثْنَى، فَإِذَا بَلَغَتْ سِتًّا وَأَرْبَعِينَ إِلَى
سِتِّينَ فَفِيهَا حِقَّةٌ طُرُوقَةٌ الْجَمَلِ، فَإِذَا بَلَغَتْ وَاحِدَةً وَسِتِّينَ إِلَى خَمْسٍ وَسَبْعِينَ
فَفِيهَا جَدَعَةٌ فَإِذَا بَلَغَتْ (يَعْنِي) سِتًّا وَسَبْعِينَ إِلَى تِسْعِينَ فَفِيهَا بَنْتُ لَبُونٍ فَإِذَا بَلَغَتْ
إِحْدَى وَتِسْعِينَ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ فَفِيهَا حَقَّتَانِ طُرُوقَتَا الْجَمَلِ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى
عِشْرِينَ وَمِائَةٍ فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بَنْتُ لَبُونٍ، وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ
مَعَهُ إِلَّا أَرْبَعٌ مِنَ الْإِبِلِ فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةٌ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبُّهَا، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا مِنَ
الْإِبِلِ فَفِيهَا شَاةٌ، وَفِي صَدَقَةِ الْغَنَمِ: فِي سَائِمَتِهَا إِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ إِلَى عِشْرِينَ
وَمِائَةٍ شَاةٌ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ إِلَى مِائَتَيْنِ شَاتَانِ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى
مِائَتَيْنِ إِلَى ثَلَاثِمِائَةٍ فَفِيهَا ثَلَاثُ شِيَاهٍ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى ثَلَاثِمِائَةٍ فَفِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةٌ،
فَإِذَا كَانَتْ سَائِمَةُ الرَّجُلِ نَاقِصَةً مِنْ أَرْبَعِينَ شَاةً وَاحِدَةً، فَلَيْسَ فِيهَا صَدَقَةٌ إِلَّا أَنْ
يَشَاءَ رَبُّهَا.

وَفِي الرِّقَّةِ رُبْعُ الْعُشْرِ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ إِلَّا تِسْعِينَ وَمِائَةً فَلَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ إِلَّا أَنْ شَاءَ رَبُّهَا) (الحديث ١٤٥٤) ١٠٦:

پیشہوا ٹہنہس (رمزی خوی لے ہی) دمفہرموی: ٹہبویہگر (رمزی خوی لے ہی) کاتی منی
کرد بہ سہرکاری سہرزہکاتی ولاتی بہحرہین و ناردمی بؤٹہوی، ٹہم
زہکاتنامہیہی بؤ نووسیم:

بہناوی یہزدانی بہخشندهی میہرہبان

ٹہمہ دستووری زہکاتدانی فہرزہ، کہ پیغہمبہر -درودی خوی لہسہر ہی-
بہفہرمانی خودای گہورہ دایناوہ لہسہر مسؤلمانان، جا ہہر مسؤلمانی
لہسہر ٹہم شیوہ پیک و پیکہ داوای لیکرا ٹہوا بابیدات، وہ ہہرکہسی
داوای زیاتری لہمہ لیکرا ٹہوا بازیادہکہ نہدات.

وشر لہپینج سہرہوہ ہہتا دہگاتہ بیست و چوار سہر، زہکاتہکھی بہ
مہر، یا بہبزن دہدری، لہہموو پینج سہر وشری، مہر، یا بزن،
زہکاتی لیڈہکہوی، لہدہسہر دوو مہر یادوو بزن، لہپازدہ سہر سی مہر، یا
سی بزن، لہ بیست سہر چوار مہر یا چوار بزن، مہری زہکات دہبی
تہمہنی سائیکی تہواو بی یازیاتر، بزن دہبی تہمہنی دوو سالی پیک بی،
یا زیاتر، وہنیریش دہبی -واتہ بہران و سابرینیش دہدرین بہزہکاتدا،
وہلہکہرتی نیوان دوو ژمارہیش- وک شہش، نو، یاہفدہ، یا بیست و سی
ہیج ناکہوی، بہلام وشرہکان کہبوون بہبیست و پینج سہر ہہتا دہبن
بہچل و پینج سہر پارینہ وشریکی مینگہی دوو سالیہیان زہکات
لیڈہکہوی، وکہبوون بہچل و شہش سہر ہہتا دہبن بہشہست سہر نیونہ

وشتریکی سی سالی بهرکه لیان زهکات لیدهکهوئی، وکه بوون به شهست و یهک سهر ههتا دهن به حهفتاو پینج سهر، وشتریکی می چوار سالیان زهکات لیدهکهوئی، وه که بوون به حهفتاو شش سهر ههتا دهن به نه وه سهر، دوو پارینه وشتری مینگه ی دوو سالیان زهکات لیدهکهوئی، وکه بوون به نه وه دو یهک سهر ههتا دهن به سه دو بیست سهر دوو نیونه وشتری سی سالی بهرکه لیان زهکات لیدهکهوئی، به لام کاتی له سه دو بیست سهر پتر بوون نهوا له هه موو چل سهری پارینه وشتریکی مینگه ی دوو سالیان زهکات لیدهکهوئی، وه له هه موو په نجا سهری نیونه وشتریکی سی سالیان زهکات لیدهکهوئی، وه هرکه سی ته نیا چوار سهر وشتری هه بوو، نه وه زهکاتیان لیناکه وئی، مه گهر خاونه که یان به ئارمزووی خوی زهکاتیان لییدا.

به لام که بوون به پینج وستر مهری یا بزنی زهکاتیان لیدهکهوئی. زهکاتی مهر و بزنی که به ده می خویان بله و مپین و بۆ دهر وه بپین و به له و مپری که ژ بپین و به ئالیک و ئالقی ماله وه نه پین- ئاواپه: که بوون به چل سهر ههتا دهن به سه دو بیست سهر مهری یا بزنی زهکاتیان لیدهکهوئی، وه که له سه دو بیست سهر زورتربوون تا دهن به دوو سه دسهر، دوو مهر یا دوو بزنی زهکاتیان لیدهکهوئی، وکه له دوو سه د سهر زورتربوون ههتا دهن به سی سه د سهر، سی مهر یاسی بزنی زهکاتیان لیدهکهوئی، وکه له سی سه د سهر هه لیان بوارد، نهوا له هه موو سه د سهری مهری یا بزنی زهکاتیان لیدهکهوئی.

به لام نه گهر مهر و بزنی پیاوی که به ده می خویان له دهشت و دهر دله و مپران، یهک سهر یان له چل سهر که متر بوو، نهوا زهکاتیان لیناکه وئی، مه گهر خاونه که یان خوی مه یلی هه بی.

له زیو چل یهك دمهكوی، وه زیو ههتا نهگاته دوو سهه درهم زهكاتی
لی ناکهوی، مهگهر خاوه نهگهی خوئی نارمزووی هه بی). (تاج/۲/۱۷-۱-ل
۲۷-۱).

۶۹۸- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ الْيَاسِرُ
اللَّهُ رَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (وَلَا يُخْرَجُ فِي الصَّدَقَةِ هَرَمَةٌ وَلَا ذَاتُ عَوَارٍ،
وَلَا تَيْسٌ، إِلَّا مَا شَاءَ الْمُصَدِّقُ) (الحديث: ۱۴۵۵) ۱۰۷:

ئه نهس (رمزی خوئی لی بی) فه رمووی: نهو زهكاتهی كه پیغه مبهه دروودی خوئی لهسهر
بی به فه رمانی خودا دایناوه لهسهر مسوولمانان نه بوبه گهر (رمزی خوئی لی بی) بوئی
نووسیمه وه، به شیکی نه مه بوو: (كه پیری ددان له دهما نه ماوو نازده لی
زه دمدارو نادرین به زهكات، هه روا سابرین و به رانیس مهگهر به نارمزووی
زه كاتدهر خوئی) (تاج/۲/۲۲-۱-ب/د/ت/ن).

۶۹۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَمَّا بَعَثَ مُعَاذًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى الْيَمَنِ، قَالَ: (إِنَّكَ تَقْدُمُ عَلَى قَوْمٍ أَهْلُ
كِتَابٍ، فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ عِبَادَةُ اللَّهِ فَإِذَا عَرَفُوا اللَّهَ، فَأَخْبِرْهُمْ: أَنَّ اللَّهَ
قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خُمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِهِمْ وَلَيْلَتِهِمْ، فَإِذَا فَعَلُوا فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ
فَرَضَ عَلَيْهِمْ زَكَاةً مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَتَرُدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِذَا أَطَاعُوا بِهَا فَخُذْ مِنْهُمْ
وَتَوَقَّ. كَرَاهِمُ أَمْوَالِ النَّاسِ) (الحديث ۱۴۵۸) ۱۰۸:

ئیبنو عه عباس (رمزی خوئی لی بی) فه رمووی: پیغه مبهه دروودی خوئی لهسهر بی. کاتی
موعازی کوپی جه به لی نارد بو یه مه نه و کردی به سه رکارو ماموستانیان،
بیی فه رموو: (نهوا تو دهجیت بوئاو گه لیك، كه خاوه نی نامه ی ئاسمانین

(نه هلی کیتابن = جووله که و گاورن) له چاوخه لکانی تردا جوړه
 شاره زایی په کیان هیه له ناییندا، جاکاتی ده چیته ناویان له پېشا داویان لئ
 بکه که شایه تی بدن که هر خدا خودایه و هر خودای گه وره شایانی
 په رستنه و بهس، و محمدی کوری عه بدوللا پیغه مبهری خودایه. جاکاتی
 نه مه یان زانی و له مه حالی بوون و خویان له سهر نه م شیوه راست و
 دروسته ناسی، نه و پېشیان رابگه یه نه: که خدا (له هه موو شه وو رپوژیکا)
 پینج نویژی له سهریان داناوه، جاکاتی بو نه مه یس به گوئیان کردی، نه و
 پېشیان رابگه یه نه: که خدا زه کاتی له سهریان داناوه، که به شیکی
 دیاریکراوه له ماله کانیان، له ده وله مهنده کانیان و مرده گیرئ و دهریته وه به
 هه ژاره کانیان، جاکاتی بو نه مه به گوئیان کردی و رازی بوون که به پی
 یاسانامه ی خدا زه کاتی سامانه کانیان بدن، نه وانه که ی نایابی ماله کانیان
 هه لېژیرئ و له باقی زه کات وری بگری، به لکوو نه وه ی دمیدن پیت
 له جیاتی زه کاتی سامانه کانیان لییان و مر بگره به رمه جی مهرجه
 سهره کییه کانی زه کاتی تیادا بی) (ت/۲/۴-ش/د/ت/ن).

دانی زه کات به خرمی پی شیواو خیرتره

۷۰۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ الْأَنْصَارِ
 بِالْمَدِينَةِ مَالًا مِنْ نَحْلِ، وَكَانَ أَحَبَّ أَمْوَالِهِ إِلَيْهِ بَيْرُ حَاءٍ، وَكَانَتْ مُسْتَقْبَلَةَ الْمَسْجِدِ،
 وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُهَا، وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ،
 قَالَ أَنَسٌ: فَلَمَّا أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ). قَامَ
 أَبُو طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ
 وَتَعَالَى يَقُولُ: (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ). وَإِنَّ أَحَبَّ أَمْوَالِي إِلَى

بَيْرُحَاءَ، وَإِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلَّهِ، أَرْجَوُ بَرَّهَا وَدُخْرَهَا عِنْدَ اللَّهِ، فَضَعَهَا يَارَسُولَ اللَّهِ حَيْثُ أَرَاكَ اللَّهُ. قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (بَخْ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِعٌ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِعٌ، وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ، وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْأَقْرَبِينَ). فَقَالَ ابُوطَلْحَةَ: أَفَعَلُ يَارَسُولَ اللَّهِ، فَقَسَمَهَا أَبُو طَلْحَةَ فِي أَقَارِبِهِ وَبَنِي عَمِّهِ). (الحديث ١٤٦١ - أطرافه في: ٢٣١٨، ٢٧٥٢، ٢٧٥٨، ٢٧٦٩، ٤٥٥٤، ٤٥٥٥، ٥٦١١) ١٠٩:

پیشہوا نہنہس (رمزی خوی لں ہں) دمفہرموی: لہ مہدینہ، نہبوتہلحہ، لہناو یاریدہدہران (انصار) دا لہہموویان دہولہمہندتر بوو، بہتایبہتی باخہ خورمای زوری ہہبوو، باخی خورمای ہہبوو ناوی بہیرہحا بوو، بہرابہر قبیلہی مزگہوتہکھی پیغہمبہر بوو، نہم باخہ خوہہویسترتین مالی بوو، کانیاویکی سازگاری تیادا بوو، گہلی جار پیغہمبہر - دروودی خوی لہسمر ہں: تہشریفی دہچوو لہ ناوہکھی دہخواردہوہ.

نہنہس (رمزی خوی لں ہں) فہرمووی: جا کاتی نہم نایہتہ ہاتہخواردہوہ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾. آل عمران / ۹۲/۳. واتہ: ناگہن بہپاداشتی زور چاک و خیری تہواو، ہہتا سہرف دہکھن لہریگہی خودادا، لہمالہ نایاب و خوہہویستہکانتان و، لہو نازو نیعمہت و پایہو بہہرہ باشانہی کہخودا پیی داون).

نہبوطہلحہ (رمزی خوی لں ہں) ہہلسا چوو بو خزمہتی پیغہمبہر - دروودی خوی لہسمر ہں: عہرزی کرد: قوربان! خودای گہورہ لہقورنانی پیروزدا کہ نامہی خوہہتی، دمفہرموی: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ وہمنیش

باشترین مالّم به لاهمه وه باخی بهیره حایه، جا نهوا نهو باخی بهیره حایه م
کرد به خیر، ساخ له بهر رهمزای خودا، نومید ده کم که خودا به چاکه
بینووسی بؤم، وه پاشه که وتی بکا بؤم بؤ رۆزی دوا ییم، جاتؤیش نهی
پیغهمبه ری خودا! خۆت سه رپشک به، چۆنی به باش دمرانی ناوی لی
بکه، پیغهمبه ریش درودی خوی له سه ر بی- فهرمووی: (بهه، بهه لهم خیره جوانه!
به راستی مالی به سوودو خیردار ناوا دمبی! تیگه یستم ده لیی چی، من وا
به باشی دمرانم که بیده ی به خزم و خویشانی خۆت). جا نه بوطه لحه
فهرمووی: (باشه ده یکه م) نه وسا نه بوطه لحه دابه شی کرد به سه ر خزم و
ناموزاکانی خۆی دا). (تاج/۲/۳۷۴/۱-ش/ت).

۷۰۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحَىٰ أَوْ فِطْرٍ، إِلَى الْمُصَلَّى، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَوَعِظَ النَّاسَ وَأَمَرَهُمْ بِالصَّدَقَةِ، فَقَالَ: (أَيُّهَا النَّاسُ تَصَدَّقُوا) فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ، فَقَالَ: (يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ، فَإِنِّي رَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ) فَقُلْنَ: وَبِمَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: (تَكْثُرُنَّ اللَّعْنَ، وَتَكْفُرُنَّ الْعَشِيرَ، مَا رَأَيْتَ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلِ وَدِينٍ أَذْهَبَ لِلْبَّ الرَّجُلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ يَامَعْشَرَ النِّسَاءِ ثُمَّ انْصَرَفَ، فَلَمَّا صَارَ إِلَى مَنْزِلِهِ جَاءَتْ زَيْنَبُ، امْرَأَةُ ابْنِ مَسْعُودٍ، تَسْتَأْذِنُ عَلَيْهِ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ زَيْنَبُ فَقَالَ: (أَيُّ الزَّيْنَبِ) فَقِيلَ: امْرَأَةُ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: (نَعَمْ ائْذِنُوا لَهَا). فَإِذْنٌ لَهَا، قَالَتْ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّكَ أَمَرْتَ الْيَوْمَ بِالصَّدَقَةِ، وَكَانَ عِنْدِي حُلِيٌّ لِي، فَأَرَدْتُ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِهِ، فَرَعِمَ ابْنُ مَسْعُودٍ، أَنَّهُ وَوَلَدَهُ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (صَدَّقْ ابْنُ مَسْعُودٍ، زَوْجُكَ وَوَلَدُكَ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَلَيْهِمْ). (الحديث ۱۴۶۲) ۱۱:

ئەبو سەئیدى خۇدرى (رەزى خۇى لى بىن) فەرمووى: پۇزى جەزنى قوربان -
يا رەمەزان - بوو، پېغەمبەر - دروودى خۇى لەسەر بىن. دەرچوو پۇشت بۇ نوپزگاگە،
لەوى نوپزى جەزنى بەگۇمەل بۇ گىردىن، گەنوپزەگە تەواو بوو، دەستى
کرد بە پەندو نامۇزگارى خەلگەگە، وە فەرمانى پىگىردن بەخىگىردن،
فەرمووى: (ئەى مسولمانىنە! خىر بگەن) ئەوجا پۇشت بۇ ناو ژنەگان و
پى فەرموون: (ئەى ژن گەل! خىرو خىرات بگەن و زۇرىش بپارپنەو،
داواى لىبورىن لەخودا بگەن، چونگە من لەشەوى مىعراجدا دىم گەئىو
زۇربەى خەلگى دۇزەخ بوون!) عەرزىان گىرد: ئەى پېغەمبەرى خودا!
ئەو لەبەرچى وایە؟ فەرمووى: (زۇر پەفو نەفرىن دەگەن و سېلەى
لەگەل مىرد دەگەن و چاگەى ئەوتان لەبەرچا و نىيە، گەسم نەدیو
وەك ئىو هەم گەم هۇش و هەم گەم ئایىن بى، گەچى لەگەل ئەومىشا پپاو
بەو هەموو زىرەكى و زىنگىيەو دەپخەلەتپن و بۇرى دەمدەن).

لەپاشا پېغەمبەر - دروودى خۇى لەسەر بىن. گەرپاىەو بۇ مائەو، لەمائەو
زىنەبى ژنى ئىبنو مەسعوود پۇشت بۇ خزمەتى، رېخوازى کرد گە بچى
بۇ خزمەتى، عەرزىان گىرد: قوربان! زىنەب هاتوو، پرسىارى هەىە؟
فەرمووى: (گام زىنەب) عەرزى کرا: ژنەگەى ئىبنو مەسعوود فەرمووى:
(دەى رېگەى پىدەن بابى، ئىتر رېگەیان پىدا، گوتى: ئەى پېغەمبەرى
خودا! ئەمپۇ تۇ فەرمانت فەرموو گەخىر بگەىن، منىش برى خىل
هەىە، دەمەوى گە بىگەم بەخىر، گەچى بەقسەى ئىبنو مەسعوودى
مىردم بى، ئەو خىلە خىرە بدەم بە ئىبنو مەسعوودو بەمندالەگانى ئەو
خىرى زۇرتەرە، ئایا ئەمە وایە؟ پېغەمبەر - دروودى خۇى لەسەر بىن. دەفەر موئ:
(ئىبنو مەسعوود راست دەگا، قسەگەى تەواو، مىردەگەت و مائەگان
پىشپاوتىرین گەسن گەئەم خىرمیان پىبدەىت!) (رىاض ۱/۲۶۲ ژ ۱۵/۳۲۶ +
تاج ۱/ل ۲۶/ف ۲).

۷۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي فَرَسِهِ وَغُلَامِهِ صَدَقَةٌ): (الحديث ۱۴۶۳ - طرفه فی ۱۴۶۴) ۱۱۱:

نہ بوہورہ پرہ (رمزی خوی بی) فہرمووی: پیغہ مبہر درودی خوی لہسہر بی
دہفہرمووی: (مسولمان لہم دوو شتہیدا زمکاتی لہسہر نییہ: لہ ولاخی
بہرزہیداو لہ کویلہیدا) واتہ: ولاخی بہرزہو کویلہ زمکاتیان بی ناکہووی.

دانی زہکات بہ ہہتیو بہ میرد

۷۰۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ ذَاتَ يَوْمٍ عَلَى الْمَنْبَرِ، وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ، فَقَالَ: (إِنَّ مِمَّا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي مَا يُفْتَحُ عَلَيْكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا وَزِينَتِهَا). فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ يَأْتِي الْخَيْرُ بِالْشَّرِّ؟ فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقِيلَ لَهُ: مَا شَأْنُكَ. تَكَلِّمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا يَكَلِّمُكَ؟ فَأَيْنَا أَنَّهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ، قَالَ: فَمَسَحَ عَنْهُ الرَّحْضَاءُ فَقَالَ: (أَيْنَ السَّائِلُ؟) وَكَأَنَّهُ حَمِدَهُ فَقَالَ: (إِنَّهُ لَا يَأْتِي الْخَيْرُ بِالْشَّرِّ، وَإِنَّ مِمَّا يُنْبِئُ الرَّبِيعُ يَقْتُلُ أَوْيَلِمُ، إِلَّا أَكَلَةَ الْخَضِرَاءِ أَكَلْتُ حَتَّى إِذَا امْتَدَّتْ خَاصِرَتَاهَا، اسْتَقْبَلَتْ عَيْنِ الشَّمْسِ، فَتَلَطَّتْ وَبَالَتْ وَرَتَعَتْ، وَإِنَّ هَذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ خُلُوةٌ، فَيَغْنَمُ صَاحِبُ الْمُسْلِمِ مَا أُعْطِيَ مِنْهُ الْمُسْكِينُ وَالْيَتِيمُ وَابْنُ السَّبِيلِ أَوْ كَمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنَّهُ مَنْ يَأْخُذْهُ بَغَيْرِ حَقِّهِ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ، وَيَكُونُ شَهِيداً عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ). (الحديث ۱۴۶۵) ۱۱۲:

نہ بو سہعیدی خودری (رمزی خوی بی) فہرمووی: روژی پیغہ مبہر درودی خوی

(۱۱۱) أخرجه مسلم في الزكاة، باب: لازكاة علي المسلم في عبده وفرسه رقم: ۹۸۲.

(۱۱۲) أخرجه مسلم في الزكاة، باب: تخوف ما يخرج من زهرة الدنيا. رقم: ۱۰۵۲.

لەسەر بێ. لەسەر دوانگەکه دانیشتو ئیڤەیش لەدهوری دانیشتین، فەرمووی: (من زۆرتر لەو مەترسیتان لێدەکەم، کەخودا لەپیت و فەری زەوی دەری دەهینێ بۆتان) عەرزێ کرا: مەبەست لەپیت و فەری زەوی جییه؟ فەرمووی: (ئەوێه کە دەبێ بەمایە ئارایشت و پەونەقی ژایانی جییهان، وەك زیو زیو سامانیتر. پیاوێ عەرزێ کرد: قوربان! بۆچی شتیوا دەبێ کە ئەم خێرو خوشییە بێ بە مایە خراپەو شەر!)

پێغەمبەر - دروودی خۆی لەسەر بێ. هەتا ماوەیێ پامو مات و خامۆش بوو گووتیان بە پرسیار کەرەکه: ئەو چیتە هەر لەخۆتەوه، بەبێ ئەو پێغەمبەر قسەت لەگەڵدا بکات، قسە لەگەڵ دەکە؟ خامۆشییەکی پێغەمبەر - دروودی خۆی لەسەر بێ. درێژە کێشا، هەتا زمینمان بۆ ئەو چوو کە لەم بارمێهه سەرووش (وەحی = نیکا) ی بۆ بێ، پاش ماوەیێ بارانای ئارەقی ناوچەوانی خۆی سەری و فەرمووی: (کوا پرسیار کەرەکه؟) وەك بێی پرسیار کەکی پێخۆش بێ وابوو، پیاوێ گوتی: قوربان! ئەمەتام، فەرمووی: (خێر هەر خێر دینێ و چاکە هەردەبێ بەهۆی چاکە، کەواتە: خێر شەر ناھینێ! بەلام مائی دنیا میوەیهکی شیرین و خوشە، وەك سەوزەگیای بەهار ناسک و نازدارە، هەموو کەسێ کەم تازۆر حەزی لێ دەکا، جائەوهی کە بەشیوەیهکی پەیدای بکا، لەسەر شیوەیهکی پەوایش جێگە بکاتەوه، ئەو کۆمەك و دەستگیرێکی فرەچاکە بۆی، وەلێ ئەوهی بەشیوەیهکی ناپەوا پەیدای بکا، ئەو وەك سەپۆو ژەمەنبوور دەوایه، هەر دەخوا و هەرتێر ناخوا، دەق مائیش وەك سەوزەو گزۆگیای بەهار وایه، ئیو دەلێن: گواپه گزۆگیای بەهار شتی چاکەو ئازەلی پێدەژی، ئەمە راستەو وایه، بەلام گەلێ جاریش ئەگەر ئازەل هەر بێماشیتهوهو زیادهخۆری تیا بکا، تورخەو کاپیچ و ژانی پێدەکا و دەیکوژی، یازۆری نامینێ کە بیکوژی،

به لّام نازهلّی گیا خورکه به دهم و جهم دهیخوا تاکه له که ی هه لّدی، نه و جا خوی دمدّا به خورو دست دهکا به کاویژو به ناسایی ریخ و گمیزی خوی دهکا و له پاشدا هه میسه له سه ر نه م یاساو دستوره تیّه لّ ده چیته وه، له گیا خواردن و وچان گرتنی خوی، نه و نازهلّی هیچی لی نایمت.

له راستیدا نه م ماله میومیه کی سه وزو خوشه وه هاریکاریکی چاکه، بو نه و مسوّلمانه ی که به شی نه داراو هه تیوو رپیواری لی دمدات، ومئه وه ی که مال به نارها و پهیدا بکا وهک ژمه نه برده وایه، هه رده خواو تیّر ناخوا، وه رۆزی قیامه تیش ده بی به شایهت له سه ری (تاج/۲/۵۲ ف/۷ + تاج/۹/۲۹۴ ف/۲۱).

پاڤه و شیکردنه وه:

شیخ نه بو حامید رحمنی خودی لی بن ده لی: (مال وهک مار وایه، که ههم تریاقی واتیا، که شتیکی به که لکه، وه ههم زه هری واتیا، که شتیکی کوشنده یه، خاوه ن مالیش یا وهک مارمزی لیزان وایه، به هوشیارانه خوی له شه ری مارکه رزگار دهکاو، به شارمزیی تریاقه که ی لی دمرده ینی، یا وهک کابرایه کی گیلۆکه به نه زانی ده یگری و پیوه ی دمداو تووکی سه ری با دهیبا، خوا په نامان بدا له شتی وا).

۷۰۴- عَنْ زَيْنَبِ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ فِي الْمَسْجِدِ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: (تَصَدَّقْنَ وَلَوْ مِنْ حُلِيكُمْ) وَكَأَنْتِ زَيْنَبُ تُنْفِقُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ وَأَيْتَامٍ فِي حَجَرِهَا، قَالَ: فَقَالَتْ لِعَبْدِ اللَّهِ: سَلْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيَجْزِي عَنِّي أَنْ أُتْفِقَ عَلَيْكَ وَعَلَى أَيْتَامِي فِي حَجَرِي مِنَ الصَّدَقَةِ؟ فَقَالَ: سَلِي أَلْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

فَأُطْلِقْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدْتُ أَمْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ عَلَى الْبَابِ حَاجَتُهَا مِثْلُ حَاجَتِي، فَمَرَّ عَلَيْنَا بِلَالٍ، فَقُلْنَا، سَلِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيْجِزِي عَنِّي أَنْ أُلْفِقَ عَلَى زَوْجِي وَأَيْتَامٍ لِي فِي حَجْرِي، وَقُلْنَا: تُخْبِرُنَا، فَدَخَلَ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: (مَنْ هُمَا) قَالَ: زَيْنَبُ، قَالَ: (أَيُّ الزَّيَانِبِ) قَالَ: أَمْرَأَةُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: (نَعَمْ لَهَا أَجْرَانِ: أَجْرُ الْقَرَابَةِ وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ) (الحديث ١٤٦٦) ١١٣:

له پیښه وه راپور دې پروانه ژماره: (٧٠١) زهینه بی کچی عه بدوللای کوری موعاویه، ژنی ثیبنومه سعوود بوو (رمزای خوی لږ بڼ) ژنیکی دهست ږهنگین بوو، عه بدوللای میړدی دهست کورت بوو، نه وه هتیوانه ی که له لای بوون و خوی به خپوی دهکردن برار او خوشکه زای بوون، چه نندین فهرمووده له پیغه مبهرموه دهگیرپته وه، سه بارهت به چوونی ژنان بو مزگهوت، بو جه ماعهتی خهوتنان، دهمرموی: پیغه مبهر دروودی خوی لسم بڼ. به نیمه ی ژنانی فهرموو: (نیوه ی نافرمتان کاتۍ چوون بو مزگهوت بو ناماده بوونی جه ماعهتی نویژی خهوتنان، بوئی خوش مه دهن له خوتان).

لیرهدا شتی ږوون دهکهینه وه، فهرمووده ی دروست (حه دیسی صه حیح) و هه روا هه موو جوړه فهرمووده یه کی تر، وهک فهرمووده ی حه سهن، بایه خو نرخۍ ته واوی خوی هیه، خواه پیاو بیگیرپته وه خواه ژن، وه نه وه مهرجانه ی که دانراون بو راوی وهک: عه دالهت وچاگی و ثیقه یی، بو ژن و پیاو وهک یه که، سه حابه ی پیغه مبهر دروودی خوی لسم بڼ. هه موویان عادلن، ژن بن یا پیاو، وه هه موویان مه قبول الریوایهن. واته: له ریوایهتا جیاوازی ژن و پیاو نییه.

۷۰۵- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْ أَجْرٌ أَنْ أَتُفِقَ عَلَى بَنِي أَبِي سَلَمَةَ إِنْ مَا هُمْ بَنِي؟ فَقَالَ: (أَتُفِقِي عَلَيْهِمْ فَلَكَ أَجْرٌ مَا أَتُفِقْتِ عَلَيْهِمْ). (الحدیث ۱۴۶۷ - طرفه فی ۵۳۶۹) ۱۱۴.

نوم سه له مه (رمزی خوی ئی بن) دمفه رموی: گوتم: نهی پیغه مبهری خودا! چهند منالیکم ههیه له نه بوسه له مهی میردی پیشووم، هیشتا له هه تیوی دمرنه چوون، نایا خیرم دهگا نه گهر مه سرفیان بۆ بکه م وهکی تریش خو ناتوانم به ره لاشیان بکه م به م لاو به م لادا، چونکه منالی خو من؟! فهرمووی: (مه سرفیان بکه، نهو مه سرفه ی بۆیان ده که ی، پاداشتی باشی ههیه بۆت).

رافه و شیکردنه وه:

نوم سه له مه (رمزی خوی ئی بن) ناوی هیندی کچی نه بو نوم هیه ی کوری موغیریه. له پيشا خیزانی نه بوسه له مه ی هه ق ئامۆزای بوو، چوار منالی له نه بوسه له مه هه بوو، دوو کوپ، دوو کچ، کوپه کانی سه له مه و عومه ر بوون، کچه گانیش دوو پرپه و زمینه ب بوون، که نه بوسه له مه مرد، هه ر چواریان له هه تیوی دمرنه چوو بوون، نوم سه له مه و نه بوسه له مه ی میردی له موسولمانه پیشینه کانن، کۆچیان کرد بۆ حه به شه، له حه به شه وه گه رانه وه بۆ مه ککه، له مه ککه وه کۆچیان کرده وه بۆ مه دینه. نوم سه له مه ژنیکی جوانی شوخی هوشمه ندی دانا بوو، له پۆزی خوده ییبه دا نه و ئامازه ی کرد بۆ پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ر بن). که ئی حرام بشکینی و سه ری

خوی بتاشی، نیت مسؤلمانانیش ناچار دهن کهوا بکهن، هزره تیش وایکرد، له جومادای دووهمی سالی چواری کۆچی شووی کرد به پیغمبهر دروودی خوی لسمهر بن. نوم سهلهمه به چاوی خوی هزره تی جوبرائیلی دیوه لهسهر شیوهی (دحیه الکلبی).

نوم سهلهمه لهم زاتانه وه گیرانه وهی ههیه: له پیغمبهر خوی و له ابو سهلهمه و فاتیمه ی زههراوه، ئەم زاتانه ییش گیرانه و میان له وه وه وه ههیه: دوو کورپه کهی: سهلهمه و عومهر و زهینه بی کچی و عامیری برای و موضعه بی برازای و خیره دایکی ههسهنی به صری و زۆر کهسی تریش له ژن و له پیاو و له صهحابه و غهیری صهحابه، یه کهم که ژاوه نشین بوو له نافرمتانی مسؤلمان، که کۆچی کردوو بۆ مه دینه. له دهو روبه ری (۶۰) ی کۆچیدا مردوو، ئەبو هورهیره نویژی لهسهر تهرمه کهی کردوو، دواترین کهس بوو له هاوسهرانی پیغمبهر دروودی خوی لسمهر بن. که مردوو. نوم سهلهمه دهفه رموی: ناماده ی جهنگی خه یبهر بووم، ئەو کاته که مه رحه ب کوژرا، گویم له قرچه قرچی ددانه کانی مه رحه ب بوو که به شمشیر دهیان شکاندن.

ئەبو سهلهمه ی میژدی نوم سهلهمه ناوی عهبدوللای کوری عهبدول ئەسهدی کوری هیلالی مه خزوومی یه، یازدهه مین کهس بووه که ئیسلام بووه، برای شیر ی پیغمبهر و ئیمامی هه مزه ی مامی پیغمبهر بوو، پوه یبه ی که نیزه کی ئەبوله هه ب، له پیشا شیریدا به هه مزه، ئەو جا به پیغمبهر له پاشا به ئەبو سهلهمه، پورزای پیغمبهر بوو، دایکی ناوی بهرره ی کچی عهبدول موته لیب بوو، له فهرمووده دا دهفه رموی: (یه کهم کهس که نامه ی کرداری به دهستی راستی وهرده گری، ئەبو سهلهمه ی کوری عهبدول ئەسهده).

له سالی چواری کۆچیدا، له غه زای ئو خوددا زامارده بی، که ده گه پیتته وه
 بو مه دینه زامه که ی ده کولیتته وه ده ته قی و ده مرئ. له سالی دووی کۆچیدا
 پیغه مبه ر - دروودی خوی لسه ر بی - که ده ر چوو بو غه زوه ی (العشیره) نه بوسه له مه ی
 کرد به جینشین خوی له سه ر شاری مه دینه. بو پترناسینی ئه م بنه ماله
 پیرۆزه یه بفرموو بپروانه: (فرمووده ی ژماره (۹۴، ۲۰۱۰، ۲۱۰، ۲۲۳، ۲۸۴)
 + (تاج/۲/۱۸۴، تاج/۱/۴۹۴ + تاج/۵/۱۵۸ + تاج/۱۴۶-۱/۵/۳۰ +
 تاج/۳-۲/۶۸-۴/۲۹ + ریاض/۱/۲۵۰ + ۲۹۹/۲/۳۸) + (تاج/۱/۵۲۰ + ۳/۴۰۳
 + تاج/۱۸۹-۴/۱ + ت/۴/۴۷/۲) + (تاج/۳/۱۳۰ + ۲/۵۱، تاج/۲/۱۳۹ + ۶/۷
 + (ت/۵/۱۲۰ + ۱۶/۲۰، تاج/۵/۱۸۶ + ۴/۴۰).

باسی نایه تی

﴿وَفِي الرَّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾

۷۰۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالصَّدَقَةِ، فَقِيلَ مَتَى ابْنُ جَمِيلٍ، وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ، وَعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَاتِئْتُمْ ابْنُ جَمِيلٍ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ فَقِيرًا فَأَغْنَاهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، وَأَمَّا خَالِدٌ: فَإِنَّكُمْ تَظْلِمُونَ خَالِدًا، قَدْ اخْتَبَسَ أَذْرَاعَهُ وَأَعْتَدَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَأَمَّا الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ: فَعَمُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهِيَ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ وَمِثْلُهَا مَعَهَا). (الحديث ۱۴۶۸) ۱۱۰:

ئه بو هورمه ر (رمزای خوی ئی بی) فرمووی: پیغه مبه ر - دروودی خوی لسه ر بی - فرمانی
 کرد به دانی زه کات، پيشه و عومه ر (رمزای خوی ئی بی) فرمووی: ئیبنو جه میل و

خالدی کوری وه لیدو عه عباسی کوری عه بدولوطه لیب، فه زمانه کی
تۆیان پیگه یشتوو، به لام زهکات نادن!

پیغه مبه ر - درودی خوی لیسر بی - فه رموو: (ئیبینو جه میل تۆله ی نه وه
دهستینی، که له پیش نیسلام بوونیدا هه ژار بوو، له پیت و فه ری نیسلام و
له سایه ی خواو پیغه مبه ره وه ئیستا دهوله مه ندبووه، واته: نه م کاره ی
ئیبینو جه میل نه وه پری سپله یی و پینه زانییه. به لام ئیوه ناهه قی له خالد
دهکن، چونکه نه وه ته نانه ت زیره کانی و چه ک و تفاق جیهنگی خویی
ته رخان (وهقف) کردوو، له پریگه ی خوادا، ئیتر چون زهکات نادات.
عه عباسی کوری عه بدول موطه لیبیش که هه ق مامه ی منه که
پیغه مبه ری خودام، به ئیتان دده می نه وه زهکاته ی که له سه ریته ی
دهیات، ومنه ومنده ی تریش له گه ئیدا ده بی بدا).

بوونکردنه وه:

۱- گه لی جار باسی که سی به خراپه ده کری، له پیش نیسلام بوونیدا،
وهک زۆر له هاو پیاپی پیغه مبه ر - درودی خوی لیسر بی - بگره هه ندیکیان هه تا نه وه
ده مه ی که نیسلام بوون، دژایه تی نیسلامیان کردوو، به لام له پاش
نیسلام بوون یه کسه ر گۆراون و له دوژمنیکی سه رسه خته وه بوون
به دۆستیکی دۆسۆزی نیسلام.

۲- هه روا جاروبار له فه رموو ده و شتی وادا، به تایبه ت له کاتی جه رح و
ته عدیلا، باسی خراپه ی هه ندی که س ده کری، بگره پیغه مبه ر خوی
زه می هه ندی که سی کردوو، وهک نه وه به کابرایه کی فه رموو: (پریگه ی پی
بدن با بی بۆ لام، به راستی کابرایه کی زۆر به ده).

وهك لهم فہرموودہیش دا پیغہمبہر دروودی خوی لسمہر بن۔ باسی خراپیی
 ئیبنوجہمیل دہکا۔ دہبیٰ لہم جوڑہ شوینانہدا ھہ لوئیستی ئیمہ چی بی؟
 وہلام: کورت و پوخت دہبیٰ ئیست لہکارمکہدا بکہین، یہکسہر حوکمی ٺہو
 کسہ بہپی ٺہو شوینہ نہدمین، بہلکوو دہبیٰ چاومروان بکہین، زانا گہورہ
 پسپورمکان چییان برپارداوہ لہو بارمیہوہ، ئیمہیش پھیرہوی برپاری
 ٺہوان بکہین، تہنانت ٺہگہر زاناکان لہناوخویاندا سہبارت بہوکسہ
 رایان جیاجیا بوو ئیمہ سہرپشکین پای کامیان بہہیتر بوو، ٺہو رایہ
 دہکہین بہ سہرمہشق.

با ئیبنوجہمیل بکہین بہنموونہ بو ٺہم بابہتہ:

۱- قازی حوسہین رحمہتی خودی لئ بن۔ دہلی: ناپاک (منافق) بوہ، بہقسہی
 ٺہوبی گواہ ٺہم ئایہتہ: ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللّٰهَ سَهَابَرْت بَہو ھاتووہ،
 عہسقہلانی لہ ئیصابہدا ٺہمہ بہ (إدعاء) دادہنی، وہ دمفہرموی: (وا باوو
 ناسراوہ کہ ٺہم ئایہتہ سہبارت بہ ٺہعلہبہ ھاتووہ).

۲- موہللہب رحمہتی خودی لئ بن۔ دمفہرموی: (ئیبنو جہمیل ناپاک بوو،
 لہبہرئہوہ زمکاتی نہدا، بہلام کاتی خودا داوا۱ تہوبہی لیگرد بہم ئایہتہ:
 ﴿وَمَا لَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ.
 التوبہ: ۷۴﴾

ئیبنوجہمیل کوتی: پہرومردگارم داوا۱ توبہو پہشیمانیم لیدہکا،
 ئیتر توبہی کردو مسوئمانیکی جوانی لی دمرچوو.

۳- شیخی عہینی دمفہرموی: (ٺہم فہرمایشتہی پیغہمبہر دروودی خوی لسمہر
 بن دووپات کردنہوہی مہدحہ لہشیوہی زم دا). عہسقہلانیس ھہروا
 دمفہرموی.

۴- پيشهوا نهوهوى - پمزاو پهحمهتى خوداى لى بى- پشتگیری ئيبن
 قهصار دهكا، كه داستانهكه دهپړئ بهسهر نهدانى خيړى سوننهتداو دهلى:
 (گومانى نهوه نابړئ به هاوړپياني پيغهمبهر كه فهرز جيبه جى نهكهن).
 كهواته: كورتو پوخت زوړينهى فهرمايشتهكان له بهرژموندى ئيبنو
 جهميله، لهبهړنهوه بهر نهم فهرموودهيه دهكهوئ: (باسى چاكه
 مردووتان بكه ن و باسى خرابهيان مهكهن). پمزاو پهحمهتى خودا له
 ئيبنوجهميل بى.

باسى ړووسوورى دوورى له سوال

۷۰۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِنَّ نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ، سَأَلُوا
 رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْطَاهُمْ، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ، حَتَّى نَعِدَ مَا
 عِنْدَهُ، فَقَالَ: (مَا يَكُونُ عِنْدِي مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ أَدْحِرَهُ عَنْكُمْ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفُّهُ
 اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ، وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصْبِرْهُ اللَّهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا
 وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ). (الحديث ۱۴۶۹ - طرفه فى ۶۴۷۰) ۱۱۶:

نهبوسهعیدی خودری (رمزی خوی ن بى) فهرمووی: چهند کهسى - له
 یاریدهدمران (نهانصار) - چهندجاری داواى بهشیان لهپیغهمبهر دروودی خوی
 نسر بى. گرد، نهویش ههمو جاری بهشى ددهان، تا نهو ماللى که لهلای بوو
 ههمووی تهواو بوو، جا فهرمووی دروودی خوی نسر بى: (نهو مال و خپرو بیړه
 لهلای من بى لهئیوهى ناشارمهوه، وه من نهوهى لهدهستم بى لهئیوه
 دریغى ناکهم، وه ههرکهسیکیش خوی به دوور بگری له ړووزمردی
 سوال و سوالکردن، خودا لهههردوو جیهاندا ړوو سوورو سهربهرزى دهكا،

وه ههركه سيكيش چاوى تيربى و خوى بىنياز بگرى و چاوى لهدهستى
 نهى و نهى نهى، خودا دهوله مهندو بىنيازى دهكا، وه ههركه سيكيش دان
 بهخويا بگرى و سهبوورى خوى بدا، مسوگر كه خودايش سهبرو نارامى
 پيده بهخشى، وهباشترين و گه وره ترين خهلاتى كه بهكهسى درابى،
 خهلات و بههرى سهبرو نارامگرته (تاج/٢/١٤٨-ش/د/ت/ن)

٧٠٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 قَالَ: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ، فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ
 مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلَهُ أَغْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ). وَفِي رِوَايَةٍ: عَنْ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
 عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَأْتِيَ بِحُرْمَةٍ
 الْحَطَبِ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَبِيعَهَا، فَيَكْفَى اللَّهَ بِهَا وَجْهَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ
 أَغْطُوهُ أَوْ مَنَعُوهُ). (الحديث ١٤٧٠ - أطرافه فى: ١٤٨٠، ٢٠٧٤، ٢٣٧٤
 + الحديث ١٤٧١ - طرفاه فى: ٢٠٧٥، ٢٣٧٤) ١١٧:

نهبوهورميره (رحمى خوى لى بى) فهرمووى: پيغه مبهر درووى خوى لمهر بى
 فهرمووى: (سويندم بهو كهسه كه گيانى منى به دهسته، كهسى لهئيوه
 گوريسى ههلبگرى و بهكول كولهدار بكيشى و بيفروشى و خودا بيكا
 بهمايهى نهوه كه خوى پى رزگار بكا لهچاو بهره و زيرى نهى و نهى،
 نههى گهلى باشتره لهوه كه بچى دهست له مهردوم پان بكاتهوه، نيتر نهى
 مهردومه بهشى بدهن يا بهشى نهدهن، ههر نيش كردنه كه باشتره له سوال
 كردنه كه ١) (تاج/٢/٤٩-٣-ش/د/ت/ن).

٧٠٩- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْطَانِي ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَثَانِي، ثُمَّ قَالَ: (يَا حَكِيمُ إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ، فَمَنْ أَحْذَهُ بِسَخَاوَةٍ نَفْسٍ بَوْرِكَ لَهُ فِيهِ، وَمَنْ أَخْذَهُ بِإِشْرَافٍ نَفْسٍ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ، وَكَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ، أَلَيْدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى). قَالَ حَكِيمٌ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، لَا أَرْزَأُ أَحَدًا بَعْدَكَ شَيْئًا حَتَّى أَفَارِقَ الدُّنْيَا، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَدْعُو حَكِيمًا إِلَى الْعَطَاءِ فَيَأْبَى أَنْ يَقْبَلَهُ مِنْهُ، ثُمَّ إِنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَعَاهُ لِيُعْطِيَهُ فَيَأْبَى أَنْ يَقْبَلَ مِنْهُ شَيْئًا، فَقَالَ إِنِّي أَشْهَدُكُمْ يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى حَكِيمٍ أَنِّي أَغْرَضُ عَلَيْهِ حَقَّهُ مِنْ هَذَا الْفَنَى فَيَأْبَى أَنْ يَأْخُذَهُ، فَلَمْ يَرْزَأُ حَكِيمٌ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تُؤْفَى). (الحديث ۱۴۷۲ - أطرافه في: ۲۷۵۰، ۳۱۴۳، ۶۴۴۱) ۱۱۸:

حەكیمی كۆری حیزام (رەزای خەوی ئی بێ) هەرمووی: جاری داوای بەشەم لە پیڤەمبەر (رەوودی خەوی لەسەر بێ) كرد، ئەویش بەشی دام، دیسان داوام لێكردەوه، دیسانەوه بەشی دامەوه، هەم دیسان داوام لێكردەوه هەمدیس بەشی دامەوه، لەپاشا هەرمووی: (ئەی حەكیم! راستە كە مالا میوهیهکی سەوزو شیرین و خۆشە، بەلام بزانی ئەوهی بەرجاوتی بێ و دل تی بێ وەری بگری، خودا بەرهكەت و پیت و هەری بۆت دەكاو ئەو مالا خێر دەداتەوه، وەل ئەوهی كە بە خاوەزەلۆکی و چاوەنۆکی هەلپەهەلپی بۆدەكاو قەرم و مرخی لێخۆش دەكاو چاوی تێدەبێ تادەیسەنی، بەشیوهیهکی وا لەوهودوایش خاوەنەكە چاوی لەدوایەتی، ئەوه ئەو مالا پیت و بەرهكەتی بەهەوادا دەچێ! نیت ئەوكەسە كە ئەوه حالیەتی وەك ژەمەنبور دەی لێدێ، هەر دەخواو هەر تێرنابی! دیارە كە دەستی سەروو،

که دهستی خیرکهره، یا نهو دهستهیه که بیژ له دمووزه دهکاتهوه، دیاره که دهستی سهروو له دهستی ژپرو که دهستی دمووزه که ره گه لی باشره).

حهکیم (رمزای خوی لی بر) فهرمووی: که نه مەم له خوشه ویست درودی خوی لسمر بر. ژنهوت گوتم: نهی ره بهری خودا! بهو که سه که توی کردوو به پیغه مبهریکی راست و دروست و پهوانه ی کردوی له گهل نهو نایینه راست و دروسته دا، ئیتر له پاش تو تا له جیهان دمرده چم شت له کهس و مرناگرم، له پاش هه زرمه درودی خوی لسمر بر. نه بوبه کړو عومهر - رمزای خویان لی بر. له کاتی جینشینی (خه لافهت) ی خویاندا، بهشی ههکیمیان له دهسکه وتی جهنگی (فهیا) ددها، به لام ههکیم ههتا مرد بزگورپکی له کهس و مرنه گرت، عومهریش شایه تی لیگرت و فهرمووی: نهی گه لی مسولمانینه! ئیوه به شایهت بن، نه و هتا من به بهرچاوی ئیوه وه له دهسکه وته بهشی خویی ددهمی، وهک نهو پشکه ی که خودا بوی داناوه، به لام ههکیم خوی وهری ناگری). (ریاض الصالحین/ ۲ ل/ ۹۵ ژ/ ۵۲۴/ ۵۷).

۷۱۰- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِينِي الْعَطَاءَ فَأَقُولُ: أَعْطِهِ مَنْ هُوَ أَفْقَرُ إِلَيْهِ مِنِّي، فَقَالَ: (خُذْهُ إِذَا جَاءَكَ مِنْ هَذَا الْمَالِ شَيْءٌ، وَأَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلَا سَائِلٍ، فَخُذْهُ وَمَالًا فَلَا تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ). (الحديث ۱۴۷۳ - طرفاه فی: ۷۱۶۳، ۷۱۶۴) ۱۱۹.

عومهری کوری خهتاب (رمزای خوی لی بر) فهرمووی: جاران پیغه مبهر درودی خوی لسمر بر. که بهشی ددهام له مال، عهرزیم دهکرد: قوربان! بیده به کهسی که نهو له من زیاتر پیویستی پیی هه بی، نهویش درودی خوی لسمر بر. دهیفه رموو:

(نهى عومهر! كاتى لهم ماله شتيكت پيدرا و مرى بگره، به مهرجى چاوى
تئينه بپرو و خوت داواى نه كهى، نه گينا خوتى تيمه گينه). (تاج/۲/۵۱/۶ -
ش/ن).

۷۱۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ، حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةٌ لَحْمٌ) وَقَالَ: (إِنَّ الشَّمْسَ تَلْدُو يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يَلْبُغَ الْعَرَقُ نِصْفَ الْأُذُنِ، فَيَبْنَاهُمْ كَذَلِكَ اسْتَعَاثُوا بِأَدَمَ، ثُمَّ بِمُوسَى، ثُمَّ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (الحديث ۱۴۷۴) + (الحديث ۱۴۷۵ - طرفه: ۴۷۱۸) ۱۲۰:

نېبنو عومهر (ومرئى خوى نى بنى) دمفه رموى: حه زرهت - ورودى خوى لمهر بنى -
دمفه رموى: (پياوى واتان هه يه نهى مسولمانه كان! هه رخه ريكي دمووزمه
سوالكرده، هه تا له پوزى زينه وهدا كه دى بؤ ديوانى خوداى گه وره، بؤ
ليپرسينه وه، يهك پرزوله گوشت به پروويه وه نامينى، لهو دهشتى
مه حشه ردها خودا موزى سوالكه رى دهنى به پروويه وه، دم و چاوى
يه كپارچه نيسقانى پروتى بى گوشت ده بى! (فهرموودهى ۱۴۷۴ له فه تحول
بارى دا). (رياض/۲/ل/۱۰۰/ز/۵۳۰/ف/۹ - ش).

فهرمووده كهى تر كورته وه كراوى فهرمووده يه كهى زوردريژه. بپروانه:
(رياض/۱/ل/۳۱۲/ز/۳۹۹/هه تا ۴۰۳ + تاج/۱۰/ز/۱۳۰/ف/۴، ۵، ۶، ۷، ۸) + (تاج/۲/
ل/۵۲/ز/۲۰).

۷۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (لَيْسَ الْمِسْكِينُ الَّذِي يُطَوَّفُ عَلَى النَّاسِ، تَرُدُّهُ اللَّقْمَةُ وَاللَّقْمَتَانِ، وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ، وَلَكِنَّ الْمِسْكِينَ: الَّذِي لَا يَجِدُ غَنِيَّ يُغْنِيهِ، وَلَا يُعْطَنُ بِهِ فَيَسْتَدْقُ عَلَيْهِ

وَلَا يَقُومُ فَيَسْأَلُ النَّاسَ). (الحديث ۱۴۷۹) ۱۲۱.

نه‌بوه‌ورهیره (همزی خوی ن به) له‌پی‌غه‌مبه‌رموه - درویدی خوی له‌سمر به- دم‌فه‌رموی:
(هه‌زاری به‌راستی نه‌وه‌نییه‌که‌دمرگا‌و‌مال‌ه‌و‌مال‌دم‌سو‌وپ‌ته‌وه‌و، خه‌لک
خیری پ‌ده‌که‌ن‌و، لی‌ره‌و‌له‌وی به‌پاروویی، دوو‌پاروو، یا‌ده‌نک‌و‌دوود‌ه‌نک
خورما‌ده‌ستی پ‌یه‌و‌ده‌ن‌و و له‌کو‌لی‌خو‌یا‌نی‌ده‌که‌نه‌وه، به‌لام‌ه‌ه‌زاری
ته‌وا‌و‌که‌شایسته‌ی‌ده‌س‌گی‌رو‌یی‌و‌زه‌کات‌پ‌یدا‌نه، نه‌و‌که‌سه‌یه‌که‌خوی
نه‌وه‌نده‌ی‌دارایی‌نییه‌که‌به‌شی‌ب‌کا‌و، که‌س‌یش‌پ‌یی‌نا‌زان‌ت‌ازه‌کاتی
بداتی‌و‌ده‌س‌گی‌رو‌یی‌ب‌کا، وه‌خو‌یش‌ی‌له‌به‌ر‌فه‌در‌گر‌تن‌ی‌خوی‌نا‌چ‌ئ‌س‌وال
له‌م‌و‌له‌و‌ب‌کا). (ریاض‌۲/ل‌۱۰۴/ز‌۵۳۷/ز‌۵۷- ش‌+ تاج‌۲/ل‌۴۲/ف‌۳
ز‌۱۸- ش‌/د‌/ن).

باسی‌خه‌مل‌و‌خه‌رساندن‌ی‌به‌رزه‌دره‌خت

۷۱۳- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزْوَةَ تَبُوكَ، فَلَمَّا جَاءَ وَادِي الْقُرَى، إِذَا امْرَأَةً فِي حَدِيقَةٍ لَهَا،
فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ: (أَخْرُصُوا) وَخَرَصَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَةَ أَوْسُقٍ، فَقَالَ لَهَا: (أَخْصِي مَايَخْرُجُ مِنْهَا). فَلَمَّا أَتَيْنَا تَبُوكَ
قَالَ: (أَمَّا، إِنَّهَا سَتَهَبُ اللَّيْلَةَ رِيحٌ شَدِيدَةٌ، فَلَا يَقُومَنَّ أَحَدٌ وَمَنْ كَانَ مَعَهُ بَعِيرٌ
فَلْيَعْقِلْهُ). فَعَقَلْنَاهَا، وَهَبَّتْ رِيحٌ شَدِيدَةٌ فَقَامَ رَجُلٌ فَأَلْقَنَاهُ بِجَبَلٍ طَيِّبٍ. وَأَهْدَى
مَلِكُ أَيْلَةَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَغَاةً بَيْضَاءَ، وَكَسَاهُ بَرْدًا وَكَتَبَ لَهُ
بَبْخَرِهِمْ، فَلَمَّا أَتَى وَادِي الْقُرَى قَالَ لِلْمَرْأَةِ: (كَمْ جَاءَتْ حَدِيقَتُكَ) قَالَتْ: عَشْرَةٌ
أَوْسُقٍ. خَرَصَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ: (إني مُتَعَجِّلٌ إِلَى الْمَدِينَةِ فَمَنْ أَرَادَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَعَجَّلَ مَعِيَ فَلْيَتَعَجَّلْ)، فَلَمَّا — قَالَ الرَّأَوِي كَلِمَةً مَعْنَاهَا أَشْرَفَ عَلَى الْمَدِينَةِ قَالَ: (هَذِهِ طَابَةُ) فَلَمَّا رَأَى أَحَدًا قَالَ: (هَذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ، أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ دُورِ الْأَنْصَارِ). قَالُوا: بَلَى، قَالَ: (دُورُ بَنِي النَّحَارِ، ثُمَّ دُورُ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ ثُمَّ دُورُ بَنِي سَاعِدَةَ، أَوْ دُورُ بَنِي الْحَارِثِ بْنِ الْحَزْرَجِ، وَفِي كُلِّ دُورٍ الْأَنْصَارُ — يَغْنَسُ — خَيْرًا). (الحديث ١٤٨١ — أطرافه في: ١٨٧٢، ٣١٦١، ٣٧٩١، ٤٤٢٢) ١٢٢:

نهبو حومه یدی نهل — ساعیدی (رمزی خوی ن بئ) فهرمووی: له خزمه تی
 حهرمتدا (رمزی خوی ن بئ) چووین بؤ غهزای تهبووک، کهگهیشتیله وادیلقورا،
 ژنی لهناو باخیکی خویدا بوو، پیغه مبهه دروودی خوی لسمه بئ. به هاورپییانی خوی
 فهرموو: (نادهی نهم بهری نهم باخه بخه ملینن) نیمهش ههرکه سه مان
 به جوژی خه ملاندان، وه پیغه مبهه دروودی خوی لسمه بئ. خوی خه ملاندی به ده
 وهسق، وه به ژنه کهشی فهرموو: (تؤ سه رزمیری بکه، بهری باخه که
 چه نده بوو ژماره کهیمان بؤ له بهر بکه). نه و جا رپوشتین هه تا چووینه
 تهبووک، پیغه مبهه دروودی خوی لسمه بئ. فهرمووی: (ناگاداربئ! که نه مشه و
 بایه کی سهخت هه لده کا لیلتان، کهستان له وکاته دا هه لمه سن، ههرکه سهش
 وشتی ههیه باتوند پیومندی بکا) جائیمهش وشته گانمان نه شکیل کرد،
 جابایه کی سهختی وا هه لی کرد، پیاوی له وکاته دا هه لسا بایه که هه لیگرت و
 له لای دوو کی وه کهی طهیدا، لهوی تووپردا، فروستادهی نیبنو عه لای شای
 نه یله نامه یه کی له نیبنو عه لاه هینا بؤ پیغه مبهه دروودی خوی لسمه بئ. له گه ل
 هیستره ماچه یه کی سپیدا، به دیاری، پیغه مبهه ریش دروودی خوی لسمه بئ.

(١٢٢) أخرجه مسلم في الحج، باب: أحد جبل يحبنا ونحبه وفي الفضائل باب: في معجزات النبي ﷺ. رقم: ١٣٩٢، لاحظ (فتح — ٣ ص ٤٤١ — خاتمة) من نفي العسقلانيي لإخراج مسلم لهذا الحديث — المترجم.

نامه‌یه‌کی بۆی ناردو عه‌بایه‌کی نایابیشی به‌دیاری بۆ ناردو به‌پیی
 پهماننامه‌یه‌کی نووسراو، به‌رام‌بهر سه‌رانه‌یه‌کی دیاریکراو، له‌سه‌ر
 قه‌له‌م‌په‌وه‌که‌ی خۆی هیشتیه‌وه، جاکاتی هاتینه‌وه‌و بۆ وادیلقورا،
 پیڤه‌م‌بهر -دروودی خۆی له‌سه‌ر به‌- بۆ مه‌سه‌له‌ی به‌ری باخه‌که له‌ژنه‌که‌ی پرسى:
 (به‌ره‌که‌ی چهند وه‌سقی دهرچوو ؟). گوتى: ده وه‌سق؛ ده‌ق به‌قه‌د ئه‌وه که
 پیڤه‌م‌بهر خه‌م‌لاندى. ئه‌وجا پیڤه‌میبه‌ر -دروودی خۆی له‌سه‌ر به‌- فه‌رموى: (من
 به‌زووی دهرچومه‌وه بۆ مه‌دینه، جا ئه‌وه‌ی هه‌ز ده‌کا له‌گه‌ل من دابی ئه‌وه
 که‌یفی خۆیه‌تی و ئه‌وه‌شی هه‌ز ده‌کا لی‌ره به‌می‌نیته‌وه ئه‌وه به‌می‌نیته‌وه).
 ئه‌وسا که‌وتینه‌ پێ، کاتی له‌دووره‌وه مه‌دینه‌مان لی‌ دهرکه‌وت، پیڤه‌م‌بهر
 -دروودی خۆی له‌سه‌ر به‌- فه‌رمووی: (ئه‌مه طابه‌یه) کاتی‌کیش جاوی به‌جیای ئو‌حود
 که‌وت فه‌رمووی: (ئه‌وه‌میش جیای ئو‌حوده، ئه‌م کپوه ئی‌مه‌ی خۆش ده‌وی و
 ئی‌مه‌ش ئه‌ومان خۆش ده‌وی !). له‌پاشدا فه‌رمووی: (ئه‌دی با‌پێتان بلی‌م
 که‌ باشترین تیره‌کانی یاری‌ده‌مه‌ران (انصار) گامانه‌ن). یاران فه‌رموویان
 به‌فه‌رموو، فه‌رمووی: (باشترین بنه‌ماله‌ی یاری‌ده‌مه‌ران، که‌ هه‌موویان
 هه‌رباشن، بنه‌ماله‌ی به‌نی نه‌ج‌ارن، ئه‌وجا بنه‌ماله‌ی به‌نی عه‌بدول
 ئه‌شه‌هل، ئه‌وجا بنه‌ماله‌ی به‌نی ساعیده، ئه‌وجا بنه‌ماله‌ی به‌نی حاریسی
 کو‌پی خه‌زرج، وه‌کی تریش به‌شی‌ومه‌یه‌کی گشتی تیره‌و بنه‌ماله‌و
 گه‌ره‌که‌کانی یاری‌ده‌مه‌ران هه‌موویان هه‌رخێردارو خاسن). (تاج/ ۴/ ۱/۳۳۱
 ز/ ۱۰۳- م/ ت).

پاشه‌و شیکردنه‌وه:

عه‌ینی ده‌فه‌رموی: ئه‌م فه‌رموودیه‌ موس‌لیم اخراجی کردووه.
 مه‌دینه له‌پیشا ناوی یه‌ثریب بوو، تائه‌ندازه‌می ئاوو هه‌وا‌ی بۆ لاوه‌کی

ناسازبوو، یه‌ثریب واته: لۆمه‌و سه‌رز نه‌شت. جاله‌به‌ر ئه‌م واتایه پێغه‌مبه‌ر
 دروودی خوای له‌سه‌ر به‌. ناوه‌که‌ی گۆڤری و فه‌رمووی: (خودای گه‌وره‌ خۆی مه‌دینه‌ی
 ناوناهه‌ طابه‌) طابه‌ وشه‌یه‌کی عه‌ره‌بییه‌، واته‌: شاریکی خۆش و باش و
 سازگار و خاومنی دانیش‌توانی خاس و باش. عه‌سقه‌لانی و عه‌ینی -رحمه‌تی خودایان لێ
 به‌- ده‌فه‌رموون: إحصاو بۆیه‌ وای پێ ده‌گوتری، چونکه‌ عه‌ره‌به‌گان به‌
 سه‌واد بوون، وه‌ نووسینیان باش نه‌ده‌زانی، له‌به‌رئه‌وه‌ ژماره‌یان به‌ ورده
 به‌ردو چه‌و کۆنترۆڵ ده‌کرد، که‌پێیان ده‌لێن (حصی) بۆ شاره‌زابوونی
 ته‌واو له‌پیرۆزی مه‌دینه‌ به‌روانه‌: (تاج/ ٢ ز/ ١٣٨) تا دوا‌ی.

زه‌کاتی دانه‌ویته‌و به‌رووبوو می دیم‌ی و به‌راو

٧١٤- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
 (فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ وَالْعُيُونُ، أَوْ كَانَ عَثَرِيًّا الْعَشْرُ، وَمَا سَقِيَّ بِالْضُّحِ نِصْفُ
 الْعَشْرِ). (الحديث: ١٤٨٣) ١٢٣:

ئیب‌نو عومه‌ر -رم‌ای خوا‌یسان لێ به‌- فه‌رمووی: پێغه‌مبه‌ر -دروودی خوای له‌سه‌ر به‌-
 فه‌رمووی: (ئه‌وه‌ی به‌باران و چه‌م و جۆگه‌و کانی و کاریژ ئاوبدری، یاخود
 دیم‌ی به‌، یاخود ره‌گه‌که‌ی بگاته‌ ئاو و پێویستی به‌ئاودانی ئاسایی نه‌به‌،
 ئه‌وه‌ی وابێ، زه‌کاته‌که‌ی ده‌یه‌که‌، ئه‌وه‌یشی که‌ به‌ه‌لا‌خی ئاو هه‌لگوز،
 یاخود به‌ئاوکیش ئاو بدری، زه‌کاته‌که‌ی نیوه‌ی ده‌یه‌که‌، که‌ ده‌کاته‌ بیست
 یه‌که‌). (تاج/ ٢/ ٢٥ ز/ ٧).

کاتی وه‌رگرتنی زه‌کاتی خورما کاتی رینینی به‌ره‌که‌یه‌تی

٧١٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ يُؤْتِي بِالتَّمْرِ عِنْدَ صِرَامِ التَّلْخَلِ، فَيَجِيءُ هَذَا بِتَمْرٍ خٍ، وَهَذَا مِنْ تَمْرِهِ، حَتَّى يَصِيرَ عِنْدَهُ كَوْمًا مِنْ تَمْرٍ، فَيَجْعَلَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَلْعَبَانِ بِذَلِكَ التَّمْرِ، فَأَخَذَ أَحَدُهُمَا ثَمْرَةً فَجَعَلَهُ فِي فَمِهِ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجَهَا مِنْ فِيهِ، فَقَالَ: (أَمَّا عَلِمْتَ أَنَّ آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَأْكُلُونَ الصَّدَقَةَ). (الحديث ١٤٨٥ - طرفاه في: ١٤٦١، ٣٠٧٢) :١٢٤

نہو ہورہیرہ (رمزی خوی ن ہی) فہرمووی: جاران لہکاتی رنینی بہری دارخورمادا، زہکاتی خورمایان دہینا بو پیغہمبہر حرودی خوی لسمہر ہی۔ نھم دہیناو نھو دہینا، ہمتا لہ خرمہت پیغہمبہردا دہوو بہخہرمائی خورما، حہسہن و حوسہین رمزی خویان ن ہی۔ یاریان بہو خورمای زہکاتہ دہکرد، جا یہکیکیان دہنکی خورمای ہلگرت و نایہ ناو دہمیہوہ، پیغہمبہر حرودی خوی لسمہر ہی۔ سہرنجیکی داو بہپہنجہی لہدہمی دہرہیناو نھوسا فہرمووی: (نھوہ چ عہجہب کہنازوانی خانہوادہی موحمہد حرودی خوی لسمہر ہی۔ زہکات ناخون). (تاج/٢-١٤٦ ز/١٩).

نایا دروستہ زہکاتدہر زہکاتہکی لہ زہکات وەرگر بکریتہوہ؟

٧١٦- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأُضَاعَهُ الَّذِي كَانَ عِنْدَهُ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِيهِ، وَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَبِيعُهُ بِرُخْصٍ فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: (الْأَشْتَرِهِ وَلَا تُعْذِرْ فِي صَدَقَتِكَ، وَإِنْ أَعْطَاكَهُ بِدَرَاهِمٍ فَإِنَّ الْعَائِدَ فِي صَدَقَتِهِ كَالْعَائِدِ فِي قَيْئِهِ). (الحديث ١٤٩٠ - اطرافه في: ٢٦٢٣، ٢٦٣٦، ٢٩٧٠، ٣٠٠٣) :١٢٥

(١٢٤) أخرجه مسلم في الزكاة، باب: تحريم الزكاة علي رسول الله وعلي آله..رقم: ١٠٦٩.

(١٢٥) أخرجه مسلم في الهبات، باب: كراهة شراء الانسان ماتصدق به ممن تصدق عليه، رقم: ١٦٢٠.

عومهری کوری خه تاب (رمزی خوی ئی بن) فهرمووی: ئەسپیکم هه‌بوو، له
 رینگهی خودادا به‌خشییم به‌ غه‌زا کارئ، به‌لام خاومنه‌که‌ی قه‌دری نه‌زانی و
 زۆربئ خزمه‌تی کرد، منیش ویستم لیئ بکرمه‌وه، به‌زه‌ینی خۆم گوتم:
 به‌ هه‌رزان ده‌یفرۆشیته‌وه، چونکه‌ ته‌واو له‌روو لاوازی کردبوو، بۆ ئەمه
 پرسیارم له‌ خۆشه‌ویست دروودی خوی لاسه‌ر بن. کرد، فهرمووی: (نه‌بیکرمه‌وه
 نه‌هیچ خێرو به‌خشینیکی تری خۆت به‌پاره‌ هه‌لبگره‌وه، با
 پێبه‌خسراوه‌که‌ی به‌یه‌ک دره‌میش بیداته‌وه‌ پێت، چونکه‌ ئەوه‌ی که
 خێرو به‌خسرای خۆی بکڕێته‌وه، یا بیه‌قه‌بلێنێ به‌پاره‌و به‌و پاره‌یه‌ هه‌لئ
 بکڕێته‌وه، وه‌ک سه‌گئ وایه‌ پشانه‌وه‌ی خۆی بخواته‌وه‌ (ریاض/٤/ ١٨٨-١
 ز/ ٢٨٥ + تاج/ ٢/ ل/ ٣٦٩/ ف/ ١/ ز/ ١٧٨).

پاشه‌و شیکردنه‌وه‌:

له‌به‌رنه‌وه‌ی که‌ له‌پێشه‌وه‌ له‌جینگه‌ی خۆیدا، ژياننامه‌ی ئیمامی عومهر
 (رمزی خوی ئی بن) به‌هه‌له‌ نه‌نووسراوه‌، والێرمدا به‌سه‌ری ده‌گرینه‌وه‌: ناوی
 عومهری کوری خه‌تابه‌، قورمیشییه‌، عه‌ده‌وییه‌، له‌پشتی هه‌شته‌ما
 په‌چه‌له‌کی له‌باوکه‌وه‌ ده‌گاته‌وه‌ به‌پێغه‌مبه‌ر دروودی خوی لاسه‌ر بن. دایکی ناوی
 حه‌نته‌مه‌ی کچی هاشمه‌، که‌سناوی نه‌بو حه‌فصه‌، نازناوی فارووقه‌، له
 عه‌شه‌ره‌ی موبه‌شه‌ره‌یه‌، جێنشینێ دوومه‌، له‌پێش پێغه‌مبه‌ری (بیعه‌ته‌)
 دا به‌ سبی سال، یا به‌ سیازده‌ سال له‌دایک بووه‌، له‌سه‌رده‌می نه‌زانی‌دا پایه‌ی
 نوێنه‌ری قورمیش به‌و سپێرابوو، که‌ شه‌رئ، هه‌رایئ سه‌ری هه‌لده‌دا نه‌و
 ده‌که‌وته‌ نیوانیانه‌وه‌، له‌سه‌رمته‌ای ئیسلامه‌وه‌ زۆر توندوتیژ بوو له‌گه‌ل
 مسوڵماناندا، به‌لام کاتئ ئیسلام بوو مسوڵمانیکی زۆرجوانی لێدەرچوو،
 ئیسلامبوونی دانرا به‌سه‌رکه‌وتنیکێ گه‌وره‌ بۆ مسوڵمانان، ئیبنومه‌سه‌عوود

دهیفه رموو: (تا عومەر ئیسلام نەبوو نەماندەویڤرا بەناشکرا خودا بپەرستین).

یەکیکە لەکۆچکارە پیشینەکان، ئامادەیی بەیعهتی ریزوان و غەزای بەدرو هەموو شەرگەو مەلەبەندو جەنگەکانی تری پێغەمبەر بوو، یەکی بوو لەو چەند کەسانە، کە پێغەمبەر وەفاتی کرد لێیان رازی بوو، لەپاش وەفاتی ئەبوبەکر، لەسائی سیازدەیی کۆچیدا بوو بە دوویم جینشین، ئەم وڵاتانەو چەندین شوینیتەر لە سەر دەمی ئەودا ئازادکران:

شام و عێراق و میصر، دیوان ئەو داینا، هەر ئەو مووچەیی بۆ پیاوانی سوپا، بەپێی خزمەتیان بۆ ئیسلام برییهو، کارە هەر مەگرنەکانی تری: ئەو نوێژی تەراویحی لەسەر ئەم شیوەی ئیستا، لە شەوانی ڕەمەزان دا دامەزراند، میژووی کۆچی دانا، کە هەتا ئەمڕۆ کەسائی (١٤٢٤ ک) بەردەوامە، وە بەپشتی خوا هەتا نزیکەی قیامت هەر بەرقەراردەبێ. ئەو یەکەم کەس بوو کە نازناوی (امیرالمؤمنین: فەرمانڕەوای مسوڵمانان) ی پێ بەخشا.

سەرەتای سەحیحی بوخاری لەناوی سەحابەکاندا بەناوی عومەر دەست پێدەکا، هەر خۆی لەناو یارانێ پێغەمبەردا ناوی (عومەری کوری خەتاب) بوو، بەلام بیست و چوار عومەر ناوی تر لەناو هاوڕێیانی تری پێغەمبەردا هەیە. پێشەوا عومەر (رەزێ خۆی ئی) پیاویکی بالابەرزی تەواو کە ئەگەتی تیکسەرپراوی گرانیبوو، کە ئەگەتیکی وابوو کە لەناو خەلکا دەووستا، دەتگوت: ئەو سوارەو ئەوان پیادەن، لەسائی گرانیو برسیتییه کەدا، وازی لەخواردنی گۆشت و چەوری و خواردنی شتی خوێش هینا، لەجیاتی ئەو بە خواردنی ڕۆن زەیتوون ئیکتیضای دەکرد، هەتا هەست بەو ئیش و ئازارو سەخەلتییە بکا، کە خەلکانی هەژاری ئەو

رؤزگار نهه مواره ههستیان پئی کردوو، نهه و منده جه ره مبابه ی خوی دابوو،
 رهنگی هه لپسکابوو، گهرچی رهنگی خوی سوورو سپی بوو، به لام رهنگی
 بهری بوو، زمرده هه لگه رابوو. عومهر پیاویکی تووکن بوو، مووی خوی
 دهگرتنه خه نهه و سمه، عومهر چه به وانه بوو، پشی زور پر بوو، له
 فهرمووده و سوننه تی دروستدا مه تی زوری عومهر له لایهن پیغه مبهرو
 یاران پیغه مبهرو ده گراوه، پیغه مبهرو - دروودی خوی لسمه بی. - ده فهرمووی: (گریمان
 له پاش من پیغه مبهرو ببوایه عومهر ده بوو). عومهر خه زووری پیغه مبهرو
 بوو، باوکی حه فسه ی هاوسه ری پیغه مبهرو بوو، باسی سهرو مرییه کانی
 پیشه و عومهر له ژماره نایی، بۆ زیاده ناشنا بوون بر وانه: (تاج/ ۵/ ۲۰/ ۴/ ز +
 تاج/ ۵/ ل ۲۸/ ف/ ۱+ ۲+ ۳+ ۴ تا ۱۲/ ز + ۶/ ز + ۷/ ز + تاج/ ۵/ ل ۷۵/ پهراویزی/ ۱).

زه کات دهشی به نازاد کراوه کانی هاوسه ره کانی پیغه مبهرو

۷۱۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: وَجَدَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَاةَ مَيْتَةٍ، أُعْطِيَتْهَا مَوْلَاةٌ لِمَيْمُونَةَ مِنَ الصَّدَقَةِ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (هَلَّا انْتَفَعْتُمْ بِجِلْدِهَا). قَالُوا: إِنَّهَا مَيْتَةٌ؟ قَالَ: (إِنَّمَا حَرَّمَ أَكْلَهَا).
 (الحديث ۱۴۹۲ - اطرافه فی: ۳۲۲۱، ۵۵۳۱، ۵۵۳۲) ۱۲۶:

ئیبنو عباس (رهزی خوی ل بی) فهرمووی: جارئ مه پکیان به زه کات دابوو
 به کاره گهریکی مهیموونه ی هاوسه ری پیغه مبهرو، که نازاد کراوی مهیموونه
 بوو، مه ره که مرداره ده بوو، پیغه مبهرو - دروودی خوی لسمه بی. - که لاک می ره که ی دی
 فرید رابوو، پیغه مبهرو - دروودی خوی لسمه بی. - که لاک می ره که ی دی فرید رابوو،
 فهرمووی: (ئه ی نهه و بۆچی که لکتان له که و له که ی و مر نه گرتوو ه؟)
 گوتیان: ناخر نهه مه مرداره ده بوو نه تر چۆن که لکی لیومر بگرین؟)

فهرمووی: (تهنیا خواردنی دروست نییه، واته: دروسته سوود له که وئی مرداره و هبوو و مربیگری). (تاج/۱/۱۰۸).

کهی زهکات له زهکاتی دهرده چی

۷۱۸- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بَلْخَمَ تُصَدِّقَ بِهِ عَلَى بَرِيرَةَ فَقَالَ: (هُوَ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ وَهُوَ لَنَا هَدِيَّةٌ) (الحديث ۱۴۹۵) - طرفه فی: ۲۵۷۷/۲۷.

نه نهس (رمزی خوی ل بئ) فهرمووی: گوشتیان هیئا بو پیغه مبه ر درودی خوی ل سمر بن که بیخوات، عه رزیان کرد: نه م گوشته هی صه دهقه یه، داویانه به بهریره ی نازادکراوی عانیشه، نایا تو لیی دهخوی ؟ فهرمووی: (نهمه بو نه و صه دهقه یه، به لام بو نیمه ده بی به دیاری و له صه دهقه یی دهرده چی) (تاج/۲/۴۶ ف/۳ ز/۱۹ - ش/ د ن/).

یه کئ له گپره و ده کانی نه م فهرمووده یه نه بو داوودی طه یالیسیه، له ناو فهرمووده زانه گه وره کاند له پله ی (الحافظ) دا بوو، کاتی له نه سپه هان بوو، فه قیکانی چل ه هزار فهرموودمیان له ده م نه و ده نووسییه وه، په راوی نه ده گرت به ده سته وه، له سائی ۲۰۴ دا له به صره کوچی دواپی کرد.

زهکات له دهوله مه ند وهرده گیری و دهری به هه ژار

۷۱۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حِينَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ: (إِنَّكَ سَتَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ

کتاب، فإذا جئتهم فادعهم إلى: أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً، تَتَوَخَّذُ مِنْ أَغْنَائِهِمْ فَتَرُدُّ عَلَى فَقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ). (الحديث ۱۴۹۶ - طرفه فی: ۱۴۵۸). له پیشموه رابوورد، پروانه ژماره/ ۶۹۹^{۱۳۸}.

نزای خیرکردن بو خیرکهره زه کاتدهر

۷۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا آتَاهُ قَوْمٌ بِصَدَقَتِهِمْ قَالَ: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ فُلَانٍ) فَأَتَاهُ أَبِي بِصَدَقَتِهِ، فَقَالَ: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى) (الحديث ۱۴۹۷ - أطرافه فی: ۱۶۶، ۶۲۳۲، ۶۳۵۹)^{۱۳۹}.

عبداللای کوری نه بو نه وفا (وزای خوی ن بئ) فهرمووی: باوکم یه کیک بوو له دهسته ی نه صاحبول شه جره، واته: دهسته ی درهخته که، که له ژیر دار سه مووره که دا، که شیخه لئ بوو له حوده ی بییه، نهو هاوړپیاننه که له و رووداوه دا له خزمهت پیغه مبه ر. درودی خوی لسمه ر بئ. دابوون، په یمانی خو شنوودی (بیعة الرضوان) یان له گه ل پیغه مبه ردا. درودی خوی لسمه ر بئ. به سته بوو، پیغه مبه ر. درودی خوی لسمه ر بئ. ده ستووری و ابوو، که که سی زه کاتی

(۱۲۸) أخرجه مسلم في الايمان (عيني) انظر: (باب الدعاء الي الشهادتين وشرائع الاسلام) شرح صحيح مسلم للنووي/ ۱ ص ۱۹۶ - المترجم.
(۱۲۹) أخرجه مسلم في الزكاة، باب: الدعاء لمن آتي بصدقتين رقم: ۱۰۷۸ (صم/ ۷/ ۸۴ = صحيح مسلم ج/ ۷ ص ۸۴ بشرح النووي) - المترجم.

خَوَى بَوَى دمهینا، دهیفرموو: (اللهم صَلِّ عَلَى آلِ فلان): خودایه پرحممت برپژده به سهر بنه مائه ی فیساره که سدا). باو کیشم که زه کاته که ی خَوَى بَوَى برد، فهرمووی دروودی خوی لیسر بی: (اللهم صَلِّ عَلَى آلِ اَبی اَوْفی: خودایه پرحممت برپژده به سهر بنه مائه ی نه بو نه وفادا). (تاج/۲-۳۹/۴ ز/۱۷).

رافه و شیکردنه وه:

به پیی نه م فهرمووده یه، سوننه ته به م بیژمو رسته یه، زه کات و مرگر نزا بکا بَو نه و که سه ی که زه کاته که ی لی و مرده گری، بَو نه و نه: زانا زه کات له دانا و مرده گری، سوننه ته که زانا له پاش و مرگرتنه که نه م نرایه بَو دانا بکا: (اللهم صَلِّ عَلَى آلِ دانا): خودایه پرحممت برپژده به سهر که س و کارو بنه مائه ی دانادا). نه مه یه کیکه له و شوینانه که من په پره ویی سوننه ته پی باشتره، له په پره ویی مه زه هب، چونکه به لگه ی مه زه ه بی بَو داواکه یان، که ده فهرموون: نزا کردن بَو زه کاتدر سوننه ته، به لام به م رسته یه نا، به لگه که یان له به لگه ی عه قلی یه وه نزیکتره، که گوایه: سه لات و سه لام هر تایبتمه ندن به پیغه مبه ران و فروستاده کانه وه، به لام نه م فهرمووده یه نه وه پووج ده کاته وه.

عه بدوللای کوری نه بو نه وفا (رمزای خوی لی بی) خَوَى و باوکی، له هاو پیانی پیغه مبه ر بوون، نه بو نه وفا ناوی عه لقه مه ی کوری خالیده، له عه بدوللای وه نه وه دو پینج فهرمووده گیرانه وه ته وه، بوخاری یازده فهرمووده ی له وه وه گیراوه ته وه، عه بدوللای یه کیکه له و حه وت سه حابه یه که پی شه وا نه بو حه نیفه رمز او ده حممتی خودای لی بی: به خزمه تیان گه یشتوو، نه وکاته که نه بو حه نیفه به خزمه ت عه بدوللای ده گا، سالی هه شتای کوچی بووه،

نہ بوحہ نیفہ حہوت سالان بووہ، کہ تہ مہنی فامین و لہشت تیگہ یشتنہ،
کہواتہ: نہ بو حہ نیفہ تابیعۃ، بہ پی فہرموودہی ساغی پیغہ مہر - مردوی
خوای لہسہر ہی۔ لہ باشی و چاکیدا لہ پلہی دووہ می چاکانی نہ تہوہی ئیسلا م دایہ:
(خَیْرُ أُمَّتِي قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ - تاج/ ۵/ ۴ - ز/ ۱). عہدوللا نامادہی
خودہ بیبہ و خہ بیہرو مہ لہ بندو شہرگہ کانی دوائہ وانیش بووہ، خوئی و
باوکی لہ یارانہی بہ یعہتی ریزوانن، عہدوللا ہہ تا پیغہ مہر و مفا تی کرد،
لہ مہ دینہ لہ خزمہ تیدا بوو، لہ پاشا باری کرد بو کووفہ، لہ کو تایی
تہ مہ نیدا کویر بوو بوو، عہدوللا دہیفہ رموو: شہش غہ زام لہ خزمہ تی
پیغہ مہردا کردوہ، لہو غہ زایانہدا لہ برسانا کوللہ مان دہخوارد. لہ
ہہشتاو حہوت یا ہہشتاو شہشی کوچیدا لہ کووفہ مردوہ، دوا ہاورپی
پیغہ مہر بووہ کہ لہ کووفہ مردوہ، ئەم زاتانہ فہ قئی بوون: نہ بو
ئیسحاق شہ یبانی و سہ لہ مہی کوری کھیل، (رمزی خوای لہ ہی) .

نہوہی کہ لہ دہریا دہردہ ہینری

۷۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَنَّ
رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، سَأَلَ بَعْضَ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِأَن يُسَلِّفَهُ أَلْفَ دِينَارٍ، فَدَفَعَهَا
إِلَيْهِ، فَخَرَجَ فِي الْبَحْرِ فَلَمْ يَجِدْ مَرْكَبًا، فَأَخَذَ خَشَبَةً فَنَقَرَهَا فَأَدْخَلَ فِيهَا أَلْفَ
دِينَارٍ فَرَمَى بِهَا فِي الْبَحْرِ، فَخَرَجَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ أَسْلَفَهُ فَإِذَا بِالْخَشَبَةِ، فَأَخَذَهَا
لأَهْلِهِ حَطْبًا، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ. فَلَمَّا نَشَرَهَا وَجَدَ الْمَالَ). (الحديث ۱۴۹۸ -
أطرافہ فی: ۲۰۶۳، ۲۲۹۱، ۲۴۰۴، ۲۴۳۰، ۲۷۲۴، ۶۲۶۱) ۱۳۰:

ئەبو ھورەيرە (رەزى خوى ئىبنى) فەرموۋى: پېغەمبەرى خۇشەويست جىررودى خوى
 لەسەرىن. دىفەرمۇئى: (پىاۋئى لە نەۋەى ئىسرائىل، ھەزار دىنارى زىپى، لە
 پىاۋىكى ترى بەنى ئىسرائىلى قەرز دەكا، كەكاتى دانەۋەى قەرزەكە دىت،
 پىاۋەكە دەچى بۇ قەراخى دەريا، بەلام پاپۇرى دەست ناكەۋى (تا
 سواربى و بچى بۇلاى خاۋەن قەرزەكە و قەرزەكە و قەرزەكەى بداتەۋە). جا
 لەبەرئەۋە كۆتكەدارى دەھىنى و ناۋەكەى ھەلدەكۆلى و نامەيى لەخۇيەۋە
 بۇ ھاۋرىكەى دەنوۋسى و تىادا دەنوۋسى: لە فىسارە كەسەۋە بۇ فىسارە
 كەس و دەيخاتە ناو كۆتكە دارەكە و ھەروا ھەزار دىنارى زىپى تىدەخاۋ
 لۆكى دەكا و فرپى دەداتە ناو دەرياكەۋە دەلى: خودايە! خۆت ئاگات
 لىيەتى، قاپۇرو كەشتى نىيە، كاتى خۇشى ئەو پىاۋە داۋاى شاپەت و
 كەفىلى لىكرەم، منىش شاپەت و كەفىلەم نەبوو جگە لە تۆ، جائەۋا من ئەم
 قەرزەى سەرخۆم بەئاۋى ئەم دەريايەدا ناردەۋە بۆى، ئىتر تۆيش
 ئارەزوۋى خۆتە من لەمە زىاترم لە دەست نايى، لەو لايىشەۋە كابراى
 خاۋەن قەرز دى، ھەتا بزائى برادەرەكەى پارەكەى بۇ دىنى، بەلام كەس
 دىارنابى، كە تەماشا دەكا كۆتكەدارەكە دەبىنى، جادەلى: ئەمە دەبەمەۋە
 بۇ سوۋتەمەنى ئەم شەۋى خىزانەكەم، جا كەلە مالىۋە كۆتەرەدارەكە
 دەقلەشىنى پارەكە و كاغەزەكە دەدۇزىتەۋە!). (تاج/۱۰/۹۱-۳ ب ز/۲۳).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

منىش لەكۆتايى ئەم فەرموۋە پىرۋزەدا، لەناۋ ئەم كىتەبە پىرۋزەدا،
 بە دلىكى پىر پەژارەى رۇزگارەۋە، ەرزى نازىزانى خۇم دەكەم:
 لەقورئاندا دىفەرمۇئى: پەپو سلىمانە نامەى پېغەمبەر سولەيمانى

دهبرد بۆ شازنی یه مهن، ههروا دمفه رموی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ. الانبیاء: ۱۰۷﴾ وه دمفه رموی: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَلْفِ سِکْمٍ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ. التوبه: ۱۲۸﴾. له فهرموودهی ساغ دا ههیه، که بوخاری به مهنی خودی لایق بی گپراویه ته وه دمفه رموی: (ئیماندارئ کاغه زئ دهنووسیئ بۆ دوستیکی و له گهل سپاردهیه کا دایان دهنئ له ناو کۆتهرمداریکاو، کۆتهرمداره که دما به دهم ئاوی دمراوه وه دمفه رموی: خودایه من ههر نه وه مندهم له توانادا ههیه، سادهی تویش بهرهمه تی خوئ ئهم نامه و ئهمانه ته م بۆ بگهیه نه به دهستی خاوه نی، وه خودایش نامه و ئهمانه ته که ده گهیه نی به دهستی دۆسته که ی و نزاکه ی گپرا ده کا، له فهرموودهی ساغیش دا دمفه رموی: له ههر شوینی سلاو له پیغه مبه ر بکری و سلاواتی له سه ر بدرئ له ناو گۆره که یدا پیی راده گهیه نن و نه ویش وه لامی ده داته وه، ههروا له سه حیه ی دا ههیه، که هاوپیانی پیغه مبه ر درودی خوی له سه ر بی. له کاتی دووری و سه خله تی دا، داویان له خودا ده کرد که سلاو و تکاو هه والیان رابگهیه نی به پیغه مبه ری خودا و یارانی، خودایش داوا و نزاکه یانی جیبه جئ ده کرد، عاصیمی کوپی ثابت که سه رکرده ی لقئ بوو، له پیش شه هیدبوونیدا فهرمووی: (اللَّهُمَّ أَخْبِرْ عَنَّا رَسُولَكَ: ئهی خودایه هه والمان به پیغه مبه ر که ت رابگهیه نه).

ئیمامی ئهنه س (زمی خوی لایق بی) دمفه رموی: قورئان خوینه کان که ژماره یان (۷۰) که س بوو، کاتی گه مارؤدران، له پیش شه هیدبوونیاندا له خودا داوا ده که ن که سلاو هه والیان به پیغه مبه رو یارانی رابگهیه نی، دمفه رموون: (يَلْعَنُوا عَنَّا قَوْمَنَا أَلَا لَقِينَا رَبَّنَا، فَرَضِيَ عَنَّا وَأَرْضَانَا) واته: خودایه! هه والی حالمان رابگهیه نه به گه لی ئیسلام، که وا ئیمه شادبووین

بەدەيدارى پەرورمەدگارمان، ۋەخودا لىمان پازىيە، ۋەپازىشى كىرەۋىن).

لەشەرەھى پەرپاۋى (الترغيب والترهيب) دا، لەلاپەرە / ۵۱۷ دەدا، لە بەرگى دوودا، لەباسى (خلاصة أقوال العلماء في حكم الصلاة على النبي صلى الله عليه وسلم) دا، موناچاتىكى شىرىنى ھەزەرەتى عومەھى ۋاتىادا كە لەگەل پىغەمبەردا كىرەۋىيەتى، لەپاش مەرگى پىغەمبەر - كىرەۋى خۋاى لەسەر بى.

لە تەھىياتىشدا ھەموو جارىك نوپۇز خۇيىن چەند جارى بەسەھى نىدا، لەسەر شىۋەى گاز كىردن، خىتاب ئاراستەى پىغەمبەر - كىرەۋى خۋاى لەسەر بى. دەكاۋ دەلى: (السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته): (سلاۋو كىرەۋو دە رەھمەت ۋە ھەموو جۇرە پىت ۋە پىرۇزى خۇدات لەسەر بىت ئەى پىغەمبەرى خۇدا!).

لەباسى ئىسراۋ مىعراجدا، لەھەدىسى سەھىچدا ھاتوۋە: كە پىغەمبەران ۋە شەھىدان، لە ژىانى بەرزەخدا زىندون، تەنانەت پىغەمبەران جەستەشيان خاك ناپىزىنى، ۋە لەژىانى بەرزەخدا، ھاموشۋى يەكتەر دەكەن، چاۋيان بەيەكتەر دەكەۋى، سلاۋو چاك ۋە چۇنى لەيەكتى دەكەن، دوعاى باش بۇ يەكتەر دەكەن، پاپۇز بەيەكتەر دەكەن، ئامۇزگارى خىرى يەكتەر دەكەن، مشوورى گەلى خۇيان دەخۇن، خەم ۋە خەفەتيان بۇ دەخۇن، پەرسەش ۋە عىبادەت دەكەن، ھەج دەكەن، تەۋافى بەيت دەكەن، لەگۆرەكانىاندا نوپۇز دەكەن، جارى ۋادەبى بەھۋى پووداۋى دىنایىيەۋە دەگرىن، ياخۇشچال دەبن، لەشەۋى ئىسرادا ھەزەرەتى ئىبىراھىم (سەلامى خۋاى لى بى) سلاۋى نارد بەپىغەمبەردا بۇ گەلى ئىسلام ۋە پىۋى فەرموۋ: ئەى موحەممەد! سلاۋم رابگەينە بەگەلى خۇت ۋە ھەۋالىيان بى بەدە كە

به ههشت خاكه كه ی پاك و به پیزو به فهره، ئاوه كه ی شیرینه، هه مووی دهشتایی و نه رمانییه، هه ركه س دهیه وی كه نه مام و باخی تیادا بنیژی بۆ خۆی، با ئه م زیكره زۆر بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ!).

له حه دیسی سه حیح دا هه یه، كه شه یخان گێراویانه ته وه، كه پیغه مبه ری خودا له شه وی نیسراو میعراجدا قسه و گفتوگۆو راویژ له گه ل پیغه مبه ركه ان دهكاو، ئیمامهت و به رنوێژیان بۆ دهكات، وه به هره له نامۆگاری حه زره تی مووسا و مرده گری، هه تا ژماره ی نوێزه فهرزهكان له په نجاوه ده بن به پینچ نوێژ، هه روا له حه دیسیکی موسلیما حه زره ت. دروودی خوی له سه ر به: ده فهرموی: (ئهو شه وه كه چووم بۆ نیسرا له لای موساوه تیپه رپیم، له لای ته پۆلکه له مه سووره كه دا بوو، له ناو گۆره كه یدا نوێژی ده كرد).

وه کی تریش په یوه ندی گیانی له نیوانی حه زره ت و ئومه ته دا، قه ت نه به راوه، قه تیش نابری، یه کی له وه په یوه ندییا نه، چاوپێكه وتنی حه زره ته دروودی خوی له سه ر به: به خه و، كه له شانی هه موو مسو لمانێك دا هه یه، كه به خه و به خزه ت حه زره ت بگات، وه به پێی فهرمووده ی ساخ ئه و كه سه ی كه مسو لمان له خه وندا ده یبینی ئه وه پیغه مبه ر خۆیه تی، ئه گه ر خه و نه كه مه رچی خه و نی دروستی تیادا بوو، وه ك له پێشه کی ئه م كتیبه پیرۆزه دا ئاماره مان بۆ خه و نه كه ی ئیمامی بوخاری كرد، كه به پیغه مبه ره وه دیبووی، كه به وو به هۆی دانانی سه حیحی بوخاری پیرۆز. یا ئه وه ی كه له خه وندا حه زره تی ئیبرا هیم سه لامی خودای ئی بی به دایکی ئیمامی بوخاری فهرموو: (.. به به ره كه تی دوعای زۆری تۆ، خودا چاوی كۆره كه تی چاك كرده وه ..). له په راوه گه وه ركهانی شه ریه ته دا،

چەسپاوە کە پەيوەندى گيانى لەنيوانى خۆشەويست و ئوممەتدا هەتا رۆژى قيامەت، بەهۆى سەلاواتدان و خەونى دروستەو دەمىنى. پيڤەمبەر دروودى خۆى لەسەر بى. بەدەق دەفەرموى: (.. إِنَّ صَلَاةَ أُمَّتِي تُغَرِّضُ عَلَيَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ..) فەرموودەى کۆيرەکەيش، کە پيڤەمبەر خۆى دروودى خۆى لەسەر بى. فيرى نويزى جيبەجى بوونى مرازى کرد، فيرى ئەوەيشى کرد کە لەپاش دوو رگات نويزى قەزاي حاجە، پيڤەمبەر دروودى خۆى لەسەر بى. لەلای خودا بکا بە تەکاارو دەسکەلا، وە لەخوداى گەورە داوا بکا کە لەبەرخاترى پيڤەمبەر دروودى خۆى لەسەر بى. مرازى قەبوول بـفەرموى، وە لەناو پارانەو دەى پاش نويزەکەدا، پيڤەمبەر بەدەق پيى دەفەرموى: (... بَلَى: يَا مُحَمَّدُ! إِنِّي أَتَوَجَّهُ بِكَ إِلَى رَبِّي فَيَقْضِي حَاجَتِي.. واتە: بلى ئەى موحەممەد! روودەکەمە تۆو دەتکەم بەتەکاار، لەلای پەروەردگارم کە مرازم جىبەجى بکا..). ئەم فەرموودەيە گەورەترین بەلگەيە لەسەر ئەو کە داواى گيرابوونى نزاو پارانەو و جيبەجىبوونى مرازو مەبەست لەلای خودا، بەهۆى پيڤەمبەر و لەبەرخاترى ئەو، شتيكى هەقەو رەوايەو لەسەردەمى پيڤەمبەر و هەتا ئىستا بەردەوامە، و مزانا گەورەکانى فەرموودە سەبارەت بەرشتەو پلەى بەهيزى يەکەى دەفەرموون: تيرمیزی دەفەرموى: حەديسێكى حەسەنى صەحیحە.

حاکم دەفەرموى: صەحیحەو بەپيى مەرجى بوخارى و موسليمة. تەبەرانى دەفەرموى: حەديسێكى صەحیحە.

پالڤتەى مەبەست لەفەرموودەيەكى ساخ ئەمەيە: (کە سلاوات دانى زۆر لەديدارى پيڤەمبەرى خۆشەويست دروودى خۆى لەسەر بى. بەتايبەتى لەوکاتە تايبەتيانەدا کە مسولمان تەرخانيان دەکات بۆ خواپەرستى و نويزو زيکروياى خودا، سلاواتدانى زۆرى وا، دەبیت بەمايەى پيرۆزى هەردوو

جیهان و دہبے بہہؤی ہاتنہدی ئاواتو، دہبے بہرپگہ چارہی رزگاری بوون
 لہ ہہموو سہخلہتی و ناخوشیہک، دہبے بہکلیلی حہلبوونی گشت
 کیٹسہیہکی سلاوات لیڈمرہک، مہبہست نہمہیہ کہہزرت درویدی خوای لسمہر ہن۔
 بہنوبہییہ کی کوری کہعب (رمزی خوای ن ہن) دمفہرمویٹ: (إِذْ يَكْفَى هَمَّكَ
 وَيُغْفِرُ لَكَ ذَنْبَكَ). تیرمذی بہرشتہیہکی ساخ گیراویہتہوہ (تاج/۱- ۵۱۵ ز/ ۱۹۰
 ف/۱) لہ نیستعابا ابن عبدالر دمفہرموی: سائی لہ سہرہدمی عومہردا
 وشکہ سالو گرانی بو، پیایو دہچیتہ سہر قہبری پیغہمبہرو عہرزی
 دہکا: ئہی پیغہمبہری خودا! داوای باران لہخوا بکہ بو ئوممہت، خو وا
 ودختہ لہبہربے بارانی لہناوبچن، پیغہمبہر درویدی خوای لسمہر ہن۔ دہچیتہ
 خہوی، دمفہرموی: برپو بولای عومہر پیی بلے: کہنویژہ بارانہ بکا،
 بہبیگومان بارانیان فریا دہکہوی، ئہویش وا دہکا.

ئہمہ لہلایہک، وەکی تریش: سوپاس و ستایش بو خودای تاک و تہنیاو
 پاک و پیروز، کہ بہ میہرمبانی خوای ہیدایہتی داوین بو قہبوولی ئیسلام،
 بو پەپرہوی موخہ مہمد درویدی خوای لسمہر ہن۔ بو خزمہتی نوری خودا، کہ
 ئایینی پیروزی ئیسلامہ، کہ خوای بہئینی تہواوکردنی ئہو نوورہ
 درہخشانہی داومو دمفہرمویٹ: (وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِهِ).

قورئانیش دمفہرموی لہبارہی ژیان شہہیدانہوہ لہجیہانی
 بہرزہخدا: (أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ، فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
 وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ) ہہروہا دمفہرموی: (وَيَتَّخِذْ
 مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ).

ئہومتہ پوختہی ئہم ئایہت و فہرموودانہ بہلگہی رۆشنن لہسہرئہوہ
 کہ پیغہمبہران درویدی خوای لسمہر ہن۔ لہناو گوڑہکانیاندا زیندوون و پەرستشی

خودا دمهکن و، قسه و نزاى خیر بۆ نههلی نیمان دمهکن و، بهتهنگی
 ئوممه تیانسه وه دین، سه نرج بفرموی، که چۆن پیغه مبه ران له ژيانی
 به رزه خدا، بۆ بى نازی و که ساسی که له کانیا ن بهرۆشن، له فرموی دمه که
 ساغی بوخاری و موسليم دا دفرموی: (له شهوی ئیسرادا مووسا دهگریا،
 خودا لی پیرسی: ﴿مَا أَبْكَاکَ ؟ قَالَ یَارَبِّیْ هَذَا الْفُلَامُ الَّذِیْ بُعِثَ مِنْ بَعْدِیْ
 یَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِهِ أَفْضَلُ مِمَّا یَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِیْ﴾. له فرموی دمه که، که پیشه و
 تهر مزی رحمتهی خودای لی بی. دهیگیر پیته وه دفرموی: (ئه سما دفرموی: چووم
 بۆلای ئوم سه له مه (همزی خودای لی بی) روانیم ئوم سه له مه دهگری، گوتم: خیره
 بۆچی دهگری؟ فرموی: له خهوما پیغه مبه رم دی دروودی خودای لیسر بی. خۆل
 به سهرو پیشیه وه بوو، عه رزیم کرد: نهی پیغه مبه ری خودا! نه وه چ
 خیرته بۆ وات لیها تو وه؟ پیغه مبه ر دروودی خودای لیسر بی. فرموی: نه ختی
 له مه و به ر به دیار حوسهینی کورمه وه بووم، له بهر چاوی خۆم کوشتیان.

جا وابهندهش له سه ر ئه م بنیاته داوا له خودای که وره و مه زن ده که م
 که ئه م سلّوات و تکا و هه والانه مان رابگه یه نی به پیغه مبه ری ئازیزو
 خۆشه ویست دروودی خودای لیسر بی. سا به شکو و خودا به لوتفی خۆی به رتکا و
 شه فاعه تی نه و زاته مان بخت، نهی خۆشه ویست! نهی پیغه مبه ری خودا!
 دروود و سلّوی خودات لی بی، ره حمه ت و به ره کات و سلّواتی زۆری
 بی شوماری خوات له سه ر بیّت، سلّوی فریشه ت و سه ر جه می مسوّلمانانت
 لی بیّت، به تایبه تی سلّوی که لی کوردی سه ر جه م مسوّلمانی سته مدیده ی
 سته مبات لی بی، نهی موحه ممه د! رووده که مه تۆو ده تکه م به تکا کار
 له لای به روه ردا گارم که نه م مرا زه مان جی به جی بفرموی: که له قیامه تدا و
 له گشت مه ل به بندو حال و مه قامیکی شیاودا، به سه ر به رزی و به

رووسووری، به خزمهت پیغمبهری خوداو یاره نازدارهگانی بگهین و،
تیرتیر سهیری نووری جه مالیان بکهین.

ههروهها به خزمهت ماموستاو فهقی و دوست و برادرو خزم و کهس و
کارو خوشه ویستانی خومان شادبینهوه، وه له بهههشتا به تایبهتی
له خزمهتیاندا بهوپهپی شادی و خوشیهوه پیکهوه دابنیشین و جه خاری
دمردی دووری نازیزان له دل دهرکهین و، وهك جاری جاران شادو شکور
ببینهوه به یهکترو تیرتیر سهر بکهینهوه سهرپانی دایک و باوگمان و
ئوخه بکهین، وه له دنیاذا تا ناخر هه ناسه به بی وهپی و به خوشی و به
سهر بهرزی بژین و، داماوو که ساسی بهردهستی دوست و دوژمن نه بین!

نازیزان! نهی ناشقانی بهرنامه پیروژه کهی موحه ممه د - درودی خوی لسه بر -
خوا یاربئ نیمه دوعا گوئی ئیوه له م خزمهتی نامه پیروژه دا، له هیلی
راست و رهوانی قورنانی پیروژو، له پربازی راست و دروستی سوننهت و، له شا
پیکه ی ژیاننامه و سیرهتی راسته قینهی حه زمهت - درودی خوی لسه بر - دهرناچین،
به پستی خودا له بیدعهت و نه فسانه و نیسرائیلیات و شهتحات زور دوور
ده بین، هه قیشمان نییه به سهر که سانیکه وه که هه زارو یهك شهلتاخ و
بوختان بۆ سهرجه می نه ته وه و گه لی موحه ممه د - درودی خوی لسه بر - ده کهن و،
به قسهی نه وان بیئت هه رخویان مسوولمانی ساخن، گوایه نه و خه لکه ی تر
هه مووی بیدعهتکارو شتی تری وان!

ته نانهت توسل به پیغمبهریش به شیرك دادمنین! نه مه له کاتیکا که
له فهرموودهی صه حیجی بوخاریدا هه یه که ته وه سسول به
خوشه ویستانی خودا، له لای خودا دروسته، له بوخاری شه ریفدا
ده فهرموئی: (عَنْ أَنَسٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ إِذَا قُحِطُوا

اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بَنِيِّنَا فَلَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا، قَالَ: فَيَسْقُونَ).

ئىستاش كاتى ناردنى ئەم عەرزەيەيە، كە دەينىرىن بۇ خزمەتى
پېغەمبەرى خۆشەويست، لەخوداى گەورە سەرورە داواكارىن كەبەلوتفە
كەرمى خۆى بېگەيەننەت پىي، وەدوعاۋ نزاكانمان گىرا بكاۋ، مرادمان بىداۋ،
ناۋمىدەمان نەكاۋ، پېغەمبەرمەن لى رازى بكاۋ، بەر شەفاعەت و تەكاى ئەو
زاتەمان بختە، لە ھەردوۋ ژيان و لە ھەردوۋ جىھانا تۆ تەكاكارو پارىزەرمان
بەت ئەى پېغەمبەرى خودا، وەقورئان چەترى سەر سەرمان بېتە

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوپاس بۆ خودا، سەلەم لە ھەرزەت
دروود لە ياران، پەھمەت لە نەمەت
خۆشەويستى خوا، نەھمەدى نازدار!
تا چەكەرەو چووز شىن دەكا بەھار
تا بانگ دەدرىن لە دىھاتە و شار
سەلەوات لە تۆ بە سەدان ھەزار
تا گول لە گولشەن دەشەكەيتەو
بە شەنۆى پەھمەت دى دەشەنەيتەو
شەونەم بە ھەتاۋ دەشەوئەيتەو
بارانى دروود داتگەيتەو!
تا مەل دەخوئەن لە سەر چەلى دار
بە شەنەى باۋەر دى دەبەن بېدار

به شه و به روژ، بئ حه دوو شه ومار
بۆ گیانی پاکت سلّوی بۆندار

*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*

نهی خۆشه ویستی گهلی کورد زمان
نهحه دهی سهروهه تاجی سه سه ره مان
به قهه گه لاو گیاه گولای کوردستان
بارانی رهحه مهت بدا له گۆرتان

*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*_*

کووتری نامه بهر! شنه بای رهحه مهت
رابه ره نیوان هه زه رهت و نوممهت
تکام نه مهیه که به بئ زهحه مهت
نهم نامه به ره بۆ خه مهت هه زه رهت:
له پاش به یانی عه ره زی سلّوم
ناواتی گه وه ره نهی نووری چاوم!
به سه یه ری دیه دار بریژم چاوم
به لکوو بینابن هه تاکوو ماوم!!
قوربان! کوردیکم نه شقی قورنانت
نه که جارن سهه دار بم به قوربانت
ته شریفن بینه بۆ کوردستان
دوعای بۆ بکه، دهستم دامانت
وا له باوه شیا زۆر له یارانت
تاهه زۆن له بۆ میهری جارانت
وان له نامیزیا نوینه ره جوانت

له خزمو دوست نهووه باوانت!
 بۆ كوردان بوونه چه تری نه مانت
 چاوه پین له بۆ ته شریف هیتانیت
 کاتن ته و ابووه گهشتو سهیرانت
 بمبه له گهل خۆت بۆ دهركهوانت
 کاتن كوردن هات بوو به میوانت
 نه گهر نه یزانی كاكه زمانت
 بفهرمووه دهیم به ته رجوه مانت
 خودا بمكانه بال كهر دانت
 پۆم به قوربانت، سهه به قوربانت
 چاو به قوربانت، دل به قوربانت!

له گهنجینهی كوونی دۆزراوه دا پینچ یهك ههیه

۷۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (الْعَجْمَاءُ جُبَّارٌ، وَالْبُسْرُ جُبَّارٌ، وَالْمَغْدُنُ جُبَّارٌ، وَفِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ). (الحديث ۱۴۹۹ - أطرافه فی: ۲۳۵۵، ۶۹۱۲، ۶۹۱۳) ۱۳۱:

ئهبو هورهیره (رحمائی خوی لێ بێ) فهرمووی: پینچه مبهه خرودی خوی له سههه بێ.
 فهرمووی: (چوار پێ و وهلس ئه گهر شتی زامار بکهن، به بێ سووچی
 خاوه نه کهیان خوینی نییه، ههرومهها کان و بیریش ئه گهر شتیکیان
 تیکهوت، یارمان به سههه شتیکا، خوینی نییه، گهنجینهی كوونی دۆزراومیش
 پینچ یهکی هی زهکاته). (تاج/۲/۲۸ - ش/ت/ن).

باسی لیپرسینه وهی زهکات کۆکه ره وه

٧٢٣- عَنْ أَبِي حَمِيدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَسْتَعْمَلُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنَ الْأَسَدِ عَلَى صَدَقَاتِ بَنِي سُلَيْمٍ، يُدْعَى ابْنُ اللَّثِيَّةِ فَلَمَّا جَاءَ حَاسِبُهُ. (الحديث ١٥٠٠) ١٣٢:

ئه بو حومه ییدی ئهل — ساعیدی (رمزی خوی ن بن) فه رمووی: پیځه مبهه دروودی
خوی لسمه بن. پیاویکی نه سدی کرد به سه رکاری سه ر زهکات، ناوی
ئیبو لوتبیه بوو، کابرا که هاته وه، گوتی: ئه مه هی ئیوهیه وه هی زهکاته،
ئه مه پش هی خۆمه به دیاری بۆم هاتو وه.

جا پیځه مبهه دروودی خوی لسمه بن سه رکه وته سه ر دوانگه و را وه ستاو
ستایش و سوپاسی خودای کردو، فه رمووی: ئه مه چی پی ده ئین! هه ندی
سه ر کار که ده ینیرم بۆ شوینئ که دیته وه ده ئی: ئه مه یان زهکاته وه هی
ئیه وه، ئه مه پشیان هی منه به دیاری بۆم هاتو وه، جائه گه ر وایه ئه دیی
بۆچی له مائی بابی، یا له مائی دایکی دانانیشیت، هه تا بزانی که دیاری بۆ
دی یا نا... (تاج/٣/٢٩٥ ز/١٠٩ ف/١).

باسی داخ کردنی وشتری زهکات

٧٢٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: غَدَوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ لِيُحَنِّكَهُ، فَوَافَيْتُهُ فِي يَدِهِ الْمِيسَمَ يَسْمُ لِإِبِلِ الصَّدَقَةِ. (الحديث ١٥٠٢ — طَرَفَاةُ فِي: ٥٥٤٢، ٥٨٢٤) ١٣٣:

(١٣٢) اخبره مسلم في كتاب الأمانة، باب تحريم هدايا الغنم ج/١٢ ص ٢٢٠ شرح مسلم
(لنووي — المترجم).

(١٣٣) وافقه مسلم علي تخريجه (كاب اللباس والزينة. باب: جواز رسم الحيوان في غير
الوجه ج/١٤ ص ٩٨ شرح مسلم. نووي — المترجم).

نهنهس (رمزی خوی ن بـ) فهرمووی: که دایکم عه بدوللای کوری
 نه بوطه لحه ی بوو، که دایک برای منه، فهرمووی پیم: نه ی نه نهس! ناگات
 له م کورهبی، هیچی توخن نه که وی و هیچ نه خوا هه تا دهیبهیت بو
 خزمه تی پیغه مبه ر - درودی خوی له سر بی- و مه لاشووی شیرین دهکا. نه نهس
 فهرمووی: منیش سهرله به یانی مناله که م برد بولای پیغه مبه ر - درودی خوی له سر
 بی- که جوومه خزمه تی له ناو باخیکا بوو، سهردمری یه کی کیپرکیچی جه ونی
 له به ردا بوو، داخیکی به دهسته وه بو، و شتری زه کاتی پی داخ ده کرد. (تاج/۴-
 ۱۵۲+۲+۲+۴/۴۸).

۳۱- باسه کانی زه کاتی سهر فیتره (أَبْوَابُ صَدَقَةِ الْفِطْرِ)

۷۲۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ، صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ، وَالذَّكْرِ
 وَالْأُنْثَى، وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ، مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَأَمَرَ بِهَا أَنْ تُؤْذَى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ
 إِلَى الصَّلَاةِ. (الحديث ۱۵۰۳ - أطرافه فی: ۱۵۰۴، ۱۵۰۷، ۱۵۰۹،
 ۱۵۱۱، ۱۵۱۲) ۱۳۴:

ئیبنو عومه ر - رمزی خوبان ن بـ- فهرمووی: پیغه مبه ر - درودی خوی له سر بی- مه نی
 خورما، یا مه نی جو، سهر فتره ی دانا له سر هه موو مسولمانی، نیتر به نده
 بی، یا نازاد بی، نیترینه بی، یا میینه بی، که وره بی یا بجووک،
 ومفه رمانیشی کرد: که له پیش نه وه دا مه ردوم برؤن بو نویژی جه ژن
 سهر فتره که بدن.

واته: و اباشه که سهر فتره نه که ویته دوا ی نویژی جه ژن به لکوو له
 پیشر بدری. (تاج/۲/۳۴ - ش/د/ن).

۷۲۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا تُخْرِجُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ إِقِطٍ أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ. وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: وَكَانَ طَعَامَنَا الشَّعِيرُ وَالزَّبِيبُ وَالْأَقِطُ وَالتَّمْرُ. (الحديث ۱۵۰۶) ۱۳۵:

ئەبوسەئیدی خودری (رەزى خوى نى) دەفەر موى: لەسەر دەمى پێغه مبهەر خۆیدا - جەرووى خوى لەسەر بى - مەنئى خۆراکمان دەدا لەباتى سەرفەرە، وەك: مەنئى خورما، يامەنئى جۆ، يامەنئى ميووژ، يامەنئى كەشك (تاج/ ۲/ ۳۵ - ز - ۱۵ - ش/ د/ ت/ ن).

۷۲۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَةَ الْفِطْرِ، صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، عَلَى الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ، وَالْحُرِّ وَالْمَمْلُوكِ. (الحديث ۱۵۱۲): واتا كەى لە ذمارة (۷۲۵) دا رابوو.

پاشەو پوونكر دنه وه:

صاع واته: مەن. مامۆستا مەلا عەبدولكەرىمى بيارە - خودا دەست بە عەمرى پىروۆزى بگري، لە بەرگى يەكەمى شەرىعەتى ئىسلامدا لە لاپەرە/ ۲۲۲ دەفەر موى: پينج وەسق دەكاتە سى سەد صاع، بە پيوانى كوردەوارى دەكاتە نزىكەى چل و پينج تەنەكە. بپوانە: (ب/ ۱/ ز/ ۱۴۸ ل/ ۱۶۷).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شیخی عه سقه لان - پرمزاو پر حمه تی خودای گه وری لی بی - له پایانی نامه (کتاب) ی زه کاتدا، بزمان پروون ده کاته وه: که نامه ی زه کات سه دو حه فتاو دوو فهرمووده ی به رزمه و کراو (مهر فووع) ی وا تیادا، په یوه سته کانیاں سه دو نو زده فهرموودن، نه وانی تریان موتا به عه و بی پشته، دوو باره یوه ووه کانی سه د فهرمووده ی پکن، پالفته که یان حه فتاو دوو فهرموودن، په نجاو نو فهرموده یان له ته جریده که دا هه ن له ژماره (۶۶۶) وه هه تا ژماره: (۷۲۴) = ۷۲۴ - ۶۶۵ = ۵۹. پی شه و موسلیمیش - پرمزاو پر حمه تی خودای لی بی - گشت فهرمووده پالفته کانی گیرا و ته وه، بی جگه له م حه فده یه یان:

۱. فهرمووده که ی نه بوزم، ژماره (۱۴۰۶) له فته دا، له ته جریده که دا نییه.
۲. فهرمووده که ی نیب نو عومهر، سه باره ته به رافه ی نایه تی: ﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ...﴾ ژماره (۱۴۰۴) له ته جریده که دا نییه.
۳. فهرمووده که ی نه بو هوره یر: (لَا تَقْرُومُ السَّعَةِ حَتَّى يَكْثُرَ فَيْكُمُ الْمَالُ) ژماره (۶۷۵ ت = ۱۴۱۲ ف). پروانه په راویزی ژماره: (۶۷۵) له ته جریده که دا و پروانه (صم/۹۷/۷ = شه رحی صه حیجی موسلیم نه ووی ل - ۹۷. هه روا له شوینی تریش).
۴. فهرمووده که ی عه دی کوپی حاته م: (جَاءَ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا يَشْكُو الْعِيْلَةَ) ژماره (۶۷۶ ت = ۱۴۱۳ ف). پروانه په راویزی ژماره: (۶۷۶ ت = ۱۴۱۳ ف + ریاض ۱ - ژ = ۱۳۹/۲۳ ز/۱۳).
۵. فهرمووده که ی عانی شه (رمزی خوی ن به): (أَيُّنَا أَسْرَعُ لِحَوْقِ بَيْتِكَ) ژماره: (۶۸۱ ت = ۱۴۲۰ ف)، پروانه: ژماره (۶۸۱) هه روا: (صم/۸/۱۶ - باب فضائل ام المؤمنین زینب - کتاب فضائل الصحابة).
۶. فهرمووده که ی مه عنی کوپی په زید: (۶۸۳ ت = ۱۴۲۲ ف).

۷. فہر موودہ کہی نہ بوبہ گری صہ دیق (فی إِيْثَارِهِ بِمَالِهِ) لہ تہ جریدہ کہدا نییہ، معلقہ، بی رشتہ یہ، لہ نیوانی ژمارہ/ ۱۴۲۵ و ۱۴۲۶ دا یہ.
۸. نہ بو ہور میرہ: (خیر الصدقة عَنْ ظَہْرِ غَنِی) ژمارہ: (۱۴۲۶ - ف) لہ تہ جریدہ کہدا نییہ.
۹. نہ نہس لہ نہ بوبہ کرموہ لہ بابہ ت نووسینہ و دی زمکاتہ وہ ژمارہ: (۶۹۴ ت = ۱۴۴۸ ف).
۱۰. نیبنو عومہر: (لا یجمع بین متفرق ولا یفرق بین مجتمع) ژمارہ: (۱۴۵۰ فتح) لہ تہ جریدہ کہدا ژمارہ ی بو دانہ نراوہ، وا لہ دوا ژمارہ (۶۹۴) وہ.
۱۱. نہ بو سہ عیدی خودری، داستانہ کہی زمینہ بی ژنی نیبنو مہ سعوود، ژمارہ (۷۰۱ ت = ۱۴۶۲ ف).
۱۲. فہر موودہ کہی نہ بولاس: (حَمَلْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى إِبْلِ الصَّدَقَةِ لِلْحَجِّ) بی رشتہ و بی ژمارہ یہ، لہ تہ جریدہ کہدا نییہ، لہ فہتہ کہدا وا لہ نیوانی ژمارہ (۱۴۶۷) و (۱۴۶۸) وہ.
۱۳. زوبہ یر: (لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ)، ژمارہ: (۱۴۷۱ ف) لہ تہ جریدہ کہدا نییہ.
۱۴. سہ ہلی کوری سہ عد، ژمارہ: (۷۱۳ ت = ۱۴۸۱ ف) پروانہ پہراویزی ژمارہ/ ۷۱۳ لہ تہ جریدہ کہدا.
۱۵. نیبنو عومہر (فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ الْعَشْرُ) ژمارہ: (۷۱۴ ت = ۱۴۸۳ ف).
۱۶. فہضلی کوری عہ عباس لہبارہ نو یژ لہ ناو مالی کابہدا لہ تہ جریدہ کہدا نییہ، بی رشتہ یہ وا لہ دوا ژمارہ/ ۱۴۸۳ وہ لہ فہتہ کہدا.
۱۷. نہ بو ہور میرہ داستان کۆتہرہ دارہ کہو نہ مانہ تہ کہ، ژمارہ: (۷۲۱ ت = ۱۴۹۸ ف).
- مامؤستای عہ سقہ لان دہیشفہرموی: (لہم نامہ یہدا بیست بیستراو (اثر) یشی واتیادا، کہ لہ ہاور پیانی پیغہ مہرو پہیرہ وان (سہ حابہ و تابعین) وہ، گپر دراو نہ تہ وہ.

۳۲- نامه‌ی حج (کتاب الحج)

(تیبینی: نامه‌ی حج له ریاض الصالحین دا وا له بهرگی سی دا ل/۱۸۹ بهشی کوردی).

۱- باسی کهوردی و پیوستبونی حج

باب: وجوب الحج وفضله

۷۲۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ الْفَضْلُ رَدَفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ خَتَنَمَ، فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ، وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشَّقِ الْأَخْرَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحَجِّ أَذْرَكَتْ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا، لَا يُبْتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ، أَفَأُحُجُّ عَنْهُ. قَالَ: (نَعَمْ). وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ. (الحديث ۱۵۱۳- اطرافه فی: ۱۸۵۴، ۱۸۵۵، ۴۳۹۹، ۶۲۲۸) ۱۳۶:

عبداللای کوری عه‌باس (رمزی خوی ن ب) فهرمووی: فهضلی برام، له حجی مالآوایی دا، له‌پاشکوی پیغه‌مبه‌ردا بوو، له‌وکاته‌دا ژنی له‌هوزی خه‌زعه‌م هات، پرسپاری هه‌بوو، فهضل دهستی کرد به ته‌ماشاکردنی ژنه‌که، ژنه‌که‌یش دهستی کرد به ته‌ماشاکردنی فه‌چل، جاپیغه‌مبه‌ر درووی خوی له‌سهر بن دهستی نا به‌رووی فه‌ضله‌وو به‌رچاوی گرت، تا ریگه‌ی ته‌ماشاکردنی بگری. ژنه‌که گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! حج که فه‌رزی خودایه له‌سهر به‌نده‌کانی، که‌وتوته سهر باوکم، له‌حالیکا که پیره‌میردیک‌ی ئیختیاری وایه، خو‌ی به‌سهر و لاخه‌وه ناگری، جا ئایا مرو‌قی په‌ککه‌وتووی وا حجی له‌سهر ده‌مین‌ی؟ وه نه‌گهر له‌سهری

دەمىنى ئاشكرايە كەخۇي ناتوانى ھەج بكا، جا ئايا دەمى كە من لە باتى
خۇي ھەجى بۇ بكم؟ پىغەمبەر - درودى خۇي لەسر بى. فەرموى: (ئا، ھەجى
لەسر دەمىنى، ۋەدەيش بى كە تۇ ھەجى بۇ بكم!) ئەم پىرسىيارو
ۋەلامەيش لەكاتى ھەجى مالاۋايدا بوو. (تاج/۲/ ۱۵۴/ف/۷+ ل/۱۵۶/ز/۸۰+
ل/۲۳۱).

ئەم بەھرانە لەم فەرموودەيە ۋەردەگىرىن:

۱- ھەج فەرزە

۲- كاتى ھەج لەسر كەسى پىۋىست بوو، ئەگەر لەبەر ھۆيەكى رەوا
خۇي نەيدەتوانى ھەج بكا، دەمى ۋەكىل ھەجى بگىرى، ھەجى بۇ بكا.
بۆيە دەگوتىرى: ھەجى مالاۋاى، چۈنكە پىغەمبەر لەم ھەجەدا مالاۋاى
لە موسولمانان كىرد.

فەضلى كۆرى غەباس ھەق ئامۇزاي پىغەمبەرە، براى ھەقى ئىبنو
غەباسە، كۆرى گەۋرە غەباسە، لە غەزاي مەككە ۋە غەزاي ھونەيىفا لە
خىزمەت پىغەمبەردا بوو، لە ھەجى مالاۋايدا پىغەمبەر - درودى خۇي لەسر بى. بۇ
پىزلىنەن لە پاشكۆي خۇيەۋە سواری كىردبوو، لەكاتى شۆردنى تەرمى
پىرۇزى پىغەمبەردا، غەلى ۋە فەضل ۋە ئوسامەى كۆرى زەيد شۆردىيان،
ھەرئەۋانىش دايان ھىلايە ناۋ قەبرەكەيەۋە، غەلى تەرمەكەى دەشۆردو
فەضل ئاۋەكەى دەكرد بە دەستىدا. فەضل پىۋاۋىكى قىزجۋانى سىپىلكەى
قۇزبۋو. زۆركەس لەۋەۋە فەرموودەى گىپراۋەتەۋە، ۋەك غەبدوللاى براى ۋە
ئەبو ھورمىرەۋ تەننەت غەباسى باۋكىشى يەك فەرموودەى لەۋەۋە
گىپراۋەتەۋە. پىغەمبەر - درودى خۇي لەسر بى. خۇي زنى بۇ ھىناۋ، خۇي مارەيىشى
بۇدا، يەك كچى لەدوا بەجىما، ناۋى ئومكولتوم بوو، شوۋى كىرد بە

حه سەنى كۆرى عەلى، لەپاش ئەو شەوى كرد بەئەبوموساى ئەشعەرى. ڕا جىاىىيەكى زۆر ھەيە لەبارەى مۆزەوى مەرگىيەو، وادەردەكەوئ ئىبنوعەباس ئەم فەرمودەى لە فەضل وەرگرتبى (بەر: ۵-۱۷۲/۲). لێردا ئاماژە بۆ خاڵىكى گەنگ، لەھەندى لایەنى ژيانى ھاورپىيانى پيغەمبەر -درووى خەوى لەسەر بە- دەكەين، كە ئەویش ئەمەيە: (لە سوننەت و سەرەتدا چەسپاوە، كەگوناھ، كەم تا زۆر لەناو يارانى پيغەمبەردا بوو، ھەيانبوو ھەزەرى ھەرامى كردوو، وەك ئەمەى فەزەل و ئەم ژنە، ھەيانبوو ماچى لە ژن سەندوو، ھەيانبوو دزى كردوو دەستى لەسەر دزى بپاوە، ھەيانبوو داوینپىسى كردوو لەسەر داوینپىسى دارى ھەددى لێدراو، ھەيانبوو بەدەى نۆشيوو ھەددى بەدەنۆشى لێدراو.

بەلام ئەم جۆرە شتانە نابى بگريڤ بە مەھانە بۆ تانەدان لێيان، ئەوئ كەگومانى تىادا نىيە: ھاورپىيانى پيغەمبەر -درووى خەوى لەسەر بە- باشترين جىنى نەتەوئ ئىسلام بوون وئەم جۆرە گوناھانە كاتى بوو، بەرەبەرە تەوبەيان لێكردوو، بەھۆى ئامادە بوونى مەجلىسى پيغەمبەرەو جىبەجىگەردنى فەرمانەكانى خوداوە، ھەموويان گەيشتوونەتە پلەى يەقىن و باومپى تەواو، وھەموو دادپەرەرو عادڵ بوون. كورت و پوخت نابى ئىمە كۆپرانە ئەم جۆرە ھەلوستانەيان بكەين بە ئەيارەو پيۆمر، چونكە ئەنجامى كارى ئەم زاتانە بەس زانا گەورەكان دەيزانن).

۷۲۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْكَبُ رَاحِلَتَهُ بِذِي الْحُلَيْفَةِ، ثُمَّ يُهْلُ حِينَ تَسْتَوِي بِهِ قَائِمَةً. (الحدِيث ۱۵۱۴ - طرفه في: ۱۶۶) ۱۳۷:

نَبینو عومہر (رمزی خوابان لَ بے) - فہر مووی: جاران پیغہ مہر کہ ولاخہ کہی
 سہری دہخستہ سہر کیوی بہیدا، لہ لای مزگہ و تہ کہی ژولحو لہ یفہ
 رادہ و ہستا، نہ نجا ئی حرامی دادہ بہ ست، واتہ: نیتی چوونہ ناو حہ جی
 دہینا بہ گوتنی تہم گوتہ یہ: (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، لَبَّيْكَ
 إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ، وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ). (ت/۱۷۰/۲ ف-۱).
 ۷۳۰- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَّ
 عَلَى رَجُلٍ وَكَانَتْ زَامِلَتُهُ. (الحديث ۱۵۱۷):

نہ نہس (رمزی خوی لَ بے) - فہر مووی: پیغہ مہر - دروودی خوی لہ سہر بے - لہ حہ جی
 مالآواید، بہ سواری و شتریکی بی کہ زاوہ حہ جی کرد، لہ سہر کورتانیکی
 پرووتہ و، بارو بنہ کہشی لہ ہمان و شتر نرابوو.

پاٹھ و پروونکردنہ و:

دہستووری دہولہ مہندان و گہورہ پیاوان و ناغاو بہ گہکان لہ سہ فہر دا
 وایہ، بو کہ شخہ یی و رابواردن سواری کہ زاوہ دہبن، و ہبارو بنہ کہشیان
 دہنن لہ و شتریکی یہ دہک کہ پیی دہلن بارہ بہر، لہ عہرہ پیدا بہ و شتری
 سواری دہلن: (راحلة) بہ و شتری باریش دہلن: (زاملۃ = بارہ بہر:
 بارکیش).

جا پیغہ مہر - دروودی خوی لہ سہر بے - لہ بہ ربی ہہ وایی، و شتری سواری یہ کہی
 کوپانیکی ناسایی سادہی پیوہ بوو، و ہمان و شتر تفاقى سہ فہر کہیشی
 ہہل دہگرت.

۷۳۱- عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ،
 نَرَى الْجِهَادَ أَفْضَلَ الْعَمَلِ، أَمْ لَا لِنَجَاهِدُ؟ قَالَ: (لا، لَكُنَّ أَفْضَلُ الْجِهَادِ حَجٌّ

مَبْرُورُ). (الحديث ١٥٢٠ - أطرافه في: ١٨٦١، ٢٧٨٤، ٢٨٧٥، ٢٨٧٦)^{١٣٨}:

دایکی مسوئلمانان عائیشہ کی کچی ٹہبوبہ گری صدیق (رمزی خوی لی بن) فہرمووی: ٹہی پیغہمبہری خودا! ٹیمہ خہباتو غہزاگردن بہباشترین کردہوہ دزمانین، چونکہ ٹہوہندہ بہزوری لہفورٹان و سوننہتدا، باسی گہورمی دہکری، جا ئایا ٹیمہی ژنائیش وەك پیاوان نہچین بو غہزاو خہباتگیران؟ فہرمووی - درووی خوی لہسمر بن: (نہو، چونکہ بو ٹیوہی ژنان حہجی باش گہورمترین غہزاو خہباتہ). (تاج/٢/١٤٩ - ب/ن).

٧٣٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرِثْ وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ). (الحديث ١٥٢١ - طرفاه في: ١٨١٩، ١٨٢٠)^{١٣٩}.

ٹہبوہورہیرہ (رمزی خوی لی بن) فہرمووی: بہگوئی خوم لہ زاری پیروزی پیغہمبہرم - درووی خوی لہسمر بن: بیست دمیفہرموو: (ہہرکہسی بو خودا، حہجی بکاو، لہکاتی کردنی حہجہکہدا، پاریز لہکہیف کردن لہگہل ژندا بکاو، گوریز لہ ہہرزہگوئی و قسہی پروپووج بکاو، گوناہ نہکا، ٹہوہ وەك ٹہو روژہی کہ لہدایک بووہ، لہگوناہ پاک دمبیتہوہ). (تاج/٢/١٤٩ + ریاض/٣/٩٣٣ ز/٢٣٣).

٧٣٣- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَّتَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ، ذَا الْحُلَيْفَةِ، وَلَأَهْلِ الشَّامِ الْجَحْفَةَ، وَلَأَهْلِ نَجْدٍ قَرْنَ الْمَنَازِلِ، وَلَأَهْلِ الْيَمَنِ يَلْمَلَمَ، هُنَّ لَهُنَّ، وَلَمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ

(١٣٨) أخرجه مسلم في الحج، باب فضل الحج والعمرة (ج/٩/١١٩ صم - المترجم).

(١٣٩) أخرجه مسلم في الحج، باب: فضل الحج والعمرة (ج/٩/١١٩ صم - المترجم).

وَالْعُمْرَةَ، وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَمِنْ حَيْثُ أَلْشَأْ، حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ).
(الحديث ١٥٢٤ - طرافاه في: ١٥٢٦، ١٥٢٩، ١٥٣٠، ١٨٤٥) ١٤١:

ثِيَابُ نَوَاحِي (رمزي خوي ن به) فهرمووی: پیغهمبر دروودی خوی لهسر
بی (ذولحوله یفه) که نیستا ناوداره بهیری عهلی دیاری کردووه بو جیگه
نیحرام دابهستنی خه لکی مه دینه، وه بو خه لکی شامیش جوحفه، ومبو
خه لکی نه جدیش قهرنوله نازیل، ومبو خه لکی یه مه نیش یه له لم له م،
ومفهرمووی: (نهم شوینانه جیگه ی نیحرام دابهستنی بو نهو که سانه ی که
دین بو حج و عه مره، له خه لکی نهم ولاتانهو، له خه لکی نهو ولاتانه ی
تریش که بهسر نهم شوینانه دا دین بو حج و عه مره، وه که سی له م
شوینانه ی ناومان هینان نزیک تر بوو، نه وه جیگه ی نیحرام دابهستنی له و
شوینه وه یه که لییه وه ده که ویته ری! ته نانهت خه لکی مه که له مه که وه
نیحرام داده بستنی!) (تاج/٢/١٦٠- ش /د/ت/ن).

٧٣٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ أَنَاخَ بِالْبَطْحَاءِ، بِذِي الْحَلِيفَةِ فَصَلَّى بِهَا، وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُ يَفْعَلُ ذَلِكَ (الحديث ١٥٣٢): بروانه: ژماره: ٢٩٥: ت = ٤٨٤ فتح) ١٤١.

٧٣٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ كَانَ يَخْرُجُ مِنْ طَرِيقِ الشَّجَرَةِ، وَيَدْخُلُ مِنْ طَرِيقِ الْمَعْرَسِ، وَأَنَّ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى مَكَّةَ يَصَلِّي فِي مَسْجِدِ الشَّجَرَةِ،
وَإِذَا رَجَعَ صَلَّى بِذِي الْحَلِيفَةِ، بِبَطْنِ الْوَادِي، وَبَاتَ حَتَّى يُصْبِحَ. (الحديث
١٥٣٣) ١٤٢:

(١٤٠) أخرجه مسلم في الحج، باب: موافيت الحج والعمرة، رقم: ١٨١.

(١٤١) أخرجه مسلم في الحج، باب: التعريس بذی الحلیفة.. رقم: ١٢٥٧.

(١٤٢) أخرجه مسلم في الحج، باب: استحباب دخول مكة من الثنية العليا. رقم: ١٢٥٧

(بروانه: ژماره / ٢٩٥ ت = ٤٨٤ ف).

عبداللہ کوری عومہر (رمزی خواہان ن ہیں۔ فہرمووی: پیغہمبہری خوا درودی
خوی لسمہر ہیں۔ کاتیٰ لہ مہدینہ بوو، کہدہچوو بؤ شوینیکی تر، لہرپگہی ٹہل۔
شہجہرہوہ لہمہدینہ دمردهچوو، کہناوی جینگہیہکی شہش میل
لہمہدینہوہ دوورہ، دہکہویتہ سہر رپگہی مہدینہ بؤ مہککہ، وا لہلای
مزگہوتہکہی ذولحولہیفہدا، وہکاتی دہگہرپاہوہ بؤ مہدینہ، وہک نوپڑی
جہژن، رپگہی دہگورپی، لہرپگہی موعہررہسہوہ دہہاتہ ناو شارہوہ، کہوا
لہخوار مزگہوتہکہی ذولحولہیفہوہ، دہستووری پیغہمبہر درودی خوی لسمہر ہیں
وابوو، کہ لہمہدینہوہ دہچوو بؤ مہککہ، لہمزگہوتی شہجہرہ، کہوا لہ
ذولحولہیفہ نوپڑی دہکرد، کاتیٰ دہگہرپاہوہ لہذولحولہیفہ، وہ لہناو
شیوی عہفقیق دادہبہزی و نوپڑی دہکردو لہوئ وچانی دہگرتو ہہتا
بہیانی لہوئ دہمایہوہ، ٹہوجا دہکہوتہرپی و لہرپگہی موعہررہسہوہ
داخلی ناوشار دہوو۔ مہبہستی پیغہمبہر لہم وچانہ ٹہوہوو کہ
خہلککہ بہو شہوہ لہناکاو ہہٹنہکوتنہ سہر مال و منالیان)۔

۷۳۶- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بِرَادِي الْعَقِيقِ يَقُولُ: (أَتَانِي اللَّيْلَةُ آتٍ مِنْ رَبِّي فَقَالَ: صَلِّ فِي هَذَا الرَّادِي
الْمُبَارِكِ، وَقُلْ: غُمْرَةً فِي حَجَّةٍ). (الحديث ۱۵۳۴ - طرفاه فی: ۲۲۳۷،
۷۳۴۳) ۱۴۳:

پیشہوا عومہر (رمزی خوی ن ہیں) فہرمووی: لہشیوی عہفقیق، کہوا لہنزیک
بہفقیق، کہ چوارمیل لہ مہدینہوہ دوورہ، گویم لہپیغہمبہر درودی خوی لسمہر ہیں۔
بوو، دہیفہرموو: (ٹہم شہو فریشتہین، لہلایہنی پہرومردگارمہوہ ہات
بؤلام، دہفہرمووی پیم: لہم شیوہ پیروژمدا نوپڑ بکہ، وہ ہفہرموو: ٹہوا

نیحرامی عمرهم له گه ل جه جابه یه که وه دابه ست). (ت/۱۷۸/۲-
ب/د/ئه حمه د).

۷۳۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ رَأَى وَهُوَ فِي مَعْرَسِ بَذِي الْحَلِيفَةِ، يَبْطِنُ الْوَادِ، قِيلَ لَهُ: إِنَّكَ يَبْطَحَاءُ مُبَارَكَةٌ (الحدیث ۱۵۳۵) ۱۴۴:

ئیبنو عمره -رمزای خوایان ئی بن- فه رمووی: پیغه مبهه -دروودی خوای لسمهه بن-
فه رمووی: له موعه ره رهس، له ذولحوله یفه، له ناو شیوی عه قیقا، له خه ون
دا پیتم گوترا: تۆ وایت له ناو شیویکی زیخه لاناوی پیرۆزدا).

۷۳۸- عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَرْنِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يُوحَى إِلَيْهِ، قَالَ: فَبَيْنَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجُعْرَانَةِ، وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ تَرَى فِي رَجُلٍ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ، وَهُوَ مُتَضَمِّخٌ بِطَيْبٍ؟ فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاعَةً، فَجَاءَهُ الْوَحْيُ، فَأشارَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى يَعْلَى، فَجَاءَ يَعْلَى وَعَلَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَوْبٌ قَدْ أَظْلَلَ بِهِ، فَأَدْخَلَ رَأْسَهُ، فَبِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْضَرُّ الْوَجْهِ، وَهُوَ يَغِطُّ، ثُمَّ سُرِّي عَنْهُ، فَقَالَ: (أَيْنَ الَّذِي سَأَلَ عَنِ الْعُمْرَةِ). فَأَتَى بِرَجُلٍ، فَقَالَ: (اغْسِلِ الطَّيْبَ الَّذِي بِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَانزِعْ عَنْكَ الْجُبَّةَ، وَاصْنَعْ فِي عُمْرَتِكَ كَمَا تَصْنَعُ فِي حَجَّتِكَ). (الحدیث ۱۵۳۶ - أطرافه فی: ۱۷۸۹، ۱۸۴۷، ۴۳۲۹، ۴۹۸۵) ۱۴۵:

یه علای کوری ئومه ییه -رمزای خوای ئی بن- به ئیمامی عومه ری فه رموو:
له کاتی هاتنی وهی بۆ پیغه مبهه، پیغه مبهه رم نیشان بده، پیغه مبهه -دروودی

(۱۴۴) أخرجه مسلم في الحج، باب: التعريس بذی الحلیفة والصلاة بها، رقم: ۱۳۴۶.

(۱۴۵) أخرجه مسلم في الحج، باب: ما یباح للمحرم یجمع.. رقم: ۱۸۸۰.

خوای لەسەر بێ. لە جیعرانە بوو، کە یەکیکە لە جیگە دابەستنی ئیجرام،
 دەکەوێتە خاکی حیللەو، لەنیوانی طائیف و مەککەدایە، لەمەککەو
 نزیکترە، لەو ئ لە جیعرانە، کاتێ پێغەمبەر -دروودی خوای لەسەر بێ- لەناو کۆمەلێ،
 لە ھاوڕێیانیدا بوو، پیاوی پێش و قژی خۆی لەبۆنی خوشا زەرد کردبوو،
 وە جەبەپەکی لەبەردا بوو، ھاتە خەزەمتی پێغەمبەر -دروودی خوای لەسەر بێ- عەرزی
 کرد: ئەو پەوانەکراوی خودا ئیجرامی عەمرەم دابەستوو و بەم
 شیوەیەش کە دەمبێی؟ پێغەمبەر -دروودی خوای لەسەر بێ- تاوێک بێدەنگ بوو،
 ئەوجا سەروش (وحی)ی بۆھات، عومەریش -دروودی خوای لەسەر بێ- ئامازە بۆ
 یەعلا کرد، جا یەعلا ھات، پوانی پۆشاکێ وەک چەترو پەردە دراو بە
 پێغەمبەر، یەعلا دەفەر موو: سەرم کرد بەژێر ئەو پەردەپەدا، تەماشام
 کرد: وا پێغەمبەر -دروودی خوای لەسەر بێ- لەبەر قورسی باری ھاتنی سەرووشی،
 ڕووی سوور سوور ھەلگەراو وەک خەوتوو یەناسە سوار بوو، پرخە
 پرخێ دی. پاشان بەرەبەرە فەرامۆشی بۆ ھات و ئەو ھالەتە بەریداو
 باری لەشی سووک بوو، وەھاتەو سەرباری ئاسایی، ئەوجا فەرمووی:
 (ئەوێ کە لەبارە عەمرەو پرسیاری ھەبوو کوا لەکوێیە؟) جا
 پیاو کەیان ھێنا بۆ خەزەمتی، فەرمووی: (سێ جار ئەم بۆنە خوشە بشۆرە
 کە داوتە لەخۆت، وە جەبەگەشت لەبەرت داکنە، عەمرەیش لەم
 لایەنەو وەک حەج وایە، لەبەر ئەوە لە حەجەگەتا جی دەکەو لە
 عەمرەگەشتا ھەمان شت بکە).

پوونکردنەو:

پروانە: تاج/٢/١٦٢/٢-ز ٨٣.

ئەم داستانە ئەو کاتە پروویداو، کە پېڭەمبەر ھارووی خوی لەسەر بێ. لەغەزای
حونەین گەراوئەتەو، لەسالی ھەشتی کۆچی دا بوو. ئەم جۆرە بەھرانە
لەم ڤەرموودەییە وەردەگیرێن:

۱- موفتی لە وەلامدانەو وەدا پەلە نەکا، ھەتا زانستی تەواو لەبارە
پرسیارە کەو وە مسۆگەر نەکا وەلام نەداتەو.

۲- کەھەندی شت لە عەمرەو لە حەجا یەک بېاریان ھەیە.

۳- ھەندی حوکم ھەیە، بە وەحی چەسپاوە، کە ئەو وەحیە غەیری
قورئانە، کەواتە مەرج نییە ھەموو وەحیی قورئانی دەورەو کراوبێ.

یەعلا کۆری ئومەییەیی تەمیمی، ھاروپی پېڭەمبەر بوو، لە رۆژی
نازاکردنی مەککەدا ئیسلام بوو پیاویکی دەولەمەندی زۆر سەخی بوو،
ئامادە شەری تائیف و حونەین و تەبووک بوو، لەخزمەت پېڭەمبەر دا،
نۆزدە ڤەرموودەیی ھەیە، لە موقەددیمەیی ڤەتھولباریدا دەڤەرموئ: سێ
ڤەرموودەیی لە بوخاری شەریفدا ھەیە، یەکیکیان ئەم ڤەرموودەییە
ئێرەییە، کە صەفوانی کۆری دەگێرێتەو لێیەو، یەعلا پیاویکی ناوداری
لێھاتوو بوو، لەبەرئەو لە کاتی حوکمرانی ھەر چوار جێنشینەکانی
پېڭەمبەر دا، رۆژی گەورەیی بینیو، ئەبوەکرکردی بەکار بەدەستی سەر
حلوان لەکاتی جەنگی رێدەدا، لە سەردەمی عومەر دا بوو بە عامل لەسەر
ھەندی لە ولاتی یەمەن، لە سەردەمی عوسمانیشدا بوو بەکار بەدەستی
عوسمان لەسەر صەنعاء ئەو سالی کە عوسمان شەھید کرا ھات بۆ حەج،
زۆر لەدزی بکوژانی عوسمان خەباتی گێرا، لەگەڵ عائیشەدا ئامادە
جەنگی ئەل - جەمەل بو، ئەو حوشرەیی کە لەوجەنگەدا لەژێر
حەزرەتی عائیشەدا بوو (رەزای خوی ئ بێ)، کە شەپەرکە بەناوی ئەو و شترەو
ناودارە، ناوی عەسکەر بوو، یەعلا بە دووسەد لێرەیی زێر کڕی و دای بە

عائیشه، لهو پرووداوه دلتەزینەدا سواری بوو !

له پاشا له گهڵ ئیمامی عه‌لی‌دا ناماده‌ی شه‌ری صفین بوو، له‌م شه‌ره‌دا له سائی (۲۸) دا شه‌هید کرا، پرمزاو په‌حمه‌تی خودای لای‌بی.

باسی به‌کاره‌ینانی بۆنی خو‌ش له‌کاتی ئی‌حرام دا به‌ستن

۷۳۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: كُنْتُ أَطِيبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِإِحْرَامِهِ حِينَ يُحْرِمُ، وَلِحُلِهِ، قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ). (الحديث ۱۵۳۹ - أطرافه في: ۱۷۵۴، ۵۹۲۲، ۵۹۲۸، ۵۹۳۰، ۱۴۶:

عائیشه (هم‌زی خوی ن بێ) فه‌رمووی: بۆ خو‌م بۆنی خو‌شم ده‌دا له‌ پێغه‌مبه‌ر -ه‌روودی خوی له‌سه‌ر بێ- له‌کاتی ئی‌حرام به‌ستندا، به‌لام له‌پێش نه‌وه‌دا که ئی‌حرام به‌ستێ، وه‌ هه‌روه‌ها بۆ ئی‌حرام شکاندنیش، له‌پاش په‌جمی شه‌یتان و سه‌رتاشین، له‌پێش نه‌وه‌دا که ته‌وافی به‌یت بکا، بۆنی خو‌شم له‌پێغه‌مبه‌ر ده‌دا). (تاج/۲ ۱۶۷/ز ۸۷).

باسی لۆک کردنی قزو په‌ستانه‌وه‌ی له‌کاتی ئی‌حرام به‌ستنا

۷۴۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُهَلُّ مُلِدًا). (الحديث ۱۵۴۰ - أطرافه في: ۱۵۴۹، ۵۹۱۴، ۵۹۱۵، ۱۴۷:

(۱۴۶) أخرجه مسلم في الحج، باب: الطيب للمحرم عند الاحرام، رقم: ۱۱۸۹.

(۱۴۷) أخرجه مسلم في الحج، باب: التلبية وصفتها ووقتها، رقم: ۱۱۸۴.

ئىبنو عومەر (رمزى خوى ئى بن) فەرمووى: پىغەمبەر - دروودى خوى لەسەر بن - لەپیش ئیجرام دابەستندا، قژە سەرى خوى، بە سڕیژو دەرمان و شتىوا، وەك لباد، دەپەستایە وەو دەپچەسپان بە یەكەو، ئەوجا بەچاوى خۆم پىغەمبەرەم دى بەو شیوەیە، بەدەنگى بەرز دەستى کرد بە تەلبییە کردن و ئیجرامى دابەست. مەبەست لەم لۆك کردنە ئەو یەكەلیی هەلنەومرئ و رشك و ئەسپئ هەلنەهینئ).

۷۴۱- وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَا أَهْلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا مِنْ عِنْدِ الْمَسْجِدِ، يَعْنِي: مَسْجِدِ ذِي الْحُلَيْفَةِ.. (الحديث ۱۵۴۱) ۱۴۸:

دیسان ئىبنو عومەر - رمزى خوبان ئى بن - لەبەرپەجى قسەى هەندئ کەسا، کە دەیان گوت: ئیجرام دابەستن لەسەر تەختایى یەكەى کىوى بەیدائە، فەرمووى: (بە خوا پىغەمبەر هەرگیز ئیجرامى حەجى دانەبەستوو هەگەر لە لای مزگەوتەكەى ذولجولەیفەدا، کە ئیستا پىئى دەگوترئ: بىرى (ەلى).

پوونکردنەو:

نمونه یی لەکۆکردنەو (جەمە) لەنیوانى دوو فەرموودەى بەدیمەن جیاوازا، ھاورپیان (رمزى خوى ئى بن) کۆمەلێکیان دەیانفەرموو: پىغەمبەر لە مزگەوتەكەى ذولجولەیفە ئیجرامى دابەست، هەندئ تریان دەیانفەرموو: شەو لە ذولجولەیفە مایەو، بەیانى کە سواری و شترەكەى بو، کە و شترەكە رێك هەلسایە سەرپئ ئەوکاتە ئیحامى دابەست، هەندئ تر دەیانفەرموو:

شهو له مزگه وته كه مایه وه تا به یانی، ئنجا سوار بوو رۆیشت، تا وڵاخه كهی سهری خسته سهرشاخی بهیداو، لهوئ ئیحرامی دابهست. سه عیدی كوری جوبهیر (رمزای خوی ئی) گوتی: گوتم به ئیبنوعهباس: ئهی باوکی عهباس! سهرم سورماوه له راجیایی هاوړپییانی پیغه مبههر - دروودی خوی لاسهر بی. لهبارهی جیگهی ئیحرام دابهستنی پیغه مبهره وه، ههر كۆمه ئی شوینئ ده ئی؟

ئیبنو عهباس (رمزای خوی ئی) فهرمووی: (من لهم بارهیه وه له هه موو كه سی باشتی ئی دهمانم، ئاشكرایه كه پیغه مبههر - دروودی خوی لاسهر بی. له پاش كۆچ یهك حه جی كردوو، هوی راجیایی ئهو خه لكه ئه مهیه: پیغه مبههر - دروودی خوی لاسهر بی. جاری دا كه وا ده چی بۆ حه ج، عه شاماتیکی زۆر له گه ئیدا چوون بۆ حه ج، له بهر زۆرییان كۆمه ل كۆمه ل له مه لبه نده كانی حه ج دا به خزمه تی ده گه یشتن، مه ودا نه بوو كه هه موویان هه موو كاتی له خزمه تیا بن، خه لكه كه یش له هه موو لایه كه وه بهرودوا كۆمه ل كۆمه ل لی كۆده بوونه وه، جاكاتی پیغه مبههر - دروودی خوی لاسهر بی. دوو ركات نوپزی له مزگه وته كهی ذولحوله یفه كرد، ههر له و مه جلیسه یدا كاتی له دوو ركات ه نوپزه كهی بۆوه، حه جی له سهر خوی پنیو یست كردو به دهنگی بهرز له به به یكهی كردو ئیحرامی دابهست، جائه وانهی لهوئ بوون ئه و میان له پیغه مبهره وه و مرگرتو له بهر كرد، پاشان كاتی له ذولحوله یفه بهر پكهوت، كه سواری وشتره كهی بوو، وه وشتره كه رپك هه لسا یه سه ربی و پیغه مبههر جیگهی خوی گرت له سه ربشتی، دیسان به دهنگی بهرز دهستی كرده وه به ته لبییه كردن، كۆمه ئیكیش ئاگای له مه بوو، ئاگای له ئیحرام دابهستنی یه كه می نه بوو، له پاشا پیغه مبههر - دروودی خوی لاسهر بی. كه وته ری و رۆیشت، هه تا سه ركه وته سه رکیوی بهیدا، هه مدیسان له ویش به دهنگی بهرز، دهستی كرده وه به له به به یكه كردن، كۆمه ئیكیش له مكاته دا لهوئ بوون، ئه مه میان

له بهرکرد، جا هه رکۆمه ئێ له مانه، به پێی ئاگاداری خۆیان قسهیان له جێگه ی ئیحرام دابه ستنی پێغه مبه رکردوو، وده هه مووشیان راستیان کردوو).
 (کردوو).

سواربوون و له پاشکۆدا سواربون له چه ج دا

۷۴۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ أَسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ رَدَفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَرَفَةَ إِلَى الْمُزْدَلِفَةِ، ثُمَّ أَرَدَفَ الْفَضْلَ مِنَ الْمُزْدَلِفَةِ إِلَى مَنَى، قَالَ: فَكِلَاهُمَا قَالَ: لَمْ يَزَلِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلَيِّحُنِي حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ. (الحديث ۱۵۴۳ - طرفه فی: ۱۶۸۶) و (الحديث ۱۵۴۳ - أطرافه فی: ۱۶۷۰، ۱۶۸۵، ۱۶۸۷) ۱۴۹:

ئیبینو عه باس -رمزی خویشان ئی- فه رمووی: له چه جی مالاواییدا، ئوسامه له پاشکۆی پێغه مبه ره وه سواربوو بوو، له کۆی عه رمفه وه هه تا موزده لیفه، پاشان پێغه مبه ر -دروودی خوی لسه ر- له موزده لیفه، هه تا مینا، فه زلی کوری عه باسی خسته پاشکۆی خۆی. فه رمووی: هه ردووکیان ئوسامه وه فه زل، ده میان فه رموو: پێغه مبه ر -دروودی خوی لسه ر- له وه ماوه یه دا هه رخه ریکی (تَبَيَّك) کردن بوو، هه تا ره جمی شه ی تانی ته واوکرد، له کۆگا به رده که ی جه مره تول عه قه به). (تاج/۲/۱۲۷ ف/۵ ش/د/ت).

جلو به رگی که سی له ئیحرام دا بی

۷۴۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: انْطَلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ

(۱۴۹) اخرجه مسلم في الحج، باب: استحباب إدامة الحاج التلبية حتي يشرع في رمي...

رقم: ۱۲۸۱.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَدِينَةِ، بَعْدَمَا تَرَجَلَ وَادَّهَنَ، وَلَبَسَ إِزَارَهُ وَرِدَاءَهُ، هُوَ وَأَصْحَابُهُ، فَلَمْ يَنْتَهِ عَنْ شَيْءٍ مِنَ الْأُرْدِيَةِ وَالْأَزْرِ ثَلَبَسُ، إِلَّا الْمُرْغَفَةَ الَّتِي تَرَدُّعُ عَلَى الْجِلْدِ، فَأَصْبَحَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ، رَكِبَ رَاحِلَتَهُ، حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الْبَيْدَاءِ أَهْلٌ هُوَ وَأَصْحَابُهُ وَقُلَّدَ بَدَنَتَهُ، وَذَلِكَ لَخَمْسٍ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ، فَقَدِمَ مَكَّةَ لِأَرْبَعِ لَيَالٍ خَلَوْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، فَطَافَ بِالْبَيْتِ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفا وَالْمَرْوَةِ، وَلَمْ يَحِلَّ مِنْ أَجْلِ بُدْنِهِ، لِأَنَّهُ قَلَّدَهَا، ثُمَّ نَزَلَ بِأَعْلَى مَكَّةَ عِنْدَ الْحُجَّوْنَ وَهُوَ مَهْلٌ بِالْحَجِّ وَلَمْ يَقْرِبِ الْكَعْبَةَ بَعْدَ طَوَافِهِ بِهَا حَتَّى رَجَعَ مِنْ عَرَفَةَ، وَأَمَرَ أَصْحَابَهُ أَنْ يُطَوِّفُوا بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفا وَالْمَرْوَةِ، ثُمَّ يَقْصِرُوا مِنْ رُؤُسِهِمْ، ثُمَّ يَحْلُوا، وَذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ بَدَنَةٌ قَلَّدَهَا، وَمَنْ كَانَتْ مَعَهُ امْرَأَتُهُ فَهِيَ لَهُ حَلَالٌ، وَالطَّيْبُ وَالثِّيَابُ). (الحديث ١٥٤٥ - طَرَفَاهُ فِي: ١٦٢٥، ١٧٣١) ١٥٠

عہ بدولت لای کوہی عہ لباس (رمزی خوی ن ہر) فہر مووی: پیغہ مبہری
خوشہ ویست لہ مہ دینہ سہرو ریشی خوی بہ بونی خوش چہ ور کردو
شانہی کرد، وہ خوی و ہاور پیانی، سہرو دوو پہشتہ مال (نیزارو ریدا) یان
لہ بہر کردو ننجہ بہرہو مہ ککھی نازدار کہوتنہ ری، پیغہ مبہر - دروودی خوی لہ سہر
پیگہی لہ بہر کردنی ہہ موو جوڑہ پہشتہ مال کیکی دا، پیجگہ لہ وانہی کہ
زہ عہراناویہ کی وہا بن کہ رہنگ بدہنہ وہو لہش زہرد بکہن، جا نہو
پوڑہ جووہ ذولحولہ یفہ، وہشہو لہوئی مایہ وہ، وہ بہیانی سواری ولاخہ کہی
بوو، وہر ویشت تا سہر کہوتہ سہر کیوی بہیدا، جا لہوئی خوی و ہاور پیانی
نیجرامیان بہست، وہشہو وشرہ دیاریانہ کہ پیغہ مبہر - دروودی خوی لہ سہر -
ہینا بونی، کہ لہ مہ ککھی بیانکات بہقوربانی، لہوئی نیشانہی کردن و سہرو
جووت سوئی کردہ ملیان، جا کہنہ مانہی کرد ہیشتا لہ مانگی ناوجہ زنان

پینچ پوژی مابوو، له پوژی چوارهمی مانگی قورباندا گه‌یشته مه‌ککه، جا ته‌وافی به‌یتی کردو، سه‌عی نیوانی صه‌فاو مه‌پوهی به‌جی هی‌نا، وه‌خوی ئیحرامی نه‌شکاند، چونکه وشتری دیاری (هه‌دی) هی‌نابوو له‌گه‌ل خوی، ئنجا له‌سه‌رو مه‌ککه‌وه، له‌لای هه‌جوون دابه‌زی و بارگه‌که‌ی خست، وه‌ پی‌غه‌مبه‌ر دروودی خوی له‌سه‌ر بی ته‌نیا ئیحرامی هه‌جی به‌ستبوو، که ته‌وافی که‌عه‌بی کرد، ئیتر توخنی نه‌که‌وته‌وه تا له‌کیوی عه‌رفه‌ه گه‌پایه‌وه، به‌لام فه‌رمانیدا به‌هاورپیکانی واته: به‌و که‌سانه‌یان که وشتری دیاری به‌یت و قوربانیاں له‌گه‌ل خویان نه‌هی‌نابوو، فه‌رمانی پیکردن: که ته‌وافی به‌یت بکه‌ن و ته‌وافی نیوانی صه‌فاو مه‌پوه بکه‌ن و، ئنجا مووی سه‌ری خویان کورت بکه‌نه‌وه و ئیحرام بشکین، وه‌بیکه‌ن به‌عه‌مه‌ره، وه‌ له‌م ماوه‌یه‌دا که ئیحرام ده‌شکین تا ئیحرامی هه‌ج ده‌به‌ستن، نه‌وه‌ی ژنی خوی له‌گه‌ل بی، وه‌ک جاران بو‌ی هه‌ل‌اله، وه‌هه‌روه‌ها به‌کاره‌ینانی بو‌نی خو‌ش و پو‌شیننی جل‌وبه‌رگی ئاسایی). (تاج/۲/۱۶۸ ف/۴).

باسی ته‌لبیه‌یه‌ کردن

۷۴۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ ثَلِيَّةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لِأَشْرِيكَ لَكَ). (الحديث ۱۵۴۹) ۱۰۱.

ئیب‌نو عومه‌ر (روزی خوی ن بی) فه‌رمووی: له‌به‌یه‌که‌ کردنی پی‌غه‌مبه‌ر دروودی خوی له‌سه‌ر بی. وابوو: (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ

والنعمۃ لَكَ وَالْمَلِكُ، لَا شَرِيكَ لَكَ):

واته: په رومردگارا! هه میسه که مەری به ندهیم به ستوووه بۆ جیبه جی کردنی فه رمانی تو، تو بیچوون و بی هاوه لی، سوپاس و ستایش هه ربۆ تویه، وه به خشش و نازو به هره و نیعمه و دارایی و پاشایی و خاومنی، هه رله خوۆت دئی و هه رله خوۆت جوانه، بی چوونی و بی هاوه لکی تو ناشکراو نمایانه). (تاج/۲/ ۱۷۰ ف ۱-ش/د/ت/ن).

۷۴۵- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ مَعَهُ بِالْمَدِينَةِ الظُّهْرَ أَرْبَعًا، وَالْعَصْرَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ بَاتَ بِهَا حَتَّى أَصْبَحَ، ثُمَّ رَكِبَ حَتَّى اسْتَوَتْ بِهِ عَلَى الْبَيْدَاءِ، حَمَدَ اللَّهَ وَسَبَّحَ وَكَبَّرَ، ثُمَّ أَهْلًا بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ، وَأَهْلًا النَّاسُ بِهِمَا، فَلَمَّا قَدِمْنَا أَمَرَ النَّاسَ فَحَلَّوْا، حَتَّى كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ، أَهْلُوا بِالْحَجِّ، قَالَ: وَحَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَدَنَاتٍ بِيَدِهِ قِيَامًا، وَذَبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ كَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ). (الحديث: ۱۵۵۱) ۱۰۲:

ئهنهس (رمزی خوی ن بهی) فه رمووی: پیغه مبهه حرووی خوی لسهه بهی که چوو بۆ چه جی مالاوایی، له مه دینه نو یژی نیوهرۆی به چوارپکات بۆمان کرد، ئنجا که وته پڑی، که گه یشته ذولحوله یفه، لهوئی نو یژی عه صری به قه صر، به دوو رکات، به جه ماعه ت بۆمان کرد، ئه و جا شهو لهوئی مایه وه هه تا به یانی، نو یژی به یانی لهوئی بۆ کردین، پاشان سواربوو پو یشت تا و لاخه که ی ژیری سه ری خسته سه رشاخ ی به یدا، جالهوئی سوپاس و ستایشی خودای کردو سو بجان هه لاو ئه لا هو ئه که به ری کرد، ئنجا به و ته لیه

کهوا له فہرموودہی ژماره (۷۴۴) دا ئیجرامی حہج و عہمرہی پیکہوہ دابہستو، خہلکہگہیش ئیجرامی حہجو عہمرہیان دابہست، بہلام کہچووینہ مہککہ فہرمانی کرد بہخہلکہکہ ئیجرامیان شکاند، ئنجا لہرؤژی ہہشتہمی مانگی قوربانا، کہدہکاتہ رؤژی تہرویہ، ئہوانہی کہ ئیجرامیان شکاندبوو، سہرلہنوی ئیجرامی حہجیان بہستہوہ. فہرمووی: پیغہمبہر - درویدی خوی لہسہر بن - بہدہستی خوی چہند وشتریکی لہمہککہ سہربری، لہکاتی سہربرینہکہدا وشتہگان بہپیوہ راوہستابوون لہسہرسی قاج.

کاتی گہراشہوہ بو مہدینہ دوو بہرانی تہوی سہربری و کردی بہ قاوہلتی بہبؤنہی گہرانہوہیہوہ لہ حہج). (تاج/۲/۱۷۷-۱).

۷۴۶- عَنْ نَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى بِالْفِدَاةِ بِذِي الْحَلِيفَةِ، أَمَرَ بِرَاحِلَتِهِ فَرُحِلَتْ ثُمَّ رُكِبَ فَإِذَا اسْتَوَتْ بِهِ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ قَائِمًا ثُمَّ يَلْبِي حَتَّى يَبْلُغَ الْحَرَمَ، ثُمَّ يُمْسِكُ حَتَّى إِذَا جَاءَ ذَاطَوَى بَاتَ بِهِ حَتَّى يُصْبِحَ فَإِذَا صَلَّى الْفِدَاةَ اغْتَسَلَ، وَزَعَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ ذَلِكَ. (الحديث ۱۵۵۳ - أطرافه في: ۱۵۵۴، ۱۵۷۳، ۱۵۷۴) ۱۰۳:

نافیع (رمزی خوی ن ہن) فہرمووی: جاران کاتی ئیبنوعومہر -رمزی خوبان ن ہن- لہ ذولحولہیفہ نویژی بہیانکی دہکرد، ئہوسا فہرمانی دہدا وشتہکہیان کوپان دہکرد بو، ئہوجا سواردہبوو، جا کہبہباشی لہسہرپشتی وشتہکہی خوی دہگرتو ریک دادہمہزرا لہسہرپشتی، بہسہر وشتہکہوہ قیت دادہنیشتو پرووی دہکردہ پرووگہی پیروز، ئیتہر دہستی دہکرد

به ته لببیه کردن و بهینه بهینه به بی پسان ته لببیهی ده کرد، تاده گه یشته خاکی حهره م، نه و جا به ته وافو نه رکه گانی تری حه جهوه خه ریک ده بوو، که متر ده بیهر ژایه سهر ته لببیه، هه تا ده چووو زووطه وا، که نیستا پیی ده گوتری: (آبار الزاهد) له وی شهو ده مایه وه هه تا به یانی، جاکاتی له وی نویژی به یانی ده کرد، نه وسا خووی ده شور، به قسه ی نیبنو عومه ر، پیغه مبه ر خویشی - دروودی خووی لسمه ر به - ناوای ده کرد).

روونکردنه وه:

نافیعی کوری سهر جیس (رحمی خووی لی به)، تابییعی، نازاد کراوی نیبنو عومه ر بووه، فه قیشی بووه، له نه صلاّ خه لکی مه غریبه، له غه زایه کا دیلکراو بهرپشکی نیبنو عومه ر که وت، له خزمه تی نیبنو عومه ردا بوو تاکاتی مهرگی، زانست و فه رمووده میه کی زوری لیو مرگرت، عومه ری کوری عه بدولعه زیز ناردی بو میصر، هه تا خه لکه که ی له سونه تی پیغه مبه ردا شارما بکات، وه له و مه ودایه دا رپوئیکی جوانی بینی، زورینه ی فه رمووده شوناسه گه ورمان ریوایه تیان لیوه کردووه، سالی سه دو حه قده له مه دینه کوچی دوایی کرد (رحمی خووی لی به) •

۷۴۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَمَّا مُوسَى: كَأَنِّي أُنْظَرُ إِلَيْهِ، إِذْ الْخُذَرَ فِي الْوَادِي يُلَبِّي). (الحدیث ۱۵۵۵ - طَرَفَاهُ فِي: ۳۳۵۵، ۵۹۱۳) ۱۰۴:

نیبنو عه بباس (رحمی خووی لی به) فه رمووی: پیغه مبه ر - دروودی خووی لسمه ر به - جاری له مه دینه وه دمرپوی بو مه ککه، گه یشته شیوی، فه رمووی: (نهم شیوه کوپیه؟)

عہر زیان کرد: نہمہ وادیلئہ زہرق (شیوہ شین) ۵. فہرمووی: (دہلئی نیستایش لہبہرچاومہ کہ مووسا سہلامی خوای لی بی۔ کہ لہشہوی نیسرادا دیم، لہددانہی یالہکھوہ دادہپہری، دوو پہنجهی دانابوو لہناو دووگونہ گویچکہی خویدا، لہناو نہم شیوموہ رادہبووردو، هاواری دہکرد لہخوداو دہنگی لہبہیکہ کردنی بہبہرزی دہہات...) (تاج/۴/ ۱۰۲۸۷ - م).

پوونکر دئہوہ:

ئہو بہہرانہی کہ لہم فہرموودہیہو وینہیہوہ، وہردہگیرین:

۱. ﴿الْأَنْبِيَاءُ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾: پیغہمبہران زیندوون، لہ خزمہت خوداو مندا پزق و پوزیان پی دہدری ﴿﴾.

۲. پیغہمبہران لہژیانی بہرزہخا خواپہرستی دہگہن، وہک نوپژکردن و حہج کردن و یادی خودا، بگرہ کاری دنیایشیان لی صادردهبی، وہک گریان و پویشتن و هاوارکردن و جل لہبہرکردن و ہست بہسؤزو شہفہقت و سہر شانہکردن و فسہو گفتوگوکردن و چاک و چوئی لہگہل یہکا.

۳. حہج و عہمرہ تایبہت نین بہنہتہوہی نیسلامہوہ، ئہوہتا پیغہمبہرانی تریش وہک: ئیراہیم و عیسا و یونس و مووسا — تہوافو حہج و تہلبیہو نوپژ ئہمانہ دہگہن. (پروانہ: ب/ ۱/ ز/ ۱۵۹ ل/ ۱۷۲).

نیحرام دابہستن وہک نیحرام دابہستنی کہ سیکی تر دروستہ

۷۴۸- عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى قَوْمٍ بِالْيَمَنِ فَجِئْتُ وَهُوَ بِالْبَطْحَاءِ، فَقَالَ: (بِمَا أَهْلَلْتُ). قُلْتُ: أَهْلَلْتُ

كَاهِلَالِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: (هَلْ مَعَكَ مِنْ هَذِي) قُلْتُ: لَا، فَأَمَرَنِي فَطَفْتُ بِالْبَيْتِ وَبِالْصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ثُمَّ أَمَرَنِي فَأَحْلَلْتُ فَأَتَيْتُ أَمْرًا مِنْ قَوْمِي فَمَشَطْنِي، أَوْ غَسَلْتُ رَأْسِي. فَقَدِمَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَقَالَ: إِنْ تَأْخُذَ بِكِتَابِ اللَّهِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُنَا بِالتَّمَامِ، قَالَ اللَّهُ: (وَاتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ). وَإِنْ تَأْخُذَ بِسُنَّةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّهُ لَمْ يَحِلَّ حَتَّى تَحَرَ الْهَدْيُ. (الحديث ١٥٥٩ - أطرافه في: ١٥٦٥، ١٧٢٤، ١٧٩٥، ٤٣٤٦، ٤٣٩٧، ١٥٥).

ئەبو موسای ئەشعەری (رەزى خۆى لى بى) فەرمووى: پێغەمبەر - دروودى خۆى لەسەر بى. لەسالى دەى كۆچیدا، ناردى بۆ يەمەن كردمى بەسەرگارى سەرھۆزەكەى خۆم، جا سالى حەجى مالاوايى چووم بۆ حەج، كەچوومە بەرھەو پێغەمبەر - دروودى خۆى لەسەر بى. لە ئەبطەح بوو، واتە: لە (موحەصصەب = تەحصيب = حەصبە = بەطحاء = خەيفى بەنى كينانە) لە سەرەتای حەجەو بوو، فەرمووى: (ئىحرامت چۆن دابەستوو؟) گوتم: ئاوا ئىحرامم دابەستوو: پێغەمبەر - دروودى خۆى لەسەر بى. چۆن ئىحرامى دابەستووە منيش وەك ئىحرام بەستەكەى ئەو ئىحرامم دابەست. فەرمووى: (ئازەلى ديارى بەيتت هيناوە لەگەل خۆت، كە لەشەرا پيى دەگوترى: هەدى بەيت؟). گوتم: نەو، پيى نيبە. فەرمووى: (دەى مادەم ديارى بەيتت لەگەل خۆت نەهيناوە برۆ تەوافى بەيت و تەوافى صەفا و مەرپو بەكە، ئەوجا ئىحرام بشكينەو تەمەتووع و خۆشى وەربگرە، منيش وام كردو فەرمانەكانى پيغەمبەرم بەجى هيناو ئەوجا ئىحرامم شكاندو چووم بۆلاى ژنىكى خرمى خۆم قزەكەمى بۆ شانە كردم - يافەر مووى: سەرى شۆردم.

ئەبو موسسا (رمزى خىواي نى بىر) فەرموۋى: جاگاتى سەردەمى جىنشىنى ئىمامى عومەر (رمزى خىواي نى بىر) ھات، ۋەباسى ئەۋەم دەکردو فەتۋاى تەمەتتوعم لە ھەجدا دەدا، دوايى بىستەمەۋە كە عومەر (رمزى خىواي نى بىر) نەھى لە تەمەتتوع دەكاو تەمەتتوعى لە ھەجا پى ناخۆشە.

جاگاتى بەخزمەتى عومەر گەيشتم و ئەمەم عەرزى كردو عەرزمى كرد تو بۆ تەمەتتوعت لە ھەج دا پى ناخۆشە، عومەر لە ۋەلاما فەرموۋى: (من ئىحرام ناشكىنم و رام وانىيە، چونكە شتىوا پىچەوانەى نامەى خوداو سوننەتى پىغەمبەرە دروۋى خوى لەسەر بىر. ئەۋەتا قورئان بەدەق دەفەرمۆى: ﴿وَأَتُمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ - واتە: ئەى مسوئلمانان! ھەج و عەمرەتان كە دەست پىكرد، تەواۋيان بكەن، ۋە ھەر بۆ خودا ئەنجاميان بدەن﴾. خۆ ئەگەر كار بە سوننەتى پىغەمبەرىش بكەين، پىغەمبەر دروۋى خوى لەسەر بىر. خۆى كە ھەجى دابەست ئىتر ئىحرامى نەشكان ھەتا ئازەلى ديارى بەست (ھەرەم)ى سەرپرى).

بۆ تىگەيشتنى تەۋاۋ لەم داستانى نيوانى ئەبو موسسا و ئىمامى عومەر ۋە بىروانە تاج/۲/ ۱۷۴ ز/ ۹۰) باسى تەمەتتوع.

كاتى ھەج كردن و مانگەكانى ھەج

۷۴۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ، وَلِيَالِي الْحَجِّ، وَحُرُمِ الْحَجِّ، فَتَزَلْنَا بِسَرْفٍ، قَالَتْ: فَخَرَجَ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: (مَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ مَعَهُ هَذِي، فَأَحَبُّ أَنْ يَجْعَلَهَا عُمْرَةً فَلْيَفْعَلْ، وَمَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَذِي فَلَا). قَالَتْ: فَلَا أَخِذَ بِهَا وَالتَّارِكُ لَهَا مِنْ أَصْحَابِهِ قَالَتْ: فَأَمَّا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرِجَالٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَكَانُوا

أَهْلَ قُوَّةٍ، وَكَانَ مَعَهُمُ الْهَدْيُ، فَلَمْ يَقْدِرُوا عَلَى الْعُمْرَةِ، قَالَتْ: فَدَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَبْكِي فَقَالَ: (مَا يُبْكِيكِ يَا هَيْتَاهُ). قُلْتُ: سَمِعْتُ قَوْلَكَ لِأَصْحَابِكَ، فَمِنَعْتَ الْعُمْرَةَ، قَالَ: (وَمَا سَأَلْتُكَ) قُلْتُ: لِأَصْلِي، قَالَ: (فَلَا يَضِيرُكَ، إِنَّمَا أَلْتِ امْرَأَةً مِنْ بَنَاتِ آدَمَ، كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْكَ مَا كَتَبَ عَلَيْهِنَّ، فُكُونِي فِي حَجَّتِكَ، فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَرْزُقَكِيهَا).

قَالَتْ: فَخَرَجْنَا فِي حَجَّتِهِ حَتَّى قَدِمْنَا مَنًى، فَظَهَرْتُ، ثُمَّ خَرَجْتُ مِنْ مَنًى، فَافْضْتُ بِالْبَيْتِ، قَالَتْ: ثُمَّ خَرَجْتُ مَعَهُ فِي النَّفَرِ الْآخِرِ، حَتَّى نَزَلَ الْمُحَصَّبُ، وَنَزَلْنَا مَعَهُ، فَدَعَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، فَقَالَ: (اخْرُجْ بِأَخِيكَ مِنَ الْحَرَمِ فَلْتَهْلِلْ بِعُمْرَةٍ، ثُمَّ افْرَغَا، ثُمَّ اثْبَاها هُنَا، فَإِنِّي أَنْظَرُكُمَا حَتَّى تَأْتِيَانِي). قَالَتْ: فَخَرَجْنَا حَتَّى إِذَا فَرَعْتُ، وَفَرَعْتُ مِنَ الطَّوَافِ، ثُمَّ جِئْتُهُ بِسَحَرٍ فَقَالَ: (هَلْ فَرَعْتُمُ) فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَاذَنْ بِالرَّحِيلِ فِي أَصْحَابِهِ، فَارْتَحَلَ النَّاسُ فَمَرَّ مُتَوَجِّهًا إِلَى الْمَدِينَةِ). (الحديث ۱۵۶۰) ۱۵۶:

عائِشَه (رضای خوی لی بن) فہرمووی: لہمانگہکانی حج و لہ شہوہکانی حج و لہ شوین و کاتو بارودوخہکانی حج دا، لہسالی حجی مالواویدا، لہ خزمہت پیغہمبہردا، لہگہل جہماوہریکی حججکاری زوردا، لہمہدینہوہ بہرہو مہککہ کہوتینہری بؤ حج، پویشتین ہہتا گہیشتینہ سہرہف، کہ ناوی شوینیکہ دہکہویتہ سہر سنووری مہککہ، لہوئی بارو بنہمان خستو دابہزین. عائِشہ فہرمووی: جا پیغہمبہر - درودی خوی لہسہر بن۔ لہگومہزییہکہی دہرجوو، تہشریفی برد بؤ ناو ہاورپکانی، پیانی فہرموو؛ (ہہرکہسئ نازہلی دیاری بہیتی پی نییہ، نہگہر حہزہکا

باحه جه که ی هه ئوه شینیتیه وهو بیکات به عه مره، به لام ئه وه ی که ئازه ئی دیاری به یتی واپی با به رده وام بی له سهر چه جه که ی و ئی حرام نه شکین). عائیشه (همزی خوی ئ بی) فهرمووی: جا به پیی حال، هه ندی له هاوریانی پیغه مبه ر - درودی خوی له سهر بی - چه جه که یان کرد به عه مره، وه هه یان بو نه یان کرد به عه مره به رده وام بوون له سهر چه ج).

عائیشه (همزی خوی ئ بی) فهرمووی: به لام پیغه مبه رو کۆمه ئی له هاوریانی تهوانایان هه بوو، ئازه ئی دیاری خانه ی خودایان پی بوو، له به رئه وه ریگی عه مره کردنیان نه بوو. عائیشه فهرمووی: جا پیغه مبه ر - درودی خوی له سهر بی - ته شریفی هات بو لام، من له وکاته دا ده گریام، فهرمووی: (ها کچکه! ئه وه چیه بو دمگری؟! گوتم: گویم له فهرمایشته که ی تۆبوو، ده بینم ئه م عه مره یه م له کیس چوو. فهرمووی: (بوچی چیه که وا ناتوانی عه مره ئه نجام بده ی؟! گوتم: بئینوێژم، نوێژو شتی تری وام بو ناکرئ! فهرمووی: (قهیناکات، زیانی نییه بوئ، ئه وه شتیکی خوانووسه، تۆیش یه کیکی ت له کچانی نه وه ی ئاده م، خودا له چاره ی هه موو مینیه یه ک له نه وه ی ئاده م ئه م بئینوێژییه ی نووسیوه، که واته: به رده وام به له سهر چه جه که ت، خوا یاربئ عه مره که یشته به نسیب دمبئ).

عائیشه (همزی خوی ئ بی) فهرمووی: ئیتیر پی به پیی پیغه مبه ر له و چه جه یدا، له گه ئی رۆشتین، هه تا گه یشتی نه مینا، له وئ له بئینوێژی پاکه وه بووم، ئه و جا له مینا وه چووم بو مه ککه، له وئ ته وافی ئیفاجهی به یتم کرد.

عائیشه (همزی خوی ئ بی) فهرمووی: له پاشا له خزمهت پیغه مبه ردا له رۆژی سیازده ی قورباندا، له رۆژی چواره می رۆژهکانی مینادا، دمرچووم، پیغه مبه ر - درودی خوی له سهر بی - رۆشته هه تا له موحه صصه ب دابه زی، وه ئیمه ش

لهوئ له خزمه تیدا دابه زین. جا عه بدو پرده حمانی برامی بانگ کردو پیی
فه رموو: (له گهال عائیشه ی خوشکتا برؤ، تا له به ست (خاکی حه رمه)
ده چنه دمره وه، با له ته نعیم عائیشه ئی حرامی عه مره دابه ستی، کاتی
لیبوونه وه و مرنه وه بؤلای خؤم بؤ ئیره، چونکه من لی ره چاو مروانتان
ده که م هه تا دینه وه بؤ لام).

عائیشه (رمزی خوئی ن بئ) فه رمووی: جامن و عه بدو پرده حمانی برام
د مرووین، هه تا له عه مره که بوومه وه، وه له ته وافی و مداع بوومه وه، نه و جا
له به ره به یانا چوومه وه بؤ خزمه ت پیغه مبه ر.

فه رمووی: (وادیاره له عه مره که ت لیبوو ویته وه؟). گوتم: به ئی، نه و سا
پیغه مبه ر (دروودی خوئی له سم بئ). جاریدا به ناو هاوړپیانیدا که و ده گه رپینه وه،
نه و سا خه لکه که که و تنه رپئ و به ره و مه دینه گه رانه وه). (بر: به رگی/ ۱
(۳۴۸/ل)

۷۵۰- وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي رَوَايَةٍ: قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا تُرَى إِلَّا أَنَّهُ الْحُجُّ، فَلَمَّا قَدِمْنَا تَطَوُّفُنَا بِالْبَيْتِ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدْيِ أَنْ يَحُلَّ، فَحَلَّ مَنْ لَمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدْيِ
وَنِسَاؤُهُ لَمْ يَسْقَنْ فَأَخْلَلْنَ، قَالَتْ صَفِيَّةُ: مَا أَرَانِي إِلَّا حَابِسْتُهُمْ، قَالَ: (عَقْرِي
حَلَقِي، أَوْ مَاطُفَتِ يَوْمَ النَّحْرِ؟) قَالَتْ: قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: (لَا بَأْسَ أَنْفِرِي).
(الحديث: ۱۵۶۱) ۱۰۷:

دیسان له گه رانه وه مه کی تر دا عائیشه (رمزی خوئی ن بئ) فه رمووی: سالی
حه جه که ی پیغه مبه ر (دروودی خوئی له سم بئ). له مه دینه وه له خزمه ت پیغه مبه ر دا
که و تینه رپئ بؤ مه که که، و امان هه ست ده کرد که ده چین بؤ حه ج و به س،

کاتی گه‌یشتینه پی‌شه‌وه ته‌وافی به‌یتمان کرد، ئه‌وجا پی‌غه‌مبه‌ر حروودی خوی لسمه‌ر بی. فه‌رمانی کرد: هه‌ر که‌سی ئاژه‌لی دیاری خانه‌ی خودای واپی با ئی‌حرام بشکینی، جائه‌وانه ی که‌دیاری به‌یتیان پی‌نه‌بوو کردیان به‌عه‌مه‌رو ئی‌حرامیان شکاند، ژنه‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر حروودی خوی لسمه‌ر بی. ئاژه‌لی دیاری به‌یتیان نه‌هینابوو له‌گه‌ل خویان، له‌به‌رئه‌وه ئه‌وانیش ئی‌حرامیان شکاند، شه‌وی نه‌فر، سه‌فیه‌ی (رمزی خوی لی بی) که‌وته سه‌ر بی‌نوژی، جا سه‌فیه‌ی هاوسه‌ری پی‌غه‌مبه‌ر حروودی خوی لسمه‌ر بی. فه‌رمووی: (وابزانم گل‌تان دده‌مه‌وه، چونکه که‌وتوو مه‌ته بی نوژییه‌وه وه‌یشتا ته‌وافی مالاوایی (طه‌را فی ویداغ) یشم نه‌کردوو، پی‌غه‌مبه‌ریش حروودی خوی لسمه‌ر بی. فه‌رمووی: (له‌ش به‌بارو زار به ئازار بی، بۆ خیر به‌ده‌میا نایئ ئه‌ی رۆژی جه‌ژن ته‌وافی نه‌کردوو ؟). عائی‌شه (رمزی خوی لی بی) فه‌رمووی: گوتم: با، ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا ئه‌و ته‌وافه‌ی کردوو، به‌لام ته‌وافی مالاوایی نه‌کردوو؟ فه‌رمووی: (ده‌با بکه‌ویته‌ر ئی له‌گه‌لمان دهرۆینه‌وه بۆ مه‌دینه، ماده‌م ته‌وافی فه‌رزی به‌جیه‌یناوه، ته‌وافی مالاوایی بۆ ئه‌و، له‌به‌رئه‌وه‌ی که‌ بی نوژه، نه‌شی کات قه‌یناکات (تاج/۲/۶-۲۲۷).

پوونکردنه‌وه:

سه‌فیه‌ی کچی حویه‌یی کورپی ئه‌خطه‌بی نه‌ضریه‌ی (رمزی خوی لی بی) به‌ره‌گه‌ز جووله‌که‌یه، له‌نه‌وه‌ی جه‌زه‌تی هاروونی برای جه‌زه‌تی مووسایه‌ی سلاوی خودا له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری خۆمان و ئه‌وانیش بی. له‌غه‌زای خه‌یبه‌ردا یه‌خسیرکرا، کاتی ژنه‌تالانییه‌کان دابه‌ش ده‌کری‌ن به‌سه‌ر جه‌نگاو مه‌رکه‌نا، سه‌فی به‌ر ده‌حیه‌ی که‌لبی ده‌که‌وی، به‌لام له‌پاشا عه‌رزی پی‌غه‌مبه‌ر ده‌که‌ن، که‌ سه‌فی سازاده‌یه، هه‌ر قابیل به‌خۆیه‌تی، ئیتر پی‌غه‌مبه‌ریش و مریده‌گریته‌وه له‌ده‌حیه‌و ماره‌ی کرد له‌خۆی و ئازادی کردو

نازادکردنه که ی خسته بری مارهی بوی. صفیه خاتون ده فەرمووده ی گیراوتته وه، یه ک فەرمووده ی له بوخاریدا ههیه.

صفه زۆر هیمن و به پێزو سه لارو هۆشمه ند بوو، له سه رمه مرگا عه رزی پێغه مبه ری کرد: ئه ی پێغه مبه ری خودا! سویندم به خودا چه زده کم که ئه م ئیش و نازاری تۆ به منه وه بوایه نه وه ک به تۆوه، پێغه مبه ر -خروودی خوی له سه ر بێ- فەرمووی: راست ده که یت.

قه سه ده گاته وه به صفه ی خان که چه زره تی عائیشه و چه زره تی چه فسه ده لێن: صفه ی بنه جووه، ئیمه له و باشرین، ئیمه ئامۆزای پێغه مبه رین، ئه و کچه جووله که یه، ئه ویش له داخا ده ست ده کا به گریان، پێغه مبه ر ده چی به سه ریا، ده روانی ده گری، ده فەرمووی: ئه وه بۆچی ده گری؟ ده لێ: چه فسه ی ژنت و عائیشه ی ژنت پیم ده لێن: من کچه جووله که م و تانه ی بنه جوویم لێ ده دن. پێغه مبه ر فەرمووی: بۆ پیت نه گوتن: منی که باوکم هاروون پێغه مبه ر بێ و، مامه م موسا پێغه مبه ر بێ و، میردم موحه ممه د پێغه مبه ر بێ، ئیتیر چۆن ئیوه له من باشر ده بن. له مانگی رهمه زانی سالی په نجای کۆچیدا، له سه رده می موعاوییه دا خاتوو صفه ی گیانی پاکی سپارد. ره زاو ره حمه تی خودای لێ بێ. (بروانه: تاج/۹۳/۳ ف/۳ + ل/۸۲ ف/۲ + تاج/۱۶۱/۵ ف/۱ + تاج/۲۲۳/۸ ف/۱).

۷۵۱- وَعَنْهَا - فِي رِوَايَةِ أُخْرَى - قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَمِنَّا مَنْ أَهْلٌ بِعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهْلٌ بِحَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهْلٌ بِالْحَجِّ، وَأَهْلٌ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجِّ، فَأَمَّا مَنْ أَهْلٌ بِالْحَجِّ، أَوْ جَمَعَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ، لَمْ يَحِلُّوا حَتَّى كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ. (الحديث: ۱۵۶۲/۱۰۸)

له گپړانه وده په کی تردا عائیشه (رضی الخوی لی بن) فهرمووی: له سالی چه جی مالا واییدا، له مه دینه وه له خزمهت پیغه مبهردا، له مانگه کانی چه جا، به ره و مه که که وتینه پری، له سهر نه م سئ شیوهیه نیحرامان دابه ست: هه مان بوو بهس نیحرامی عه مره ی به ستبوو، هه مان بوو نیحرامی چه ج و عه مره ی به سهر په که وه به ستبوو، هه مان بوو بهس نیحرامی چه جی به ستبوو، پیغه مبه ر - درودی خوی له سهر بن- ی بهس نیحرامی چه جی به ستبوو، جا نه وانه ی که ته نیا نیحرامی چه حیان به ستبوو، له گهل نه وانه دا که نیحرامی چه ج و عه مره یان به سهر په که وه به ستبوو، نیحرامیان نه شکاند هه تا په که م روژی جه ژن). (تاج/۲/۱۷۳ - د - ش/د/ن).

۷۵۲- عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ: شَهِدْتُ عُثْمَانَ وَعَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ثَمَانٍ يَنْهَى عَنِ الْمَتْعَةِ، وَأَنْ يُجْمَعَ بَيْنَهُمَا، فَلَمَّا رَأَى عَلِيٌّ أَهْلًا بِهَمَّاكَ لَبَّيْكَ بِعُمْرَةٍ وَحَجَّةٍ، قَالَ: مَا كُنْتُ لَأَدْعَ سُنَّةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِأَحَدٍ (الحديث ۱۵۶۳ - طرفه في ۱۵۶۹) ۱۵۹:

مهروانی کوړی چه که م فهرمووی: سالی له سهرده می جینشینیی عوسماندا، دهر جووین بو چه ج، له عوسفان، که دهوری سیی و شهش میل له مه که که وه دووره، خو م به دیاره وه بووم، عوسمان نه یی ده کرد له موعه ی چه ج، هه روا نه یی ده کرد له قیران که نه وده چه ج و عه مره تی که ل بکری و به یه که وه بکری ن، به لکو پای وابوو چه ج له سهر شیوه ی افراد بکری، واته: چه ج به جیا، بکری و عه مره به جیا، نیمامی عه لی که نه مه ی بینی فهرمووی: نه ی عوسمان! نه مه ی تو ده ی لیت پیچه وانه ی نه وده که پیغه مبه ر خو ی کردوویه تی!

جا بو رینمایو و بو پیاده کردنی گوتار به کردار، عهلی خوئی به پیچه وانهی نه هییه که ی عوسمانه وه، عه مره و حه جی به یه که وه دابه ست و فهرمووی: (لَبَّيْكَ بِعُمْرَةٍ وَحَجَّةٍ: خودایه ! ئیجرامی حه ج و عه مره به یه که وه بو توئی گه وره دادمه بستم). عهلی ئه و جا فهرمووی: (به قسه ی که س واز له ری بازو سوننه تی پیغه مبه ر ناهینم درودی خوئی له سهر به).

۷۵۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الْعُمْرَةَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ مِنْ إِفْجَرِ الْفُجُورِ فِي الْأَرْضِ، وَيَجْعَلُونَ الْحَرَّمَ صَفْرًا، وَيَقُولُونَ إِذَا بَرَأَ الدَّبْرُ، وَعَقَا الْأَكْثَرُ، وَأَنْسَلَخَ صَعْرٌ، حَلَّتِ الْعُمْرَةُ لِمَنْ اعْتَمَرَ. قَدِمَ النَّبِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعَةٍ مُهِلِينَ بِالْحَجِّ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً، فَتَعَاظَ ذَلِكَ عِنْدَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْحِلِّ؟ قَالَ: (حِلٌّ كُلُّهُ). (الحديث ۱۵۶۴/۱۱):

ئیبینوعه عباس (رهزای خوئی ئی به) فهرمووی: له سهرده می پئیش ئیسلاما، هوژی قورپهیش و ئه وانهی که له سهر ئایینه پووچه که ی قورپهیش بوون، وایان دانا بو که کردنی عه مره له مانگه کانی حه جداب له گونا هه هره گه وره کانه و له وه خرابتر پرووی نه داوه له سهر پرووی زهوی! وه له باتی مانگی موچه پرهم، که خوئی یه کیکه له و چوار مانگه که ناودارن به ئه شهه رول حوروم، که ره جهب و شه عبان و قوربان و موچه پرهم، ده جوون مانگی صه فهریان ده کرد به مانگی حه رام، له جیاتی موچه ره رم. وهئاو کاتی کردنی عه مره میان دیاری ده کردو دمیانگوت: کاتی زام و ناوکه پئیزی پشتی و لاخی ژیر حاجیان، له پاش ته و او کردنی حه ج سارپژ بوو، وه شوینه واری کاروانی حاجیان کویره وه بوو، وه مانگی موچه ره رم

تہواو بوو، نہو حہلہ ہہرکسہ بیہوی عہمرہ بکا، عہمرہی بؤ دروست بوو!

جا کاتئ لہ حہجی مالآواییدا، کہ پیغہمبہرو ھاوړیکانی دروودی خوی لہسمر ہی۔
 لہبہیانی رږږی چوارہمی مانگی قورباندا ھاتن بؤ مہککہ، ئیحرامی
 حہجیان بہستبوو، ئیتر پیغہمبہر دروودی خوی لہسمر ہی۔ فہرمانی پیگردن، کہ
 حہجہکہیان بکہن بہ عہمرہو، لہپاشا ئیحرام بشکینن لہپاش
 تہواوکردنی کردارہکانی عہمرہ، بہلام نہوان نہم کارہ زور گہورہوگران
 بووہ لہسمر شانیان، چونکہ نہوان لہوہوپیش شتی وایان نہدیوو،
 وہکردنی عہمرہیان لہمانگہکانی حہجدا، بہگوناہیکی گہلی گہورہ
 دادہنا، نجا کہ بہباشی لہ باسہکہ تیگہپشتن گوتیان: نہی پیغہمبہری
 خودا! بہم ئیحرام شکاندنہ جیمان بؤ حہلال دہبیٹہوہ، لہو شتانہی
 کہبہھوی ئیحرام بہستنہوہ لیمان قہدہغہ بوو بوون؟ فہرمووی: (ہہموو
 شتیکتان بؤ حہلال دہبیٹہوہ). (تاج/۲/۲۴۵-۱-۱/د)

۷۵۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا شَأْنُ النَّاسِ حَلُّوا بِعُمْرَةٍ وَلَمْ تَحُلُّ أَلْتَ مِنْ عُمَرِكَ؟ قَالَ: إِنِّي لَبَذْتُ رَأْسِي، وَقَلَذْتُ هَذِي، فَلَا أَحِلُّ حَتَّى الْخَرِّ. (الحدیث ۱۵۶۶ - أطرافه فی: ۱۶۹۷، ۱۷۲۵، ۴۳۹۸، ۵۹۱۶) ۱۱:

ئیبنوعومہر لہ حہفصہی خوشکیہوہ کہ ھاوسہری پیغہمبہر بوو۔
 دروودی خوی لہسمر ہی۔ فہرمووی: (نہی پیغہمبہری خودا! نہوہ بؤچی نہو
 خہلکہی تر ئیحرامیان شکاندو کردیان بہ عہمرہ، کہچی تو وات نہکرد؟
 فہرمووی: (ناخر من قڑہ سہری خؤم پہستاندوہوہوہو، وشتی دیاری
 بہیتم لہگہل خؤم ہیئاوہو، نیشانہم کردوونو، سہرو جووت سؤلم

کردوته ملیان، تا خه لک بزائن که نه وه دیاری بهیته، له بهرته وه من ئیحرام ناشکینم هه تا قوربانی سه رنه بېرم).

۷۵۵- عَنْ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَمْرَةَ، نَصْرُ بْنُ عَمْرَانَ الضَّبْعِيُّ، قَالَ: تَمَتَّعْتُ فَتَهَانِي نَاسٌ، فَسَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَأَمَرَنِي، فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ رَجُلًا يَقُولُ لِي: حَجٌّ مَبْرُورٌ، وَعُمْرَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ، فَأَخْبَرْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، فَقَالَ: سُنَّةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: لِي أَقِمْ عِنْدِي فَأَجْعَلَ لَكَ سَهْمًا مِنْ مَالِي، قَالَ شُعْبَةُ: فَقُلْتُ: لِمَ؟ فَقَالَ: لِلرُّؤْيَا الَّتِي رَأَيْتُ. (الحديث ۱۵۶۷ - طرفه: ۱۶۸۸) ۱۶۲:

شوعبه (رمزی خوی ن بى) فهرمووى: نه بو جهمره، نه صرى كورى عيمرانى چوبه عى هه والى پيمان دا، فهرمووى: جارى چووم بو حج تمتع كرد، چهند كه سى گوتيان شتى وا مه كه، منيش بو نهم مه سه له يه له ئيبنو عه بباسم پرسى، فهرمووى: بيكه قهيناكا، جا شهوى له خهوما، وهك پياوى پيم بلئ: حه جه كهت پيرؤزبئ و عه مره كهت قه بوول بئ ! منيش نهم خه ونهم بو ئيبنو عه بباس گپرايه وه، فهرمووى: نه لاهو نه كبر، نه لاهو نه كبر، حج و عه مره له سه ر شيوهى ته مه تتوع، سوننه ته، پيغه مبهر خو درووى خوى له سه ر بى. فهرمانى پيكردوو، نه و جا ئينو عه بباس فهرمووى پيم: (له لاي من بمينه وه، پشكى له سامانه كه مت بو دهرمه وه، ومئهم خه ونهت له باره ي موعه ي حه جه وه بو مه ردوم بگپرمه وه) شوعبه فهرمووى به نه بوجه مره م گوت: له بهرچى وايفه رموو ؟ فهرمووى: له خو شى نهم خه ونه كه من له م بارميه وه بينيم، كه به لگه ي راست و دروستى فهتواكه ي ئيبنو عه بباس بوو، سه باره ت به كردنى عه مره و حج له سه ر شيوهى ته مه تتوع).

پوونگرددنهوه:

ئەم چەند بەهرانە لەم فەرموودەییە وەردەگیرین:

۱. مژدانە دروستە، کەسێ هەوالێکی خۆشت پێ دەدا، واباشە خەلاتی بکە، مژدانەییەکی سامانی پێ بەدی.
۲. کاتێ قسە ی زانیی رێکی حەق دەرچوو، خۆشحالی دەربرین بوێ دروستە.
۳. دروستە خەونی باش، بەتایبەتی کە هی پیاویکی باش بێ، بکری بە پالپشت بۆ بەلگە ی شەری و، لەم بارەییە وە استئناسی پێ بکری.
۴. گیرانە وە ی خەون بۆ زانا کاریکی باشە.
۵. ئەللاھو ئەکبەر کردن لەکاتی پوودانی خۆشی و لەکاتی گەشتنی هەوالی خۆشدا باشە و کاریکی پەسەندە.
۶. کار بەظاهیری بەلگە دەکری، هەتا بە بەلگەیی غەیری ظاهر تەرجیح دەکری.
۷. راجیایی لەنیوان زانیاندا دروستە، بەنیازی ئەو کە فەرماشتی بەهیز کاریکی بەلگەکاری پێ بکری، هەروەک دەبی بەهۆی رەحمەت بۆ ئوممەت.
۸. شوعبە ی کورپی حەججاج (رەزی خوی ئی بێ) تابیی تابییییە، بەیەکراییی زانیان پێشەوایە کە لەپێشەوایانی فەرموودە، شوعبە لەپیاوان (رجال) ی صحیحەینە، جیگە ی بتمانە ی شیخی بوخاری و شیخی موسلیمە، تەنیا ئەو لە (کوتوبی سیئتە = شەش پەرپاوه) کەدا ناوی شوعبە ی کورپی حەججاجە، بەلام شوعبە ناوی تر، کە ناوی باوکی جیایی لە نەسائی و ئەبوداودا هەییە، شوعبە ی کورپی تەوئەمیش

هه‌ندی ده‌لین: سه‌حابی‌یه، نه‌گهر وایی شوعبه‌ناو له‌ناو یارانی
پێغه‌مبه‌ردا هه‌یه، له‌ ئیصابه‌دا ده‌فه‌رموئ: شوعبه‌ی عه‌نبه‌ری،
پێغه‌مبه‌ر - دروودی خوی له‌سه‌ر بێ: به‌ ذوئه‌یبی کو‌ری ده‌فه‌رموئ: (خودا پیت و
فه‌رت تی‌خواو بته‌ی‌لئ بۆ باوک و دایکت) که‌چی له‌ ته‌رجه‌مه‌ی ناوی
ذوئه‌یبا، له‌ ئیستی‌عابو له‌اصابه‌دا: ذوئه‌یبی کو‌ری شوعثم نووسروه،
له‌ ئیستی‌عابدا: ذوئه‌یبی کو‌ری شوعئه‌نی عه‌نبه‌ریش نووسراوه،
له‌ئیصابه‌ش دا ئاماژه‌ بۆ شوعئه‌ن کراوه!

پێشه‌وا موس‌لیم - په‌حمه‌تی خودای ئی بێ- په‌سه‌ن و مه‌ت‌حیک‌ی زو‌ری
جوانی شوعبه‌ ده‌کا، به‌تایبه‌تی له‌پێشه‌کی سه‌حیحی موس‌لیم دا
ده‌فه‌رموئ: (پێشه‌وا‌یانی فه‌رموودمه‌ناسه‌کان وه‌ک: مالیکی کو‌ری نه‌ه‌سو
شوعبه‌ی کو‌ری سه‌حاج و سوفیانی کو‌ری عویه‌ینه‌و یه‌حیای کو‌ری
سه‌عیدی فه‌ططان و عه‌بدو په‌رحمانی کو‌ری مه‌هدی و.. له‌پێشه‌وا پایه‌
به‌رزه‌کانی فه‌رمووده‌ن).

سوفیانی شه‌وری - که‌ هاو‌پێی فه‌قی‌یه‌تی بووه، ئاوا شوعبه‌
ده‌نرخ‌ینئ: (شوعبه‌ میری ئیماندارانه‌ له‌زانستی فه‌رمووده‌دا). ئیمامی
ئه‌حمه‌د ده‌فه‌رموئ: (له‌م بواره‌دا شوعبه‌ به‌ته‌نیا خو‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌کی
سه‌ربه‌خو‌یه‌).

یه‌حیای کو‌ری سه‌عید ده‌فه‌رموئ: (له‌ سوفیانی شه‌وری و شوعبه‌و
مالیکی کو‌ری نه‌ه‌سو و ئیبنو عویه‌ینه‌م په‌رسی له‌باره‌ی پیاو‌یکه‌وه‌ که‌
(ثبت = چه‌سه‌پاو) نه‌بئ، که‌لی جار هه‌ندی پیاو له‌باره‌ی پیاوی واوه
په‌رسیارم ئی ده‌که‌ن ؟!

فه‌رموویان: (ته‌نیا ئه‌وه‌نده‌یان پێ بلی: که‌ ئه‌و پیاوه‌ چه‌سه‌پاو (ثبت)

نییہ). عہ بدوللای کوری موبارہک دھفرموی: (چووم بؤ خزمہت شوعبہ، کہ گہیشتمہ خزمہتی گویم لیبوو دھیفہرموو: ئہو پیاوہ عوببادی کوری کہ پیرہ پاریز لہ گیرانہوہی فہرموودہ لہوہ ومبکہن).

عہ بدوللای کوری موعاذی ئہل عہنبہری دھفرموی: باوکم فہرمووی: نامہم نووسی بؤ شوعبہ، لہبارہی ئہبوشہیبہوہ، کہ قازی واسیط بوو، لییم پرسی، فہرمووی: شوعبہ بہنامہ وہلامی دامہوہ، فہرمووبوی: ریواہیتی لیوہ مہکہ، واتہ: زمعیفو لاوازہ.

جا لہبہرئہوہی کہ ئازاوہ دروست نہبی، نامہکہی من بؤیم نووسی بوو دھدرپئی، نہبادا بگاتہوہ بہقازی و بہحوکمی ئہوہی کہ قازیہ کیشہیی، ئازاری، ناہہمواریہکمان بؤ دروست بکا.

نمونہیی لہ (جہرح و تہعدیل) ئیمامی موسلیم پرحمہتی خودای لیبی۔ دھفرموی: مہحموودی کوری غہیلان فہرموودہی پیمان فہرموو، ئہبو داوود فہرموودہی پیمان فہرموو: فہرمووی: شوعبہ پئی فہرمووم: بجؤ بؤ لای جہریری کوری حازم، پئی بلی: (پہوانییہ بؤت کہ گیرانہوہی فہرموودہ لہ حہسہنی کوری عومارہوہ ئہنجام بدہیت چونکہ درؤدہکا).

ئہبوداوود فہرمووی: گوتم بہشوعبہ: بؤم روون بکہرہوہ چؤن؟ شوعبہ فہرمووی: (چہند شتیکی بؤمان گیراپہوہ لہحہکہمہوہ، کہ چوومہ بنج و بناوانی وانہبوو، بیبناغہ بوو) گوتی: پیم گوت: وکو چی؟ فہرمووی: لہ حہکہممم پرسی: ئایا پیغہمبہر حرودی خوی لہسر ہی۔ نوپزی لہسر تہرمی شہیدہکانی ئوحد کردوہ ؟

فہرمووی: نوپزی لہسر نہکردوون، کہچی حہسہنی کوری عومارہ لہ حہکہمہوہ، لہ میقسہمہوہ، لہ ئیبنوہہبباسہوہ، دھفرموی: پیغہمبہر

دروودی خوی لهسر بڼه نوښتی مردووی لهسر تهرمی شهیدانی ئوحد کردووه ناستوونیشی).

له حه که مې پرسى: سه بارمت به منالی زؤل چى دمه رمووی ؟
 فهرمووی: (نوښت لهسر تهرمی زؤل دمکړئ) عه رزیم کرد: له
 فهرمووده کیدا شتیوا گپړدراو ته وه ؟

فهرمووی: له حه سې به صرییه وه ده گپړنه وه، که چى حه سې
 کورې عوماره له م باره یه وه ده ئی: حه که م له یه حیای کورې جه زارم وه له
 عه ئی کورې نه بو تالیبه وه !).

مه به ست له م روونکردنه وه له پله یی که ما، پیاده کردنی زانستی
 فهرمووده یه، ناشنا بونه به که له پیاوانی فهرمووده شوناس، له بهر نه وه
 دریژه پیدانی بڼه به هره نابڼه.

هه ندئ زانیاری به نرخی تر له باره یی شوعبه وه، شوعبه زمان پیس
 بوو، که سناوی نه بو بوسطامه نازناوی نه زدییه، له واسیط و له به صره
 ژیاوه، فهرمووده یی له زور که س و مرگرتووه، خوی فقه و شاگردی زوری
 هه بووه، شوعبه ماموستای بوخارییه، واته: شیخی شیخه که یه تی، له م
 فهرمووده یی که واین له خزمه تیدا، پشته که یی له صه حیجی بوخاریدا
 ئاوايه: بوخاری دمه رمووی: (حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ... تَاد) هه ندئ
 له ماموستاگانى شوعبه:

۱- عه طای کورې سانیب، عه طه له کو تایی ته مه نیدا تووشی تی که ل و
 پی که ئی بوو بوو، به لام سوفیانی نه وری، شوعبه له سه رده می متمانه
 پیکراویدا فهرمووده گانیان ئی بیستووه، له بهر نه وه فهرمووده یی نه م دوو

زاتہ لہ عہطاوہ ئیحتیاجی پئیدہکری، ھەروا ئەو فەرموودانە ی کەوان لہ صەحیحەینداو لہ عہطاوہن ھی پئیش ئیختیلاط (تیکەل و پیکەل) ن.

۲- الحکم: ئقە بوو، جئگە ی باوہر بوو، متمانە پئیکراوی فەرموودەناسان بوو، لہ پیاوانی صەحیحەینە، نەوہوی لہ بارە یەوہ دەفەر موئ: (ج/۱/۶۳): (حەگەمی کوپی عوتەبە یەکیکە لہ شەر عزانە گەورەکانی تابیعین و، یەکیکە لہ بەندە ھەرە خواپە رستەکانی تابیعین).

یە کەم فەر موودە ی لہ بوخاریدا فەر موودە ی ژمارە (۱۱۷) مە لہ فەتج الباریدا. شیخی عەینی دەفەر موئ (ج/۲/۱۷۸): (پیاویکی خواناسی سۆفیلکە ی سوننە تپەر وەر بوو، جئگە ی متمانە ی فەر موودە شوناسان بوو، کۆمەلئ فەر موودە شوناسەکان فەر موودەکانی ئەویان گئپراوہتەوہ، سائی سەدو جواردە، یا سەدو پازدە ی کۆچی مردووە).

۳- مەنصوری کوپی معتمری کوپی عەبدوللا، لہ پیاوانی صحیحین و شەش پەراوہکە یە، شیخی بوخاری لہ صەحیحی بوخاریدا فەر موودەکانی لہم زاتانەوہ دەگئپرتەوہ: لہ شوعبەو ئەووری و ئیبنو عویەینەو شەیبان و روحی کوپی قاسم و حەممادی کوپی زەیدو جەریری کوپی عەبدولحەمید، پئیشەوا نەوہوی دەفەر موئ: (ئەحمەدی کوپی عەبدوللا دەفەر موئ: چەسپاوترینی خەلکی کووفە مەنصورە، راست و پەوانە وەکو دووخ، کەسئ نییە لہ فەر موودە شوناسان کە پەخنە ی لیئ ھەبی، شەست سال بەرپۆژ بەرپۆژو دہبوو، بە شەویش شەونویژی دەکرد، پەرستش و زوہدو وەرعی لہ ئەندازە بەدەر بوون، میریی بەزۆر ویستی بیکا بە قازی قەبوولی نەکرد، پەحمەتی خودای لی بی).

ھەندئ لہ شاگردەکانی شوعبە:

۱- یہ حیای کوری سہ عیدی قہ ططان، کہ سناو (کونیہ) ی نہ بو سہ عیدہ، کۆمہ لہی فہرمودہ ناسہ کان فہرموودہ کانی نہ ویان گیراومتہ وہ، بہ کۆی دہنگ، بہ بی راجیایی دایانناوہ بہ پی شہ وایہ کی پایہ بہرزی حوججہ ی متمانہ پیکراو، شاگردی نہم زاتانہ بووہ، لہ گیرانہ وہ ی فہرموودہ دا:

یہ حیای نہ نصاری و مو حہ ممہ دی کوری عہ جلان و شہوری و ئیبنوئہ بیء ذیئب و مالیک و شوعبہ و کہسانی تریش، نہم زاتانہ یش شاگردی نہ بوون.

شہوری و ئیبنو عویہ ینہو شوعبہ و عہ بدورپہرمانی کوری مہ ہدی و نہ حمہ دو یہ حیای کوری معین و عہ لی کوری مداینی و ئیسحاقی کوری راہہ وہیہ و.. کہسانی تریشن کہواتہ: ہندی لہ فہ قیکانی ماموستانی بوون، وہک: شہوری و شوعبہ، شتی وایش لہ گیرانہ و ہدا ہر زور زورہ، یہ حیای کوری معین دہ فہرموی: (بیست سالی پرمہ ق لہ سہر یہک ہہموو شہوو پوژی یہ حیای کوری سہ عید، خہ تمیکی قورنانی دہ کرد، چل سال لہ سہر یہک یہ حیا لہ کاتی زہوادا نامادہ ی مزگہوت دہبوو).

۷۵۶ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ حَجَّ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ سَاقِ الْبُذْنِ مَعَهُ، وَقَدْ أَهْلُوا بِالْحَجِّ مُفْرِدًا، فَقَالَ لَهُمْ: (أَحِلُّوا مِنْ إِحْرَامِكُمْ، بِطَوَافِ الْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَقَصَرُوا، ثُمَّ أَقِيمُوا حِلًّا، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الذَّرْوَةِ فَأَهْلُوا بِالْحَجِّ، وَاجْعَلُوا الَّتِي قَدِمْتُمْ بِهَا مُتْعَةً). فَقَالُوا: كَيْفَ نَجْعَلُهَا مُتْعَةً وَقَدْ سَمَّيْنَا الْحَجَّ؟ فَقَالَ: (أَفْعَلُوا مَا أَمَرْتُكُمْ، فَلَوْلَا أَنِي سَقْتُ الْهَدْيَ لَفَعَلْتُ مِثْلَ الَّذِي أَمَرْتُكُمْ، وَلَكِنْ لَا يَحِلُّ مِنِّي حَرَامٌ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ) فَفَعَلُوا. (الحديث ۱۵۶۸): ۱۶۳

جابیری کوری عہ بدوئل (رمزی خوی ل بن) فہرمووی: لہ حہ جی مالآ واییدا کہ

پیغهمبهر - دروودی خوئی لیسر بیر - وشتری دیاری بهیتی له گهل خوئی برد، خۆم
 له خزمه تیدا چووم بۆ حج، له وحه جهدا حه جکاران بهس ئیحرامی
 حه جیان به جیا دابه ستبوو، له سهر شیوهی ئیفراد پیغهمبهر - دروودی خوئی لیسر بیر -
 به یارانانی فهرموو: (حه جکه تان هه لوه شیینه وهو بیکهن به عه مره له سهر
 ئهم شیویه: ته وافی به یتو سه عی نیوانی صه فاو مه پوه بکه ن و موی
 سهرتان کورت بکه نه وه ئیتر کرداره گانی عه مره ته واو. ئیتر له وه پاش له م
 ماوه یه دا به بی ئیحرام له مه ککه بمیینه وه، هه تا پۆزی ته روییه، که پۆزی
 هه شته می مانگی قوربانیه، ئه وسا سهر له نوئی له ناو مه ککه وه ئیحرامی
 حج به جیا دابه ستنه وه، وه نه و حه جی که به ته نها، له پیش هاتنتانا بۆ
 مه ککه ئیحرامیتان به ستبوو له سهر ئهم شیومییه ی باسکرا بیکهن به
 عه مره، وه له م ماوه یه دا هه تا پۆزی ته روییه پشو و مرگرن و بیکهن
 به حه سانه وه). حاجیان فهرموویان: چۆن بیکهین به عه مره و پشو و
 و مرگرن، خۆ ئیمه له سهره تاوه ناوی حه جمان لی ناوه و نیتی حه جمان
 هی ناوه ئیتر چۆن بیکهین به عه مره ؟ پیغهمبهر - دروودی خوئی لیسر بیر - فهرمووی:
 (من چیتان پی ده لیم به بی چهندو چون بیکهن، خۆشم له به ره نه وه نه بی
 که ئاژه لی دیاری به یتم له گهل خۆم هی ناوه، هه مان شتم ده کرد که به
 نیوه ده لیم بیکهن، به لām نه و شتانه ی که به هۆی ئیحرام به ستنه وه له من
 قه ده غه بووه، بۆم ره واو حه لāl نابنه وه - هه تا ئاژه له دیارییه گانم نه گه نه
 جیگه ی دیاریکراوی خۆیان و کاتی سهر برپینان نه یه ت، که نه ومیه له
 پۆزی ده ی قورباندا له مینا سهر برپین و بدرین به پیشاوان). (تاج
 .(۱-۱۷۴/۲/

پاڻھ و ڀوون ڪردنه وه:

هه ڏيئي شويئي سهربرپن و کاتي سهربرپني تايبه تي خوي ههيه. هه ڏيئي بهيت ٺاڙهه ٿيڪه ڪه دهست بدا ٻو قورباني، ڪه واته: بزن و مهر و ڀمسه ولاخو و شتر دهست دهمن ٻو ٺاڙهه ٿي ديارى بهيت، گاميشيش دهي، چونڪه گاميش ٻو حوڪمه شهرعبيه ڪان، حوڪمي ڀمسه ولاخي ههيه، هه ڏيئي ههيه تي نه دره، نه وه حوڪمي نه زري ههيه، ههيه تي خيرى ڀووته واته: تطوعه — نه م جوڙميان هه موو ڪه سي دهتواني لئي بخوات.

هه ڏيئي بهيت حيايه له قورباني و له ٺاڙهه ٿي ڪه فارمت و له خيرى ناساي، نه مه به شيوهيه ڪي گشتي، به زورينه ڪات کاتي سهربرپني هه ڏيئي بهيت ڀوڙاني سهربرپني قوربانييه، ٻو زانياري ته واو ڀروانه (مفتي المحتاج ۱/ص ۵۳۲-۵۳۵ — باب الاحصار والفوات) + (تاج ۲/ ۲۵۵ ز — ۱۲۷ — باسي ٺاڙهه ٿي ديارى بهست) + (پر: ژماره: ۷۸۶).

۷۵۷ — عَنْ عِمْرَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ثَمَعْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَزَلَ الْقُرْآنُ، قَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ. (الحديث ۱۵۷۱ — طرفه في: ۴۵۱۸) ۱۶۴:

موطه رريف فهرمووي: له سهرمه رگا، عيمراني ڪوري حوصهين (رمزي خوي ٿي بن) فهرمووي پيم: فهرموودهيه ڪت پي دهليم، هيوايه ڪه خودا بيڪا به مايه به هره ٻوت: پيغه مبهر خوي درووي خوي له سر بن. و نيمه ش له خزمه تي دا به ته مه تتوع ڪه جمان ڪردوه، وه هه تا خوشي ڪوچي دوايي ڪرد نه مڪاره له سر نه م شيوهيه وه ڪ خوي مابوو، نه پيغه مبهر.

دروودی خوی لسمربین: له پېش مهرگیدا یاساخی کردبوو، وه نه قورئان قهدهغهی کردبوو، له گېرانهووی نهم شوپنه دا: (عیمرانی کورې حوصهین (رمزی خوی ل) بین) فهرمووی: نایه تی پشوودان و حهسانه وه، له نیوانی عه مره و حه جدا، که ناوداره به نایه تی ته مه تتوعی حه ج، له نامه ی پیرۆزی خودادا هاتووه، نیمه خویمان له گهال حه زرمته خویدا، عه مره و حه جمان له سهر نهو شیومیه کهوا له نایه ته کهدا کردووه، وه ههتا حه زره تیش دروودی خوی لسمربین کوچی دواپی کرد، نهم کاره له سهر نهم شیومیه وهک خوی مابوو، وه نه قورئان قهدهغهی کردبوو، وه نه پیغه مبه دروودی خوی لسمربین: یاساخی کردبوو نیت ره ندی کهس- وهک نیمامی عومهر، یا نیمامی عوسمان بی- له لای خوپیوه به نارمزووی خوی شتی بلای، که جیابی لهم شیومیه ی که من لهم فهرمووده یه دا پروونم کرده وه، نه وه له بهر نه وه ی به پای خوپیته بایه خی نیبه). (تاج/۲/ ۱۷۶/ ۱۷۸).

۷۵۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ مِنْ كَدَاءٍ، مِنَ الثَّنِيَةِ الْعُلْيَا الَّتِي بِالْبَطْحَاءِ، وَيَخْرُجُ مِنَ الثَّنِيَةِ السُّفْلَى (الحدیث ۱۵۷۵) طرفه فی: ۱۵۷۱^{۱۶۰}:

نیبنوعومهر (رمزی خوی ل) بین) فهرمووی: دهستووری پیغه مبه و ابوو له کهدائه وه (واته: له دانه ی ژوورووه وه که پی دهگوتری: نه نیپی ته تولعولیا، کهوا له ناو به طحادا) دهرۆشته ناو شاری مه که وه، وه له دانه ی خوارووشه وه که پی دهگوتری: نه نیپی ته تول سو فلا، له مه که دهرده چوو). (تاج/۲/ ۱۸۱-۹۳- ش/د/ت/ن).

۷۵۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ عَنِ الْجَذْرِ أَمِنَ الْبَيْتِ هُوَ؟ قَالَ: (نَعَمْ) قُلْتُ: فَمَا لَهُمْ لَمْ يُدْخِلُوهُ فِي الْبَيْتِ؟ قَالَ: (إِنَّ قَوْمَكَ قَصَّرَتْ بِهِمُ التَّفَقُّةُ). قُلْتُ: فَمَا شَأْنُ بَابِهِ مُرْتَفِعًا؟ قَالَ: (فَعَلَ ذَلِكَ قَوْمُكَ، لِيُدْخِلُوا مَنْ شَاؤُوا وَيَمْتَنِعُوا مَنْ شَاؤُوا، وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمَكَ حَدِيثَ عَهْدِهِمْ بِالْجَاهِلِيَّةِ فَأَخَافُ أَنْ تُنْكِرَ قُلُوبُهُمْ، أَنْ أَدْخِلَ الْجَذْرَ فِي الْبَيْتِ، وَأَنْ أُلْصِقَ بَابَهُ بِالْأَرْضِ) (الحديث: ١٥٨٤) ١٦٦:

عائشه (رضی الخوی لہ) فہر مووی: پرسیارم کرد لہ حہ زرمہت دروودی خوی لہ سہر ہن۔
 ئایا حیجرى ئیسماعیل لہ بنہرہتدا بہ شیئکہ لہ مائی بہیت یا نا ؟
 فہر مووی: (بہ ئی بہ شیئکہ لہ مائی بہیت) عہر زیم کرد: ئہی بؤچی ئیستا
 نہ خراوہتہوہ سہر بہیت؟ فہر مووی: (چونکہ گہل تۆ کاتئ کہ کابہیان
 دروست کردہوہ دەستیان کورت بوو). گوتم: ئہی بؤچی دەرگای بہیت
 بہرزہ؟ فہر مووی: (گہل تۆ کہ ہۆزی قورہیشہ، بؤیہ وا لہ بہرزی دەرگای
 بہیتیان دروست کردوہ، ہہتا بہ ئارمزوی خوئیان کییان ویست کہ بجیتہ
 ناوی، رینگہی ہئ بدہن و، کییان نہ ویست نہ ہیئن بجیتہ ناوی، لہ بہرئہوہ
 نہ ہئ کہ گہل تۆ ہیشتا نۆ مسوئمانانن و، دہترسم لہ دلئہوہ پییان ناخوئ
 ہئ، دہنا حیجرم دہخستہوہ سہر بہیت و دەرگا کہیشم لہ سہر زہویہ کہ
 دادہنا، نہوہک وەک ئیستای ئاوا بہ بہرزہوہ) (تاج/٢/٢٧٣ز- ١٣٥- ش/ت)
 بہیت واتہ: کہعبہ.

پوونکردنہوہ:

مہککەو مہدینہو مہسجیدولجہرام و کہعبہو بہیت و قبیلہو حہرہم و
 حہرہمی مہککی و حہرہمی مہدہنی و مہسجیدولنہقصاو خاکی پیروؤزو

زۆر ناۋى ترى شوپنە پىرۈزمەكانى ديارى موقەددەسە، وەك كىۋى عەرفەو
جەبەلو رەحمەو مەيىناو موزدەلىفەو مەشعەرولجەرام و تەنعىم و.. تاد،
نەم جۆرە شوپنەنە ھەر يەككىيان بگىرىت، نەخشەو پىگەو سىنووړو
نەخشەى تايبەتى خۇى ھەيە، لەكتىبە گەورەكاندا بەرپوونى
رەنكرانەتەو، نەوھىشى پەيوەندى بە مەساجىدو چۆنىتى و
جوغرافىاۋە ھەبى لەشوپنى خۇيان زۆر بەجوانى پوون كراۋنەتەو.

نەوھى كە زۆر مەبەستە كە لەم شوپنەدا ئامازەى بۇ بىكەم نەمەيە:

۱- (خالىكى زۆر گرنگ لەم فەرمودەيە وەردەگىرى، كە ئەوېش
نەمەيە: دلى كۆمەلەى مەسولمانان راپگىرى، كەئىستا پىى دەگوتى: پىز
گرتنى ھەستى جەماۋەر، نەوھى كە لەسەردەمى پىغەمبەردا -دروودى خۇى لەسەر بى-
پىى دەگوتى: اُسْـلَاحِى قُلُوبِى مۇلّفە، گەرچى عومەر لەكاتى خۇيدا
فەرموۋى: ئىستا ئىسلام عەزىزو بەھىزە، كارمان بەمانە نەماۋە، بەلام
بەرەستى ئىستا كاتى نەوھەتەو..).

۷۶۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهَا:
(يَا عَائِشَةُ لَوْلَا أَنَّ قَوْمَكَ حَدِيثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ، لَأَمَرْتُ بِأَلْبَيْتِ فَهَدِمَ، فَأَذْخَلْتُ
فِيهِ مَا أَخْرَجَ مِنْهُ، وَأَلَزَقْتُهُ بِالْأَرْضِ، وَجَعَلْتُ لَهُ بَابَيْنِ بَاباً شَرْقِيّاً وَبَاباً غَرْبِيّاً،
فَبَلَّغْتُ بِهِ أَسَاسَ إِبْرَاهِيمَ) (الحديث ۱۵۸۶) ۱۶۷:

عائىشە (رەزى خۇى ئى بى) فەرموۋى: پىغەمبەر -دروودى خۇى لەسەر بى- پىى فەرموۋى:
ھۆزى تۆ نۆ مەسولمانان لەبەرئەوھە دەترەم كە لەدلەوھە پىيان ناخۇش بى،
نەگىنا كەعبە (بەيت) م دەروخان و لەئاستى زەوى مەزگەوتەكە تەختى
بەنەكەيم دادەناۋ، دەرگەكەيشەم لەسەر تەختى زەويەكە دادەنا، وە دوو

دەرگایشم بۆ دروست دهمکرد؛ دەرگایی له خۆرهه لاتییهوهو دەرگایی له خۆرنشیینییهوه، تا له دەرگایهکیانهوه خه لک بچنه ژورموهو، لهو دەرگاکی تریانیهوه برۆنه دهرهوه، وهششش بالیشم له حیجری ئیسماعیل دهخسته سهری، چونکه قورمیش که کابهیان دروست کردوه – له بهر دهست کورتی – کورتیان کردموهو، له سههه بناغهکانی ئیبراهیم دروستیان نه کردموه. (تا/۲/۲۷۳- ش/ت).

۷۶۱- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: يَارَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْنَ تَنْزِلُ فِي دَارِكَ بِمَكَّةَ؟ فَقَالَ: (وَهَلْ تَرَكَ عَقِيلٌ مِنْ رِبَاعٍ أَوْ دُورٍ). وَكَانَ عَقِيلٌ وَرِثَ أَبَا طَالِبٍ، هُوَ وَطَالِبٌ وَلَمْ يَرِثْهُ جَعْفَرٌ وَلَا عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ شَيْئًا، لِأَنَّهُمَا كَانَا مُسْلِمَيْنِ، وَكَانَ عَقِيلٌ وَطَالِبٌ كَافِرَيْنِ. (الحديث ۱۵۸۸- أطرافه في: ۳۰۵۸، ۴۲۸۲، ۶۷۶۴) ۱۶۸:

ئوسامه کوری زهید (زمزی خوی ن بهن) فهرمووی: لهکاتی گرتنی مهککه دا گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوداسبهینی لهکوئ دادهبهزی، ئایا بارگه کهت له خانووکهی مهککهت دهخهیت و ئهوی دهکهی بهباره گای خۆت؟ فهرمووی: (جا بۆچی عهقیل ههچ خانوو بهری بۆ ئیمه ههشتۆتهوه، ههتا تیا دابه زین؟).

ئهوجا فهرمووی: (نه مسوئمان که له پوور له نامسوئمانان و مرده گری، وه نه نامسوئمان که له پوور له مسوئمان و مرده گری، ههچیان که له پوور له ههچ کامیان و مرناگرن). به زوهرییان گوت: ئه ی کئ که له پوور میراته کهی ئه بوطالیبی برد بۆ خۆی؟! فهرمووی: عهقیل و طالیب بردیان و ته ریکه ی باوکیان بوو به میراتی ئهوان، چونکه ئه بوطالیبی باوکیان

لهسهر دینی هۆزهکهی مرد، عهقیل و طالیبیش نهو کاته نامسوئمان بوون و لهسهر دینی نهو بوون، بهلام جهعههری کوری و ئیمامی عهلی کوری له بهر نهوهی نهو کاته مسوئمان بوون میراتیان له نه بوو طالیبی باوکیان نهبرد). (تاج/٨/٢٣٢ ز ٩٥/ف/٣) + (تاج/٦/٢١٣ ز ١٠/ف/٢٢).

پاشه و پوونکردنهوه:

جهعههرو عهلی و عهقیل و طالیب ههر چواریان برابوون، ههق ئاموزای پیغه مبهه بوون، چونکه کوری نه بوو طالیبی مامهی پیغه مبهه بوون، جهعههر ده سال له عهلی گه وره تر بوو، عهقیلیش ده سال له جهعههر گه وره تره، طالیبیش ده سال له عهقیل گه وره تره، طالیبیان له غهزای بهدردا، بی سهروشوین بوو، مسوئمان نه بوو، جهعههریان له کۆچکاره پیشینهکان بوو، کۆچی کرد بو ولاتی حه به شه، له غهزای خه بهردا گه رایه وه، بو خزمهت پیغه مبهه خروودی خوی لهسهر بی له مه دینه، فهرمووی: (نازانم به کام له دوو مژدهیه شادمانترم به هاتنی جهعههر، یا به ئازادکردنی خه بههه). ناوداره به جهعههری طه ییار، واته: جهعههری بالدار، چونکه له غهزای مۆتهدا له ولاتی شام، له شهر له گهه سوپای رووم دا، که شه هیدکرا، ههر دوو دهستی برأ، وهترمه کهی به شه هیدی که دۆزرایه وه زیاتر له نهومت سههرم و دهمه شیرو جیگه تیری پیوه بوو، له وهدا پیغه مبهه خروودی خوی لهسهر بی فهرمووی: جهعههرم دی له به ههشتا له گهه فریشته کاندا به دوو بال دهفری. ئیبنوعومهر (مرزای خوی ئ بی) دهستووری وابوو، کاتی سلاوی له عهبدوللای کوری جهعههر دهکرد، دهیغهرموو: سلاو لهتۆ، نهی کوری خاوهنی دوو بال!

له فہرموودہیہ کی تردا پیغہمبہر - دروودی خوی لمسر ہی۔ فہرمووی: ئیمشو
جہعفرم پیگہیش، لہناو پۆلی فریشتہدا بوو، ہەردووہالی خەلتانی
خوین بوو. جہعفر برای باوک و دایکی ئیمامی عەلی بوو، دەلین: بیست و
شەشم کەس بووہ کە مسوئلمان بووہ، پیغہمبہر - دروودی خوی لمسر ہی۔ پیی
فہرموو: (ہم شیوہی شیرینت و ہم پرفتاری جوانت لەخۆم دەچی!)
جہعفر ہەژارانی زۆر خۆش دەویست، خزمەتی زۆری دەکردن، بەدەستی
خوی نان و ئاوی بۆ دادەنان و لەلایان دادەنیش و قسەو گوشتوگووی لەگەڵدا
دەکردن، پیغہمبہریش ناوی نابوو: باوکی ہەژاران! لەکاتی موناخاتدا
(برایەتی بەستن دا) پیغہمبہر - دروودی خوی لمسر ہی۔ کردی بە برای موعاذا
کورپی جەبەل، نەجاشی پاشای جەبەشو تاقمەکە ی لەسەر دەستی
جہعفردا مسوئلمان بوون، کاتی جہعفر ہاتەوہ پیغہمبہر - دروودی خوی لمسر ہی۔
ناوچەوانی ماچ کرد.

جہعفر دەوری چل سال ژیاوہ، لە سالی ہەشتی کۆچیدا لە غەزای
مۆتەدا شەہید بوو، بروانہ: (تاج/۵/۱۰۵ ز/۱۸ ف/۱+۲+۳+۴+۵ تاج/۸/۲۴۴
ز/۱۰۰). عەقیل درەنگ مسوئلمان بوو، لەسالی ئازاد کردنی مەککەدا ئیسلام
بوو، چەند فہرموودہیہ کی گێراوہتەوہ، لە بوخاریدا فہرموودہی نییہ،
زانایہ کی رەگەزناس بوو، لە مزگەوتەکە ی مەدینەدا قالیچە یہ کی
دادەخست و لەپاش نوێژ لەسەری دادەنیش و خەلک لەدەوری کۆمەل
دەبوون، فیری زانستی رەگەزناسی دەکردن، وەلام ئامادەبوو، وەلامەکانی
دەمکوتکەر بوو، لە عەلی برای جیاوہبوو، لەگەل موعاوییہی نەپاری
عەلیدا بوو، دەلین: پۆژی موعاوییہ دەلی: (عەقیل دەزانی من بۆی لە
عەلی برای باشرتم بۆی، بۆیہ لەگەل ئیمەدایەو وازی لە عەلی ہیئاوہ!).
عەقیل (دەزای خوی ئی بن) دەفہرمووی: (قسە ی راست دەوی، براکەم بۆ ئایینم بۆ

من له تۆ باشتره، وه تۆ بۆ من بۆ جیهانم لهو باشتري بۆم، ودهمن نیستا
دوای دنیا کهوتووم، وه له خوا داوادمکه که ناخرم بهخیر بگیژی).

له سه رهتای جینشینی یهزیدی کوری موعاوییه وه مردووه.

ئیبنوعه بدولبه ر له ئیستیعا با دهفه رموی: خوّم فهرمووده یه کم
گیژا وه ته وه: پیغه مبه ر - درویدی خوی لسه ر بن - پیی دهفه رموی: نه بویه زیدمن له بهر
ئه م دوو هۆیه دوو جار تۆم خوښ دهوی - جاری له بهر نه وه که خزمی،
جاری کیش له بهر نه وه که دزمانم نه بو طالیبی مامه م توی زۆر خوښ
دهو یست، رهزاو رهحه ته خودای لی بن.

۷۶۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ حِينَ أَرَادَ قُدُومَ مَكَّةَ: (مَنْزِلُنَا غَدَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِخَيْفِ بَنِي كِنَانَةَ، حَيْثُ
تَقَاسَمُوا عَلَى الْكُفْرِ) يَعْنِي ذَلِكَ الْحَصْبَ، وَذَلِكَ أَنَّ قَرِيشًا وَكِنَانَةً تَحَالَفَتَ عَلَى
بَنِي هَاشِمٍ وَبَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، أَوْ بَنَى الْمُطَّلِبِ: أَنْ لَا يُنَازِعَهُمْ، وَلَا يُبَايِعَهُمْ،
حَتَّى يُسَلِّمُوا إِلَيْهِمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (الحديث ۱۵۹۰) أطرافه
فی: ۱۵۸۹، ۳۸۸۲، ۴۲۸۴، ۴۲۸۵، ۷۴۷۹، ۱۶۹:

ئه بوهورهیره (رهزای خوی لی بن) فهرمووی: هیشتا له مینا بووین که چه زهت
- درویدی خوی لسه ر بن - فهرمووی پیمان کاتی ویستی بگه ریته وه بۆ مه کهکه: (خوا
چه زکا سبهینی له خهیف، له قو قزاییه که ی بهنی کینانه قوناخ ده گرین
- واته: له موچه صه ب - واته: لهو شوینه دا که کاتی خوی دوشمنه کانی
نیسلام پهیمانیان بهست له سه ر کوفر).

ئه م رووداو میش ئاوا بووه: کاتی خوی کافره کانی قوره یش و بهنی

كىنانە، لەو جايگايەدا لەدزی بەنى هاشم و بەنى موططەليب كە
پاريزگارى پيغەمبەريان دەکرد- بووبوون بەيەك و سوينديان بۆ يەكترى
خواردبوو لەسەر ئەمە: (هەتا بەنى هاشم و بەنى موططەليب، پيغەمبەر
درووى خۆى لەسەر بێ- نەدەن بەدەستيانهو، بۆ ئەو بىكوژن، نە ژن و ژنخوازيان
لەگەڵ بکەن و نە سەودا و مامە ئە!). (تاج/٢/٢٢٧ز - ١١٥- ش)

پاشە و پوونکردنەو:

لە ژياننامەى پيغەمبەردا هاتوو: (كاتى قورميش بى باومراني مەككە
بيستيانهو كە پادشای حەبەشە نەجاشى، ريزيكى زورى جەعفەرو
هاورپكانى پيغەمبەرى گرتوو، ئەو ميان زور پى ناخوش بوو، ناگريان
تيبەربوو، لەدلى خويانا گوتيان: وابروا كارى موخەممەد سەردەگرئ،
ئيمەى تيا دەچين، ئيتەر بە كۆى را برپارياندا كە پيغەمبەر بكوژن،
پهيماننامەيه كيان لەناو خويانا نووسى، هەموو كۆمەكى و سەودا و
مامە ئەيى لەگەڵ خزمان و كەسوكارى پيغەمبەردا رابەرگن، هەتا ناچاريان
بکەن كە پيغەمبەريان تەسليم بکەن، ئەو تۆمارنامەيان بۆ گرنگى پيدان
لەناو مالى كابدەدا هەلواسى، وە بۆماوئى سى سال ئابلۆقهيهكى ئابوورى
سەختيان سەپان بەسەر بەنى هاشم و بەنى عەبدول موططەليبدا، لەگەڵ
گەمارۆيهكى كۆمەلايتى، وە لە (شعبى ئەبو طالب)دا عەزليان كردن و
هەموو پەيوەندىيه كيان لەگەڵدا برين، گەلى گەلى لەم ئابلۆقه
ئابوورىيە سەختەر، كە ئيستا ئەمەريكا خستوو يەتية سەر عيراق! يا
عيراق دايناو لەسەر كوردستان! خوا تۆلەى سەخت لە هەموو
ناهەقيكارى بسەنى.

پاشان پيغهمبەر - دروودی خوی لسمرب بی- به فهرمانی خودا، هه وائی پئیاندا، که به فهرمانی خودا مۆریانه ئه و شوینانهی له تۆمارنامه که خواردوو، که زۆرو ناحهقی و ستهمی تیادا نووسراوه، به لām ئه و شوینانهی هیشتۆته وه که ناوی خوای واتیادا. ههتا له پاش گوفتوگۆیهکی دوورودریژ له سائی دهی پيغهمبهرایه تیادا ئابلۆقه که هه لگیرا. ده لئین: ئه و کابرایه ی که بهیماننامه که ی نووسی، دهستی تووشی گۆدی بوو، خودا پئی نواند.

٧٦٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (يُخَرَّبُ الْكَعْبَةُ ذُو السُّوَيْفَتَيْنِ مِنَ الْحَبَشَةِ). (الحديث ١٥٩١ - طرفه فی: ١٧٠) (١٥٩٦).

ئه بو هورمهیره (رمزای خوای ن بی) فهرمووی: پيغهمبەر - دروودی خوی لسمرب بی- فهرمووی: (پیاویکی دوو لاق باریکی حه به شهیی که عبه دهرووخی نی!) له گێرانه وهیه کی تاج دا: دمفه رموی: ده لئیی وا له بهرچاوم، ئه و کابرا قوله ره شه به یزنه نه که لاوگه لهی که کابه ی پیروز، به رد به بهرد هه لده ته کی نی!) (تاج/ ٢/ ٢٧٦ ز/ ١٣٧- ش)

٧٦٤- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانُوا يَصُومُونَ عَاشُورَاءَ قَبْلَ أَنْ يُفَرِّضَ رَمَضَانُ، وَكَانَ يَوْمًا تُسْتَرُ فِيهِ الْكَعْبَةُ، فَلَمَّا فَرَضَ اللَّهُ رَمَضَانَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَنْ شَاءَ أَنْ يَصُومَهُ فَلْيَصُمْهُ، وَمَنْ شَاءَ أَنْ يَتْرُكَهُ فَلْيَتْرُكْهُ) (الحديث ١٥٩٢ - أطرافه فی: ١٨٩٣، ٢٠٠١، ٢٠٠٢، ٣٨٣١، ٤٥٠٢، ٤٥٠٤) (١٧١):

(١٧٠) أخرجه مسلم في الفتن وأشرائط الساعة، باب: لا تقوم الساعة رقم: ٢٩٠٩.
(١٧١) أخرجه مسلم في كتاب الصوم، باب صوم عاشوراء (صم ٨ ص ٤ وما بعدها الي ص ٧ - المترجم).

عائیشہ (رمزی خوی ن بے) فہرمووی: جاران ھۆزی قورمیش لہسہردمی نھانیدا پۆژووی پۆزی عاشورایان دہگرت، کەدەوی مانگی موخەرپەمە، قورمیش لہ سەردەمی نھانیدا، ھەموو سائێ لہ دەوی موخەررەما بەرگی نوێیان بۆ کعبە دەکردو بەرگە کۆنەکەیان دەگۆڕی، پێغەمبەریش ھروودی خوی لہسەر بے. چاوی لہوان دەکردو دەیگرتو کاتێ ھاتیش بۆ مەدینە ھەر دەیگرتو، فەرمانیشی بەمسوڵمانان دەکرد بەگرتنی. جاکاتێ خودای گەورە پۆژووی مانگی پەمەزانی دانا لہسەر مسوڵمانان، ئیتەر پێغەمبەر ھروودی خوی لہسەر بے. خووی وازی لہگرتنی پۆژووی پۆزی عاشورا ھینا، وە بەخەلکەکە فہرموو: (ھەرکەسێ دەپەوێ بابیگری، وە ھەرکەسێ ھەزەمکا باوازی لیبھینیو ئیتەر نەیگری). (تاج/۲/۱۲۴-۵۹-ش/د/ت).

۷۶۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (لِيَحْجَنَّ الْبَيْتُ وَلِيَعْتَمِرَنَّ بَعْدَ خُرُوجِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ) (الحديث ۱۵۹۳) ۱۷۲:

ئەبوسەعیدی خودری (رمزی خوی ن بے) لہ پێغەمبەرەو دەفہرموێ ھروودی خوی لہسەر بے: (لەپاش پەیدا بوونی یەنجووج و مەئجووجیش خەلک ھەردەچن بۆخانەیی خودا، بۆ کردنی ھەج و ەمەرە).

پووخانی کەعبە

۷۶۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (كَأَنِّي بِهِ أَسْوَدُ أَفْحَجُ، يَقْلَعُهَا حَجْرًا حَجْرًا). (الحديث ۱۵۹۵) ۱۷۳.

ومرگەپراوہکەیی بەدەق لەکوژتایی ژمارە (۷۶۳) دا رابورد.

(۱۷۲) لہ یوافقە مسلم علی تخریجە (فتح/۲/ خاتمة - ۵۹۶ - المترجم).

(۱۷۳) لہ یوافقە مسلم علی تخریجە (فتح/۲- خاتمة ۵۹۶ - المترجم).

ماچ کردنی بهرده ره شه که = چه جه رول نه سوهد

۷۶۷- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ جَاءَ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَقَبَّلَهُ، فَقَالَ: إِنِّي أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ، لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ. (الحديث ۱۵۹۷ - طَرَفَاةُ فِي: ۱۶۰۵، ۱۶۱۰) ۱۷۴:

پیشوا عومهر (رمزی خوی لی بی) چوو بؤلای چه جه رولنه سوهدو ماچی کردو، فهرمووی: (نهی چه جه رولنه سوهد من دمزانم که تو بهردیگیت، نه زیان دمبه خشیتو، نه بههرمو سوود، بهلام نه وهنده هیه من خوم به چاوی خوم پیغهمبهرم دیوه که توی ماچ کردوو، بویه منیش ماچت دهکهم، نه گینا ماچم نه دهکردیت) (تاج/۲/ ۱۸۵ ز/ ۹۵- ۱/ د/ت/ن) + (تاج/۲/ ۱۸۵ ز/ ۹۵ هتا کو تایی) + (ز/ ۷۷۵).

رافه و پوونکردنه وه:

چهند زانیارییه کی به سوود لهم بارهیه وه، که لهم فهرموودهیه وه و مرده گیرین، راگوپزیان دهکهم له شهرحی عهینی و له شهرحی فهتحول بارییه وه، له گهل ره چاوکردنی ژماره: ۱۶۰۵ و ۱۶۱۰ و ۱۶۰۹.

۱. ئیبنوعه بباس (رمزی خوی لی بی) له پیغهمبهرموه دروودی خوی لسمه بی: دمه فهرموئی: (بهرده ره شه که که کاتی له بهه شته وه هاته خوارموه، له چری شیر سپتر بوو، بهره بهره گوناھی ئاده میزاد مکان له کاتی ماچکردنیدا ره شی کرد). تهریزی دمه فهرموئی: فهرموو دهیه کی دروسته (حه دیسیکی صه حیه).

۲. بهرده رهش زمان و دوو لیوی هیه، ههروا دوو چاوی هیه، قسه دهکا، له رۆزی قیامه تدا شایه تی بؤ نه وانه دهدا که بههق زیارمیتان کردوو.

۳. بهرده رهشه که له خۆیه وه زیان یا سوود نابەخشی، بەلام بهفهرمانی خوا هم سوود، هم زیان دهبەخشی.
۴. هه زهرتی عومەر هه موو جاری سی ماچی دهکرد.
۵. فەزل و گه ورهیی بهرده رهش له خوا وهیه نه وهك له خۆیه وه.
۶. کاری پیغه مبهەر - درودی خوی لاسەر بی - کردبیتی، به بیانوی ئه وهی که باوی به سه رجووه، یا هۆکهی کاتی بووه، ئیستا ئه وه هۆیه رۆلی نه ماوه، نابی کاری پیغه مبهەر کردبیتی بهم جوړه مه هانانه تهرک بکری. له کاتی وادا، راو قیاس کاریان بی ناکری، به لگو اتباع په سنده.
۷. له کاتی زیارته کردنی بهرده رهشه که دا ماچکردنی سی جار سوننه ته، و باشه ماچه که دهنگی نهی، هه ردوولیوی له سهر بهرده که دانی، نه گهر مه وداي ماچکردنی نه بوو دهستی پیا بهینی و دواي دهستی خۆی ماچ بکات، له حه دیسیکی موسلیما دمه رموی: (پیغه مبهەر له ته وافی بهیتدا به گۆچانی ئیستیلامی بهرده رهشی کردو دواي گۆچانه کهی ماچکرد).
۸. موبابه عهی پیغه مبهەر دهبی بکری، باهۆو بایستی په پیرهوی - واته: اتباعه کهیش - نه زانری، هه تا په پیرهوی پیغه مبهەر هه بی کار به رای ئهم و ئه و ناکری.
۹. خوا باوو فەزلی هه ندی بهردو دارو ئازهلای داوه به سهر هه ندی بهردو دارو ئازهلایتردا، وهك چۆن باوی هه ندی شوین و کات و رۆزی داوه به سهر هه ندی شوین و کات و رۆزی تردا.
۱۰. جابیر (زمای خوی بی) دهستی به بهرده رهشه که دا هیناو چاوه کانی پرپوون له فرمیسک و ماچی کردو دهسته کانی دانا له سهری و هینانی به پرووی خۆیدا بۆ موفه پرکی.
۱۱. ماچ کردنی شوینه پرۆزه کان به مه بهستی موفه پرکی، وه هه روا ماچ کردنی گۆری پیاوچاگان و هه لسان له بهر چاگان و گه وره پیاوان و

ههروهها ماچکردنی دهست و پێو ریش و جهستهی پیاوچاگان کارێکی جوانی پهسهنده، بهپێی مهبهست و نیازهکهی (تاج/ ۱۰/ ۱۲۹-ز/ ۴۲).
 بپروانه: فتح الباري ج/ ۳ ص/ ۶۵، حيث قال الشيخ العسقلاني بالنص: (...)
 واختلف في شد الرّحال إلى غيرها، كالدّهَابِ إلى زيارَةِ الصّالِحِينَ أحياءَ
 وأمواتًا وإلى المواضع الفاضلة، لقصد التبرُّك بها والصّلاة فيها، فقال الشيخ
 أبو محمّد الجويني: يحرّم شد الرّحال إلى غيرها... إلخ.. إلى أن قال
 العسقلاني: (... والصّحيح عند إمام الحرّمين وغيره من الشافعيّة أنّه لا
 يحرّم..)

۱۲. ئەبو هورميره ناوکی ئیمامی حهسهنی ماچ کرد، گوتی: چونکه دیومه که پێغه مبهری باپیرمت ئەو شوێنهی ماچ کردوو.

۱۳. ثابیتی بهنانی هه موو جارێ دهستی ئیمامی ئەنهسی ماچ دهکردو دمیغه رموو: (ئهمه دهستی که له دهستی پێغه مبهر که وتوو!).

۱۴. ئیمامی ئەحمده فهتوای داوه که ماچکردنی قهبری پێغه مبهرو ماچ کردنی مینه بهر کهی قهیدی نییه.

۱۵. ئیمامی ئەحمده کراسیکی شافعی شۆردو ئاوه کهی بو موبارهکی و موفه رک خواردوو! شیخی ئیبنوتیمیه لهم دوو کارهی ئیمام ئەحمده متعجب بوو!

۱۶. ماچ کردنی بهرگو په رهی قورئان و په راوی حه دیت و کتیبی شه ریهت و ماچ کردنی گۆری پیاوچاگان دروسته، بگره موحیبی طه بهری دهفه رموی: (يُسْتَبْطَأُ مِنْ تَقْبِيلِ الْحَجَرِ وَأَسْتِلَامِ الْأَرْكَانِ جَوَازُ تَقْبِيلِ مَا فِي تَقْبِيلِهِ تَعْظِيمُ اللَّهِ تَعَالَى فَإِنْ لَمْ يَرِدْ فِيهِ خَيْرٌ بِالذَّبِّ لَمْ يَرَدْ بِالْكَرَاهَةِ). بپروانه کۆتایی بهرگی یه کهمی ته رجه مهی فیهی ئاسان به کوردی (ل/ ۴۲۱).

۱۷. حیّ به حیّ گردنی سوننهت فہرقی فہولی و عہمہلی نییہ.

۱۸. دروستہ کہ دارو بہردو بیگیان قسہ بکات، شت ببینی، یا بگری،

یاکہسیکی خوش بوئی، یا پرقی لیئی بی، وہک تہسبیحاتی زیخو بہردہ

وردہو نان و حیشت و کؤلہکہو گورگ و حوببی کیوی ٹوحد.

۷۶۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ، وَصَلَّ خَلْفَ الْمَقَامِ رَكَعَتَيْنِ، وَمَعَهُ مَنْ يَسْتَرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَدْخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكَعْبَةَ؟ قَالَ: لَا. الْحَدِيثُ ۱۶۰۰ - أُطْرَافُهُ فِي: (۱۷۹۱، ۴۱۸۸، ۴۲۵۵) ۱۷۰:

عہبدوللای کوری ٹہبوٹہوفا (رمزی خوی لی بی) فہرمووی: لہسالی حہوتی

کؤچیدا، لہ پیٹش ٹازادکردنی مہککہدا، پیغہمبہر درودی خوی لہسر بی۔ لہ

عہمرہتول فہچادا، کہ عہمرہی کرد، تہوافی بہیتی کرد، دوو رکات

نوٹڑی سوننہتی لہ پشت مہقامی ٹیبراہیمہوہ کرد، کہسانی لہ خزمہتیدا

بوون، بہریان لہ خہٹک دہگرت، نہبادا نوٹڑہکہی پی بپرن، یا ٹازاریکی بو

دروست بکہن. پیاوئی پیی گوت: ٹایا لہم عہمرہیہدا پیغہمبہر درودی خوی لہسر

بی چووہ ناو ژوری کہعہبوہ؟ فہرمووی: نہء).

ہہندی دہستوورو نادابی دینی کابہی پیروڑ

۷۶۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَدِمَ، أَبِي أَنْ يَدْخُلَ الْبَيْتَ وَفِيهِ الْإِلَهِةُ، فَأَمَرَ بِهَا فَأُخْرِجَتْ، فَأُخْرِجُوا صُورَةَ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْمَاعِيلَ فِي أَيْدِيهِمَا الْإِزْلَامَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أَمَا وَاللَّهِ قَدْ عَلِمُوا أَنََّّهُمَا لَمْ يَسْتَقْسِمَا بِهَا قَطُّ). فَدَخَلَ الْبَيْتَ

فَكَبَّرَ فِي نَوَاحِيهِ وَلَمْ يُصَلِّ فِيهِ). (الحديث ۱۶۰۱):

نُیْبِنوعه باس (رمزی خوی لَ بِس) فہرمووی: پیغہمبہر دروودی خوی لہسہر بی۔ کہ تہشریفی ہات بو مہککہ، لہسالی نازادکردنی مہککہدا، ہتا بتہکان لہناو ژووری کابہدا بوون، قاییل نہبوو کہ بجیتہ ناوی، جا پیغہمبہر دروودی خوی لہسہر بی۔ فہرمانی کرد بتہکانیان لیہینایہ دمرہوہ، کہ پہیکہری نیبراہیمو نیسماعیلیان لہبہیت ہیئایہ دمرہوہ نہزلامیان لہ دہستا بوو، پیغہمبہر۔ دروودی خوی لہسہر بی۔ فہرمووی: (دہک خودا بجیت بہگزیانا! نہمہ چؤن بوختانیکہ کہنہم خودانہناسانہ بو نہم دووزاتہیان کردوہ، دہسا بہزاتی خودا خویان زور باش دمران کہ نہو دوو پیغہمبہرہ بہرپزانہ، ہہرگیزاو ہہرگیز بہم نہزلامانہ بہخت و فالیان نہگرتوتہوہ)۔

جا کہ خودا دروینہکانیان لہبہیت دمرہینا، نہوجا حہزرت دروودی خوی لہسہر بی۔ تہشریفی چوہہ ناو ژووری کابہو، لہناویدا دہستی کرد بہ نہلاہوئہکبہر کردن، بہتایبہتی لہلا تہنیشتہکانیدا، بہلام نویژی لہناویدا نہکرد). (تاج/۲ / ۲۷۱-۱۳۵۰-ب/د)۔

رہمہل = لوقہ کردن لہکاتی تہوافی بہیت دا

۷۷۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: إِنَّهُ يَقْدُمُ عَلَيْنَا وَقَدْ وَهَنْتُهُمْ حُمَى يَتَرَبَّ فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ الثَّلَاثَةَ، وَأَنْ يَمْشُوا مَا بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ، وَلَمْ يَمْنَعُهُ أَنْ يَأْمُرَهُمْ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِبْقَاءُ عَلَيْهِمْ). (الحديث ۱۶۰۲ - طرفه فی ۴۲۵۶) ۱۷۶:

پېغه مبه ريش - دروودی خوی لسمر بی -
 فەرمانی به یارانې کرد: که له سې سهری
 پېشه وده ته وادا به لوقه برېونو چالاکی و هیزی خویان نیشانی دوشمن
 بدن، تاچاو تر سینیان بکه، به لام له نیوانی دوو روکنه یه مانیه گانا
 بهر پویشتنی ئاسای برېون، هه تا لهو ماویده که می بجه سینوه، چونکه
 له ویدا له بته هرسته گانه وه دیار نه بوون! بویه ش فەرمانی پینهدان
 که هر جهوت جار که ی ته واف به لوقه برېون، نه بادا به هوی ئه ووده ته و او
 شیرزه یان بکا).

٧٧١- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ يَقْدُمُ مَكَّةَ، إِذَا اسْتَلَمَ الرُّكْنَ الْأَسْوَدَ، أَوَّلَ مَا يَطُوفُ: يَخْبُ ثَلَاثَةَ أَطْوَافٍ مِنَ السَّبْعِ. (الحديث ١٦٠٣ - أطرافه في: ١٦٠٤، ١٦١٦، ١٦١٧، ١٧٧):

ئىبنوعومەر رمزى خواھان ئىسىم. **فەرمووى:** بەچاۋى خۆم پېغەمبەرم دىيۇ،
دەستوورى وابو، **كە دەچوو** بۇ **حەج و غەمرە**، **يا كە دەچوو** **ناو**

٧٧٢- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: فَمَا لَنَا وَلِلرَّمْلِ، إِنَّمَا كُنَّا رَأَيْنَا بِهِ
 الْمُشْرِكِينَ، وَقَدْ أَهْلَكَهُمُ اللَّهُ، ثُمَّ قَالَ: شَيْءٌ صَنَعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا
 نَحْبُ أَنْ نَتْرُكُهُ (الحديث ١٦٠٥) ١٧٨:

پیشہوا عومەر (رمزی خوئی ن ب) فەرمووی: هه قمان چییه به سهر رهملهوه له کاتی تهوفا، که ئه وهیه له سێ سهری یه که می ههوت سه رهکانی تهوفا به نه رمه لۆقه برپوا، ئه وهی کاتی خوئی که له خزمهتی پیغه مبهردا، له تهوفا رده ملمان ئه نجام دهدا، له بهر ئه وه بوو: هیژو باهووی خو مان پیشانی هاو بهش پهیدا که رهکان دهدا، تاوا نه زانن که ئی مه ماندووو بی هیژ بووین و ئه گهر بچن به گژماندا دهرقه تمان دی ن، به لام خو ئه وه تاخودا ئه وانی له ناودا وه ترسی ئه و انمان نه ماوه، که واته: ئیستا کارمان به رهمل نه ماوه له کاتی تهوفا، له پاشا عومەر له م بوچوونهی په شی مان بووه و فەرمووی: (ئه مه شتی که سوننه تی پیغه مبهرد، چونکه کاری که که ئه و زاته ئه نجامی داوه، له بهر ئه وه هه زنا که ی ن که وازی لی به ی نین).

یافته و پوونکردنه وه:

ئىمامى عومەر (رمزى خوى لى بىز) كەسايەتتەكى زۆر ھۆشيارو بلىمەت بۇدە،

خاوهنی عه‌قلتیکی داهینه‌ری اجتهادیی بووه، له‌سائی ریماده‌دا که وشکه سائیکی ئیجگار سه‌خت بوو، دهستی دزی هه‌زاری نه‌ده‌ب‌ری، ماومیی پشکی (مؤلفه‌ القلوب) له‌ پشکه‌کانی زه‌کات ب‌ری، به‌ مه‌هانه‌ی نه‌وه‌ی که ئیسلام به‌هیز بووه، پ‌یویستی به‌پشتگیریی نه‌وان نه‌ماوه. به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌یشا له‌ناستی سونه‌تی پیغه‌مبه‌رو فه‌رمانی شه‌رع دا ملکه‌ج بوو، به‌موو له‌ سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر لای نه‌ده‌دا. وه‌مه‌به‌ستی سه‌ره‌کیی ئیمامی عومه‌ر له‌م جو‌ره‌ فه‌رمایشانه‌ له‌پله‌ی یه‌که‌مدا نه‌وه‌یه: که سه‌رنجی مسو‌لمانان راب‌کیشی ب‌و‌لای سونه‌تی پیغه‌مبه‌رو اتباعی و دوورکه‌وتنه‌وه‌ له‌ خو‌دزینه‌وه‌ له‌ج‌یبه‌ج‌ی کردنی شه‌ریعه‌تی خوا، به‌ه‌و‌ی بیانووی لاوازه‌وه‌!

۷۷۳- عن ابن عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَا تَرَكْتُ اسْتِلاَمَ هَذَيْنِ الرُّكْنَيْنِ، فِي شِدَّةٍ وَلَا رَخَاءٍ مُنْذُ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُمَا (الحديث ۱۶۰۶- طرف في ۶۱۱۱) ۱۷۹:

ئیب‌نوعومه‌ر (رع‌زای خو‌ی ئی ب‌ر) فه‌رمو‌وی: له‌وکاته‌وه‌ که به‌چا‌وی خو‌م پیغه‌مبه‌رم دیوه، له‌کاتی ته‌وافی به‌یتا، دهستی ه‌یناوه‌ به‌م دوو‌گۆشه‌ یه‌مانی‌یه‌ی به‌یتا و ما‌چی کردوون، له‌وکاته‌وه‌ منیش له‌کاتی ته‌وافی به‌یتا، وازم له‌ ده‌ست پ‌یدا‌ه‌ینان و ما‌ج کردنی ئه‌م دوو‌ گۆشه‌ یه‌مانیانه‌ نه‌ه‌یناوه‌).

۷۷۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى بَصِيرٍ يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمَحْجَنٍ. (الحديث ۱۶۰۷- أطرافه في: ۱۶۱۲، ۱۶۱۳، ۱۶۳۲، ۵۲۹۳) ۱۸۰:

(۱۷۹) أخرجه مسلم في الحج، باب: استحباب استلام الركنين اليمانيين رقم: ۱۲۶۸.

(۱۸۰) أخرجه مسلم في الحج باب: جواز الطواف علي بعير.. رقم: ۱۲۷۲.

ئیبینو عەباس (رمزى خوى ن بى) فەرمووی: لەحەجى مالاوەییدا پێغەمبەر دروودی خوى لەسەر بى بە سواری و وشترئ تەوافى بەیتی دەکرد، هەموو جارى کە دەگەشتە ئاستى گۆشەى بەردە ڕەشەکە، گۆچانیکی بە دەستەووە بوو، گۆچانەکەى دەهینا بە بەردە ڕەشەکەدا. لەگێڕانەو دەیهکی پێشەوا موسلیم دا دەفەرموئ: (بە گۆچانئ ئیستیلامى حەجەر و لئەسوەدى دەکردو پاشان گۆچانەکەى ماچ دەکرد).

۷۷۵- عَنْ الزَّيْرِ بْنِ عَرَبٍ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ اسْتِلَامِ الْحَجَرِ، فَقَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُ وَيُقَبِّلُهُ. قَالَ: قُلْتُ: أَرَأَيْتَ إِنْ رُحِمْتُ، أَرَأَيْتَ إِنْ غُلِبْتُ؟ قَالَ: أَجْعَلَ أَرَأَيْتَ بِالْيَمَنِ، رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُهُ وَيُقَبِّلُهُ (الحدیث ۱۶۱۱) ۱۸۱:

زوبەیری کورێ عەرەبى ڕەحمەتى خوى گەورەیان ئیبى. فەرمووی خۆم لە ئیبینو عومەر پرسی: لەبابەت دەستەینان و ماچ کردنى بەردە ڕەشەووە فەرمووی: (کارىکى ڕەواى، چونکە بۆ خۆم پێغەمبەرم بینووە دەستى هیناو بە بەردە ڕەشەکەدا و ماچى کردووە). عەرەزیم کرد: ئەرى پێم بلئ: ئەگەر لەبەر جەنجالى و قەرەبالغى دەستم نەپەرژا بەم کارە هەستم؟ یا ئەگەر کەسانى تر زۆریان بۆم هیناو بەزاندەمیان بۆم نەکرا چۆن؟ ئیبینو عومەر فەرمووی: (ئەووە چۆن قەسەیکە، من پێت دەلێم پێغەمبەر وادەفەرموئ، کەچى تۆ بڕو بیانوو دەهینیتەو، لەکاتى وادا پەیرەوى ڕێبازى پێغەمبەر بکە، ڕای جیاوازی خۆت تووڕدە بۆ وولاتى خۆت کە یەمەنە !).

٧٧٦- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ أَوَّلَ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ حِينَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ تَوَضَّأَ ثُمَّ طَافَ، ثُمَّ لَمْ تَكُنْ عُمْرَةً. ثُمَّ حَجَّ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا مِثْلَهُ (الحديث ١٦١٤ - طرفه في: ١٦٤١) ١٨٢:

عائشه (رضي خوي لى به) فهرمووى: پيغهمبر - درووى خوي لى سمر به - له حجه كهيدا، كاتى هاته ناو مه كهوه، يه كه م شت كه كردى، طه وافى قودوم بوو له پيشدا بو ته وافه كهى ده ستونويزيكى گرت، نه و جا ته وافى قودومى نه نجامدا، وه نه مهيش به عه مره دانه نرا. له پاش پيغهمبره ريش نه بوبه كر له سهردهمى جينشينى خويدا عومهر له سهردهمى جينشينى خويدا (رضي خوي لى به) له سهر نه م شيويهى پيغهمبر حه جيان كرد. (تاج/٢/٨٢ - ب).

٧٧٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا طَافَ فِي الْحَجِّ أَوْ الْعُمْرَةِ، أَوَّلَ مَا يَقْدُمُ سَفَى ثَلَاثَةِ أَطْوَافٍ، وَمَشَى أَرْبَعَةً، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ يَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ (الحديث ١٦١٦ - طرفه: ١٦٠٣ وَأُطْرَافُهُ) ١٨٣:

عبداللأى كورى عومهر (رضي خوي لى به) فهرمووى: به جاوى خوم پيغهمبرم ديوه، كاتى ده جوو بو حه ج يا بو عه مره، كاتى ده گه يشته ناو مه كهكه، له پيشا ته وافى قودومى له سهر نه م شيويهى نه نجام ددا: سى جار به هه را كردن ده سوو رايه وه به ده وورى به يت داو چوار جار يش به رويشتنى ناسايى، نينجا دوو ركات نويزى سوننه تى ته وافى ده كرد، نينجا ته وافى نيوانى صه فاو مه روه شى ده كرد. (تاج/٢/٨٢ - ز ٩٤ - ف ٢ - ش/د/ت/ن).

٧٧٨- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ بِإِنْسَانٍ رَبَطَ يَدَهُ إِلَى إِنْسَانٍ بَسِيرٍ أَوْ بِخَيْطٍ أَوْ بِشَيْءٍ غَيْرِ

ذَلِكَ، فَقَطَعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ، ثُمَّ قَالَ: (قُدُّهُ يَدَهُ)
(الحديث ۱۶۲۰ - أطرافه في: ۱۶۲۱، ۶۷۰۲، ۶۷۰۳) ۱۸۴:

ثيبنوعه باس (رمزی خوی ن بن) فهرمووی: جاری پیغمبره درودی خوی لسمه بن-
تهوافی کهعبه دهکرد، مرقیکی بینی به سیرمهیی، یا به ههودایی، یا
به شتیتر، دهستی خوی بهستبوو به مرقیکی ترهوه، پیغمبره درودی خوی
لسمه بن- پهتهکهی قرتاند، نهوجا پیی فهرموو: (ده نهوجار دهستی بگره و
رایکیشه !).

۷۷۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصَّدِيقَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ،
بَعَثَهُ - فِي الْحَجَّةِ الَّتِي أَمَرَهُ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ حَجَّةِ
الْوَدَاعِ - يَوْمَ النَّحْرِ، فِي رَهْطٍ يُؤَدُّنَ فِي النَّاسِ: أَلَا، لَا يَحُجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ،
وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ غُرْيَانٌ). (الحديث ۱۶۲۲) ۱۸۵:

نهبو هورمیره (رمزی خوی ن بن) فهرمووی: لهو حجهدا که پیغمبره درودی
خوی لسمه بن- نهبویهکری کردبوو به سهرداری سهر حج، که بهر لهحجهی
مالاواپی بوو، لهو حجهدا نهبویهکر منی لهگهال دهستهیهکی تردا نارد،
پوژی جهزن جارماندا: نیتیر لهم سال بهدواوه بتپهرست و هاوبه شپهیداگر
نهیمن بو حج، وهکهسیش نابن به روتی تهوافی بهیت بکا. (تاج/۲-۱۸۸-
ش/ت).

۷۸۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ مَكَّةَ، فَطَافَ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلَمْ يَقْرَبِ الْكَعْبَةَ بَعْدَ طَوَافِهِ بِهَا

(۱۸۴) لم يوافقه مسلم علي تخريجه حسب خاتمة كتاب الحج في الفتح الباري)..

(الترجم)

(۱۸۵) أخرجه مسلم في الحج، باب: لا يحج بالبيت مشرك. رقم: ۱۳۴۷.

حَتَّى رَجَعَ مِنْ عَرَفَةَ (الحديث ۱۶۲۵) ۱۸۶:

عہدوللای کوری عہباس (رمزی خوی ن ہن) فہرمووی: لہ حہجی مالآواییدا، پیغہمبہر دروودی خوی لمسر ہن۔ کاتخ ہاتہ ناو مہککہ تہوافی قودومی کرد، وسعی نیوان صفواو مہرودی نہنجام دا، پاش نہودی کہتہوافی کہعہبی کرد، نیتز نزیکی کہعہبہ نہکہوتہودہ تا لہ حیای عہرمفات گہراپہودہ).

ناو دان بہ حاجیان

۷۸۱- عَنْ ابْنِ عَمْرِو بْنِ رَضِي اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: اسْتَأْذَنَ الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمَطْلَبِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْ يَبْتَئ بِمَكَّةَ، لِيَأْتِيَ مِنِّي، مِنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ، فَأَذِنَ لَهُ. (الحديث ۱۶۳۴ - أطرافه: ۱۷۴۳، ۱۷۴۴، ۱۷۴۵) ۱۸۷:

ئیبنو عومہر (رمزی خوی ن ہن) فہرمووی: عہباسی کوری عہدولوطہلیب، کہ مامہی پیغہمبہر بوو، ریخوازی لہ پیغہمبہر کرد، کہریگہی بدا، شہودکانی مینا لہ مہککہ بمینیتہودہ، لہبہر ناودان بہ حاجیان نہویش ریگہی مانہودی ہی دا). (تاج/۲/۲۱۰-۱۰۶-ش/د/ن)

۷۸۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَ إِلَى السَّقَايَةِ فَاسْتَسْقَى، فَقَالَ الْعَبَّاسُ: يَا فَضْلُ اذْهَبْ إِلَى أُمِّكَ فَاتِ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَرَابٍ مِنْ عِنْدِهَا. فَقَالَ، (أَسْقِنِي). قَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، إِنَّهُمْ يَجْعَلُونَ أَيْدِيَهُمْ فِيهِ، قَالَ: (اسْقِنِي). فَشَرِبَ مِنْهُ، ثُمَّ أَتَى زَمْزَمَ، وَهُمْ

(۸۶) قال العلامة العيني - عليه الرحمة - : (هذا الحديث من أفراد البخاري ج/۹/۳۶۸ - المترجم).

(۸۷) أخرجه مسلم في الحج، باب: وجوب البيت بمكة، ... رقم: ۱۳۱۵.

يَسْقُونَ وَيَعْمَلُونَ فِيهَا، فَقَالَ: (اعْمَلُوا، فَإِنَّكُمْ عَلَى عَمَلٍ صَالِحٍ) ثُمَّ قَالَ: (لَوْلَا أَنْ تُغْلَبُوا لَنَزَلْتُ، حَتَّى أَضَعَ الْحَبْلَ عَلَى هَذِهِ). يَعْنِي: عَاتِقَهُ، وَأَشَارَ إِلَى عَاتِقِهِ). (الحديث ١٦٣٥) ١٨٨:

ثیبنو عہبباس (رمزی خوی لہ ہر) فہرمووی: پیغہمبہر - درویدی خوی لمسر ہر۔ ہات بو سہرچاومکہو داوای ناوی خواردنہوہی کرد، عہبباسیش بہفہزلی کوری فہرموو: نہی فہضل برپو لہ لای دایکت خواردنہوہی باش بہینہ بو پیغہمبہر - درویدی خوی لمسر ہر۔ پیغہمبہریش - درویدی خوی لمسر ہر۔ فہرمووی: ناوم بدمری لہم ناوہی دمیدہی بہم خہلکہ۔ عہبباسیش فہرمووی: نہی پیغہمبہری خوداناخر مہردومہکہ دمستی تیئدہخہن؟ فہرمووی: بم دمری قہیناکا، خو من ناغاو پاشا نیم تاخوم لہیہکہیہکی نہتہوہ جیابکہمہوہ۔

ننجا لیی خواردموہو چوو بو سہر زہمزہم، لہوکاتہدا ناویان ہہلدہگوست و دمیاندہ بہخہلک، فہرمووی: ناو ہہلگوژن، بہراستی نیشہکہتان نیشیکی گہلی چاکہ). لہپاشا فہرمووی: (نہبادا خہلکہکہی تریش چاو لہ من بکہن و، کہلکہتان لی بکہن و لہ نہنجاما زورتان بو بہینن و مہوداتان نہدن کارہکہتان نہنجام بدن، نہگینا منیش لہولآخہکہم دادمہبہزیم و وہک نیوہ گوریسی سہتلہکہم دنایہ سہر نیرہم و خوشم لہگہل نیوہدا ناوم لہگہلتانا ہلدہگوژی و دم دا بہحاجیان! وہ ناماژہی بو سہرسانی کرد، لہویدا کہ فہرمووی: گوریسی سہتلہکہم دنایہ سہر نیرہم۔ (تاج/٢/٢٦٧ ز - ١٣٣ - ب)۔

٧٨٣- عَنْ عَاصِمٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ: أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَدَّثَهُ قَالَ: سَقَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ زَمْزَمَ فَشَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ قَالَ

عَاصِمٌ: فَحَلَفَ عِكْرِمَةُ: مَا كَانَ يَوْمِنِي إِلَّا عَلَى بَعِيرٍ. (الحديث ۱۶۳۷ - طرفه فی: ۵۶۱۷) ۱۸۹:

عاصیم له شه عبی یه وه (رمزی خوی لی بن) فه رمووی: ثیبنوعه بباس قسه ی بو کردم، فه رمووی: به دهستی خوّم له ناوی بیرى زه مزه م ناوی خوار دنه وه به پیشکش به پیغه مبه ر کرد، به پراوه ستانه وه خوار دیه وه. عاصیم فه رمووی: عه کرمه سویندی خوارد: که پیغه مبه ر درووی خوی لسه ر به. له وکاته دا که نه و ناوه ی نوش کرد، به سواری و شترى بوو). (تاج/۲/۳۶۵-۱۳۲).

۷۸۴- عَنْ عُرْوَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَقُلْتُ لَهَا: أَرَأَيْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى: إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا فَأَوَلَّهِ مَا عَلَى أَحَدٍ جُنَاحٌ أَنْ لَا يَطُوفَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بئسَ مَا قُلْتَ يَا ابْنَ أُخْتِي، إِنَّ هَذَا إِنْ لَوْ كَانَتْ كَمَا أَوَّلْتَهَا عَلَيْهِ، كَانَتْ: لَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَطُوفَ بِهِمَا، وَلَكِنَّهَا أُنْزِلَتْ فِي الْأَنْصَارِ، كَانُوا قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمُوا، يُهْلُونَ لِمَنَاةِ الطَّائِفَةِ الَّتِي كَانُوا يَعْبُدُونَهَا عِنْدَ الْمُشَلَّلِ، فَكَانَ مَنْ أَهْلٌ يَتَحَرَّجُ أَنْ يَطُوفَ بِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، فَلَمَّا أَسْلَمُوا، سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا نَتَحَرَّجُ أَنْ نُطُوفَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: (إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ) الْآيَةَ. قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: وَقَدْ سَنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّوْفَ بَيْنَهُمَا، فَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَتْرُكَ الطَّوْفَ بَيْنَهُمَا). (الحديث ۱۶۴۳ - أطرافه فی: ۱۷۹۰، ۴۴۹۵، ۴۸۶۱) ۱۹۰:

عوروه ی کوړی زوبه یری خوشکه زای حه زره تی عائیشه (رمزی خوی لی بن)

(۱۸۹) أخرجه مسلم في الأشربة، باب: في الشرب من زمزم قائما، رقم: ۲۰۲۷.

(۱۹۰) أخرجه مسلم في الحج باب: بيان أن السعي بين الصفا والمروة ركن لا يصلح الحج إلا به رقم: ۱۳۷۷.

فهرمووی: له عانیشه‌ی پوورم پرسی، پیم گوت: پووری به‌خودا واده‌زانم نه‌گهر که‌سی له‌کاتی چه‌ج و عه‌مردها نه‌یش گه‌ری له‌ناوه‌ندی صه‌فاو مه‌پردها گونا‌هی نا‌گا؟ فهرمووی: بۆ؟ عه‌رزیم کرد: چونکه خودای گه‌وره ده‌فهرموئ: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا﴾ - واته: صه‌فاو مه‌روه له دروشمه‌کانی خودان، جا هه‌رکه‌سی چه‌جی کرد، یا عه‌مره‌ی کرد، گونا‌هی له‌سه‌رنیه‌ی که بگه‌ری له نیوانی ئەم دووهدا. ده‌ی ئەمه به‌لگه‌ی ئەوه‌یه که‌کردنه‌که‌ی تاوان نییه، نه‌ک به‌لگه‌ی ئەوه‌بی که‌کردنه‌که‌ی پئویسته. که‌واته: نه‌کردنی دروسته‌عانیشه (رمزی خوی ن بێ) فهرمووی: ئە‌ی خوشکه‌زای شیرینم!

ئە‌مه‌ی تۆ ده‌یلتیت قسه‌یه‌کی زۆر ناپه‌سه‌نده، چونکه ئە‌م نایه‌ته، نه‌گهر وه‌ک تۆ ته‌ئویلی ده‌که‌یت وابی، ده‌بوو نه‌ظمه‌که‌ی ئاوا بوا‌یه:

﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَطُوفَ بِهِمَا﴾: تاوانی له‌سه‌ر نییه نه‌گهر ته‌وافی نیوانی ئە‌م دووه نه‌کا. له‌به‌رئه‌وه هه‌رکه‌سی له‌ناوه‌ندی صه‌فاو مه‌پردها هاتو‌چۆ نه‌کا، له‌سه‌ر شیوه‌ی ب‌پیار‌دراو، ئە‌وه خودا نه‌چه‌جی ته‌واو ده‌کاو نه‌عه‌مره‌ی.

ده‌زانی بۆ‌جی ئە‌م نایه‌ته له‌سه‌ر ئە‌م شیوه‌یه‌ی که‌هه‌یه هاته خواره‌وه: چونکه له‌پیشا یاری‌ده‌مه‌ران (ئه‌نصار) له سه‌رده‌می نه‌زانی‌دا، له‌پیش ئیسلام بوونیان‌دا، جاران ئیحرامی چه‌جیان بۆ بوتی ده‌به‌ست که ناوی مه‌نات بوو، که مسو‌لمانان ناویان نا: مه‌ناتی طاغیه، واته: مه‌ناتی سه‌رکه‌ش، چونکه خه‌لکیکی ئی‌جگار زۆری گوم‌را‌کرد‌بوو، ئە‌م بته له‌لای موشه‌لله‌ بوو، که ناوی شوینیکه‌ وا له‌نزیکه‌ قه‌دیده‌وه، له‌پرووی ده‌ریا‌وه، له‌ویدا ده‌یان‌په‌رست، جا ئە‌وانه‌ی که‌ئیحرامی چه‌جیان بۆ ئە‌م بته

سهرکەشە دەبەست، ئیتەر دوورە پارێزبان لەتەوافی صەفاو مەپووە دەگرت،
هەتا توخنی بتهکانی خەلکی مەککە نەکەون، کە ناویان ئیساف و نائیلە
بوو، ئیساف لەسەر تەپۆلگەی صەفا بوو، وە نائیلە لەسەر تەپۆلگەی
مەپووە بوو، جاکاتی کە یاریدەمدەران ئیسلام بوون، لەم بارەیهوه پرسیاریان
لە پێغەمبەر کرد، عەرزبان کرد:

قوربان! ئێمە جاران ئاقاری راگردنی نیوانی صەفاو مەپووە
نەدەکەوتین، جا ئایا ئیستا ئەرکی سەرشانمان لەم بارەیهوه چیه؟
ئیتەر بەم بۆنەیه خۆدای گەورە، یەزدانی مەزن، ئەم ئایەتە ی ناردە
خوارەوه: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ. البقرة: من الآية ۱۵۸﴾ تا
کۆتایی ئایەت.

عائیشە (ڕەزای خۆی ئی) فەرمووی: وەکی تریش ئەومتا پێغەمبەر خۆی
دروودی خۆی لەسەر بێ. بە کردارو بە گوتار، تەوافو هەلسوورانی نیوانی صەفاو
مەپووە کردووه بە دەستوور، کەواتە: هیچ کەسێ مافی ئەوهی نییه کە
واز لە هەلسوورانی نیوانی ئەم دوانە بهێنێ بەهیچ مەهانەیی.
(تاج/۲/۱۸۹۸-ز ۹۷).

پاشەو پوونکردنەوه:

عووروی کۆپی زوبەیر کچەزای حەزەرتی ئەبوبەگری صەدیقه، فەقیی
عائیشە پووری بووه، هەمیشە لەگەڵ کۆمەڵی زانای تردا، ئامادەی کۆپی
زانستی عائیشە دەبوون، کە لە مائی خۆیدا لە مەدینه دەبەست، بۆ پەخشی
زانست و راگەیانندی فەرموودەکانی پێغەمبەر -دروودی خۆی لەسەر بێ-.

عووروه یەکیکە لەپیشەوا هەرە ناودارە پێژدارە مەزنەکانی پەیرەوان

که پٻيان دهگوتری: (تابعین: چینی دووہمی مسؤلمانان) یہ کیکہ لہ
 حہوت مہ لا گہورہکانی جیہانی ئیسلامی، کہ لہ زارای شہرعدا ناودارو
 ناسراون بہ (فوقہہای سہبعہ = حہوت شہعزانہکان).

کہ نہم زاتانہن:

۱. عووروہ.
۲. سہعیدی کوپی موسہیب.
۳. عوبہیدوئلای کوپی عہبدوئلای کوپی عوتبہ.
۴. قاسمی کوپی موحمہمدی کوپی نہبوبہگری صہدیق.
۵. سلیمانی کوپی یہسار.
۶. خاریجہی کوپی زمیدی کووپی ثابت.
۷. سالی کوپی عہبدوئلای کوپی عومہر.

ہہندی دہلین: حہوتہم: نہبوبہگری کوپی عہبدوپرہحمانی کوپی
 حاریثہ، ہہندی تر دہلین: حہوتہم: نہبوسہلہمہی کوپی
 عہبدوپرہحمانہ.

ناوی دایکی ئہسمای کچی نہبوبہگری سہدیقہ، کہ خوشکی باوکی
 عائیشہیہ خاودنی ئہم شانازیانہیہ: پیغہمبہر - درودی خوی لہسر ہی: زاویہتی،
 نہبوبہکر باپیریہتی، زوبہیر باوکیہتی، ئہسماو دایکیہتی، عائیشہ
 پوریہتی خوشکی دایکیہتی، سالی بیستی کوچی لہدایک بووہ، لہ نہوہدو
 چوارا مردووہ، کوئمہلہی فہرموودہ زانہکان فہرموودہکانی ئہویان
 گیراودہتہوہ،

واتہ: جیگہی متمانہی ئہوانہ، کہواتہ: لہ پیاوانی صہحیحی بوخاری

و صہ حیجی موسلیمیشہ، لہ شہش کتیبہ ناودارہکانی فہرموودہدا جگہ لہ
خوی عوروہی کوپی زوبہیر ناوی تریان تیادا نییہ، لہناو ہاودہلانیشدا
عوروہی زوبہیر ناویان تیادا نییہ، بو زیدہ بہرہو شارہزابوون ہروانہ:
(تاج/۵/۷۹-۱۰۔ مہزناہی زوبہیری کوپی عہوام + ژمارہ/۳ لہم بہراوہ
پیروژہ، کہوا لہبہرگی یہکہمیدا + ژ/۳۴۹/۶۰۲ + ژ/۷۵ + تاج/۵/۱۵۲ + ژ/۳۷ +
ریاض/۱/۱۸۶ + ژ/۲۰۲ + ژ/۲۵ + تاج/۱۰/۲۵۴ + ژ/۹۷)۔

۷۸۵- عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا طَافَ الطَّوَّافَ خَبًّا ثَلَاثًا وَمَشَى أَرْبَعًا، وَكَانَ يَسْنَعِي بَطْنَ الْمَسِيلِ
إِذَا طَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ (الحديث ۱۶۴۴) ۱۹۱:

نیبنوعومہر - رمزی خوبان ن ہن۔ فہرمووی: جاران دہستووری پیغہمبہر - درودی
خوی لہسہر ہن۔ وابوو کہ تہوافی یہکہمی ٹہنجامدہدا، کہ ناودارہ بہتہوافی
قودووم -واتہ: ہہٹسورانی ہاتنہ پیش۔ سی سہری یہکہمی لہ حہوت
سہرمکانی تہواف بہ نہرمہغار ٹہنجامدہدا، وہچواریشیانی بہرپویشتنی
ٹاسایی ٹہنجام دہدا، وہکاتی تہوافی نیوانی سہفاو مہروہی دہکرد، بہنیو
شیوہکہی نیوانی سہفاو مہروہدا رای دہکرد)۔

ہوونکردنہوہ:

شیخی عہینی -ہمہش خودی لہہن۔ دہفہرموی: (مہسیل کہ بہ واتا
ٹاورپژگہیہ -شیویکہ وا لہنیوانی گردی صہفاو گردی مہروہدا، بریٹیہیہ لہ
ٹہندازہیہکی زانراو، لہپیش ٹہوہی کہ بگہیتہ میلہ سہوزہکہی کہ
بہگوٹشہی مزگہوتہکہوہ ہہٹواسراہ، ہہتا دہگاتہ ٹاستی دوو میلہ

سه روز که ی کهوان له بهرابه ی یه کتری، که یه گیکیان وا له حه وشه ی
مرزگه وتاو نه وی تریان وا له خانو وده کی عه بباس دا (رمزی خوی لی بی).

۷۸۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَهْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ وَأَصْحَابُهُ بِالْحِجِّ، وَلَيْسَ مَعَ أَحَدٍ مِنْهُمْ هَدْيٌ غَيْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَطَلْحَةَ، وَقَدِيمَ عَلِيٍّ مِنَ الْيَمَنِ وَمَعَهُ هَدْيٌ، فَقَالَ: أَهْلَلْتُ بِمَا أَهَلَّ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً وَيَطُوفُوا، ثُمَّ يَقْصِرُوا وَيَحْلُوا إِلَّا مَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ، فَقَالُوا: نَنْطَلِقُ إِلَى مَنَى وَذَكَرُ أَحَدِنَا يَقْطُرُ، فَبَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: (لَوْ أَسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِ مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا أَهْدَيْتُ، وَلَوْلَا أَنْ مَعِيَ الْهَدْيُ لَأَحْلَلْتُ) (الحدیث: ۱۶۵۱) ۱۹۲:

جابر ی کوری عه بدوللا (رمزی خوی لی بی) فه رمووی: له حه جی ماللا واییدا، پیغه مبهرو هاوړیکانی نیحرامی حه جیان دابه ست، جگه له پیغه مبهرو طه لحه، که سیان دیاری به یتیان پی نه بوو، عه لیش له یه مهنه وه هات بو حه ج نازدلی دیاری له گه ل خوی هی نابوو، عه لی فه رمووی: منیش کاتی نیحرام دابه ستن گوتوومه: نهوا نیحرامم دابه ست ریک وده نیحرام دابه ستنی پیغه مبهرو (دروودی خوی لسمه بی) جا له مه کهکه پیغه مبهرو (دروودی خوی لسمه بی).

فه رمانی کرد به هاوړیکانی، که حه جگه یان بکه ن به عه مره، له سه ر نه م شیوه یه: ته وافی به یت بکه ن و توافی نیوانی صه فاو مه پرومیش بکه ن و نه و جا مووی سه ریان کورت بکه نه وه، نیتر نیحرام بشکینن، هه تا رۆزی ته رویه (بې: ژماره/ ۷۵۶) به لام نه وانه یان که نازدلی دیاری به یتیان واپی بابه ردهوام بن له سه ر حه جگه یان و نیحرام نه شکینن و نه یکه ن به

عەمرە.

هاورپیانی پیڤه مبه ریش - درودی خوی لسمه بر- وهك سه رسام بوونی،
فه رموویان: شتی وا سهیره! چونكه سه رده كیشی بۆئه وه، كاتی ئیحرام
ببه ستینه وهو بكه وینه رێ له مهككه وه به رهو میناو عه رفات، چووك
(زه كهه) مان مه نی لئ بتكی، كه ئیحرام بشكینین، له گه ل ژنیش
كو ده بینه وه، شتی وایش له گه ل باری چه ج دا رێ ناكه وئ.

جا كاتی ئه م قسه یه یان گه یشته وه به پیڤه مبه ر - درودی خوی لسمه بر-
فه رمووی: (له دهستم چوو! ده نا ئه گه ر ئیستام نه وسا بوايه، منیش ناژه لی
دیاری به یتیم له گه ل خۆم نه ده هینا، وه له بهر نه و میش نه بی كه دیاری
به یتیم وایی منیش ئیستا ده مكد به عه مره و ئیحرامم ده شكاند).

۷۸۷- عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قُلْتُ: أَخْبِرْنِي بِشَيْ عَقَلْتَهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيْنَ
صَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ يَوْمَ التَّوْبَةِ؟ قَالَ: بِمَنِي، قُلْتُ: فَأَيْنَ صَلَّى الْعَصْرَ يَوْمَ التَّفْرِ؟
قَالَ: بِالْأَبْطَحِ، ثُمَّ قَالَ: أَفْعَلْ كَمَا يَفْعَلُ أَمْرَاؤُكَ. (الحديث ۱۶۵۳- طرفاه
فی: ۱۶۵۴، ۱۷۶۳) ۱۹۳:

عه بدولعه زیزی كوری روفه یع فه رمووی: له ئه نه سی كوری مالیكم
پرسی، گوتم: شتیكم پی بفه رموو: كه خۆت له بیرت مایی و له
پیڤه مبه ره وه وهرتگرتبی له م باره یه وه: پۆزی ته رویه، كه پۆزی
هه شته می مانگی قوربان، پیڤه مبه رو مسولمانانی چه جكار له كوئ نوێزی
نیوه پۆو عه صریان كردد؟؟ فه رمووی: له مینا گوتم: ئه ی ئه و پۆزه ی كه
ناوداره به پۆزی نه فر، كه پۆزی سیازده ی مانگی قوربان، كه حاجیان له

میناوه دهگه پښه وه بؤ مهككه، ښه مبهرو هاوړپیانې نوږزې عه صریان له كوئې كړد؟ نه نه س فهرمووی: له نه بطه ح (بر: ژماره: ۱۵۵۹/۷۴۸) نه و جا نه نه س (رمزی خوی ن بڼ) فهرمووی: (گړنگ نهومیه له كاتې نه نجامدانی حه ج و عه مردها په پړه ویی فهرمانړه واكانت بكه ی و نه وان چی دهكهن تویش وا بكه و بهمه هانه ی هندی وردكاری جیاوازی و دووبه ركه له ناو پړزی كومه ته ی حاجیان دا بهرپامه كه). (تاج/۲/۲۲۵/۱۱۵ - ش).

۷۸۸- عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: شَكَ النَّاسُ يَوْمَ عَرَفَةَ فِي صَوْمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَعَثْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَرَابٍ فَشَرِبُهُ). (الحديث ۱۶۵۸ - اطرافه فی: ۱۶۶۱، ۱۹۸۸، ۵۶۰۴، ۵۶۱۸، ۵۶۳۶) ۱۹۴:

نومول ففضل (رمزی خوی ن بڼ) فهرمووی: پړزې عارفه، كه پړزې نو هه می مانگی قورباننه، كه حاجیان له و پړزدها له چیا ی عه رمه سه رگه رمی نه نجامدانی كړداره كانی حه جن، مهردومه كه كهوتنه گومانه وه كه نایا پیغه مبهرو (دروودی خوی لسم بڼ) له و پړزدها به پړزوه یانا؟ جا منیش جامی شیرم بؤی نارد، تابزانین به پړزوه و یا نا، جا حه زره ت (دروودی خوی لسم بڼ) شیر هكه ی خواردوه، ئیتر زانیمان كه به پړزوه و نییه). (بر: تاج/۲/۱۳۴ ز/۶۶ - ش/د/ت).

نومول ففضل، ناوی لوبابه ی كچی حاریشه، له پیش كوچ دا ئیسلام بووه، فهرمووده ی زوری له پیغه مبهروه گپراوه ته وه، پیغه مبهرو (دروودی خوی لسم بڼ) ده فهرموئ: (چوار خوشكه مسوئمانه كه: مهیموونه ی كچی حاریشو نومول ففضل و سلاو نه سماء). مهیموونه یان هاوسه ری پیغه مبهرو بوو،

که خوشکی هه‌فی ئوممول فه‌ضله. جارێ خه‌وێ ده‌بینی، ده‌یگیرپه‌ته‌وه‌ بۆ پێغه‌مبه‌ر، عه‌رزێ ده‌کا: قوربان! له‌خه‌ونمدا بینیم ئه‌ندامی له‌ئه‌ندامه‌کانی تۆ له‌مالی مندا بوو، پێغه‌مبه‌ر (ه‌روودی خوی له‌سه‌ر بێ. فه‌رمووی: فاطیمه‌ی کچم کورپکی ده‌بی، تۆ شیرێ پێ دده‌ی، زۆری پێنه‌چوو حوسه‌ین له‌دایک بوو).

گه‌لی جار پێغه‌مبه‌ر بۆ ریزلینانی ده‌چوو بۆ مالی ئومموغه‌ضلی ناموژنی.

ئومموغه‌ضل له‌پیش ئیمامی عه‌باسی می‌دییدا له‌ سه‌رده‌می جینشینیی عوسماندا ده‌مری. ره‌زاو په‌حمه‌تی خودای لێ بێ.

۷۸۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَلَّهُ: جَاءَ يَوْمَ عَرَفَةَ حِينَ زَالَتْ الشَّمْسُ، فَصَاحَ عِنْدَ سُرَادِقِ الْحَجَّاجِ، فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ مِلْحَفَةٌ مَعْصُفَرَةٌ، فَقَالَ: مَالِكُ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ؟ فَقَالَ: (الرَّوَّاحُ إِنْ كُنْتُ تُرِيدُ السُّنَّةَ) قَالَ: هَذِهِ السَّاعَةُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَلْظَمَنِي حَتَّى أَفِيضَ عَلَى رَأْسِي ثُمَّ أَخْرَجُ، فَتَنَزَلَ حَتَّى خَرَجَ الْحَجَّاجُ، فَسَارَ بَيْنِي وَبَيْنَ أَبِي، فَقُلْتُ: إِنْ كُنْتُ تُرِيدُ السُّنَّةَ فَأَقْصِرِ الْخُطْبَةَ وَعَجِّلِ الْوُقُوفَ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ عَبْدُ اللَّهِ قَالَ: صَدَقَ، وَكَانَ عَبْدُ الْمَلِكِ قَدْ كَتَبَ إِلَى الْحَجَّاجِ: أَنْ لَا يُخَالِفَ ابْنَ عُمَرَ فِي الْحَجِّ (الحديث ۱۶۶۰ - طرفاه فی: ۱۶۶۲، ۱۶۶۳) ۱۹۰:

سالمی کوری ئیبنوعومه‌ر (ه‌زای خوی لێ بێ) فه‌رمووی: عه‌بدول مه‌لیکی کوری مه‌روان که یه‌کێ بوو له‌ به‌ناو جینشینه‌کانی ئه‌مه‌وی یه‌کان- نامه‌ی نووسی بو حه‌ججایی کوری یوسفی ئه‌ل شه‌قه‌فی که والی عه‌بدوله‌لیک

جا پوڙي عمرهه كه له نه ميره دابهزي بوون، له كاتي دهمي نيومړېدا
من خوځم له گهل ئيبنو عومهردا بووم، كه له و كاته دا ته شريضي هات هه تا
گه يسته لاي سهرايه ردمكه ي چه ججاج، له وي هاواړي ليته ئسا!!

چه جاجیش دمرپه‌ری، به‌رکۆش (ازار) یکی گه‌ورده‌ی به‌عه‌صفه‌ر
 رهنگرای گرتبۆوه، گوتی: نه‌وه چیه نه‌ی باوکی عه‌بدوره‌حمان! خیره
 چی قه‌وماوه، بۆ واده‌که‌ی؟ ئیبنو عومه‌ر رمزی خواهبان لێ بن- پێی فهرموو: (ئیس)
 ده‌می رۆشته، کاتی نه‌وه هاتوو که‌بکه‌وینه‌رێ و به‌زویی برۆین بۆ
 ئیستگای عه‌ره‌فات، نه‌گه‌ر ده‌ته‌وێت په‌یره‌ی ته‌واوی سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر
 بکه‌ی له‌م لایه‌نه‌وه) چه‌ججاج گوتی: ئیستا نا به‌م قرچه‌ی گه‌رمایه‌؟
 باوکم فهرمووی: (به‌ئێ). چه‌ججاج گوتی: ده‌ مؤله‌تم بده‌ تا ئاوێ ده‌که‌م
 به‌خۆم دا و خۆم ده‌شۆرم و دمه‌ده‌جم. جا ئیبنو عومه‌ر دابه‌زی تا چه‌ججاج
 ئاوێکی کرد به‌سه‌ر خۆیدا و نه‌وجا دمرچوو وه‌که‌وته‌ رێ، سالم فهرمووی:
 (له‌ رێگه‌ چه‌ججاج له‌ به‌ینی من و باوکمدا دمرپۆیی، جاپییم گوت: (نه‌گه‌ر
 ده‌ته‌وێت به‌ته‌واوی سونه‌تی پیغه‌مبه‌ر دروودی خوی له‌سه‌ر بن- له‌م باره‌یه‌وه
 بپیکیت نه‌وا نوێژ به‌ زوویی بکه‌و وتاره‌که‌ کورت بکه‌ره‌وه‌و به‌زوویی
 بگه‌ره‌ ئیستگای عه‌ره‌فه، هه‌تا وه‌ستان له‌کیوی عه‌ره‌فه‌ زوو نه‌نجام
 بده‌یت). چه‌جاجیش ته‌ماشایه‌کی استفساو ئامیژی باوکمی کرد، وه‌ک بلی
 ئایا وایه‌؟ باوکیشم که‌وا‌ی بی‌نی پێی فهرموو: (به‌ئێ سالم راست ده‌کا).

روونکردنه وه:

- ئهم بههرانه لهم فهرموودهيه ومرتدهگیرین، لهسهر فهرمایشتی مامۆستای عهینی و مامۆستای عهسقهلانی:
۱. نوویزی جهماعهت لهپاش ئیمامی بهدکارو فاسقهوه دروسته، بهلام به مهرجی بیدعهت و فیسقهکهی نهگاته رادهی کوفرو دزایهتی نیسلام.
  ۲. زانا نهگهر بۆ پپووستی کاری مسوئلمانان هاموشوی پیاوی دهمسهلاتداری ستهمکار بکا قهیدی نییه، وهك ئهم هاتنهی ئیبنوعومهر بۆلای چهجاج، بۆ کهوتنهری لهگاتی دیاریکراوی خۆیدا.
  ۳. دروسته باشر لهژیر فهرمانی لهخوی خوارتردا بی، وهك ئیبنو عومهر له ژیر فهرمانی چهجاج دا بوو.
  ۴. تیگهیشتنو ومرتگرتنی زانست بهئامازهیش دهبی، وهك سههرلهقاندنو به چاوو دمست ئامازهکردن.
  ۵. دروسته شاگرد له حوزوری مامۆستای دا فهتوا بدا. وهك سالم له خزمهت باوکیدا فهتوای دا.
  ۶. دروسته زیانی کهم لهپیناوی سوودی گهورمتردا قهبوول بکری، که ئهمه له شهرعی پیروژدا پیی دهگوتری: (احتمال المفسدة القليلة لتحصيل المصلحة الكبيرة).
- ۷۹۰- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَضَلَلْتُ بَعِيرًا لِي، فَذَهَبْتُ أَطْلُبُهُ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ واقفًا بِحَرَفَةَ فَقُلْتُ: هَذَا وَاللَّهِ مِنَ الْحُمْسِ، فَمَا شَأْنُهُ هَهُنَا؟ (الحديث ۱۶۶۴) ۱۹۶.

جوبه پیری کوری موطعیم (رمزی خوی ن بی) فهرمووی و شتریکم ون بو بوو،
 رۆژی عارفه بوو چووم بۆی بگه پیم، بینیم پیغه مبه ر - درودی خوی لسه ر بی
 له خاکی عهرمفات وهستا بوو، که عهرمفات وا له دهره وهی خاکی حهره م،
 له بهرئه وه سه رم سوپما، چونکه پیغه مبه ر قورمه شیه، قورمه شیش
 به خویان دهگوت: حومس، له بهر ئه وه له رۆژی عهرمه دا نه ده چوون بۆ
 عهرمه و له خاکی حهره م دهرنه ده چوون، له موزده لیفه ده وهستان، جا
 عه جایه ب مام وگوتم: چ عه جهب پیغه مبه ر لیڤه وهستاوه، خۆبه خوا
 نه ویش له حومسه کانه).

روونکردنه وه:

بۆ تیگه یشتنی ته واو له م فهرمووده یه ئه م فهرمووده یه تر له تاجول
 ئوصووله وه راگوێز ده که یه ن، بهرگی دووه م، لاپه ره (٢٠١):

عائیشه (رمزی خوی ن بی) فهرمووی: جاران قورمه شیش و ئه وانیه ی له سه ر
 نایینی قورمه شیش بوون، له موزده لیفه راده وهستان، له رۆژی عهرمه دا،
 وه پێیان دهگوتن: حومس، که کوێ (أَحْمَس) ی عهره بییه، واته: دلیره کان،
 عهره به گانی تریش له عهرمه راده وهستان، جاکاتی که نایینی پیرۆزی
 ئیسلام هات، خودای گه وره سه ره وره، فهرمانی کرد به پیغه مبه ری خۆی،
 که له خاکی به ست (حهره م) دهرچی و وهك خه لگانی تر بپروات بۆ خاکی
 عهرمفات، له وی راره ستی و له پاشا له ویوه دایه رن و برۆن بۆ موزده لیفه و
 مه شه ره ولحه رام و مینا. وهك خودا له م نایه ته دا دمه رموئ: ﴿لَمْ أَلْبِضُوا
 مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ. البقرة: من الآية ١٩٩﴾.

٧٩١- عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سُئِلَ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسِيرٌ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ حِينَ دَفَعَ؟ قَالَ: كَانَ يَسِيرُ الْعَنْقَ، فَإِذَا وَجَدَ فَجَوْهَةً نَصَّ. (الحديث ١٦٦٦ - طرفاه في: ٢٩٩٩، ٤٤١٣) ١٩٧:

عوروه (رمزي خوي لى بى) فهرمووى: خوُم دانيشتبووم له خزمهتى ئوسامهى كورى زميددا، كه لئيان پرسى: له حه جى مالاوايدا، نهوگاتهى كه پيغه مبه ر درووى خوى لى بى. دهرچوو له عهرمهفاته وه بؤ موزده ليفه، كه بهم كرداره له زاراوى شهرعى پيروژدا دهگوترئ (دفع) لئيان پرسى: له رى چؤن دهرپويشت؟ فهرمووى: به رهوت وشتره كهى ژيرى ليده خوړى، نهگهر بواريشى دهست كهوتايه تاوى دمدا). (پر: تاج/٢/٢٠٦-ز-١٠٤/ش/د/ن - رحمه الله خويان لى بى).

پوونكردنه وه:

له تاج دا دمفه رموى: (خوُم دانيشتبووم له خزمهتى نه نه س دا..تاد). وا دمزانم: نه نه س هه لى نووسياره، يا سبق القلمه، چونكه له عهينى و فه تحولبارى و سهرچاوه گانى به ردهستم دا، هه موويان ههر رپوايهت له ئوسامهى كورى زميده وه دهكهن، زؤرينه كات نهگهر فهرموودمى له دوو كه سه وه بگيرپنه وه ئامازه بؤ هه ردووكيان دهكهن بپروانه: عمده القارى بهرگى دهيه م لاپه ره/٦، فتح البارى فهرموودهى ژماره/١٦٦٦ ج/٣ ص ٥٨، صم، ٩ ص ٣٤ بحث الافاضة من عرفات الى المزدلفة. صم = صه حيحى موسليم به شهرحى نه وه وى).

٧٩٢- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ: أَنَّهُ دَفَعَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَ عَرَفَةَ، فَسَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَاءَهُ زَجْرًا شَدِيدًا، وَضَرْبًا وَصَوْتًا لِلْإِبِلِ فَأَشَارَ بِسَوْطِهِ إِلَيْهِمْ، وَقَالَ: (أَيُّهَا النَّاسُ، عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ فَإِنَّ الْبِرَّ

لَيْسَ بِالْإِضَاعِ). (الحديث ۱۶۷۱) ۱۹۸:

ثیبنو عه‌بباس (رمزی خوی لی بن) فهرمووی: رۆژی عه‌ره‌فه که له‌خزمه‌تی
حه‌زهره‌تدا دروودی خوی له‌سه‌ر بی. له عه‌ره‌فه‌وه رۆیشترین بۆ موزده‌لیفه، له‌رێ
پێغه‌مبهر دروودی خوی له‌سه‌ر بی. گوویی لی بوو، هه‌ندی گه‌س، له‌دوایه‌وه، ده‌ییان
له ولا‌خه‌کانیان ده‌کردو به‌توندی تی‌یان ده‌خو‌رین و لی‌یان ده‌دان، تا‌خیرا
برۆن، جا پێغه‌مبهر دروودی خوی له‌سه‌ر بی. به‌قام‌جیه‌که‌ی ئاما‌ژهی بۆیان کردو
فه‌رمووی: (ئه‌ی مسو‌لمانینه‌له‌سه‌ره‌خۆ بن باشی به‌ په‌له‌ په‌ل نییه‌).
(تاج/۲/۲۰۶ ز - ۱۰۴ - ب/د).

۷۹۳- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهَا تَرَكْتُ لَيْلَةَ جَمْعٍ عِنْدَ
الْمُرْدَلِفَةِ، فَقَامَتِ تُصَلِّي، فَصَلَّتْ سَاعَةً ثُمَّ قَالَتْ: يَا بَنِيَّ هَلْ غَابَ الْقَمَرُ؟ قُلْتُ:
لَا، فَصَلَّتْ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَتْ: هَلْ غَابَ الْقَمَرُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَتْ: فَارْتَحِلُوا،
فَارْتَحِلْنَا وَمَضَيْنَا، حَتَّى رَمَتِ الْجُمُرَةَ، ثُمَّ رَجَعَتْ فَصَلَّتِ الصُّبْحَ فِي مَنْزِلِهَا،
فَقُلْتُ لَهَا: يَا هَيْتَاهُ مَا أَرَانَا إِلَّا قَدْ غُلَسْنَا، قَالَتْ: يَا بَنِيَّ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذِنَ لِلظُّعْنِ). (الحديث ۱۶۷۹) ۱۹۹:

عه‌بدو‌للا‌ی مه‌ولای ئه‌سه‌مای کچی ئه‌بویه‌گری سه‌دیق دروودی خوی له‌سه‌ر بی
فه‌رمووی: شه‌وی موزده‌لیفه، که شه‌وی جه‌ژنه، که‌پیی ده‌گوتری: شه‌وی
جه‌مع، چونکه‌ نو‌یژی شی‌وان و خه‌وتنان له‌وی کۆده‌کری‌نه‌وه، له‌خزمه‌تی
ئه‌سه‌ماء دا بوم، خه‌ریکی ئه‌نه‌جام دانی هه‌ج بوو، له موزده‌لیفه دابه‌زی بوو،
هه‌ستا تاو‌یک ده‌ستی کرد به‌ نو‌یژکردن، پاشان پیی فه‌رمووم: رۆله‌که‌م!
بزانه‌ مانگ ئاوا بووه؟ گوتم: نه‌و، دیسان تاو‌ی تریش ده‌ستی کرده‌وه به‌

(۱۹۸) لم یوافقہ مسلم علی تخریجه (فتح/۳/۵۹۶ - خاتمه کتاب الحج) - المترجم).

(۱۹۹) اخرجہ مسلم فی الحج، باب: استحباب تقدیم دفع الضعفین رقم: ۱۲۹۱.

نویژ کردن، دیسان فہرموویہ وہ: ئایا مانگ ئاوابووہ؟ گوتہ: بہئی، فہرمووی: کہواتہ بارکہن با برۆین بۆ رەجمی شہیتانی گہورہ، جاکہوتینہ رینگہو رۆیشتین ہہتا رەجمی شہیتانی کرد لہ کوگا بہردہکەہی عہقہبہ، کہ پئی دہگوتری: (جمرة العقبة: الجمرة الكبرى: کوگا بہردہکەہی عہقہبہ) ئینجا ئەسما گہراپہوہ بۆ ہہوارہکەہی مینای، وەنویژی بہیانہکی لہشویئہکەہی خوئی لہ مینا کرد. منیش پیم گوت: خانم! وادەزانم: زوو رۆشتین لہ موزدەلیفہوہ بۆ رەجمی شہیتان و زووہاتین لہ موزدەلیفہ وەبۆ ئیرہ کہ مینایہ؟ فہرمووی: کوری شیرینم! پیغہمبەر - دروودی خوی لەسەر بی - مۆلہتی ژنانی داوہ، کہ بہ شہو لہ موزدەلیفہوہ بکہونہ ری بۆ مینا، وەبەر لہ جہنجالی، رەجمی شہیتان ئەنجام بدەن و نوژی بہیانہکی لہ مینا بکہن (وہک لہم فہرموودہیہدا دہفہرموی: ئیبنو عہباس (رمزی خوی لہ بی) فہرمووی: (پیغہمبەر - دروودی خوی لەسەر بی - منی لہ گہل لازہبونہکانی کہ سوکاری خویا نارد، بہ شہو لہ موزدەلیفہوہ بہرہو مینا کہوتینہ ری، نوژی بہیانیمان لہ مینا کردو رەجمی شہیتانمان کرد - نہسانی گیراویہتہوہ).

۷۹۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ: نَزَّلْنَا الْمَزْدَلِفَةَ، فَاسْتَأْذَنْتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَوْدَةَ: أَنْ تَدْفَعَ قَبْلَ حَطْمَةِ النَّاسِ، وَكَانَتْ امْرَأَةً بَطِيئَةً فَاذِنْ لَهَا، فَدَفَعَتْ قَبْلَ حَطْمَةِ النَّاسِ، وَأَقَمْنَا حَتَّى أَصْبَحْنَا نَحْنُ، ثُمَّ دَفَعْنَا بِدَفْعِهِ، فَلَا أَنْ أَكُونَ اسْتَأْذَنْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا اسْتَأْذَنْتُ سَوْدَةَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ مَفْرُوحٍ بِهِ. (الحديث ۱۶۸۱) ۲۰۰:

عائیشہ (رمزی خوی لہ بی) فہرمووی: سہودہی دایکی مسولمانان، ئافرہتیکی

قهبه‌ی گرانه رُو بوو، له‌به‌رئ‌ه‌وه داوای له‌پښه‌مبه‌ر کرد، که رڼگه‌ی بدا که به‌شو له موزده‌لیفه‌وه بروات بُو مینا له‌گه‌ل لازم‌بوون و بئ هیزه‌کانا، به‌ر له‌وه خه‌لکه‌که بیکه‌ن به قه‌ره‌بالغی و جه‌نجالی، پښه‌مبه‌ریش درویدی خوی لیسر بئ رڼگه‌ی نه‌وه‌ی دا، خُوژگه‌م منیش وهک سه‌وده بُو نه‌مه، کاتی خوی، روخصه‌تم له پښه‌مبه‌ر ده‌خواست، شت نییه که وهک نه‌وه پی‌م خوښ بئ). (تاج/۲/۲۰۶ ز/۱۰۵ ش)

روونکردنه‌وه:

وهک له فهرمووده‌که‌ی ئیره دمرده‌که‌وئ: عائیشه لهو حه‌جه‌دا، که حه‌جی مال‌اوایی بوه، داوای مؤلّه‌تی له‌پښه‌مبه‌ر نه‌کردووه که له‌گه‌ل لا زه‌بونه‌کانا، شهو بگرئ به‌ده‌مه‌وه‌وه له موزده‌لیفه‌وه بروات بُو مینا، به‌لکوو له‌خزمه‌ت پښه‌مبه‌ردا له موزده‌لیفه‌وه ماوته‌وه، هه‌تا به‌یانی لی داوه، له‌وئ نویژی به‌یانیان زوو به‌زوو کردووه نه‌وسا له‌گه‌ل پښه‌مبه‌ردا له موزده‌لیفه‌وه دمرچووین بُو مینا.

۷۹۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدٍ - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى - قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى مَكَّةَ، ثُمَّ قَدِمْنَا جَمْعًا، فَصَلَّى الصَّلَاتَيْنِ، كُلَّ صَلَاةٍ وَخَذَهَا بِأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ وَالْعُشَاءَ بَيْنَهُمَا، ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ طَلَعَ الْفَجْرُ، قَائِلٌ يَقُولُ طَلَعَ الْفَجْرُ، وَقَائِلٌ يَقُولُ: لَمْ يَطْلُعِ الْفَجْرُ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ هَاتَيْنِ الصَّلَاتَيْنِ حَوْلَتَا عَنْ وَفَيْتِهِمَا فِي هَذَا الْمَكَانِ، الْمَقْرَبِ وَالْعُشَاءَ، فَلَا يَقْدِمُ النَّاسُ جَمْعًا حَتَّى يُغْتَمُوا، وَصَلَاةَ الْفَجْرِ هَذِهِ السَّاعَةِ). ثُمَّ وَقَفَ حَتَّى أَسْفَرَ، ثُمَّ قَالَ: لَوْ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَفَاضَ الْآنَ أَصَابَ السَّنَةَ. فَمَا أَدْرَى: أَقَوْلُهُ كَانَ أَسْرَعَ أَمْ دَفَعَ عَثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَلَمْ يَزَلْ يَلْبِى

حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ يَوْمَ النَّحْرِ). (الحديث ١٦٨٣) أطرافه في: (١٦٧٥)،
١٦٨٢) ٢٠١:

عبدالوہابی کوہی یہ زید (رمزی خوی ل بن) فہرمووی: لہ خرمہ تی
عبدالوہابی کوہی مہسعوددا، لہ سہرمدہ می جینشینی عوسمانا، لہ مہدینہ
دہرچوویں بؤ مہککہ بؤ حہج، کاتی گہیشٹینہ موزدہلیفہ لہوئ عہبدوللا
نویژری شیوان و نویژری خہوتنانی بہجہمع کرد، لہپیٹشہوہ بؤ شیوان
بانگو قامہت کرا، ئہوسا بؤ خہوتنانیش بانگو قامہت کرا، وہ
لہنیونینا شیوی خوارد، ئہوجا زور بہزوی نویژری بہیانیشی
لہموزدہلیفہ کرد، زور زو بو، یہکئ دہیگوت شہبہقی داوہ، یہکئ
دہیگوت شہبہقی نہداوہ. ئہوجا ئیبنومہسعود فہرمووی: پیٹغہمبہر خوای لہسر بن
فہرمووی: (ئہم دوو نویژرہ - واتہ: شیوان و بہیانی - لہم
شونہدا کہ موزدہلیفہیہ - کاتہکہیان گورپاوہ، شیوان دوا دہخرئ تاکاتی
نویژری خہوتنان و لہگہل ئہودا بہجہمع دہکری، بہیانیش کہمئ لہپیش
کاتی ئاسایی خویدا دہکری، چونکہ حہجکاران نایہن بؤ موزدہلیفہ، تا
تاریک نہکا، لہبہرئہوہ شیوان لہگہل خہوتنانا، لہکاتی خہوتنانا بہجہمع
دہکەن، بہیانیش لہم دہمہدا، کہکہمئ پیش کاتی ئاسایی خویہتی).
عہبدورپہحمان فہرمووی: ئنجا ئیبنو مہسعود لہمہشعہرول حہرام
راوہستا، تابہری پورژ زہرد ہلگہرا، ئہوجا فہرمووی: (بریا ئا ئیستا لہم
دہمہدا فہرمانرہوای مسوئلمانان ئیمامی عوسمان دہستی دہکرد
بہرہوکردن بؤ مینا، دہی ئہگہر وابکا سوننہتی پیٹغہمبہر خوای لہسر بن
دہپیکی، ئہوہی کہ پیٹغہمبہر خوی کردوویہتی لہم کاتہدا بہرہوہی ئہوہ
دہکا). عہبدورپہحمان فہرمووی: جا نازانم: قسہکہی ئیبنو مہسعود

کردی، خیراتر بوو، یار و کوردنی عوسمان، نیتړ ثیبنومه سعود به دهم
رپگه وه و تابه ردی فرمدا بو کؤگا به رده کهی عهقه به له یه کهم رپوژی
جه ژندا، هر له ببه یکه ی ده کرد). (تاج/۲/۲۰۶ ز - ۱۰۴ ف/۱+۲+۳+۴+۵+۶
ل-۲۰۱ ز-۱۰۷ ف/۳+۱)

۷۹۶- عن عمر رضي الله عنه أنه صلى بجمع الصبح، ثم وقف فقال:
إِنَّ الْمُشْرِكِينَ كَانُوا لَا يَفِيضُونَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَيَقُولُونَ: أَشْرَقَ نَبِيُّ، وَأَنَّ
النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالَفَهُمْ، ثُمَّ أَفَاضَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ. (الحديث
۱۶۸۴ - طرفه فی: ۳۸۳۸) ۲۰۲:

عه مری کوری مهیموون (رمزی خوی ل بڼ) فه رمووی: بوخوم له گهل عومه ری
کوری خه طابدا بووم، له کاتی جینشینیی خویدا، له کاتی هج کردندا،
کاتی نویژی به یانی له موزده لیفه کرد، فه رمووی: جاران
هاوبه شپه یدا که ره کان که له زار او ددا بییان ده گوتری: موشریکین - تاخوړ
نه که وتایه، له موزده لیفه وه په ویان نه ده کرد بو مینا، له م باره یه وه
دهیانگوت: (با خوړ له جیای په بیر گزنگ بدا نه وسه دپروین بو مینا).
(به لام پیغه مبه ر - درودی خوی ل سمر بڼ پیچه وانه ی نه وانی ده کردو له پیش
خوړ که وتندا دپرویشت بو مینا). (تاج/۲/۱۰۸ ز-۱۰۴ ف/۶).

۷۹۷- عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم
رَأَى رَجُلًا يَسُوقُ بَدَنَةً، فَقَالَ: (ارْكَبْهَا) فَقَالَ: إِنَّهَا بَدَنَةٌ، فَقَالَ: (ارْكَبْهَا) قَالَ:
إِنَّهَا بَدَنَةٌ، قَالَ: (ارْكَبْهَا وَبَلَّكَ). فِي الثَّالِثَةِ أَوْ فِي الثَّانِيَةِ. (الحديث ۱۶۸۹ -
أطرافه فی: ۱۷۰۶، ۲۷۵۵، ۶۱۶۰) ۲۰۳:

(۲۰۲) لم يوافقهم مسلم علي تخريجه وهو من افراد البخاري عن مسلم (فتح/۳/۵۹۶-
خاتمة، عيني/۱۰/۲۲) - المترجم).

(۲۰۲) اخرجه مسلم في الحج، باب: جواز ركوب البدنة المهداة لمن احتاج إليها، رقم: ۱۲۲۲.

نهبوهور میره (رمزای خوی لَ بن) فهرمووی: پیغهمبهر - درودی خوی لمسر بن. تهمشای کرد واپیای و شتری لَ دهخوری و خوی به پی دمروا، فهرمووی: (سواری به) پیاوکه گوتی: ناخر چۆن سواری بم، نهمه و شتری دیاری مهککیه؟ فهرمووی: (سواری به) گوتی: ناخر نهمه و شتری دیاری مهککیه؟ پیغهمبهر - درودی خوی لمسر بن. له جاری سییهم دا، یا له جاری دووهدا، بو تهمی کابرا پیی فهرموو: (سواری به ئهی خانه خراب!). بو یه پیغهمبهر وای پیغهمموو، چونکه مافی ئهوی نهبوو، که فهرمانهکی جی به جی نهکا).

۷۹۸- عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: تَمَتَّعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، وَأَهْدَى، فَسَاقَ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ، وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَهْلًا بِالْعُمْرَةِ، ثُمَّ أَهْلًا بِالْحَجِّ، فَتَمَتَّعَ النَّاسُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ أَهْدَى فَسَاقَ الْهَدْيَ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَهْدِ، فَلَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ، قَالَ لِلنَّاسِ (مَنْ كَانَ مِنْكُمْ أَهْدَى فَأِنَّهُ لَا يَحِلُّ لَشَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ، حَتَّى يَقْضِيَ حَجَّهُ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَهْدَى فَلْيَطْفِ بِالْبَيْتِ وَالصُّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلْيَقْصِرْ وَلْيَحْلِلْ، ثُمَّ لِيَهْلَ بِالْحَجِّ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ هَذَا فَلْيَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةَ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ). (الحديث ۱۶۹۱) ۲۰۴:

ئیبنو عومهر - رمزای خوابان لَ بن- فهرمووی: پیغهمبهری خودا - درودی خوی لمسر بن. له چه جی مالاواییدا، عهمرهو چه جی بهیهکهوه کرد، له سه رشیوهی قیران، وهنازه لی دیاری بهیتیشی له ذولحوله یفهوه له گهل خوی برد، پیغهمبهر. درودی خوی لمسر بن. له پیئشهوه ئیجرامی به چه جی دابهست، نهوسا عهمرهیشی

تیگه‌ل کرد، له‌کاتی تیگه‌لکردنی عه‌مره‌که به‌حه‌جه‌که‌وه دیسان ده‌ستی کردوه به‌ته‌لبییه‌کردن به‌هه‌ردووگیان، جا‌حه‌جکاران هه‌یان بوو رپک وه‌ک پیغه‌مبهر حه‌ج و عه‌مره‌یان کرد، چونکه: هه‌یان‌بوو ئازهلّی دیاری به‌یتی له‌گه‌ل خۆی هه‌یان‌بوو، وه‌هه‌یان بوو ئازهلّی دیاری به‌یتی له‌گه‌ل خۆی نه‌هه‌ینا بوو. جاکاتی پیغه‌مبهر حروودی خۆی له‌سه‌ر بی گه‌یشته‌مه‌ککه، به‌مه‌ردومه‌که‌ی فه‌رموو: (هه‌ره‌که‌سی له‌ئیه‌وه ئازهلّی دیاری به‌یتی له‌گه‌ل خۆی هه‌یناوه، ئه‌وه ده‌بی به‌رده‌وام بی له‌سه‌ر ئیحرامه‌که‌ی و ئیحرام نه‌شکینئ هه‌تا حه‌جه‌که‌ی ته‌واوده‌کا، چونکه هه‌یج شتئ له‌وانه‌ی که‌به‌هۆی ئیحرام به‌ستنه‌که‌یه‌وه لیئ قه‌ده‌فه بووه، هه‌تا حه‌جه‌که‌ی ته‌واو نه‌کا، ئه‌و شتانه‌ی بۆ ره‌وا نابێته‌وه، به‌لام هه‌ره‌که‌سی له‌ئیه‌وه دیاری به‌یتی له‌گه‌ل خۆی نه‌هه‌یناوه با ته‌وافی به‌یت و ته‌وافی نیوانی سه‌فاو مه‌روه‌ بکاو مووی سه‌ری کورت بکاته‌وه و ئیتر ئیحرام بشکینئ، له‌پاشا له‌رۆژی ته‌روویه‌دا ئیحرامی حه‌ج به‌به‌ستێته‌وه، به‌لام ئه‌وانه‌ی که ئیحرام ده‌شکینن ده‌بی دیاری به‌یت سه‌ربهرن، جا ئه‌گه‌ر ئه‌مانه دیای به‌یتیان بۆ په‌یدا نه‌کرا، ئه‌وا ده‌بی سی رۆژ له‌رۆژانی کاتی‌کردنی حه‌جه‌که به‌رۆژووبن و حه‌وت رۆژیش که‌گه‌رانه‌وه بۆ ناو که‌س و کاریان).

۷۹۹- عَنْ الْمُسَوِّرِ بْنِ مَخْرَمَةَ وَمَرْوَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَدِينَةِ فِي بَضْعِ عَشْرَةِ مِائَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بِذِي الْحُلَيْفَةِ، قُلَّدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْهَدْيَ وَأَشْعَرَ وَأَحْرَمَ بِأَهْمَرَةٍ (الحديث ١٦٩٤ - أطرافه في: ١٨١١، ٢٧١٢، ٢٧٣١، ٤١٥٨، ٤١٧٨، ٤١٨١). (الحديث ١٦٩٥ - أطرافه في: ٢٧١١، ٢٧٣٢، ٤١٥٧، ٤١٧٩، ٤١٨٠) ٢٠٠:

میسومری کوپی مه خرده مه و مه پروانی کوپی چه که م (رمزی خوی ن بهن)
 دهفه رموون: له کاتی پروودای حوده یبیه دا، پیغه مبه ر دروودی خوی لسمه ر بهن. خوی
 و نزیکه ی هه زارو چوار سه ده کس له یارانی، له مه دینه وه رۆیشتن بو
 مه که که، جارۆیشتن هه تا گه یشتنه ذولحوله یفه، له وی پیغه مبه ر دروودی خوی
 لسمه ر بهن. وشتره دیارییه کانی بهیتی دیاری کردو یه کی جووتی سۆلی کرده
 ملیان و تیغی دا له دوو گیان، تانیشانه ببن که ئه م ئازده لانه دیاری مالی
 خودان، باکه س دهستیان بو نه با، هه تا دهگه نه جیگه ی سه ربرینیان،
 ئه گه ر که سیکیش کاری به گۆشته که یان هه یه باشوینیان بکه وی بو ئه وی.
 وه پیغه مبه رو هاوړیانی له میقاتی خه لکی مه دینه وه که ذولحوله یفه
 ئیجرامی عه مره یان به ست). (تاج/۲/۲۴۳-۱۱۹ + تاج/۲/۱۶۰ ز/۸۱ ف/۲+۲۴۲
 ز/۱۸۸ ف/۱ + ل/۲۴۳ ز/۱۱۹ ف/۱).

پاڤه و بوونکردنه وه:

میسومری کوپی مه خرده مه (رمزی خوی ن بهن) هاوړی پیغه مبه ره، به دوو
 سال له دوا کۆچ له مه که که له دایک بووه، له ریجالی سه حیهین، واته:
 له بیاوانی بوخاری و موسلیمه، که پیغه مبه ر وه فاتی کرد ئه و ته مه نی
 هه شت سالان بوو، مه لایه کی شه رعزانی گه وره بوو، زۆر به ریزو به دین
 بوو، له ته مه نی شه ست و دوو سالی، له حیصاره که ی مه که که دا، له سه رده می
 ئیبنو زوبه یردا، له شه ست و چواری کۆچیدا، له کاتی کا، له مه سجید و لحه رام،
 له ناو حیجردا، نوێژی ده کرد، به ردی له مه نجه نیقی گه مارۆ دمه رکه انه وه
 به ری که وت و شه هیدی کرد، ئیبنو زوبه یر له حه جون نوێژی له سه ر
 ته ره مه که ی کرد.

مەرۋانى كۆرۈ چەكەم (رەزى خەۋى ئى بى) قورەيشىيە، ئەمەۋىيە، دەلىن: لەپاش كۆچ بە دوو سال، يا بە چوار سال لە داىك بوو، چەسپاۋە كە پىغەمبەرى بە منالى ديوە، بەلام نەچەسپاۋە كە شتى لە پىغەمبەر بىستى، ئەم فەرمودەيە لە مەراسىلى صەحابەيە.

۸۰۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَنْ أَهْلٌ هَذَا، حَرَّمَ عَلَيْهِ مَا يَحْرُمُ عَلَى الْحَاجِّ، حَتَّى يُنْحَرَ هَدْيُهُ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا لَيْسَ كَمَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ، أَنَا قَلِيلٌ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدِي، ثُمَّ قَلَدَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ، ثُمَّ بَعَثَ بِهَا مَعَ أَبِيضَ، فَلَمْ يَحْرُمْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا أَحَلَّهُ اللَّهُ حَتَّى يُحْرَمَ الْهَدْيُ). (الحديث ۱۷۰۰- اطرافه فى: ۱۶۹۶، ۱۶۹۸، ۱۶۹۹، ۱۷۰۱، ۱۷۰۲، ۱۷۰۳، ۱۷۰۴، ۱۷۰۵، ۲۳۱۷، ۵۵۶۶/۲۰۶:

گەيشتەو بەعائىشە (رەزى خەۋى ئى بى) كە عەبدوللاى كۆرۈ عەباس (رەزى خەۋى ئى بى) دمفەرموى: گوايە ھەركەسى ئازەلى ديارى بنىرئ بۆ مەككە، ئەۋەى لە حاجى لەكاتى حەج كردندا، حەرام دەبئ لەۋىش حەرام دەبئ، ھەتا ئازەلە ديارىيەكەى لەكات و جىگەى خۇيدا سەردەبەرئ، ئەۋسا جى لئ قەغەدە بوو، بۆى رەۋادەبىتەو. عائىشە (رەزى خەۋى ئى بى) فەرمووى: ئەمە وا نىيە ھەك ئىبنوعەباس دەلئ، چونكى من بەدەستى خۆم ملوانكەكانى ئازەلە ديارىيەكانى پىغەمبەرم ھۇنىوئەتەو، پىغەمبەرىش بەدەستى خۆى ئەو ملوانكانەى كەردە مل وشرە ديارىيەكانىو، ئەۋجا لەو سائەدا

كهئه بوبه كرى باوكم مير حه ج بوو، به باوكم ناردنى بۆ هه ژارانى مهككه، وه پيغه مبه ر خوشى لهو ماوهيه دا به هوى ناردنى نهو دياريه وه، نه وهى خوا بوى حه لال كر دبوو، لى قه دهغه نه بوو).

٨٠٠ (مكرر - ١) - وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي رَاوَاةٍ، قَالَتْ: أَهْدَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً غَنَمًا. (الحديث ١٧٠١ - اطرافه تقدمت قبله):

له گيرانه وهيه كى تريدا عايشه (رمزي خوى لى بى) فه رموى: سالى پيغه مبه ر درووى خوى له سمر بى. ئاژه لى وردهى به ديارى نارد بۆ مهككه.

٨٠٠ (مكرر - ٢) - وَفِي رَاوَاةٍ عَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَقْبِلُ الْقَلْبَانِدَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيُقْلِدُ الْغَنَمَ، وَيُفِيمُ فِي أَهْلِهِ حَلَالًا. (الحديث ١٧٠٢):

له گيرانه وهيه كى تريدا: خۆم مليونكه م دهه نيه وه بۆ پيغه مبه ر. درووى خوى له سمر بى. بۆ ديارى كردنى ئاژه لى ديارخانهى خودا، پيغه مبه ريش درووى خوى له سمر بى. به دهستى خوى دهيكرد ه مى بزن و مهرو دهيناردن به ديارى بۆ بهيت، وه خوشى له ناو مال و منالى خويدا دهمايه وه نه دهچوو بۆ حه ج، وه لهو ماوه دا حالى حالى بى ئيحرام بوو، نه وهك حالى ئيحرامدار (تاج/٢/٢٥٧ ف/٥+٤).

٨ - (مكرر/٣) - وَفِي رَاوَاةٍ عَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَتَلْتُ قَلْبَانِدَهَا مِنْ هِهْنٍ كَانَ عِنْدِي. (الحديث ١٧٠٥):

له گيرانه وهيه كى تردا عايشه (رمزي خوى لى بى) فه رموى: مليونكهى ئاژه له دياريه كانم له هه ندى خورى بادا، كه هى خۆم بوو.

٨٠١ - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِحِلَالِ الْبُذْنِ الَّتِي نَحَرْتُ وَبِجُلُودِهَا (الحديث ١٧٠٧ -

اطرافه فی: ۱۷۱۶ و ۱۷۱۶م، ۱۷۱۷، ۱۷۱۸، ۲۲۹۹) ۲۰۷.

پیشہوا علی کوری نہبوطالیب (رهزای خوی ن بیں) دمفہرموی: پیغہمبہر - درودی
خوی لسمہر بیں۔ فہرمانی پی کردم کہ رابوہستم بہسہر وشرہ قوربانۃیہکانیہوہ،
وہگوشت و پیست و جلو و کوپانہکانیان ببہخشمہوہ، وہہیجیان لینہدہم
بہفہسابہکہ، لہباتی کریں سہربرپین، بہلام لہجیاتۃ پشک فہیناکات،
فہرمووی: خویمان شتیکیتری لہ باتی نہوہ دہدہینن) (تاج/۲-۲۱۶-ش/د/ن)
+ (تاج/۲/۲۵۶/ف/۲) + (بر: ژمارہ/۸۰۵).

۸۰۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِخَمْسِ بَقَيْنٍ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ، لِأَتِيَ إِلَّا الْحَجَّ، فَلَمَّا ذَكَّوْنَا مِنْ مَكَّةَ، أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ إِذَا طَافَ وَسَقَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ أَنْ يَحِلَّ، قَالَتْ: فَدَخَلَ عَلَيْنَا يَوْمَ النَّحْرِ بِلَحْمٍ بَقَرٍ فَقُلْتُ: مَا هَذَا، قَالَ: نَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَزْوَاجِهِ (الحديث ۱۷۰۹) ۲۰۸:

عائیشہ (رهزای خوی ن بیں) فہرمووی: لہخزمہت پیغہمبہردا - درودی خوی لسمہر بیں۔
لہمانگی ناوجہژنان پینج شہوی مابوو، لہمہککہ دمرچووین بو حہج،
لہسالی حہجی مالآواپیدا، جا کاتۃ نزیکی مہککہ بووینہوہ، پیغہمبہر -
درودی خوی لسمہر بیں۔ فہرمانی کرد بہوانہی کہ ناژہلی دیاری خانہی خودایان پی
نییہ، تہوافی بہیت بکہن و سہعی نیوانی سہفاو مہرہوہ بکہن و نہوجا
سہرکورت بکہنہوہو نیحرام بشکینن، عائیشہ فہرمووی: لہ رۆژی جہژندا
گوشتی گایان بو ہیئانین۔ من پرسیم: نہمہ چییہ؟ وتی: پیغہمبہر - درودی
خوی لسمہر بیں۔ قوربانۃ کردوہ بو ہاوسہرہکانی).

(۲۰۷) أخرجه في الحج، باب: في الصدقة بلحوم الهدي وجلودها وجلالها رقم: ۱۳۱۷.

(۲۰۸) أخرجه مسلم في الحج (عيني/۱۰/۴۷) — المترجم).

۸۰۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَلَّهُ كَانَ يَنْحَرُ فِي الْمَنْحَرِ،
يَعْنِي: مَنْحَرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (الحديث ۱۷۱۰) ۲۰۹:

نافع (رمزی خوی تى بى): فەرمووی: دەستووری عەبدوللای کورپى عومەر (رمزی خویان تى بى): وابوو، لەوجیگەیه‌دا کە پێغەمبەر ئازەلی دیاری تیا‌دا سەردەبەری، ئەویش ئازەلی دیاری خۆی لەویدا سەردەبەری).

۸۰۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ أَتَى عَلَى رَجُلٍ قَدْ أَتَاخَ بَدَنَتَهُ،
يَنْحَرُهَا، قَالَ: أَبْعَثْهَا قِيَامًا مُقَيَّدَةً، سَنَةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (الحديث ۱۷۱۳) ۲۱۰:

ئیبنو عومەر (رمزی خویان تى بى): پیاویکی دی، وشتریکی قوربانى ییخ دا بو، خەریکبو سەری دەبەری دەیکرد بەقوربانى بۆخۆی، ئیبنو عومەر پێی فەرموو: هەڵسێنە سەر پێو، دەستی چەپی لە ئەژنۆیا بچەمێنەوهو بەپەتێ ببەستە بە قۆلێهوه، چونکە یاساو دەستووری پێغەمبەر (دروودی خوی) لەسەر بى وابوو، لەسەر ئەو شیومیە وشتى قوربانى و دیاری بەیت و وشتى تری سەردەبەری (تاج/۲-۲۱۵ ش/د/ن).

پوونکردنەوه:

لە عەرەبیدا (نەحر) و (زەبج) جیاوازیان هەیه، بۆ پوونکردنەوهو تیگەیشتنی تەواو لەم بابەتە، ئەم دەقە لە پەراوی (۳- بڕیارەکانی سەربرین و سەربرپاوه‌کان) راگوێز دەکەم، لەزنجیرەى پۆشنیری تەندروستی، لە روانگەى دەستوورەکانى ئایینەوه، کە پێکخراوی

(۲۰۹) قال العيني: (وهذا الحديث من أفراد البخاري) - المترجم).

(۲۱۰) أخرجه مسلم في الحج، باب: نحر البدن قِيَامًا مُقَيَّدَةً، رقم: ۱۳۲۰.

تەندروستی جیهانی دەری کردوون بە عەرەبی، وەبەندە حەوت ژمارەیانم
و مرگێراوەتە سەرزمانی شیرینی کوردی، وە لەسالی (١٩٩٩) چاپکراون،
لەلایەن پێکخراوی ناوبراووە:

١- چەند بێهەمی گەشتی:

١- حەڵاڵ کردنی ئەو گیانلەبەرانی کە گۆشتیان دەخوری، لەسەر
شیوەی شەری، جۆرە خواپەرستی یەکە، بەلای مسوڵمانانەوە، وەبەیهکی
لەم شیوە شەری یانە دوو تەواو دەبێ:

١- سەربرپن، لە شەرا بپیتییە لەوە کە قورقورچەکە و سوورپنچەکە و
دووشا دەمارەکانی ئەم دیوو ئەو دیوی قورقورچەکە بەتەواوی بپین، ئەم
جۆرە بەزۆری بۆ بزن و مەرۆ پەشە و لاخ و بالەندە دەبێ، بۆ شتی تریش
دروستە بەکاربەینری.

ب- سەربرپن لە بۆتەقە می دا، لە دەم سەرروی سینگەوە، کە (ئەم
جۆرەیان) بەعەرەبی پێ دەگوتری: (النحر). شیوەی (ا) بەعەرەبی پێ
دەگوتری: (الذبح). جیاوازی ئەم دوو شیوازە ئەوەیە:

یەکەمیان لەلای سەروی ملەو ئەنجام دەدری (جیگە سەربرپنەکە
لەلای سەرەو نزیکە) دووەمیان لەلای خوارووی ملەو ئەنجام دەدری،
(واتە: لەچەئەمە سینگەو نزیکە). ئەم شیوەی (ب) یە، بەزۆری بۆ
وشترو شتی ملدیری وەکوو وشتەر بەکار دەهینری، دروستە بۆ پەشە
و لاخیش بەکار بەینری.. (بروانە: پەرایی ناوبراو، لاپەرە/٦) وەکی تر
گوتە هاورپێ پیغەمبەر .. درووی خوی لەسەر بێ. کە بفرموی: (سوننەتی
پیغەمبەر لەم بارەو وایە، یا یاسا و دەستووری پیغەمبەر، سەبارەت
بەم کارە وایە) یان بفرموی: (ئەم شتە لە سوننەتدا وایە) ئەم گوتە

دادهنری به فهرموودهی بهرزوه بوو، واته: به حه دیسی مهرفووع، له لای ههردوو پیر، که شیخی بوخاری و شیخی موسیلمن، ردهمهتی خودایان لی بی، چونکه نه وهتا نه م دوو زاته، نه م فهرموودهیه یان کردوو به به لگه له سه ری ه کی له سه رباسه کانی سه حیحه پنه که یان.

۸۰۵- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أَمَرَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقُومَ عَلَى الْبُذْنِ، وَلَا أُعْطِيَ عَلَيْهَا شَيْئًا فِي جِزَارَتِهَا (الحديث ۱۷۱۶ مکرر) ۲۱۱:

وهرگی راوی نه م فهرموودهیه به ته وای له ژماره ۸۰۱ دا را بوورد.

۸۰۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا لَا نَأْكُلُ مِنْ لَحْوٍ بُدِنَا فَوْقَ ثَلَاثِ مَنِيٍّ، فَرَخَّصَ لَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (كُلُوا وَتَزَوَّدُوا) فَأَكَلْنَا وَتَزَوَّدْنَا (الحديث ۱۷۱۹ - أطرافه في: ۲۹۸۰، ۵۴۲۴، ۵۵۶۷) ۲۱۲:

جاییری کوپی عهبدو ل (رهزی خوی ن ب) فهرمووی: له پشدا بهس له ماوهی سی روزه کانی مینادا، که له کاتی هه ج دا له وی ده ماینه وه، له گوشتی قوربانی خو مان ده خوارد، هه روا له گوشتی ئازده لی دیاری خانه ی خودا و گوشتی تری له م بابیه تانه، له پاشدا پیغه مبه ر (هرودی خوی لسه ر ب) ریگه ی داین و فهرمووی: (لیی بخون و تویشوویشی لی بهرن بو ریگه تان، ئیتر ئیمه ییش له وه دوا هه م لی مان ده خوارد و هه م تویشوویشان لی ده کرد). (تاج/ ۲/ ۲۱۶-ش).

(۲۱۱) حسب قول الشيخ العسقلاني في خاتمة كتاب الحج الحديث من افراد البخاري وحسب قول الشيخ العيني الحديث طرف من حديث طويل رواه مسلم - المترجم). (۲۱۲) أخرجه مسلم في الاضحي، باب: بيان ما كان من التهي عن اكل لحوم الاضاحي رقم: ۱۹۷۲.

۸۰۷- عَنْ أَنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: حَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّتِهِ. (الحديث ۱۷۲۶ - طرفاه فی: ۴۴۱۰، ۴۴۱۱) ۲۱۳:

ثیبَنوعومەر - رمزی خویشان ن بی- فەر مووی: پیڤه مبهەر - درودی خوی لسمه بی-
له حه جه که یدا، که له سالی حه جی ما لا وایدا نه نجامیدا، له پاش
ته واکردنی کرداره کانی حه ج، بو ئی حرام شکاندن سه ری خوی تاشی).
(تاج/۲/ ۲۱۶ ز/ ۱۱۱ به تاییه تی فەر مووده ی ژماره/۲)

۸۰۸- وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
(اللَّهُمَّ ارْحَمِ الْخَلْقِينَ). قَالُوا: وَالْمَقْصُرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: (اللَّهُمَّ ارْحَمِ
الْخَلْقِينَ) قَالُوا: وَالْمَقْصُرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: (وَالْمَقْصُرِينَ). (الحديث
۱۷۲۷) ۲۱۴:

دیسان ثیبَنوعومەر - رمزی خویشان ن بی- فەر مووی: حه زره ت - درودی خوی لسمه بی-
بوئه وهی مسوئلانان حالی بکا، که له پاش حه ج و عه مره، سه رتاشین باشتره
له سه ر کور تکر دنه وه، فەر مووی: (ره حمه تی خودا له وه که سانه بی که
له پاش ته واکردنی حه ج و عه مره، قژ سه ری خویان ده تاشن). یارانیش
عه رزیان کرد: قوربان نه ی پیڤه مبهیری خودا ره حمه ت بکه له وه که سانه ش
که مووی سه ریان کورت ده که نه وه ؟ به لام پیڤه مبهەر - درودی خوی لسمه بی- دیسان
فەر مووی وه: (سوژو ره حمه تی خودا له وه که سانه بی، که سه ری خویان
ده تاشن). دیسان وه یاران پیڤه مبهەر عه رزیان کرده وه: نه ی پیڤه مبهیری
خودا ره حمه ت بکه له وه که سانه ش که مووی سه ریان کورت ده که نه وه ؟
ئه و جا خوشه ویست - درودی خوی لسمه بی- فەر مووی: (سوژو ره حمه تی خودا

(۲۱۳) أخرجه مسلم في الحج، باب: تفضيل الحلق علي التقصير وجواز التقصير، رقم: ۱۳۰۴.

(۲۱۴) أخرجه مسلم في الحج، باب: تفصيل الحلق علي التقصير وجواز التقصير، رقم: ۱۳۰۱.

له وكه سانه ش بى كه مووى سهرىيان كورتنده كه نه وه. (تاج ٢/ ٢١٧ ف-١- ش/د).

٨٠٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ). قَالُوا: وَلِلْمُقَصِّرِينَ. قَالَ: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ) قَالُوا: وَلِلْمُقَصِّرِينَ، قَالَهَا ثَلَاثًا، قَالَ: (وَلِلْمُقَصِّرِينَ) (الحديث ١٧٢٨) ٢١٥:

واتاو مهبه ست لهم فهرموودهيه له ژماره / ٨٠٨ دا ليك درايه وه.

٨١٠- عَنْ مُعَايَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَصَّرْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَشْقَصٍ. (الحديث ١٧٣٠) ٢١٦:

موعاوييه (معاوى بن عوف) فهرمووى: پيغه مبه ر درووى خواى له سهر بن- جارى
عه مره ي كرد، له پاش ته واو كردنى عه مره كه، من به ده مه په يكانيكى
پانكوله، مووى سهرىم كورت كرده وه.

٨١١- عَنْ وَبَرَةَ -رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى- قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَتَى أَرْمِي الْجِمَارَ؟ قَالَ: إِذَا رَمَى إِمَامُكَ فَارْمِهِ، فَأَعَدْتُ عَلَيْهِ الْمَسْئَلَةَ، قَالَ: كُنَّا تَحْتِينُ، فَإِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ رَمَيْنَا. (الحديث ١٧٤٦) ٢١٧:

وهبره (معاوى بن عوف) فهرمووى: له نيبنوعومهرم پرسى: له روزه گانى
پاش يه كه م روزه جهرنى قورباندا، چ هلى ره جمى شهيتان بكه م ؟

(٢١٥) آخره مسلم في الحج، باب: تفصيل الحلق علي التقصير وجواز التقصير، رقم: ١٣٠٢.

(٢١٦) اخرجه مسلم في الحج، باب: التقصير في العمرة، رقم: ١٢٤٦.

(٢١٧) لم يوافق مسلم علي تخريجه، علي ما ذكره العسقلاني بصدد هذا الحديث في خاتمة كتاب الحج، بقوله: (وحديث جابر في رمي جمرة العقبة ضحي وبعد ذلك بعد الزوال، وحديث ابن عمر في هذا المعنى...).

فهرمووی: میرحه جه کهت کهی ره جمی شهیتانی کرد، توش نه وکاته بیکه، با نه بی بهتیکه ولیکه و هه رکه سی بۆ خوی. منیش دووباره پرسیاره کهم لیی دووباره کرده وه، فهرمووی: (جاران ئیمه کاتمان راده گرت و چاوه نواریمان ده کرد: کهی خور له ناوه پراستی ناسمان لای دهدا، ئیتر ده ستمان ده کرد به ره جمی شهیتان).

۸۱۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ رَمَى مِنْ بَطْنِ الْوَادِي، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ نَاسًا يَرْمُونَهَا مِنْ فَوْقِهَا؟ فَقَالَ: وَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ، هَذَا مَقَامُ الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (الحديث ۱۷۴۷- اطرافه فی: ۱۷۴۸، ۱۷۴۹، ۱۷۵۰) ۲۱۸:

جاری عه بدو لای کوری مه سهوود (رمزی خوی لای بن) له ناو شیوه که وه، له خواره وه بۆ سه ره وه، به ردی فرمدا بۆ کۆگا به رده کهی عه قه به، عه رزیان کرد: هه ندی کهس له لای سه رووی شیوه که وه به ردی بۆ فره ددهن؟ فهرمووی: (به تاقه خواکه، ئانی رکه که من ره جمی شهیتانم لییه وه کرد، جیگه ی پیغه مبه ر خۆیه تی، که سوورته ی به قه ره ی بۆ هاتۆته خواره وه، که نه و سوورته یه زۆربه ی یاساو ده ستوور ده کانی چه جو عه مره ی واتیادا، پیغه مبه ر خۆشی نا له میدا به ردی فرمدا بۆ نه م کۆگا به رده).

۸۱۲ مکرر- وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ أَتَاهُ إِلَى الْجَمْرَةِ الْكُبْرَى، جَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ، وَمِنْهُ عَنْ يَمِينِهِ، وَرَمَى بِسَبْعٍ، وَقَالَ: هَكَذَا رَمَى الَّذِي أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ. (الحديث ۱۷۴۸- اطرافه سَبَقَتْ فِي رَقْم: ۸۱۲ / ۱۷۴۷) ۲۱۹:

(۲۱۸) اخرجہ مسلم فی الحج، باب: رمي جمرة العقبة من بطن الوادي رقم ۱۲۹۶۰.

(۲۱۹) م / اخرجہ مسلم فی الحج، رقم: ۱۲۹۶.

عەبدوڕەحمانی کۆری یەزید (ڕەزای خۆی ن بێ) فەرمووی: عەبدوڵلای کۆری مەسعوود (ڕەزای خۆی ن بێ) چوو بۆ ڕەجمی شەیتان، ڕۆشت هەتا تەشریفی گەیشتە کۆگا بەردە گەورەکە، کە لەزاراوی یاسانامەی پێرۆزی خوادا ناودارە بە جەمرە تولکوبرا، ئیتر لەوێدا ڕاوەستاو خانووی بەیتی خستەلای شانی ڕاستی و مینای خستەلای شانی چەپی و ڕووی کردە میلەکەو حەوت بەردی بۆ فەرپەدا، ئەوجا فەرمووی: پێغەمبەری خودا، کە سوورەتی بەقەرە ی بۆ هاتوووە لەسەر ئەم شیوەیە ڕەجمی ئەم کۆگا بەردە ی کرد. (اج/۲/۲۱۰ف-۱).

۸۱۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ كَانَ يَرْمِي الْجَمْرَةَ الدُّنْيَا بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، يُكَبِّرُ عَلَىٰ إِثْرِكُلِّ حَصَاةٍ، ثُمَّ يَتَقَدَّمُ حَتَّىٰ يُسَهِّلَ فَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ فَيَقُومُ طَوِيلًا، وَيَدْعُوا وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ، ثُمَّ يَرْمِي الْوُسْطَىٰ ثُمَّ يَأْخُذُ ذَاتَ الشِّمَالِ فَيُسَهِّلُ، وَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، فَيَقُومُ طَوِيلًا وَيَدْعُوا وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ وَيَقُومُ طَوِيلًا، ثُمَّ يَرْمِي جَمْرَةَ ذَاتِ الْعَقْلَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِي وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا، ثُمَّ يَنْصَرِفُ، فَيَقُولُ: هَكَذَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهَا. (الحديث ۱۷۵۱ - طرفاه فی: ۱۷۵۲، ۱۷۵۳) ۲۲۰:

سالی کۆری عەبدوڵلای (ڕەزای خۆی ن بێ) فەرمووی: باوکم فەرمووی: پێغەمبەر -خوودی خۆی لەسەر بێ- کە ڕەجمی شەیتانی دەکرد، لەپێرۆزی دووهمی جەژندا، لەسەر ئەم شیوەیە دەیکرد: یەکەم جار حەوت بەردی فەرپەدا بۆ کۆگا بەردەکە ی ئەو لای مزگەوتەکە ی میناوە، کەوا ڕێکەوتوووە لەهەموو کۆگاکانی تر لە میناوە نزیکترەو لەمەککەووە دوورترە، لەپاش هەڵدانێ هەموو بەردێ ئەللاھو ئەکبری دەکرد دەیفەرموو:

(الله أكبر، الله أكبر، لا إله إلا الله، والله أكبر، الله أكبر والله الحمد) ئینجا دهچووه پېشه‌وه هه‌تا ده‌گه‌یشته دهمش‌تایی، له‌وئ به‌رمو ږو‌و‌گه ږاده‌و‌وستاو، هه‌ردوو دهمستی له‌کاتی پاران‌ه‌وو نزا‌کردندا به‌رز‌وه ده‌کرد، وه به‌پېوه له‌ویدا زو‌ر ده‌پا‌ر‌ایه‌وه، ئنجا دم‌ږ‌و‌یشت بۆ کۆ‌گا به‌رده‌که‌ی دو‌وم، واته: بۆ کۆ‌گا به‌ردی ناو‌م‌ږ‌است (الجمرة الوسطی) وه جه‌وت به‌ردی تری ف‌ږه ده‌دا بۆ ئه‌و میله‌یش، وه‌له‌پاش تی‌گرتنی هه‌موو به‌ردئ ئه‌للا‌هو ئه‌که‌به‌ری له‌سه‌ر شی‌وه‌ی پې‌شوو ده‌کرد، ئنجا به‌لای جه‌پا له‌لای شی‌وه‌که‌وه داد‌م‌پ‌ری، هه‌تا ده‌گه‌یشته ناو دهمش‌تایی و له‌وئ ما‌وه‌یه‌کی دو‌ور‌ود‌ریژ به‌پېوه ږا‌وه‌ستاو هه‌ردوو دهمستی به‌رز‌وه ده‌کردو زو‌ر زو‌ر ن‌زای ده‌کردو ده‌پا‌ر‌ایه‌وه، ئه‌نجا دم‌ږ‌و‌یشت بۆ کۆ‌گا به‌رده‌که‌ی کن عه‌قه‌له، له‌ناو شی‌وه‌که‌وه، له‌خوار‌وه بۆ سه‌ره‌وه، جه‌وت به‌ردی ف‌ږه‌ده‌دا بۆ ئه‌م میله‌ش، له‌وه‌پاش تی‌گرتنی هه‌ر به‌ردئ له‌سه‌ر شی‌وه‌ی پې‌شوو ئه‌للا‌هو ئه‌که‌به‌ری ده‌کرد، ئیتر ده‌گه‌پ‌ایه‌وو له‌وئ نه‌ده‌وستا). (تاج/٢/ ٢٢٤ ز/ ١١٤ - ب/د).

ږوون‌کردنه‌وه:

که ده‌چینه‌وه سه‌ر سه‌حیحی بو‌خاری له‌م شو‌ینه‌دا ده‌بینین، پې‌شه‌وا بو‌خاری له‌م شو‌ینه‌دا به‌رودوا ئه‌م فه‌رمو‌وده‌یه‌ی کردووه به‌ه‌لگه بۆ سئ باب‌ه‌ت، وه به‌ سئ له‌ف‌ز (بیژه‌)ی که‌مئ جیا‌جیا وه به‌ سئ ږشته‌ی جیا‌جیا، که ژما‌ره/١٧٥١و١٧٥٢و١٧٥٢ ین له‌فه‌ت‌حول‌باری له‌م شو‌ینه‌دا، گ‌ی‌ږا‌ویه‌تیه‌وه. به‌نده له‌کاتی و‌مر‌گ‌ی‌ږانی فه‌رمو‌وده‌کاندا سو‌ود له‌م لایه‌نه، و‌مر‌ده‌گرم، له‌گه‌ل گ‌ی‌ږانه‌وه‌کانی تاج الا‌صول دا، وه‌ترجه‌مه کور‌دی‌یه‌که له‌ ژما‌ره/١٧٥٢وه ن‌زی‌ک‌تره.

ئهم گ‌ی‌ږانه‌وه‌ی ئی‌ره ده‌فه‌رموئ: ئی‌بن‌وع‌ومه‌ر -رم‌زای خوا‌بان لئ ب‌س- خو‌ی

وایده کرد، وه له کو تاییدا، که له ره جم کردنی ههرسی کۆگاگان ده بیته وه دمفه رموی: (به چاوی خۆم پیغه مبهرم دی ئاوا له سه ر ئهم شیوهیه ره جمی ئهم سی میله ی ئه نجامدا).

۸۱۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ إِلَّا أَنَّهُ خُفِفَ عَنِ الْحَائِضِ. (الحديث ۱۷۵۵) (تاج/۲/۴۸ ز-۱۲۱) ۲۲۱.

ئیبینوعه بباس (رهزای خوای ئی بن) فه رمووی: فه رمان کراوه به حاجیان که ناخر شت ده یکه ن ته وافی مالاوایی خانه ی خودایی، که ناوداره به ته وافی وه داع، به لام بو ئافه رته ی بیئویژ چاوپۆشی له م ته وافه کراوه، هه روایش بو زه یستانیش چاوپۆشی له م ته وافه کراوه).

۸۱۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الظُّهْرَ وَلَعَصَرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ، ثُمَّ رَقَدَ رَقْدَةً بِالْمَحْصَبِ، ثُمَّ رَكَبَ إِلَى الْبَيْتِ فَطَافَ بِهِ. (الحديث ۱۷۵۶ - طرافه فی: ۱۷۶۴) (تاج/۲/۲۲۶) ۲۲۲.

ئه نه سی کوپی مالیک (رهزای خوای ئی بن) فه رمووی: پیغه مبهه ر - هه روودی خوای له سه ر بیئویژ نیومرپوو عه صرو شیوان و خه وتنانی کرد، ئه وجا له موحه صه ب که باناییه که وا له نیوانی مه که وه مینادا، سه ر خه ویکی شکاند، ئه وجا سواریبوو رویشت بو به یته، له وی ته وافی مالاوایی کرد).

۸۱۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رُخِّصَ لِلْحَائِضِ أَنْ تَنْفَرَ إِذَا

(۲۲۱) أخرجه مسلم في الحج، باب: وجوب طواف الوداع وسقوطه رقم: ۱۳۲۸.

(۲۲۲) والحديث من أفراد (عيني/ ۱۰/ ۲۹۵ - المترجم).

أَفَاضَتْ (الحديث ١٧٦٠) قَالَ: وَسَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: إِنَّهَا لَا تَنْفِرُ، ثُمَّ سَمِعْتُهُ يَقُولُ بَعْدُ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - رَخَّصَ لَهُنَّ. (الحديث ١٧٦١) ٢٢٣:

تاووس له ئیبنوعه باسه وه (رمزی خوی ن بی) فهرمووی: ریگهی ئافرهتی بینویژ دراوه: که بگه پیته وه بۆ ولاتی خۆی و ته وافی مالاوایی نهکا، نه گهر له وه پیتش به پاکی ته وافی ئیفازه کردبوو، ته وافی ئیفازه فه رزه.

تاووس په حمه تی خودای ئی بی- فهرمووی: وه له ئیبنوعومهرم بیست، له سه ره تاوه ئاوا فه توای ددها، دهیغه رموو: ژنی بینویژ نابێ بگه پیته وه بۆ ولاتی خۆی، ده بی چاوه پروان بکا، له مه ککه، هه تا له بینویژی پاک ده بیته وه، نه وسا به پاکی ته وافی مالاوایی نه نجام بدا نه و جا بگه پیته وه. به لام له وه پاش له م فه رمایشته ی خۆی په شیمان بووه وه به گوپی خۆم لییم بیست دهیغه رموو: (پیغه مبه ر- دروودی خوی له سه ر بی- ریگهی به م جوړه ژنانه داوه که بگه پینه وه بۆ ولاتی خۆیان با ته وافی وه داعیشان نه کردبێ).

٨١٧- عن ابن عباس رضي الله عنه قَالَ: لَيْسَ التَّخَصُّيبُ بِشَيْءٍ إِلَّا مَا هُوَ مَنَزَلُ نَزَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (الحديث ١٧٦٦) ٢٢٤:

ئیبنو عه بباس (رمزی خوی ن بی) بۆ مه سه له ی دابه زین له موحه صصه ب، کاتی حاجی له مینا په دهکا به ره وه مه ککه، بۆ ته وافی مالاوایی فه رمووی نه و وچان گرتن و سه رخه وشکاندنه له موحه صصه ب، له یاساو ریساکانی هه ج نییه، به لکوو نه وه کاتی خۆی هه واری بوو، پیغه مبه ر- دروودی خوی له سه ر بی له وئ دابه زی و، وچانی گرت و سه رخه وپکی شکاند، چونکه نه وه ببوو به هو ی نه وه که دهرچونیان بۆ مه دینه ئاسانه بکات).

(٢٢٣) لاحظ خاتمة كتاب الحج في الفتح الباري، يشعر بانه من المتفق عليه. المترجم.

(٢٢٤) أخرجه مسلم في الحج، باب: استحباب النزول بالمحصب يوم النفر، رقم ١٣١٢.

۸۱۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا أَقْبَلَ بَاتَ بِذِي طُوًى،
 حَتَّى إِذَا أَصْبَحَ دَخَلَ، وَإِذَا نَفَرَ مَرَّ بِذِي طُوًى وَبَاتَ بِهَا حَتَّى يُصْبِحَ، وَكَانَ يَذْكُرُ
 أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ (الْحَدِيثُ ۱۷۶۹ فِي فَتْحِ الْبَارِي
 شَرْحَ صَحِيحِ الْبُخَارِي لِلْإِمَامِ ابْنِ حَجَرٍ الْعَسْقَلَانِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى) ۲۲۵.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پایانی

ماموستای عهسقه لانی رحمتی خودی کنی. دهفه رمووی: نامهی حج
 له سه رمتهایه وه، ههتا ئیره که نامهی عه مرهیه، سی سه دو دوازده فه رموده
 له خو گرتو وه، بن رشت (ته علیق) هکانیان په نجاو حهوت فه رمودن، نه وانی
 تریان که دو سه دو په نجاو پینج فه رمودن. گشتیان په یوه ست
 (موصول)ن، دوو بار موبو هکانیان - واته: نه وانه یان که له چهند شوینیکا، له
 سه رمتهای په راوه که وه، ههتا ئیره که کوتایی نامهی حه جه -
 دوو بار موبو هکانیان سه دو نه وه دو یه که فه رمودن، پوخته که یان: (۳۱۲-
 ۱۹۱=۱۲۱) سه دو بیستو یه که فه رمودن، پی شه و موسلیمیش - پر گوری
 پیروزی له نوور بی- هه موو فه رموده پالفته کانی گیرا وه ته وه، بیجکه له
 فه رمودانهی دواوه، که ناماژ میان بو ده که یان، نه وه دو یه که فه رمود میان له
 ته جریده که دا هه ن، له ژماره (۷۲۸) وه ههتا ژماره (۸۱۸) ناوا: ۸۱۸-۷۲۷=۹۱.
 نه وه فه رمودانهی که له نه فرادی بوخارین، واته: نیمای موسلیم -
 رحمتی خوی تی بن. نه یگیراونه ته وه نه مانه ن:

(۲۲۵) لاحظ خاتمة كتاب الحج، حيث أشار العسقلاني إلى أن هذا الحديث من المتفق
 عليه بين الشيخين، إذ لم يحكم فيه بافراد البخاري فيه عن مسلم - المترجم).

۱. فہرموودہ کی جابیر، زمارہ (۱۵۱۵)، لہفہ تحولباریدا، لہتہ جریدہ کدا نییہ.
۲. فہرموودہ کی ٹہنہس، زمارہ (۷۳۰ ت = ۱۵۱۷ ف).
۳. فہرموودہ کی عائشہ (رمزای خوی لہ بی) (لکن أفضل الجہاد حجّ مبرور) (۷۳۱ ت = ۱۵۲۰ ف).
۴. فہرموودہ کی ٹیبنو عہبباس (وتزوّدوا فإنّ خيرَ الزّادِ التقوی) (۱۵۲۳ ف) لہ تہ جریدہ کدا نییہ.
۵. فہرموودہ کی (حدّ لأهل نجدٍ قرناً ۱۵۲۲/ف) لہ تہ جریدہ کدا نییہ.
۶. فہرموودہ کی عومہر: (وَقُلْ: عُمْرَةٌ فِي حَجَّةٍ). (۷۳۱ ت = ۱۵۳۴).
۷. فہرموودہ کی ابن عباس (انطلق من المدينة بعدما ترجَل وادھن). (۷۴۳ ت = ۱۵۴۵ ف).
۸. وَحَدِيثُهُ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ مُتَعَةِ الْحَجِّ، تہ گہر مہبہست لہم فہرموودہ کیہ زمارہ (۷۵۵ ت = ۱۵۶۷ ف) بی، تہوا تہم فہرموودہ کیہش نیمامی موسلیم گپراویہ تیہوہ، بپروانہ پہراویزی زمارہ (۷۵۵ ت = ۱۵۶۷ ف).
۹. فہرموودہ کی تہبو سہ عیدی خودری: (ليحجّن البيتُ وَلَيَعْتَمِرُنَّ بَعْدَ خُرُوجِ يَاجُوجَ وَمَاجُوجَ) (۷۶۵ ت = ۱۵۹۳ ف).
۱۰. فہرموودہ کی ابن عباس (لہبارہی پروو خاندنی کابہوہ) (۷۶۶ ت = ۱۵۹۵ ف).
۱۱. فہرموودہ کی زمارہ (۷۶۹ ت = ۱۶۰۱ ف).
۱۲. فہرموودہ کی ٹیبنو عومہر لہبارہی دہستہینان و ماچکردنی حہ جہرول تہسوہدوہ (۷۷۵ ت = ۱۶۱۱ ف).
۱۳. فہرموودہ کی ٹیبنو عہبباس (۷۷۸ ت = ۱۶۲۰ ف).
۱۴. فہرموودہ کی عائشہ (تطوف حجرة من الرجال). (۱۶۱۸ ف) لہ تہ جریکہ کدا نییہ.

١٥. فهرموودهى زوهرى (لم يطف النبي إاصلى ركعتين). (ژمارهى نبيهه وا له پيش ژماره/١٦٢٣ لهفته دا.
١٦. نيينو عهباس (قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ فَطَافَ وَسَعَى = ١٦٢٥ ف) له (ت) نبيهه.
١٧. عائشه (كراهة الطواف بعد الصبح = ١٦٢٨ف) له (ت) نبيهه.
١٨. نيينو عهباس (في الشرب من سقاية العباس) (١٦٣٥ف = ٧٨٢ت).
١٩. ابن عمر (تعجيل الوقوف بعرفة). (٧٨٩ ت = ١٦٦٠ف).
٢٠. فهرموودهى (ليس البر بالإيضاع). (٧٩٢ت = ١٦٧١ف).
٢١. نيينو عهباس (تقديم الضعفة..). (١٦٧٨ف) له (ت) نبيهه.
٢٢. عومهر (إفاضة المشركين من مزدلفة). (٧٩٦ت = ١٦٨٤ف).
٢٣. فهرموودهى ميسومرو مهروان (في الهدى). (٧٩٩ت—١٦٩٤ف).
٢٤. نيينوعومهر (النحر فى المنحر). (٨٠٣ت = ١٧١٠ف).
٢٥. جابير (في السؤال عن الحلق قبل الذبح = ١٧٢١ف). لهته جريدهكه دا نبيهه.
٢٦. فهرموودهى نيينوعومهر (حَلَقَ فِي حَجَّتِهِ). (٨٠٧ت = ١٧٢٦ف).
٢٧. ههديسى نيينو عهباس (اخر الزيارة إلى الليل). بى ژمارهيه وا له پيش ژماره (١٧٣٢ف) دوه.
٢٨. فهرموودهى جابير (فى رمي جمرة العقبة ضحى وبعد ذلك بَعْدَ الزوال) تهعليقه، ژمارهى نبيهه وا له پيش ژماره/١٧٤٦ف. لهته جريدهكه دا نبيهه.
٢٩. فهرموودهى نيينو عومهر (٨١١ت = ١٧٤٦ف).
٣٠. فهرموودهى نيينوعومهر (كان يرمي الحَجْرَةَ الدنيا بسبع..). (٨١٣ت = ١٧٥١ف).

۳۱. فہرموودہی ثیبونوعومہر (فی نزول الغصب). (۱۷۶۷ف) لہ
تہجریدہکہدا نییہ.

۳۲. فہرموودہی ثیبونوعومہرباس (کَانَ ذُو الْجَازِ وَعِکَاطِ). لہ تہجریدہکہدا
نییہ لہفہتہج دا ژمارہکہی (۱۷۷۰ف).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۳۳- باسہکانی عہمرہ (أبواب العمرة)

۸۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَسَلَّمَ قَالَ: (الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ
إِلَّا الْجَنَّةُ). (الحديث: ۱۷۷۳) ۲۲۶:

ئەبو ھورەیرە (رەزای خەوی ئی بەس) فەرمووی: پێغەمبەر -درودی خەوی لەسەر بی-
دەفەرموی: (ئەم عەمرە ھەتا ئەو عەمرە بریتیی گوناھی نیوانی
ھەردووکیان دەکەوی، ھەجی قەبوولیش ھەر بەھەشتە پاداشی و بەس).
(تاج/ ۱۴۹/ ۲ ز/ ۷۸ + ریاض/ ۹۳۳/ ۳ ف/ ۵ ز/ ۲۳۳).

۸۲۰- عَنْ ابْنِ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الْعُمْرَةِ قَبْلَ الْحَجِّ؟ فَقَالَ:
لَا بَأْسَ وَقَالَ: اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ يَحُجَّ (الحديث: ۱۷۷۴) ۲۲۷:

لە ئیبنونوعومەر پرسیار کرا: ئایا لەپێش ھەج دا، کەسی لہ ژیانیدا

حەجی نەکردبێ، دروستە عەمرە بەتەنھا بکا؟ فەرمووی: (قەیدی نییە، چونکە پێغەمبەر خۆی خوای لەسەر بێ لەپێش ئەوەدا، کە حەج بکا، چەند عەمرەیهکی کرد، سائی عەمرەتولقەضاو عەمرەدی جەعرانە).

۸۲۱- عن مجاهدٍ رضي الله عنه قال: دخلتُ أنا وعُروَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ الْمَسْجِدَ، إِذَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، جَالِسٌ إِلَى حُجْرَةٍ عَائِشَةَ، وَإِذَا نَاسٌ يُصَلُّونَ فِي الْمَسْجِدِ صَلَاةَ الضُّحَى قَالَ: فَسَأَلْنَاهُ عَنْ صَلَاتِهِمْ، فَقَالَ: بَدْعَةٌ. ثُمَّ قَالَ لَهُ: كَمْ اعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: أَرْبَعًا: إِحْدَاهُنَّ فِي رَجَبٍ فَكَرِهْنَا أَنْ نَرُدَّ عَلَيْهِ (الحديث ۱۷۷۵ - طرفه فی: ۴۲۵۳) ۲۲۸:

موجاهید (رمزی خوای ن بێ) فەرمووی: من و عورووی کۆری زوبەیر چوین بۆ مزگەوت، کە چووینە ژورەو تەماشامان کرد ئیبنوعومەر دانیشتوو، پشتی داو بەھۆدەکی عائیشەى ھاوسەری پێغەمبەرەو، کە تەماشامان کرد واکۆمەلێ لەناو مزگەوتەکی پێغەمبەردا نوێژی چێشتەنگاو دەکەن. فەرمووی: لەبارەى ئەم نوێژکردنەى ئەم کۆمەلەو لەئیبنوعومەرمان پرسى: ئەمە حوکمی چییە؟ فەرمووی: بیدەتە، کارى تازە قەللايە، لەپاشان عوروە لە ئیبنو عومەرى پرسى: قوربان! پێغەمبەر خوای لەسەر بێ چەند عەمرەى کردوو؟

فەرمووی: چوار عەمرە، یەکیکیان لەرەجەبا بوو، ئیتر حەزمان نەکرد کە رەدد لەئیبنوعومەر بدەینەو. فەرمووی: گوێمان لەدەنگى سیواک کردنى عائیشە بوو، کە لەژوورەو لەھۆدەکی خۆیدا، کەدەرگاکی لەسەرماڵی مزگەوت بوو، بەسیواکی سیواکی دەرکرد، جا عورووی خوشکەزای عەرزی کرد: پووری:

ئەى دايكى ئيمانداران! خۇ گويت لىيە ئەبوعەبدورەحمان - واتە:
ئىبنوعومەر - چى دىمفەرموى ؟

عائيشە (رەزى خەلىق لى بى) فەرمووى: چى دىمفەرموى؛

فەرمووى: دىمفەرموى: (پىغەمبەر - دروودى خەلىق لەسەر بى - چوار عەمرەى
کردووه، عەمرەىەكيان لە مانگى رەجەبا بووه).

فەرمووى: رەحمەتى خودا لە باوكى عەبدورەحمان، چ زوو وا لە بىرى
چوو، خۇ پىغەمبەر - دروودى خەلىق لەسەر بى - چەند عەمرەى كىردى ئەوى لەگەل دا
بووه، بەلام پىغەمبەر - دروودى خەلىق لەسەر بى - ھەرگىز لە رەجەبدا عەمرەى
نەكردووه).

۸۲۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سُئِلَ: كَمْ اعْتَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: أَرْبَعًا: عُمْرَةُ الْحَيْيَةِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ حَيْثُ صَدَّ
الْمُشْرِكُونَ، وَعُمْرَةُ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ فِي ذِي الْقَعْدَةِ، حَيْثُ صَالَحَهُمْ، وَعُمْرَةُ
الْجُعْرَةِ، إِذْ قَسَمَ غَنِيمَةً - أَرَاهُ - خَتْنَيْنِ، قُلْتُ: كَمْ حَجَّ؟ قَالَ: وَاحِدَةً (الحديث
۱۷۷۸ - أطرافه في: ۱۷۷۹، ۱۷۸۰، ۳۰۶۶، ۴۱۴۸) + (تاج/۲/۲۴۲
ز/۱۱۸) ۲۲۹:

پرسىارگرا لەپىشەوا ئەنەسى كورى مالىك: پىغەمبەر - دروودى خەلىق لەسەر بى -
چەند عەمرەى كىردووه؟

فەرمووى: (چوار عەمرە: عەمرەكەى سالى رىكەوتنەكەى
خودەيبىيە، كە لەمانگى ناوجەژناندا بوو، كە ھاوبەشەيدا كەرەكان نەيان
هەشت كە تەواوى بكا، وه عەمرەكى سالى ئايىندە، كەئەویش ھەر
لەمانگى ناو جەژنان دابوو، كە لەسەر ئەو رىك كەوتبوون، كە

پیغهمبهر و یارانى ئەو سالاھ بگه‌رینه‌وه و له‌سالى ئایینده‌دا بێن بو
عه‌مه‌ره، وه‌عه‌مه‌ره‌كه‌ی جیعرانه، كه‌ له‌ سالى ئازادکردنى مه‌كه‌كه‌دا بوو، كه‌
له‌وكاته‌دا ئەم عه‌مه‌ره‌یه‌ی كرد، كه‌ غه‌زای حونه‌ین له‌سالى هه‌شتی
كو‌چیدا، له‌مانگی شه‌شه‌لآندا پروویدا، كه‌ له‌ پاش سه‌ركه‌وتن به‌سه‌ر
دوشمندا، پیغهمبهر دروودی خوای له‌سه‌ر بێ. تالانییه‌كه‌ی دابه‌شكرد به‌سه‌ر
جه‌نگاوه‌ره‌كاندا. عه‌رزیم كرد: ئەى له‌پاش فه‌رزبوونی هه‌ج له‌سه‌ر
مسو‌لمانان، پیغهمبهر دروودی خوای له‌سه‌ر بێ. چه‌ند هه‌جی كردووه؟

فه‌رمووی: (یه‌ك هه‌ج كه‌هه‌جى مالاوایی بوو، كه‌ له‌گه‌ل ئەم
هه‌جه‌یدا عه‌مه‌ره‌یه‌كیشی كرد، ئەوه‌بوو به‌ چوار عه‌مه‌ره‌).

۸۲۳- عَنْ الْبِرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَعْتَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذِي الْقَعْدَةِ قَبْلَ
أَنْ يَخْجُجَ مَرَّتَيْنِ. (الحديث ۱۷۸۱ - اطرافه فی: ۱۸۴۴، ۲۶۹۸، ۲۶۹۹،
۲۷۰۰، ۳۱۸۴، ۴۲۵۱) ۲۳۰:

به‌رائی كورپی عازیب (ره‌زای خوای ئی بێ) فه‌رمووی: پیغهمبهر دروودی خوای له‌سه‌ر بێ
له‌مانگی ناوجه‌ژنان (زیلقه‌عه‌ده) دا، له‌پیش ئەوه‌دا كه‌هه‌ج بكا، دوو
عومره‌ی كردووه‌.

۸۲۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ أَمَرَهُ أَنْ يُرْدِفَ عَائِشَةَ وَيَغْمِرَهَا مِنَ التَّعْنِيمِ. (الحديث ۱۷۸۴ - طرفه
فی: ۲۹۸۵) ۲۳۱:

عه‌بدوره‌همانی كورپی ئەبویه‌كری سه‌دیق (ره‌زای خوای ئی بێ) فه‌رمووی:
پیغهمبهر دروودی خوای له‌سه‌ر بێ. فه‌رمانی پێ كردم، كه‌ عائیشه‌ی خوشكم له‌ پاشكو‌ی

خوموه و سوار بکهم و بچم له تهنعیم ئیجرامی عه مره ی پی ببه ستم و عه مره یه کی پی ته و او بکهم، منیش و امکرد (تاج/۲ ۱۷۹ ز/ ۹۲ + تاج/۲ ۱۹۸ ز/ ۱۰۰ ف/ ۱ + برپوانه: ژماره/ ۷۴۹ که له پیشه وه له م بهرگه دا راپورد).

۸۲۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ سُرَاقَةَ بْنَ مَالِكٍ بْنِ جُعْشَمٍ لَقِيَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِالْعَقْبَةِ وَهُوَ يَرْمِيهَا، فَقَالَ: أَلَكُمُ هَذِهِ خَاصَّةٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: (لَا، بَلْ لِلْأُبدِ). (۱۷۸۵) ۲۳۲:

جابیری کوری عه بدو لالا (رمزی خوی ئی) فه رمووی: سوراقه ی کوری مالیکی کوری جو عشوم، له حه جی مالا واییدا، له عه قه به گه یشت به پیغه مبه ر خوای لسمه ر بن خوای لسمه ر بن خوای لسمه ر بن پیغه مبه ر خوای لسمه ر بن خوای لسمه ر بن خوای لسمه ر بن خه ریکی ره جمی شه ی تانه کی عه قه به بوو، سوراقه عه رزی کرد: نه ی پیغه مبه ری خودا! نه مه ی که عه مره له مانگه کانی حه ج دا دروسته، یا نه وه ی که عه مره و حه ج تی که ل بکرین و له سه ر شیوه ی قیران بکرین، هه ر بو تو وایه به تایبه تی، یا بو هه موو مسولمانان وایه هه تا هه تایه؟

فه رمووی خوای لسمه ر بن: (نه، هه ر بو من به تایبه تی وانیه، به لکوو بو هه موو نه ته وه ی ئیسلام وایه هه تا هه تایه).

۸۲۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُوَافِينَ لِهَيْلِ ذِي الْحِجَّةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُهْلَ بِعُمْرَةٍ فَلْيُهْلَ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُهْلَ بِحِجَّةٍ فَلْيُهْلَ، وَلَوْ لَا أَنِي أَهْدَيْتُ لَا هَلَلْتُ بِعُمْرَةٍ). فَمِنْهُمْ مَنْ أَهْلَ بِعُمْرَةٍ، وَمِنْهُمْ مَنْ أَهْلَ بِحِجَّةٍ، وَكُنْتُ مِمَّنْ أَهْلَ بِعُمْرَةٍ، فَحِضْتُ قَبْلَ أَنْ أَدْخُلَ مَكَّةَ، فَأَذْرَكَنِي يَوْمَ عَرَفَةَ أَنَا حَائِضٌ، فَشَكَّوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: (دَعِيَ عُمْرَتُكَ، وَانْقَضِيَ رَأْسُكَ وَامْتَشِطِي،

وَأَهْلِي بِالْحَجِّ). فَفَعَلْتُ، فَلَمَّا كَانَتْ لَيْلَةُ الْحِصْبَةِ، أَرْسَلَ مَعِيَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ إِلَى التَّنْعِيمِ، فَأَرْدَفَهَا فَأَهَلَّتْ بِعُمْرَةٍ مَكَانَ عُمْرَتِهَا، فَقَضَى اللَّهُ حَجَّهَا وَعُمْرَتَهَا، وَلَمْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ هَدًى وَلَا صَدَقَةً وَلَا صَوْمٌ. (الحديث ۱۷۸۶) ۲۳۳:

عائشه (رمزی خوی ن بی) هاوسه ری پیغه مبه ر - درودی خوی لسمه بی - فهرمووی: له حه جی مالآ واییدا، له گه ل پیغه مبه ردا، له مه دینه درچووین بو مه ککه بو حه ج، مانگی ناوجه ژنان (ذولقعدة) پینج شهوی مابوو، له ری مانگی نویی قوربانمان لی هه لئات، له رۆژی چواری نویمیندا هه لپزاینه ناو مه ککه وه، پیغه مبه ر - درودی خوی لسمه بی - فهرمووی: (هه رکه سی حه زده کا بانجرامی عه مره ببه ستی، وه هه رکه سی دهیه وی با ئیجرامی حه ج ببه ستی، وه من خۆم له به رئه وه نه بی که ئاژه لی دیاریخانه ی خودام له گه ل خۆم هیناوه، دنا منیش ئیجرامی عه مره م دبه ست).

جا حه جکاران هه یانبوو ئیجرامیان به عه مره به ست، وه هه یانبوو ئیجرامیان به حه ج به ست، عائشه فهرمووی: من خۆم یه کیك بووم له وانیه که ئیجرامیان به عه مره به ستبوو، به لام پيش ئه وه ی که بچمه ناو مه ککه وه عه مره که م له وی ته واو بکه م، که وتمه سه ر بپنویژی، رۆژی عارفه من بپنویژ بووم، کاتی سکاالی ئه م حاله م بو پیغه مبه ر کرد، فهرمووی: (واز له عه مره که ت به یینه و قزه که ت هه لومشینمه وه شانیه بکه و ئیجرامی حه ج ببه سته). منیش ناوام کرد، جا کاتی حه جمان ته واو کرد، شهوی حه صبه (ب: ژ/ ۷۴۹) گوتم: ئه ی پیغه مبه ری خودا! ئه م خه لکه هه موو حه ج و عه مره یان کردوو، ته نیا من نه بی، که هه ر حه جم بو کراوه؟ جا پیغه مبه ر - درودی خوی لسمه بی - فهرمووی به ئه وره حمانی برام،

ئەویش لەپاشکۆی و شترەکی خۆیدا. بردمی هەتا چووینە تەنعیم، جالەوئ ئیجرامی عەمرەم دابەست، لەباتی ئەو عەمرەیهی کە خەلکە کە کردبوویان، ئاوا خودا حەج و عەمرە لە چارە عائیشە نووسی، وەبەهۆی ئەووە کە عەمرەکی تیگەل بە حەج کردو، هەروا بەهۆی ئەووە کە عەمرەیهکی سەربەخۆی لە تەنعیمەوە دامەزراند نە ئازەلی دیاریکەوتە سەر، نەخێرو نەپۆژوو). (تاج/۲/ ۱۷۹ ز/ ۹۲ ف/ ۱ + تاج/۲/ ۱۹۸ ز/ ۱۰۰ ف/ ۱ + ز/ ۱۵۶۰/۷۴۹ لەپێشەو رابووورد).

۸۲۶ مکرر - وَعَنْهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: يَارَسُولَ اللَّهِ، يَصْدُرُ النَّاسُ بِنُسْكَيْنٍ وَأَصْدُرُ بِنُسْكَ؟ فَقِيلَ لَهَا: (انتظري، فإذا طَهَرْتَ فَاخْرُجِي إِلَى التَّعْنِيمِ فَأَهْلِي، ثُمَّ اثْنَيْنَا بِمَكَانٍ كَذَا وَلَكِنَّهَا عَلَى قَدَرٍ تَفَقَّتِكَ أَوْ نَصَبِكَ). (الحديث ۱۷۸۷) ۲۳۴:

دیسان عائیشە (رعزای خوی لێ) فەرمووی: ئەو پێغەمبەری خودا! هەموو حەج کارەکان حەج و عەمرە لەگەڵ خۆیان دەبنەووە بۆخۆیان، کە حەج و عەمرە دوو پەرستشی جیا جیا، بەس من بەیەک عیبادەتەو دەگەرێمەووە کە حەجە؟

پێغەمبەر (خوای لەسەر) پێی فەرمووم: (چاوەروان بکە هەتا لە بێنویژی پاک دەبیتەو، ئەوجا برۆ بۆ تەنعیم، لەوێوە ئیجرامی عەمرە دابەستەو کە تەواوت کرد، بێرەووە بۆلامان بۆ فیسارە شوین. بەلام ئەوەش بزانە، کە خێروفەری عەمرە کەت بەپی خەرجی یە کەت و ماندوو بوونە کەتە لەم عەمرەیدا). (بڕ: ز/ ۱۵۶۰/۷۴۹).

۸۲۷ - عَنْ أَسْمَاءِ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَلْهَا كَأَنَّ كَلَّمَا مَرَّتْ

بِالْحُجُّونَ تَقُولُ: صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ، لَقَدْ نَزَّلْنَا مَعَهُ هَاهُنَا وَنَحْنُ يَوْمَئِذٍ خِفَافٌ، قَلِيلٌ ظَهَرْنَا، قَلِيلَةٌ أَزْوَائُنَا، فَاعْتَمَرْتُ أَنَا وَأَخْتِي عَائِشَةُ وَالزَّبِيرُ وَقُلَانٌ، فَلَمَّا مَسَحْنَا الْبَيْتَ أَحْلَلْنَا، ثُمَّ أَهْلَلْنَا مِنَ الْعَشِيِّ بِالْحَجِّ. (الحديث ۱۷۹۶) ۲۳۵:

نہ سمای کچی نہ بوبہ کری صہدیق (رمزی خوی لہ بین) ہہ موو جاری، کہہ
دہ گہ یشتہ حہ جوون، کہ ناوی کیویکی ناسراوہ وا لہ مہ ککہ، دہ یفہ رموو:
(صَلَّ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ = دروودی خودا لہ سہر مو حہ مہد، ئا لہ م شوینہ دا
لہ خزمہ تیدا، دابہ زین و وچانمان گرت، نہو پوژگارہ بارمان سووک بوو،
شمہ کی کہ ممان پی بوو، ولاخی سواریشمان کہم بو، نان و ناوو
تویشوویہ کی سووکہ لہ مان پی بوو، من و عائیشہ ی خوشکم و زوبہیری
ہاوسہرم و فیسارو نہو فیسار، پاش نہوہ حہ جہ کہ مان پووچ کردہوہ
لہ بہر نہوہ ناژدلی دیاریمان پی نہبوو، عہمرہ مان نہنجامدا، جاکاتی لہو
عہمرہ یہدا، تہوافی بہیتمان کردو سہعی نیوانی صہفاو مہرودہ مان
تہواو کردو سہرمان کورت کردہوہ ئیتر لہ ئیجراما نہ ماین و بووینہوہ
بہ بی ئیجرام، جا لہ پاشا، پوژی تہروییہ کہ ہہشتی مانگی قوربانہ، تاقی
ئیوارئی، ئیجرامی حہ جمان دابہ ست).

۸۲۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا قَفَلَ مِنْ غَزْوٍ أَوْ حَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ يَكْبُرُ عَلَى كُلِّ شَرْفٍ مِنَ الْأَرْضِ ثَلَاثَ تَكْبِيرَاتٍ، ثُمَّ يَقُولُ: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى شَيْءٍ قَدِيرٌ آيُّونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ سَاحِدُونَ لِرَبَّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ إِلَهُ وَعَدُهُ، وَكَفَرَ عَبْدُهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَخَدَعَهُ). (الحديث ۱۷۹۷ - أطرفه في: ۲۹۹۵، ۳۰۸۴، ۴۱۱۶، ۶۳۸۵) ۲۳۶.

عہد و نلای کوری عومەر (رمزای خواہان تی بن) فہرمووی: پیغہمبہر دروودی خوی لہسہر
 بی کاتی لہغہزا، یا لہ حہج، یا لہ عہمرہ، دہگہراپہوہ، لہرئی لہسہر ہہموو
 بہرزاییہک و قوتکہ و قوقزایی و تہبؤلکھیئ کہ سہردہکہوتہ سہری،
 بہدہنگیکی بیسراو، لہپیشا سئ جار ئہللأھو ئہکبہری دہکرد، ئہوجا
 دہیفہرموو: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى
 كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ آيُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ سَاجِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدُهُ
 وَنَصَرَ عَبْدُهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ). (ریاض/۷۹۶/۳ ف/۳) + (تاج/۲۲۰/۹ ف/۴
 ز/۷۳).

۸۲۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ مَكَّةَ، اسْتَقْبَلَتْهُ أُعَيْلِمَةُ بِنْتُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَحَمَلَتْ وَاحِدًا بَيْنَ يَدَيْهِ وَآخَرَ
 خَلْفَهُ (الحديث ۱۷۹۸ - طرفا فی: ۵۹۶۵، ۵۹۶۶) ۲۳۷.

عہد و نلای کوری عہباس (رمزای خوی تی بن) فہرمووی: ئہوکاتہی کہ
 پیغہمبہر دروودی خوی لہسہر بی: تہشریفی ہات، لہسائی ئازادکردنی مہککہدا، ہات
 بو مہککہ، کوئمہئی منالانی نہوہی عہد و لوتہلیبی باپیرہی، چوون
 بہپیریہوہ، ئہویش دوانی لییان ہہلگرت، یہکیکیانی لہبہردہمیہوہ
 ہہلگرت و ئہوی تریشیانی لہپاشکویہوہ).

۸۳۰- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 لَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلًا، كَانَ لَا يَدْخُلُ إِلَّا غُدُوَّةً أَوْ عَشِيَّةً (الحديث ۱۸۰۰) ۲۳۸.

ئہنہس (رمزای خوی تی بن) فہرمووی: دہستووری پیغہمبہر دروودی خوی لہسہر بی: وا
 بوو، کہ لہ سہفہر دہگہراپہوہ، بہشہو لہناکاودا نہیدہدا بہسہر مالو

منالیدا، به لککوو یاسهر له به یانی، یاسهر له نیواری دمهاته وه (ریاض/۳/۸۰۲ ف/۱ ز/۱۷۶).

۸۳۱- عن جابر رضي الله عنه قال: نهى النبي صلى الله عليه وسلم أن يطرق أهله ليلاً (الحديث ۱۸۰۱) ۲۳۹:

جابر (رمزي خوى ئېي) فهرموى: پيځه مېهر - دروودی خوى لسمېر بې - ريگه ی نه وه ی نه ددها که پياو به شهو له ناکاوا خوى بکا به مالا، مه به ستي نه وېج که ژنه که ی تاقي بکاته وه نایا ناپاکي دهکا یا نا، یا له هه لوه سهرسمی خیزانی خوى بگهړئ). (ریاض الصالحین /۳/۸۰۲ ف/۱).

۸۳۲- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ، فَأَبْصَرَ دَرَجاتِ الْمَدِينَةِ أَوْضَعَ نَاقَتَهُ، وَإِنْ كَانَتْ دَابَّةً حَرَكَهَا. وَزَادَ فِي رِوَايَةٍ: مِنْ حُبِّهَا. (الحديث: ۱۸۰۲) طرفه في: ۱۸۸۱ ۲۴۰:

نه نه س (رمزي خوى ئېي) فهرموى: جاران پيځه مېهر - دروودی خوى لسمېر بې - که له سه فه ر دمهاته وه، که چاوی به قات قاته کانی (واته: پله کانی) ريگه که ی مه دینه ده که وت، له خو شه ويستی مه دینه و شتر ی خیرا ئی ده خوړئ، نه گهر به سوار یی ولاخی تریش بوایه، ولاخه که ی تیژ لئ دمه خوړی، نه وه نده ی مه دینه خو ش ده ویست). (تاج /۲/۲۸۸ - ز - ۱۴۲).

۸۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ، يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَتَرَمَهُ، فَإِذَا قَضَى نَهْمَتَهُ فَلْيُعِجِلْ إِلَى أَهْلِهِ). (الحديث ۱۸۰۴ - طرفاه في: ۳۰۰۱، ۵۴۲۹) ۲۴۱:

نه بوهوره میره (رمزي خوى ئېي) له خو شه ويسته وه - دروودی خوى لسمېر بې - دمه رمووی:

(۲۳۹) أخرجه مسلم في الإمامة، باب: كراهة الطروق وهو الدخول ليلاً.. رقم: ۷۱۵.

(۲۴۰) والحديث انفرد به البخاري (عيني/۱۰/۱۳۵) - المترجم).

(۲۴۱) أخرجه مسلم في الإمامة، باب: السفر قطعة من العذاب.. رقم ۱۹۲۷.

(سەفەر پارچەیی سزاو مەینەتەو، کۆلی ئەرک و ئازارە، ئەوەتا نان و ئاوو خەوو خۆراکتان لی هەراسان دەکا، دەی کەواتە، هەرکاتی کە مەبەستی سەفەرکەتان هاتە دیی، ئیتەر بی درەنگ بگەرێنەووە بۆلای کەس و کارتەن). (ریاض/۳/۸۰۱ ز-۱۷۵- ش. بەشی کوردی).

پایانی

مامۆستای عەسقلان پەیمانی خودی لێی دەفەرموی: (باسەکانی عەمرەو باسەکانی دەستوورەکانی گەڕانەووە لە سەفەر، کەوا لەپاش ئەم باسانە ی عەمرەو، چل فەرموودە بەرزەووە بوی لەخۆی گرتووە، چواریان بی رشتەن، ئەوانە ی تریان پەیوەستن، بیستو یەکیان دووبارەن، موسلیمیش پەیمانی خودی لێی- هەموویانی گێراوەتەووە، جگە لەم فەرموودانە:

۱. (۱۷۷۴ف) لە (ت) دا نییە.
  ۲. (أعتمار النبی قبل الحج - حدیث البراء فیہ) (۸۲۳ت = ۱۷۸۱ف).
  ۳. فەرموودە ی عائیشە: (العمرة علی قدر النصب). (۱۷۸۷ف = ۸۲۶ م ت)
  ۴. (۸۲۹ت = ۱۷۹۸ف) حدیث ابن عباس فی إزداف اثنین.
- هەروا مامۆستای عەسقلان دەفەرموی: پێنج بیسراوی مەوقوو فیشی وا تیا دا، سیانیان پەیوەستن، لەزیمنی حەدیسه کە ی بەرپادان. لەتەجریدە کە دا (۱۵) یان هەیه ئاوا: (۸۳۳ - ۸۱۸ = ۱۵).

تێبینی:

۱. باسی حەج و عەمرە بە دوورو درێژی وا لە بەرگی دوووەمی تاج الاصول دا، وەرگیراوە کوردییە کە ی، لە لاپەرە / ۱۴۹ وە هەتا لاپەرە / ۲۹۵.
- واتە: لە زنجیرە ی حەفتا و هەشتەووە، هەتا زنجیرە ی / ۱۴۴.

۲. باسی حەج و عەمرە لە (ریاض الصالحین) دا، وەرگیراوە کوردییەکی،
وا لە بەرگی ۳/ م ۹۳۱/ ز ۲۳۳.
۳. لە فێقهی ئاسان دا، وەرگیراوە کوردییەکی، وا لە بەرگی یەکم دا،
لاپەرە ۳۵۱/ هەتا لاپەرە ۴۲۸. واتە: لە زنجیرە ۱۵۷/ هەتا زنجیرە ۱۸۴.
بەپشتی خودا مۆتالاکردنی ئەم شوێنانەش بۆ کەسی خۆی بێ بەهرە نابێ.

وەرگیر

نوری فارس حەمەخان

سلیمانی / مامۆستایان

۲۰۰۲/۱۰/۲۵

پیوستی سہ ریاسہ کان

لا پھرہ

بابہ ت

- ۲ باسی گہ ورمی نوپز له مزگہ وتی مہ ککھو مہ دینہ دا
- ۳ باسی مزگہ وتی قویاء
- ۵ باسی گہ ورمی نیوانی گۆزی پیرۆزی پیغہ مہرو مینبرہ کھی
- ۱۲ ۲۷- باسہ کانی کارکردن له ناو نوپزدا
- ۱۲ باسی نہوہی کہ له ناو نوپزدا نہیی ئی دہکری
- ۱۴ باسی تہخت کردنی چہوو شتی وا له جیگہی کورنوش دا
- ۱۶ باسی: نہگہر ولاخہ کھی له ناو نوپزہ کھیدا خوی رادہ پسکان چی بکا؟
- ۱۹ له ناو نوپزدا وہلامی سلاو نادریتہ وہ
- ۲۰ نہیی کراوہ له دہست گرتن بہ کہلہ کھوہ له ناو نوپزدا
- ۲۱ ۲۸- باسہ کانی ہہلہی ناو نوپز (أَبْوَابُ السَّهْوِ)
- ۲۱ باسی نہوہ: نہگہر نوپز خوین بہہلہ پینچ رکاتی کرد
- ۲۱ نہگہر نوپز خوین قسہی له گہلدا کراو گوئی له قسہ گرتو بہدہست نامازہی کرد: کہ نوپز دہکھم، نوپزہ کھی پووج نابیتہ وہ ۱
- ۲۴ ۲۹- نامہی تہرم
- ۲۴ باسی نہو کہسہی له سہرمہرگدا دوا وشہی ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ بی
- ۲۵ فہرمان کراوہ بہشوین کہوتنی تہرمی مردوو
- ۲۶ چوونہ زوورہوہ بؤ لای مردوو له پاش کفن کردنی
- ۳۰ دروستہ لہسہر شیومہ کی پہوا مردنی مردوو رابگہ پہنری
- ۲۲ نوپزی مردوو لہسہر مردووی نادیار دروستہ
- ۲۲ پاداشتی منال مردن
- ۲۳ شۆردنی مردوو دہست نوپزگرتن بؤی بہ ناوو بہمؤرد
- ۲۴ بہرگی سپی بؤ کفن باشہ، باسی کفن
- ۴۶ کفن نامادہ کردن بؤ کاتی مردن دروستہ

- ۴۷ جوونی ژنان له گهل تهرما بؤ گؤرستان
- ۴۸ ماتهم دانانی ژن له سئ رۆژ بؤ غهیری میردی
- ۵۰ دینی و سهردانی گۆرو گؤرستان
- ۵۱ گریان بؤ مردوو، پهواو ناردهواي
- ۵۸ باسی راسپیړی و بهزمی هاتنهوه بهمردوودا
- ۶۰ شین و شهپۆرو رووممت و قز رنینهوهو دانیشتن بهغه مباری
- ۶۷ ههستان له بهر تهرم و شتی تری وهها
- ۷۰ ئهو شوینانهی که نوێژیان تیا باش نییه
- ۷۱ نوێژ خوین له کوئی تهرمهوه دهووستی
- ۷۲ مردوو له ناو گۆردا شت دهبیستی و گفتوگو دهکا
- ۷۵ نوێژ له سهر تهرمی شههید
- ۷۸ داواي نیمان هینان له منال دهکړئ
- ۸۲ داواي باومر هینان له بی بروا لهکاتی سهره مهرگا
- ۸۶ باسی خویندنهوهی نامۆزگاری له سهر گۆرو دانیشتن لهدهوری نامۆزگار
- ۸۸ باسی خو کوشتن
- ۹۰ باسی بهچاکه ناو هینانی مردوو
- ۹۲ سزای ناو گۆر
- ۹۶ پهناگرتن بهخودا له سزای گۆر
- ۹۷ مردوو لهگۆر، بهیانیان و ئیواران چیگهی خوئی پیشان دهرئ
- ۹۸ منالی بیروایان، که بهمندالی دهرن چیگهیان کوپیه؟
- ۹۸ ئهوهی که لهبارهی مندالی ناموسولمانهکانهوه لهئاییندا پروون کراوتمهوه
- ۱۰۳ مردنی کوتوپری
- ۱۰۴ باسی گۆری پیغه مبهرو نهبو بهکرو عومهر
- ۱۱۲ ۳۰- نامه ی زهکات
- ۱۱۲ باسی پیویستی زهکات
- ۱۱۶ تاوانی زهکات نه دهر
- ۱۲۲ ئهو ماله ی زهکاته که ی بدرئ بهر ئهو (کنز)ه ناکه وئ که هه پشه ی سهخت

- له‌خاومنه‌که‌ی کراوه
 ۱۲۳ خَیْر کردن له‌که‌سابه‌تی پاك
 ۱۲۴ تا زوو خَیْر بکړئ درمنگه
 ۱۲۸ خَیْر که‌میشی ههر زوره
 ۱۲۹ کام خَیْره زور خَیْره
 ۱۳۱ خَیْر به‌ده‌وله‌مه‌ندو دزو داوین پیس
 ۱۳۲ خَیْر به‌خزمی خوتو به‌کوړو کچی خوت
 ۱۳۴ خَیْر کردن مهرج نییه مروځ به‌ده‌ستی خوی بیکا
 ۱۳۵ خَیْردمېچ له‌سهر تیری بئ
 ۱۳۸ باسی هاندان له‌سهر خَیْر کردن
 ۱۴۰ خَیْر کردنی کلیل به‌ده‌ست له‌و مال‌ه‌ی وا له‌زَیْر ده‌ستیدا
 ۱۴۴ زه‌کاتی ناژه‌ل
 ۱۵۴ دانی زه‌کات به‌خزمی پې‌شیاو خَیْرتره
 ۱۵۸ دانی زه‌کات به‌هه‌تیو و به‌میږد
 ۱۶۴ باسی نایمه‌تی ﴿وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾
 ۱۶۷ باسی ږووسووری دووری له‌سوال
 ۱۷۲ باسی خه‌مل و خه‌رساندنې به‌رزه دره‌خت
 ۱۷۵ زه‌کاتی دانه‌ویله‌و به‌روو بوومی دیمی و به‌راو
 ۱۷۵ کاتی و مرگرتنی زه‌کاتی خورما کاتی پنینی به‌ره‌که‌یه‌تی
 ۱۷۶ نایا دروسته زه‌کاتدمر زه‌کاته‌که‌ی له زه‌کات و مرگر بکړېته‌وه؟
 ۱۷۹ زه‌کات ده‌شئ به‌نازاد کړاوه‌کانی هاوسه‌ره‌کانی پیغه‌مبه‌ر
 ۱۸۰ که‌ی زه‌کات له‌زه‌کاتی دمردده‌چی
 ۱۸۰ زه‌کات له ده‌وله‌مه‌ند و مرده‌گیرئ و ددرئ به‌هه‌ژار
 ۱۸۱ نزای خَیْر کردن بؤ خَیْرکه‌رو زه‌کاتدمر
 ۱۸۳ نه‌وه‌ی که‌له دمريا دمردده‌یئرئ
 ۱۹۴ له‌گه‌نجینه‌ی کونی دوزراومدا پینچ په‌ک هه‌یه
 ۱۹۵ باسی لیپرسینه‌وه‌ی زه‌کات کؤکه‌روه
 ۱۹۵ باسی داخ کردنی وشتی زه‌کات

- ۳۱- باسه کانی زه کاتی سه رفیتره
۲۰۰
۲۰۰
۱- باسی گه ورهیی و پیویستیوونی هه ج
۲۱۰ باسی به کارهینانی بۆنی خووش له کاتی ئیحرام دابهستن دا
۲۱۰ باسی لۆک کردنی قژو پهستانهوهی له کاتی ئیحرام بهستنا
۲۱۳ سواربوون و لهپاشکۆدا سواربون له هه ج دا
۲۱۳ جل و بهرگی کهسێ له ئیحرام دا بێ
۲۱۵ باسی تهلبییه کردن
۲۱۹ ئیحرام دابهستن وهک ئیحرام دابهستنی کهسیکی تر دروسته
۲۲۱ کاتی هه ج کردن و مانگهکانی هه ج
۲۴۸ رووخانی کهعبه
۲۴۹ ماچ کردن یه مرده پشهکهه = هه جه رول نه سوهد
۲۵۲ هه ندئ دهمستوو رو ئادابی دینی کابهی پیروژ
۲۵۳ پهمهل = لۆقه کردن له کاتی تهوافی بهیت دا
۲۶۰ ئاو دان به حاجیان
۲۹۹ ۳۳- باسه کانی عه مره (أبواب العمره)
۳۱۱ پیستی سه رباسه کان